

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK
LİSE DERS KİTAPLARINDA KADIN İMAJI (1981-2021)**

Tuğçe Sakaoğlu

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

OCAK, 2025

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Tuğçe

Soyadı : Sakaoğlu

Bölümü : Tarih Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Lise Ders
Kitaplarında Kadın İmajı (1981-2021)

İngilizce Adı : The Image Of Women In Turkish Republic History Of Revolution
And Kemalism High School Textbooks (1981-2021)

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Tuğçe Sakaoğlu

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Tuğçe Sakaoğlu tarafından hazırlanan “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Lise Ders Kitaplarında Kadın İmajı” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Tuğba BELENLİ

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan: Prof. Dr. Togay Seçkin BİRBUDAK

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Halim KILIÇ

(Yakınçağ Tarihi Ana Bilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 16/12/2024

Bu tezin Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Şaban Çetin

.....

Kahraman Türk kadınlarına...

TEŞEKKÜR

Çalışmanın yürütüldüğü süreçte desteğini esirgemeyen, sabır ve anlayışla çalışmamı yönlendiren değerli danışmanım Doç. Dr. Tuğba BELENLİ' ye teşekkürlerimi sunarım.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK LİSE DERS KİTAPLARINDA KADIN İMAJI (1981-2021)

(Yüksek Lisans Tezi)

Tuğçe Sakaoğlu

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

OCAK, 2025

ÖZ

Lisede Cumhuriyet Tarihini okutmak için çıkartılan ders kitapları, 1981 yılına kadar “Türkiye Cumhuriyeti Tarihi” adıyla ve 1981 yılında ise ilk defa “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi” adıyla çıkartılmıştır. 1981 yılından itibaren bu ders kitabının isminde tekrar değişikliğe gidilerek “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” olarak çıkartılmıştır. Bu araştırmanın amacı, ilk defa isim değişikliğine gidilen 1981 yılına ait ders kitabından başlayarak 2021 yılına kadar lisede okutulan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük lise ders kitaplarında kadın imajına nasıl yer verildiğini ortaya koymaktır. Araştırma, 1981 yılından 2021 yılına kadar baskılarına ulaşılan 18 çeşitten oluşan toplam 69 ders kitabını kapsamaktadır. Bu ders kitaplarında yer alan tarihi olaylardaki kadın ile ilgili durumların kapsamlı bir şekilde incelenmesinden ötürü nitel araştırma desenlerinden tarihsel modelle desenlenmiştir. Çalışmada veriler, betimsel analiz yönteminden faydalanılarak belirli temalarda incelenmiştir. Bu tarih aralığındaki Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük lise ders kitaplarında kadının nasıl varlık gösterdiği doküman analizi yöntemiyle incelenerek ders kitaplarında; askeri, hak, toplumsal, siyasi, eğitim ve ekonomi temalarında kadın imajı olarak analiz edilmiştir. Belirtilen tarih aralığında baskılarına ulaşılan farklı yazarla ait ders kitapları, ulaşılan ilk baskısına göre kronolojik olarak sıralanarak temalara ayrılmış ve kadın imajları baskılar arasındaki benzerlik ve farklılıklara göre analiz edilmiştir. Ders kitaplarında eski Türk toplumlarında, Orta Asya Türk

Devletlerinde, Selçuklu, Osmanlı'da, Meşrutiyet, Tanzimat, Cumhuriyet ve ileri tarihli ders kitaplarında da 1950'den günümüze yakın tarihi dönemlerdeki kadın imajlarına yer verilmiştir. Genel olarak tüm temalarda çoğu ders kitaplarında, belirli tarihi olaylardaki kadın imajı üzerinde durulduğu fakat farklı yazarlara ait ders kitaplarında, bazen de aynı yazarın farklı baskılarında değişik bilgilere yer verilmiştir. Askeri, toplumsal, siyasi, ekonomi temalarında ilk kadınlara örnekler verilmiştir. Her bilgi her yazara ait ders kitaplarında bulunmadığı gibi bazen aynı yazarın farklı baskılarında da bulunmadığı durumların olduğu görülmektedir. Bu durum genelde her temada görülmüştür. Bu temalardaki görsel açıdan kadın imajına genelde aynı tür görsellerde yer verilse de yazar değiştikçe farklı görsellerde bulunmaktadır. Özellikle farklı yazarlara ait kitaplarda bazı değişikliklerin olduğu görülmektedir. 1981'den 1998'e kadar Mükerrrem Kâmil Su ve Ahmet Mumcu yazarlarına ait uzun bir dönemi kapsayan bu ders kitaplarında, yer verilen kadın imajlarında pek bir değişiklik görülmemektedir. Sadece 1988 yılına ait ders kitabında ilk kez kadınla ilgili konu başlığına yer verilmiştir. Diğer yazarlara ait ders kitaplarında, kendi içerisinde baskılar arasında bazen farklılık olsa da bazen de bir değişiklik olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Ders Kitabı, İmaj, Eğitim.

Sayfa Adedi: xxiv+232

Danışman: Doç. Dr. Tuğba Belenli

**THE IMAGE OF WOMEN IN TURKISH REPUBLIC HISTORY OF
REVOLUTION AND KEMALISM HIGH SCHOOL TEXTBOOKS
(1981-2021)**

(M.S. Thesis)

Tuğçe Sakaoğlu

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

JANUARY, 2025

ABSTRACT

The textbooks issued to teach the History of the Republic of Türkiye in high school were published under the name “History of the Republic of Türkiye” until 1981 and for the first time in 1981 under the name “Revolution History of the Republic of Türkiye”. As of 1981, the name of this textbook was changed again and published as “Revolution History of the Republic of Türkiye and Kemalism”. This study aims to reveal how the image of women was portrayed in the high school textbooks of the Revolution History of the Republic of Türkiye and Kemalism used until 2021, starting from the textbook of 1981, the first time the name was changed. The research covers a total of 69 textbooks consisting of 18 types of textbooks whose editions were accessed from 1981 to 2021. Due to the comprehensive examination of the situations related to women in historical events in these textbooks, the study was designed with the historical model, one of the qualitative research designs. In the study, the data were analyzed in certain themes by utilizing the descriptive analysis method. The presence of women in the high school textbooks on the Revolution History of the Republic of Türkiye and Kemalism in this date range was examined by document analysis method and analyzed as the image of women in the themes of military, rights, social, political, education and economy in the textbooks. The textbooks of different authors, whose editions were accessed in the specified date range, were sorted chronologically according to the first edition accessed and divided into themes, and the images of women were analyzed according to the similarities and differences between the editions. In the textbooks, in ancient

Turkish societies, Central Asian Turkish States, Seljuks, Ottomans, Constitutional Monarchy, Tanzimat Reform, and Republic, and in later-dated textbooks, images of women in recent historical periods from 1950 to the present day were included. In general, most textbooks in all themes emphasize the image of women in certain historical events, but different information is given in textbooks by different authors, sometimes in different editions of the same author. Examples of early women figures were given in military, social, political, and economic themes. It is observed that not all information is found in textbooks by every author, and sometimes it is not found in different editions of the same author. This situation was generally observed in every theme. Although the visual images of women in these themes were generally included with the same type of visuals, there were also different visuals included as the author changed. It is seen that there are some changes, especially in books by different authors. In these textbooks, which cover a long period from 1981 to 1998 by the authors Mükerrem Kmil Su and Ahmet Mumcu, there was not much change in the images of women. Only the textbook of 1988 included a topic on women for the first time. In the textbooks of other authors, although there were sometimes differences between editions, sometimes there was no change.

Key Words: Women, Textbook, Image, Education.

Page Number: xxiv+232

Supervisor: Doç. Dr. Tuba Belenli

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xxiv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.2.1. Alt Problemler	3
1.3. Araştırmanın Amacı.....	3
1.4. Araştırmanın Önemi	3
1.5. Sayıtlar	4
1.6. Sınırlılıklar	4

1.7. İlgili Araştırmalar.....	4
1.8. Tanımlar	8
BÖLÜM II.....	10
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	10
BÖLÜM III	21
YÖNTEM.....	21
2.1. Araştırmanın Modeli.....	21
2.2. Çalışma Grubu	21
2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	23
2.4. Bulgular.....	24
2.4.1. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Mükerrem Kâmil Su ve Prof. Dr. Ahmet Mumcu)	24
2.4.1.1. <i>Askeri Temada Kadın İmajı</i>	24
2.4.1.2. <i>Hak Temasında Kadın İmajı</i>	26
2.4.1.3. <i>Toplumsal Temada Kadın İmajı</i>	27
2.4.1.4. <i>Siyasi Temada Kadın İmajı</i>	32
2.4.1.5. <i>Eğitim Temasında Kadın İmajı</i>	34
2.4.1.6. <i>Ekonomi Temasında Kadın İmajı</i>	34
2.4.2. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1 Ders Kitabında Kadın İmajı (Kenan Kalecikli)	35
2.4.2.1. <i>Askeri Açından Kadın İmajı</i>	35
2.4.2.2. <i>Toplumsal Temada Kadın İmajı</i>	37
2.4.3. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 2 Ders Kitabında Kadın İmajı (Kenan Kalecikli)	38
2.4.3.1. <i>Askeri Temada Kadın İmajı</i>	38
2.4.3.2. <i>Hak Temasında Kadın İmajı</i>	39

2.4.3.3. <i>Toplumsal Temada Kadın İmajı</i>	39
2.4.3.4. <i>Siyasi Temada Kadın İmajı</i>	42
2.4.3.5. <i>Eğitim Temasında Kadın İmajı</i>	43
2.4.3.6. <i>Ekonomik Temada Kadın İmajı</i>	44
2.4.4. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük I Ders Kitabında Kadın İmajı (Baykal Özel)	45
2.4.4.1. <i>Askeri Temada Kadın İmajı</i>	45
2.4.4.2. <i>Toplumsal Temada Kadın İmajı</i>	47
2.4.5. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1 Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Kemal Kara).....	48
2.4.5.1. <i>Askeri Temada Kadın İmajı</i>	48
2.4.5.2. <i>Toplumsal Temada Kadın İmajı</i>	50
2.4.6. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 2 Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Kemal Kara).....	51
2.4.6.1. <i>Hak Temasında Kadın İmajı</i>	51
2.4.6.2. <i>Toplumsal Temada Kadın İmajı</i>	52
2.4.6.3. <i>Siyasi Temada Kadın İmajı</i>	54
2.4.6.4. <i>Eğitim Temasında Kadın İmajı</i>	55
2.4.6.5. <i>Ekonomi Temasında Kadın İmajı</i>	56
2.4.7. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1 Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Ahmet Bekir Palazoğlu ve Osman Bircan).....	56
2.4.7.1. <i>Askeri Temada Kadın İmajı</i>	56
2.4.7.2. <i>Toplumsal Temada Kadın İmajı</i>	59
2.4.8. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 2 Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Ahmet Bekir Palazoğlu ve Osman Bircan).....	60
2.4.8.1. <i>Askeri Temada Kadın İmajı</i>	60
2.4.8.2. <i>Hak Temasında Kadın İmajı</i>	61

2.4.8.3. <i>Toplumsal Temada Kadın İmaji</i>	62
2.4.8.4. <i>Siyasi Temada Kadın İmaji</i>	66
2.4.8.5. <i>Eğitim Temasında Kadın İmaji</i>	68
2.4.8.6. <i>Ekonomi Temasında Kadın İmaji</i>	69
2.4.9. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitaplarında Kadın İmaji (Mükerrem K. Su ve Ahmet Mumcu-Yeni Baskıya Hazırlayanlar: Güler Şenünver, Dr. Nilay Işıksalan, Hamiyet Bican)	71
2.4.9.1. <i>Askeri Temada Kadın İmaji</i>	71
2.4.9.2. <i>Hak Temasında Kadın İmaji</i>	73
2.4.9.3. <i>Toplumsal Temada Kadın İmaji</i>	73
2.4.9.4. <i>Siyasi Temada Kadın İmaji</i>	75
2.4.9.5. <i>Eğitim Temasında Kadın İmaji</i>	76
2.4.9.6. <i>Ekonomi Temasında Kadın İmaji</i>	77
2.4.10. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitaplarında Kadın İmaji (Kemal Kara, Önde Yayıncılık)	78
2.4.10.1. <i>Askeri Temada Kadın İmaji</i>	78
2.4.10.2. <i>Hak Temasında Kadın İmaji</i>	81
2.4.10.3. <i>Toplumsal Temada Kadın İmaji</i>	81
2.4.10.4. <i>Siyasi Temada Kadın İmaji</i>	84
2.4.10.5. <i>Eğitim Temasında Kadın İmaji</i>	86
2.4.10.6. <i>Ekonomi Temasında Kadın İmaji</i>	87
2.4.11. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Lise 3 Ders Kitaplarında Kadın İmaji (İdris Akdin, Muhittin Çakmak ve Mustafa Genç)87	87
2.4.11.1. <i>Askeri Temada Kadın İmaji</i>	87
2.4.11.2. <i>Hak Temasında Kadın İmaji</i>	90
2.4.11.3. <i>Toplumsal Temada Kadın İmaji</i>	91
2.4.11.4. <i>Siyasi Temada Kadın İmaji</i>	94

2.4.11.5. <i>Eğitim Temasında Kadın İmajı</i>	95
2.4.11.6. <i>Ekonomi Temasında Kadın İmajı</i>	96
2.4.12. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders	
Kitaplarında Kadın İmajı (Komisyon)	97
2.4.12.1. <i>Askeri Temada Kadın İmajı</i>	97
2.4.12.2. <i>Hak Temasında Kadın İmajı</i>	102
2.4.12.3. <i>Toplumsal Temada Kadın İmajı</i>	103
2.4.12.4. <i>Siyasi Temada Kadın İmajı</i>	112
2.4.12.5. <i>Eğitim Temasında Kadın İmajı</i>	116
2.4.12.6. <i>Ekonomi Temasında Kadın İmajı</i>	118
2.4.13. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Kadın İmajı	
(Sevtap Gamsız).....	119
2.4.13.1. <i>Askeri Temada Kadın İmajı</i>	119
2.4.13.2. <i>Hak Temasında Kadın İmajı</i>	124
2.4.13.3. <i>Toplumsal Temada Kadın İmajı</i>	125
2.4.13.4. <i>Siyasi Temada Kadın İmajı</i>	130
2.4.13.5. <i>Eğitim Temasında Kadın İmajı</i>	132
2.4.13.6. <i>Ekonomi Temasında Kadın İmajı</i>	133
2.4.14. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders	
Kitaplarında Kadın İmajı (Mahmut Ürküt)	133
2.4.14.1. <i>Askeri Temada Kadın İmajı</i>	133
2.4.14.2. <i>Hak Temasında Kadın İmajı</i>	138
2.4.14.3. <i>Toplumsal Temada Kadın İmajı</i>	140
2.4.14.4. <i>Siyasi Temada Kadın İmajı</i>	146
2.4.14.5. <i>Eğitim Temasında Kadın İmajı</i>	148
2.4.14.6. <i>Ekonomi Temasında Kadın İmajı</i>	150

2.4.15. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Kadın İmajı (Ersun Balcılar, Murat Kılıç ve Yunus Kurt)	151
2.4.15.1. <i>Askeri Temada Kadın İmajı</i>	151
2.4.15.2. <i>Hak Temasında Kadın İmajı</i>	156
2.4.15.3. <i>Toplumsal Temada Kadın İmajı</i>	158
2.4.15.4. <i>Siyasi Temada Kadın İmajı</i>	163
2.4.15.5. <i>Eğitim Temasında Kadın İmajı</i>	165
2.4.15.6. <i>Ekonomi Temasında Kadın İmajı</i>	168
2.4.16. Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12 Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Akif Çevik, Gül Koç ve Koray Şerbetçi)	170
2.4.16.1. <i>Askeri Temada Kadın İmajı</i>	170
2.4.16.2. <i>Hak Temasında Kadın İmajı</i>	176
2.4.16.3. <i>Toplumsal Temada Kadın İmajı</i>	177
2.4.16.4. <i>Siyasi Temada Kadın İmajı</i>	180
2.4.16.5. <i>Eğitim Temasında Kadın İmajı</i>	183
2.4.16.6. <i>Ekonomi Temasında Kadın İmajı</i>	185
2.4.17. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 12 Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Doç. Dr. Bahattin Demirtaş)	185
2.4.17.1. <i>Askeri Temada Kadın İmajı</i>	185
2.4.17.2. <i>Hak Temasında Kadın İmajı</i>	192
2.4.17.3. <i>Toplumsal Temada Kadın İmajı</i>	193
2.4.17.4. <i>Siyasi Temada Kadın İmajı</i>	197
2.4.17.5. <i>Eğitim Temasında Kadın İmajı</i>	200
2.4.17.6. <i>Ekonomi Temasında Kadın İmajı</i>	201
2.4.18. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12. Sınıf Ders Kitabı Ders Kitabında Kadın İmajı (Muhammed Edip Erdoğan)	202
2.4.18.1. <i>Askeri Temada Kadın İmajı</i>	202

2.4.18.2. <i>Hak Temasında Kadın İmaji</i>	207
2.4.18.3. <i>Toplumsal Temada Kadın İmaji</i>	207
2.4.18.4. <i>Siyasi Temada Kadın İmaji</i>	210
2.4.18.5. <i>Eğitim Temasında Kadın İmaji</i>	212
2.4.18.6. <i>Ekonomi Temasında Kadın İmaji</i>	214
BÖLÜM IV	215
SONUÇ VE ÖNERİLER	215
3.1. Sonuç	215
3.2. Öneriler	220
KAYNAKLAR	223

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım.....	28
Şekil 2. Osmanlı imparatorluğu döneminde kadın kıyafetleri (peştamal, yaşmak, çarşaf ve peçe).....	31
Şekil 3. Seçme ve seçilme hakkını alan Türk kadını kıyafeti bakımından da Ortaçağ görünümünden çıkarak modernleşti.....	32
Şekil 4. Mahkemelerde görev yapan yargıç, avukat ve zabıt kâtibi.....	35
Şekil 5. Cepheye mermi taşıyan Türk kadını.	37
Şekil 6. Türk milleti, ordusuna <i>yardıma koşuyor</i>	37
Şekil 7. Zübeyde Hanım.....	38
Şekil 8. Halide Edip Adıvar.....	38
Şekil 9. Türk kadını, Cumhuriyet döneminde toplumdaki yerini almıştır.	40
Şekil 10. İlk kadın mebusumuz Satı Kadın.....	42
Şekil 11. İlk kadın mebusumuz Satı Kadın.....	42
Şekil 12. Mahalle Mektepleri'nden bir görünüş.....	43
Şekil 13. Türk kadınları, Millet Mektepleri'nde yeni harfleri öğreniyorlar.	44
Şekil 14. Ankara'da mermi yapan Türk kadınları.	46
Şekil 15. İzmirli Rum kızları, Yunan bayrağıyla Yunan ordusunu karşıyorlar.	48
Şekil 16. Kadın Cemiyeti başkanı Nakiye (Elgün) hanım, Sultanahmet mitinginde İzmir ve İstanbul'un işgalini protesto ederken.	48
Şekil 17. Sütçü İmam Anıtı.	50
Şekil 18. Mustafa Kemal'in annesi Zübeyde Hanım.	51
Şekil 19. Cumhuriyetin ilânının temsili bir resmi.	52
Şekil 20. Gazi Mustafa Kemal Paşa ve eski arkadaşlarından Fethi (Okyar) Bey, eşleriyle birlikte Çankaya'da.	52
Şekil 21. Türk Medenî Kanunu'nun kabulü ile Türk insanı, batılı ve çağdaş anlayışa yöneldi. Atatürk, yeni kanuna uygun olarak yapılan bir evlilik töreninde.	53

Şekil 22. Halide Edip (Adıvar), Sultanahmet Mitinginde konuşurken.	57
Şekil 23. Mustafa Kemal, annesi Zübeyde Hanım (ortada) ve kardeşi Makbule Hanım ile.	60
Şekil 24. Osmanlı Devleti döneminde kadın kıyafetleri (peştamal, yaşmak, çarşaf ve peçe).	65
Şekil 25. Çağdaş kıyafetler içindeki Türk kadını.	65
Şekil 26. 5 Aralık 1934 tarihinde çıkarılan bir kanun ile Türk kadını seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir.	67
Şekil 27. 20 Mart 1923 günü, eşi Lâife Hanım'la birlikte Konya'ya geldiği zaman Konya Kız Öğretmen Okulu öğretmen ve öğrencileri tarafından böyle karşılanmıştı.	68
Şekil 28. Eski eğitim sisteminde ders gören öğrenciler.	68
Şekil 29. Hanımların devam ettiği millet mekteplerinden bir dersane.	69
Şekil 30. Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle, kadınlarımız iş hayatında her mesleğe girebilme ve çalışma hakkını elde ederek erkeklerle eşit haklara sahip olmuşlardır.	70
Şekil 31. Cumhuriyet döneminde sağlık işleriyle ilgili bir lâbaratuvar çalışması.	70
Şekil 32. Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım.	73
Şekil 33. Seçme ve seçilme hakkını alan Türk kadını kıyafeti bakımından da Orta Çağ görünümünden çıkarak modernleşti.	75
Şekil 34. Atatürk, İzmir kız lisesi öğretmen ve öğrencileri arasında (İzmir, 1 Şubat 1931)..	76
Şekil 35. Mahkemelerde görev yapan, yargıç, avukat ve zabıt kâtibi.	77
Şekil 36. Kadın Cemiyeti Başkanı Halide Edip (Adıvar) Sultanahmet mitinginde İzmir'in işgalini protesto ederken.	78
Şekil 37. Sütçü imam anıtı.	80
Şekil 38. Kurtuluş Savaşı, askeri ve siviliyle, bütün Türk milletinin, imkânsızlık içinde, büyük bir özveriyle mücadelesi sonunda kazanılmıştı.	80
Şekil 39. Kurtuluş Savaşı'nda cephan taşıyan köylü kadınlar.	81
Şekil 40. Mustafa Kemal'in annesi Zübeyde Hanım.	82
Şekil 41. Türk Medeni Kanunu'nun kabulü sonrasında Atatürk, yeni kanuna uygun olarak yapılan bir evlilik töreninde.	82
Şekil 42. 1934'te çıkarılan yasalarla Türkiye'de kadınlar, o tarihlerde birçok Batı ülkesinde bile olmayan siyasal haklara kavuştular.	85
Şekil 43. Millet Mektepleri, her yaştan kişilerin okuma yazma öğrendiği kurumlardı.	86
Şekil 44. Halide Edip (Adıvar) Sultanahmet Mitingi'nde konuşurken.	88
Şekil 45. Kurtuluş Savaşı'nda cephan taşıyan köylü kadınlar.	89
Şekil 46. Mustafa Kemal, annesi Zübeyde Hanım ve kız kardeşi Makbule Hanım ile (1905).	92

Şekil 47. Atatürk İzmir Kız Lisesi'nden ayrılırken öğretmen ve öğrencilerle (1 Şubat 1931).	95
Şekil 48. Devletçilik ilkesine göre eğitim ve sağlığa ait işler devletin görevleri arasındadır. Atatürk, Adana İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde el sanatı çalışmalarını izlerken (19 Kasım 1937).	96
Şekil 49. Kara Fatma ve Grubu.	97
Şekil 50. 3. Ünite kapak resmi elinde silah tutan kadın rölyefi.	98
Şekil 51. Binbaşı Ayşe.	99
Şekil 52. Akşehirli olup Yunan askeri tarafından yaralanan kadınlarımız.	101
Şekil 53. Millî Mücadele'de mermi yapan nineler ve torunları.	101
Şekil 54. Annesi Zübeyde Hanım.	103
Şekil 55. Mustafa Kemal, Sofya'da bir gezi esnasında (1914).	104
Şekil 56. İbrahim Çallı-Zeybekler tablosu.	105
Şekil 57. 1933 Kastamonu'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları.	105
Şekil 58. Atatürk, Beylerbeyi Sarayı'nda düzenlenen Balkan Festivali'nde (1936).	106
Şekil 59. Atatürk Dolmabahçe Sarayı'nda Açılan Resim ve Heykel Sergisine Gelirken (1937).	106
Şekil 60. Atatürk ve manevi kızı Sabiha Gökçen (1937).	107
Şekil 61. Atatürk, İzmir İktisat Kongresinin açılışını yaparken (1923).	108
Şekil 62. XX. yüzyılın başında Osmanlı toplumunun günlük yaşamından kesitler.	108
Şekil 63. Sabiha Rifat.	109
Şekil 64. Atatürk yurt gezisi esnasında bir yurттаş bayanın derdini dinlerken (21 Aralık 1930).	110
Şekil 65. Sümerbank'ın afişi.	110
Şekil 66. Osmanlı toplumundan bir görünüm.	110
Şekil 67. Cumhuriyet dönemi Türk toplumundan bir görünüm.	111
Şekil 68. Laiklik ilkesiyle toplumsal hayatta daha aktif olan kadınlar İzmit'te Gazi Mustafa Kemal'i karşılarırken (1928).	111
Şekil 69. Türkiye'de nüfusun Avrupa'dan dört kat hızlı arttığı ile ilgili bir görsel.	111
Şekil 70. Atatürk, Edirne'de ihtiyar bir kadını dinlerken (25 Aralık 1930).	112
Şekil 71. Cumhuriyetin ilk yıllarında seçilen kadın milletvekilleri.	113
Şekil 72. Demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından olan seçimlerde oy kullanan vatandaşlar (1935).	114
Şekil 73. İlk kadın muhtar Gül Esin.	114
Şekil 74. Seçme ve seçilme hakkı kazanan kadınlarımız 1935 seçimlerinde oy kullanırken.	115
Şekil 75. İlk kadın mebuslardan Satı Kadın.	115

Şekil 76. Seçimlerde oy kullananlar.	115
Şekil 77. Gazi Mustafa Kemal, İsmet Paşa Kız Enstitüsünde öğretmen ve öğrencilerle (19 Kasım 1937).	117
Şekil 78. Laiklik ilkesine göre eğitim sistemini bilimsel esaslara göre yeniden düzenleyen Atatürk, Adana İsmet Paşa Kız Enstitüsünde (1937).	117
Şekil 79. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, öğrenciler arasında (1934).	118
Şekil 80. İzmir tütün fabrikası.	118
Şekil 81. Kara Fatma.	120
Şekil 82. Anadolu Kadınları Müdafaayıvatan Cemiyetinin kurucusu Melek Hanım ve ailesi (1919).	120
Şekil 83. Üçüncü ünitenin kapağında yer alan cephane taşıyan kadın görseli.	121
Şekil 84. Gördesli Makbule Hanım.	122
Şekil 85. Halime Çavuş (Kocabıyık).	122
Şekil 86. Cumhuriyet Bayramı kutlamalarından bir görünüm Ankara-Polatlı (1929).	123
Şekil 87. Mücadele veren kadınlar.	123
Şekil 88. Mücadele veren kadınlar.	123
Şekil 89. Mücadele veren kadınlar.	123
Şekil 90. Zübeyde Hanım (1857-1923).	125
Şekil 91. Makbule Hanım (1885-1956).	125
Şekil 92. Atatürk, İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde (1923).	127
Şekil 93. Atatürk, Celal Bayar ve Sabiha Gökçen'le beraber bir gösteri izlerken (1937)...	128
Şekil 94. Atatürk'ün Haydarpaşa Garı'nda karşılanması (1930).	128
Şekil 95. Atatürk halkla beraber (1930).	129
Şekil 96. Atatürk Balkan Festivali'nde (1936).	129
Şekil 97. Atatürk Dolmabahçe Sarayı'nda açılan resim ve heykel sergisine gelirken (25 Eylül 1937).	130
Şekil 98. Seçme ve seçilme hakkı verilen Türk kadınlarından birinin miting alanındaki konuşmasından bir görünüm (1935).	131
Şekil 99. Millet Mekteplerinden bir görünüm (1928).	132
Şekil 100. Atatürk, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde (1930).	132
Şekil 101. Erzurumlu Kara Fatma ve bir grup Kuvayımiliyecisi.	133
Şekil 102. Kurtuluş Savaşı'nda cephane taşıyanlar.	134
Şekil 103. Anadolu Kadınları Müdafaayıvatan Cemiyeti başkanı Melek Reşit Hanım eşi ve çocuklarıyla birlikte.	135
Şekil 104. Maraş, Urfa, Antep ve Adana'da verilen Millî Mücadele'yi anlatan rölyef.	136
Şekil 105. Ankara'da mermi yapımında çalışan nineler, gelinler, torunlar.	136

<i>Şekil 106.</i> Cumhuriyet Bayramı kutlamalarından bir görünüm (Ankara-1929).	137
<i>Şekil 107.</i> Millî birlik ve beraberliği gösteren temsili bir resim.	138
<i>Şekil 108.</i> Kadın hakları konulu rölyef.	139
<i>Şekil 109.</i> Atatürk, manevi kızlarından Nebile Hanım'ın düğün töreninde dans ederken (1929).	142
<i>Şekil 110.</i> Atatürk, birinci Türk Tarih Kurultayı'na katılan üyeler ve tarih öğretmenleriyle birlikte (1932).	143
<i>Şekil 111.</i> Atatürk, modern kıyafetli vatandaşlarla birlikte (1925).	143
<i>Şekil 112.</i> Atatürk, Türkiye İktisat Kongresi'nin açılış konuşmasını yaparken (1923).	144
<i>Şekil 113.</i> Atatürk, Edirne'de bir vatandaşı dinlerken (1930).	145
<i>Şekil 114.</i> Atatürk, Ankara Palas'ta düzenlenen Cumhuriyet balosunda (1929).	145
<i>Şekil 115.</i> Atatürk, Bilecik'te halkla birlikte (1926).	146
<i>Şekil 116.</i> Türk kadınının ilk kez oy kullanması (1935).	147
<i>Şekil 117.</i> 1935 seçimlerinde vatandaşlar oy kullanırken.	148
<i>Şekil 118.</i> Ankara Ticaret Lisesinde öğrenciler laboratuvarında derste iken (1935).	148
<i>Şekil 119.</i> Atatürk, Ankara Kız Lisesi öğretmen ve öğrencileriyle birlikte (1933).	149
<i>Şekil 120.</i> Millet Mekteplerinden birinde okuma yazma öğrenen Türk kadınları (1929)..	149
<i>Şekil 121.</i> Atatürk, Adana Kız Enstitüsünde öğrencilerle ders dinlerken (1937).	150
<i>Şekil 122.</i> İlk kadın radyo spikerlerimizden Emel Gazimihal.	151
<i>Şekil 123.</i> Kara Fatma.	152
<i>Şekil 124.</i> Cephane taşıyan Türk kadınları.	154
<i>Şekil 125.</i> Orduya mermi yapan kadınlar.	154
<i>Şekil 126.</i> Anıtkabir'de bulunan kabartmalar.	155
<i>Şekil 127.</i> Mustafa Kemal, İzmir İktisat Kongresi'nde (1923).	160
<i>Şekil 128.</i> Halide Edip Adıvar.	161
<i>Şekil 129.</i> Mustafa Kemal, Ankara'da vatandaşlarla sohbet ederken (1928).	162
<i>Şekil 130.</i> Mustafa Kemal, Ankara'da Cumhuriyet Balosu'nda (1929).	162
<i>Şekil 131.</i> Mustafa Kemal, Orman Çiftliğinin 1. kuruluş yıldönümü kutlamalarında (1926).	162
<i>Şekil 132.</i> Kadınların siyasal haklarını kullanması (1935).	164
<i>Şekil 133.</i> Türkiye'nin ilk kadın muhtarı Gül Esin Aydın (1933).	165
<i>Şekil 134.</i> Kırklareli - Elmacık Millet Mektebi (1929).	166
<i>Şekil 135.</i> Mustafa Kemal, Gazi Orman Çiftliğinde Ankara Kız Lisesi öğrencileriyle birlikte (1934).	166
<i>Şekil 136.</i> Mustafa Kemal, İstanbul Üniversitesinde öğrencilerle birlikte (1930).	167
<i>Şekil 137.</i> Mustafa Kemal, Adana Kız Lisesini ziyaret ederken (1937).	168

Şekil 138. Cumhuriyetin ilk kadın öğretmenlerinden Fatma Refet Angın.	168
Şekil 139. Cumhuriyetin ilk kadın milletvekillerinden Satı Kadın.	168
Şekil 140. Cumhuriyetin ilk kadın akademisyenlerinden Afet İnan	169
Şekil 141. Cumhuriyetin ilk kadın pilotlarından Sabiha Gökçen.	169
Şekil 142. Cumhuriyet döneminde kamera karşısına geçen ilk Türk kadınlarından Bedia Muvahhit.	169
Şekil 143. Kara Fatma Kuvay-ı Millîye birlikleri ile.	171
Şekil 144. Türk Astsubay Süleyman Dilbirliği ve Koreli küçük kız Ayla.	175
Şekil 145. Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan bir görüntü.	175
Şekil 146. Halide Edip Adıvar.	178
Şekil 147. Atatürk ve çağdaş Türk toplumu.	178
Şekil 148. Atatürk ve çağdaş Türk kadınları, 5 Mayıs 1926.	179
Şekil 149. Mustafa Kemal Atatürk ile eşi Latife Hanım ve Fethi Okyar ile eşi Galibe Hanım.	179
Şekil 150. Halıcı Kız.	180
Şekil 151. 1950 yılı CHP seçim afişi.	182
Şekil 152. Tansu Çiller ve Necmettin Erbakan.	182
Şekil 153. Cumhuriyet kutlamalarından bir görüntü.	183
Şekil 154. Atatürk, Kız Enstitüsünde ders izlerken Adana, 19 Kasım 1937.	183
Şekil 155. Atatürk Darülfünun sıralarında ders dinlerken.	184
Şekil 156. Atatürk yurt gezisinde, İzmit 5 Haziran 1928.	184
Şekil 157. Çanakkale Savaşlarında görev yapan Türk hemşireler.	186
Şekil 158. Kurtuluş, 20 Mayıs 1919 tarihli İstiklâl Harbi gazete haberi uyarlaması.	186
Şekil 159. Şehit Kâmil anıtı-Gaziantep.	187
Şekil 160. Kastamonu'daki Şerife Bacı anıtı.	188
Şekil 161. Tekâlif-i Milliye Emirleri üzerine orduya yardım etmek için seferber olan halk.	189
Şekil 162. Cepheye mermi hazırlayan çocuklar.	190
Şekil 163. Gördesli Makbule Hanım.	191
Şekil 164. Fatma Seher (oturanlardan ortada).	191
Şekil 165. Sümerbank afişi.	194
Şekil 166. Ayten Alpman.	196
Şekil 167. Sertap Erener.	196
Şekil 168. Türk Kadınlar Birliğinin İstanbul'da düzenlediği bir miting (1934).	197
Şekil 169. CHP seçim afişi.	198

<i>Şekil 170.</i> 1950 genel seçimleri sırasında vatandaşlar oylarını kullanırken.	198
<i>Şekil 171.</i> 1961 genel seçimlerinde vatandaşlar oy kullanırken.	199
<i>Şekil 172.</i> SHP genel başkanı Murat Karayalçın ve Başbakan Tansu Çiller.	199
<i>Şekil 173.</i> Sümerbank'ın iplik üretim bölümünden bir görünüm (1978).	201
<i>Şekil 174.</i> İlk kadın il belediye başkanı Müfide İlhan.	201
<i>Şekil 175.</i> Anadolu Kadınları Müdâfaa-i Vatan Cemiyeti üyeleri.....	203
<i>Şekil 176.</i> Cephedeki ordumuz için mermi imal eden kadın ve çocuklar.	203
<i>Şekil 177.</i> Tekâlif-i Milliye emirlerinin uygulanışı.	204
<i>Şekil 178.</i> Büyük Taarruz panoraması.....	205
<i>Şekil 179.</i> Kara Fatma (Fatma Seher Erden) ve silah arkadaşları.	205
<i>Şekil 180.</i> Türk askerleri çatışma alanından kurtardıkları Koreli bir çocukla.	206
<i>Şekil 181.</i> Mustafa Kemal Halide Edip Hanım'la.	208
<i>Şekil 182.</i> Türkan Şoray ve Hülya Koçyiğit.	209
<i>Şekil 183.</i> Atatürk sağ tarafında Türk Kadın Birliği başkanı Nezihe Muhittin Hanım ve arkadaşlarıyla birlikte.....	210
<i>Şekil 184.</i> 1935 milletvekili seçimlerinde oy kullanan kadınlar.	211
<i>Şekil 185.</i> Refah Partisi genel başkanı Necmettin Erbakan ve Doğru Yol Partisi genel başkanı Tansu Çiller.	211
<i>Şekil 186.</i> Cumhuriyetin ilk yıllarında bir ilkokul sınıfı.....	212
<i>Şekil 187.</i> Ankara Ticaret lisesinde daktilo dersi.....	212
<i>Şekil 188.</i> Atatürk, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde bir derste.	213
<i>Şekil 189.</i> Kızılay Hemşire Okulu öğrencileri.....	213
<i>Şekil 190.</i> Hemşirelik öğrencileri hastanede.....	213
<i>Şekil 191.</i> İstanbul'da ilk kadın doktorlarımızdan bir grup.	214

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

BM	Birleşmiş Milletler
BMM	Büyük Millet Meclisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
EOKA	Ethniki Organosis Kiprion Agoniston: Kıbrıslı Savaşçıların Millî Örgütü
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MGK	Milli Güvenlik Kurumu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
vb.	Ve benzeri

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, varsayımlarına, sınırlılıklarına, tanımlarına ve konu ile ilgili araştırmalara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

Tarih, insan topluluğunun tüm faaliyetleri, yaşadığı gelişmeler ve aralarında geçen hadiseleri yer ve zaman gösterip, sebep sonuç ilişkisi içerisinde belgelere dayandırmak üzere inceleyerek günümüze ulaştıran sosyal bilim dalıdır. Tarihin konusu insan olmakla beraber insanın gerçekleştirdiği tüm eylemlerle birlikte bunların neticesinde ortaya çıkan olayları araştırmaktadır (Kaymakçı, 2017, s. 2154). Tarih öğretiminin amaçları; geçmişe yönelik bilgi, toplumsal değer ve kültür aktarımı yapmak, geçmiş ile bugünü idrak ettirmek, var olan ideolojik yapının içselleştirilmesi, öğrencilere tecrübe ve bilimsel düşünme becerileri kazandırmak, kimlik gelişimini sağlamak, tarihle alakalı temel kavramları öğretmeyi sağlamak, öğrencilere boş zamanını değerlendirmeyi ve dil becerisi sağlamaktır (Demircioğlu, 2014, s. 68). 20. yüzyılda tarih öğretimi, kronolojik akışı aktarması ve öğrenciye tarihsel yetenek kazandırması dışında sosyal içeriğe sahip gayeleri de içermektedir. Bu sosyal gayeler; kültürel miras şuurunu aşılama, ulusal kimlik duygusunu öğretmek ve öğrencileri demokratik katılım ile yurttaşlığa hazır hale getirmektir (Köse, 2015, s. 6). Tarih öğretiminde değişiklik gösteren gaye ve yöntemlerle birlikte, ders kitaplarında kadınların varlık seviyeleri sorgulanmaya başlanmıştır (Köse, 2015, s. 33).

Kadın, yaşayan toplumun temel ögesi olup binlerce yıl öncesinden gelen bir yaşamın tarihini taşımaktadır (Göksel, 1988, s. 12). Kadın, toplum içerisindeki erkekler ile beraber içinde yer aldığı toplumun kuralları, değer yargısı ve ideolojik kalıplarına göre toplumsal konumunu şekillendirmektedir. Toplumsal olgular içerisinde kadın konusunda meydana gelen değişimler hem hızlı hem de radikal nitelikler göstermektedir. Bu değişimle kadın, devrimden önceye göre tümüyle yeni bir kimlik ve statüye kavuşmuştur. Kadın, yeni kimlik ve karakteriyle çağdaş haklarını isteyecek duruma kadar yükselmiştir (Kırkpınar, 2001, s. 3). Okullarda ders kitapları vasıtasıyla öğrencilerin toplumsal kimliklerine dair birtakım mesajları da almaları gerekmektedir (Köse, 2015, s. 33). Ders kitapları, öğrencilerin erken yaşlardan itibaren yaşamının bir kısmını oluşturmakla birlikte araştırmacılar, öğrencilerde kadın algılarının ders kitaplarının çizdiği şekilde geliştiği fikrini paylaştıkları ve yanlış ya da eksik kadın algılarının oluşmasında ders kitaplarının mühim rolü olduğunu ifade etmektedirler (Köse, 2015, s. 33). Cinsiyet faktörünün öğretim programları ve ders kitapları bakımından en çok tesir ettiği alanlardan birisi tarih öğretimi olmuştur (Demircioğlu, 2013, s. 126). Gelişmiş ülkelerde son elli senede bu değişimde, tarih öğretimi ve tarih yazımı anlayışında oluşan gelişmelerin mühim rolü olmuştur (Demircioğlu, 2013, s. 126-127). İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen devirde gelişmiş dünyada idarecilerin yanı sıra sıradan kişilerin, çocukların ve kadınların geçmişinin de araştırılması düşüncesi öne çıkmıştır. Bunun sonucunda da tarih dersi ile ders kitaplarında erkek modelinin yanında çocuk ve kadına daha çok yer verilmeye başlanmıştır. Tarih ders kitapları ve müfredatı analiz edilen bilhassa Amerika, Kanada ve Batı Avrupa ülkelerinde tarih ders kitaplarında cinsiyet faktörüne daha fazla yer verildiği anlaşılmaktadır. Böylece tarih ders kitaplarının hazırlanışında cinsiyet faktörü göz önünde bulundurulmalıdır (Demircioğlu, 2013, s. 127). Türkiye'de ders kitabında kadının yeri yalnızca cinsiyetçilik adı altında aranmaktadır. Kitaplardaki kadının konumuna bakan çalışmalar da kadının kitaplardaki yerini tespit etmektedirler (Köse, 2015, s. 24). Cumhuriyetin ilk zamanlarında okutulan ders kitapları şuurlu, mesleği olan ve başı dik kadın modeli yaratmanın araçları olmuştur (Gümüsoğlu, 1996, s. 128).

Bu çalışmada 1981-2021 yılları arasında yayınlanan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük lise ders kitaplarında kadın imajı nasıldır? sorusuna yanıt aranmakla beraber alt başlıklarda temalar halinde analiz yapılmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

1981-2021 yılları arasındaki Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük lise ders kitaplarında kadın imajı nasıl yansıtılmıştır?

1.2.1. Alt Problemler

1. 1981-2021 yılları arasında çıkartılan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük lise ders kitaplarında yer verilen tarihi olaylarda ve durumlarda kadın imajına nasıl yer verildiğini farklı yazarlara ait ders kitaplarına göre ortaya koymak.
2. 1981-2021 yılları arasındaki Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük lise ders kitaplarında askeri, hak, toplumsal, siyasi, eğitim ve ekonomi temalarında kadına nasıl yer verildiğini ders kitabı yazarlarına göre ortaya koymak.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, 1981-2021 yılları arasında çıkartılan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük lise ders kitaplarında ele alınan konularda kadın imajına, hangi temalar ile nasıl yer verildiğini farklı yazarlara ait baskılara göre ortaya koymak amaçlanmıştır

1.4. Araştırmanın Önemi

Eğitim ve öğretim aşamasının önemli bir parçası olan ders kitapları kişilerin, ailenin ve toplumların üzerindeki tesiri bakımından, eğitim öğretim aşamasında ve öğrenmede önem arz etmektedir (Aslan, Okumuş & Koçoğlu, 2015, s. 693). Öğrenciden beklenen davranışı kazanmasında ve derse sürekli dâhil olmasında ders kitapları etkilidir (Aslan, vd., 2015, s. 691). Ders kitabından edinilen bilginin, önce aile sonra toplumu etkilemesi ders kitaplarının davranış kazandırmadaki önemini gözler önüne sermesi bakımından önemlidir.

Kadın tarihi ile ilgili araştırmalar, kadının kendisinin ve tüm hemcinslerinin sesini duyurmakta fırsat sağlamasıyla birlikte, kadınların tarihteki faaliyetlerini ve dünyada meydana gelen değişimlerde ne şekilde bulunduklarını gözler önüne sermesi bakımından önem arz etmektedir (Belenli & Kiriş Avaroğulları, 2017, s. 289).

Türkiye’de son zamanlarda kadının hakkı, yaptıkları ve üreticiliği ile ilgili birçok araştırma gerçekleştirilmiştir (Çelik, 2016, s. 264). Türkiye’de eğitimin değişik sahalarında toplumsal cinsiyet ile ilgili araştırmalar gerçekleştirilse de tarih eğitiminde toplumsal cinsiyetle alakalı araştırmalar kısıtlıdır. Bu araştırmaların bir bölümü de tarih öğretimde kadın imajıyla ilgilidir (Demircioğlu, 2017, s. 1519). Kadının tarihteki konumu ile ilgili pek çok araştırma mevcuttur ama kadın imajıyla ilgili araştırmalar kısıtlıdır.

Kadın ile toplumsal cinsiyetle ve T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ile alakalı pek çok çalışma olmasına rağmen Cumhuriyet Devrini de içine alan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarında kadının yaşadığı değişiklikler, buna etki eden unsurlar şeklinde incelenmemiştir (Şen, 2021, s. 32). Bu çalışma, sınırlı bir şekilde ele alınan ve geniş kapsamlı araştırma yapılmamış olan, ortaöğretimde okutulan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük lise ders kitapları incelenerek alana katkı sağlayacak olması açısından önemlidir.

1.5. Sayıtlar

1. İncelemesi yapılan ders kitapları evreni temsil etmektedir.
2. Bu çalışmanın, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ve kitapları ile ilgili gerçekleştirilecek olan çalışmalara kaynak olabileceği düşünülmektedir.

1.6. Sınırlılıklar

Çalışma, 1981-2021 yılları arasındaki Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük lise ders kitapları ve askeri, hak, toplum, siyasi, eğitim ve ekonomi temalarındaki kadın imajı ile sınırlıdır.

1.7. İlgili Araştırmalar

Ders kitaplarında kadın imajı ve toplumsal cinsiyet ile ilgili önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalara bakıldığında bunlardan bazıları şu şekildedir;

Gümüsoğlu (1994)’nın “1928’den 1994’e Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik” çalışmasında 1928 yılından başlayarak 1994 yılına kadar olan ilkokul ve ortaokullardaki ders kitaplarını

cinsiyet rolleri bakımından analiz etmiştir. Ders kitaplarındaki metinler ile resimler incelenmiştir. Araştırmada ders kitaplarında cinsiyet rollerinin nasıl yer aldığı, kadının yönlendirildiği meslekler ve toplumdaki statülerinin nasıl konu edildiği ve cinsiyetçi iş bölümünün daha fazla ön plana çıktığı 1945 senesinin özellikleri ile bunun kadına ne şekilde aksettği analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, Cumhuriyetin ilk zamanlarında inkılaplardaki büyük yeniliklerin, ders kitaplarına da büyük bir şekilde yansıdığı ve kadının toplumdaki yerinin önemli olduğunun sıklıkla vurgulandığı sonucuna ulaşılmıştır. 1940'lı yılların ikinci yarısından sonra ise kadın, çocukları ve eşiyle tanımlanan bir kimliğe uygun bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. 1945 yılına kadar çizilmeye çalışılan kadın imajı ile 1945 yılından sonra çizilmeye çalışılan imajın farklı olduğu belirtilmiştir. 1950 yılından itibaren ise kadının, yalnızca ev içinde tanımlanmaya başlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Başoğlu (1996)'nın "Lise Tarih Ders Kitaplarında Kadının Görünmezliği, Orta Asya Türk Kadın Tarihi" adlı çalışmasında tarihte kadının neden var olmadığı, ortaöğretim tarih kitaplarında kadının neden yer almadığı ve tarihte kadının varlığı ortaya koyulabilir mi? sorularına cevap bulunmaya çalışılmakla birlikte, Türk tarihindeki kadına ait verilerden yola çıkarak kadının varlığını göstermenin yolları bulunmaya çalışılmıştır. Tarih ders kitaplarının değişebilmesi tarih yazımına bağlanarak öncelikle tarih yazımına dikkat çekilmiştir. Kadınlara ders kitaplarında yer verilmemesinin sebebi, toplumdaki görünmezliği ile ilgisi olabileceği vurgulanarak Orta Asya Türk Tarihindeki kadının yeri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Orta Asya Türk Tarihinde kadının niçin ve nasıl görmezden gelindiği sorusuna da cevap aranmaya çalışılmıştır. Son olarak ders kitaplarında kadının yeri incelenmiştir.

Köse (2004)'nin "Tarih Öğretiminde Kadın ve Türk Kadını İmajı" adlı çalışmasında ortaöğretim tarih ders kitaplarında kadın ve Türk kadınına ait imajları belirlemek amaç edinilmiştir. Tarih ders kitaplarında bulunan kadın imajları incelenmiş daha sonra da öğrencilere ve öğretmenlere sorulan sorular doğrultusunda bildikleri kadın kahramanlar ile kitaplarda yer almasını istedikleri kadınlar tespit edilip bunlar ders kitapları ile karşılaştırılmıştır. Sonuçlar doğrultusunda da tavsiyelerde bulunulmuştur.

Acun (2007)'un "Görsel Verilerde Kadın İmajı (1923-1960)" adlı makalesinde Cumhuriyet Dönemi'nde meydana getirilen kadın imajının gerçek hayattaki kadınla ne kadar yansıtılabildiği, gösterilen bu imajın ne ölçüde kabul edildiği ve ortaya koyulan kadın imajı ile hakiki yaşamdaki kadın imajının ayrışan ve ortak olan kısımlarını ortaya koymak amaçlanmıştır. İncelenmesi amaçlanan durumlara o dönemden kalan görsel materyaller

üzerinden bakılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre oluşturulan kadın imajının hakiki yaşamdaki kadını yansıtmaktan ziyade ona model olduğu, kamusal alanın tam içerisinde yer alan yeni nesil kadınlar tarafından daha fazla benimsenirken kamusal alanın içerisinde fazla yer almayan eski nesil kadınlar tarafından fazla benimsenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Gümüšoğlu (2008)'nin “Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet” adlı makalesinde Cumhuriyetin başlarından çalışmanın yapıldığı 2008 yılına kadar olan ilköğretim ders kitaplarında kadın ve erkek modelinin nasıl meydana geldiği incelenmiştir. Ayrıca iki farklı devirdeki ders kitaplarında yer alan farklılıkları örneklerle mukayese etmek amaçlanmış ve 1928'den 2008 yılına kadarki 1500 ilköğretim ders kitabı incelenmiştir. 1930'lu yılların ders kitaplarının kalitesinin yüksek olduğu, 1950 yılından sonra kadının hizmetçi gibi konumlandırıldığı ve 2008 yılındaki ilköğretim ders kitaplarında, kadınların durumunun 1950'den daha kötü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dilek (2012)'in “Tarih Öğretiminde Toplumsal Cinsiyet: 6. Sınıf Öğrencilerinin Perspektifinden Tarihsel Süreçte Kadın Hakları ve Kadın İmgesi” adlı çalışmasında belirli bir grup 6. sınıf öğrencilerinin farklı tarihi devirlerdeki kadınların toplumsal statüleri, hayat tarzları ve kadınların kendileri için yaptıkları mücadeleleri nasıl algıladıklarına dair bir analiz yapılması amaçlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin farklı devirlerdeki kadın imajlarını nasıl algıladıkları ve bu algılayışlarını etkileyen durumların toplumsal cinsiyet bakımından analiz edilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda öğrencinin kadın imajı kurgularında önemli derecede farklılık olmasında; tarihteki kadının faaliyetlerinin, önemli kadınların ön plana çıkartılmasının ve kadın görüşü ile sunulan öğrenim stratejilerinin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Köse (2015)'nin “Tarih Öğretiminde Kadın İmajının Yeniden İnşası” adlı çalışmasında tarih ders kitaplarında kadın imajının eksiliğine ve tarih dersini alan öğrencilerin, kadın tarihiyle ilgili görüşlerinin önemine vurgu yapılmıştır. Bu çalışmada, ders kitaplarında yer alabilecek örnek kadın imajlarının oluşturulması amaçlanmıştır. Öğrencilere yönlendirilen sorulardan alınan cevaplar doğrultusunda görmek istedikleri kadın imajları ile ders kitaplarında yer alan kadın imajları karşılaştırılmıştır. Daha sonra da ders kitapları için örnek kadın imajları oluşturulmuştur.

Alpargu & Çelik (2016)'in “Türkiye’de Güncel Tarih Ders Kitaplarında Kadın Tarihinin Yeri” adlı makalelerinde çalışmanın yapıldığı dönemdeki ortaöğretim tarih ders kitaplarında,

kadın tarihinin yerini tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışmada 2011 yılında hazırlanmış T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, 2013 yılında hazırlanmış ortaöğretim Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi 12, 2012 yılında hazırlanmış 11. Sınıf, 2013 yılında hazırlanmış ortaöğretim 10. Sınıf tarih ders kitabı ve 2011 yılında hazırlanan 9. Sınıf ortaöğretim tarih ders kitapları incelenmiştir. Araştırmada, kadın tarihi bağımsız bir şekilde verilmemekle beraber konuların içerisinde kısaca geçtiği, kadın tarihine yer verilmediği ve kadının diğer tarihi dönemlerde olduğu gibi Cumhuriyet Tarihi kısmında da anne veya eş olarak geçtiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çelik (2016)'ın “Tarihi Süreçte Türk Kadını İmgesinin Sosyal Bilgiler Güncel Ders Kitaplarına Yansımaları” adlı makalesinde Sosyal Bilgiler ders kitaplarında, Türk kadınının statüsü ve toplumsal cinsiyet rolleri analiz edilerek Türk kadını imgesini ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışmada üç farklı yayınevine ait 6. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları incelenmiş ve bunun neticesinde de Türk kadınının, İslamiyet ile sosyal hayattan tamamıyla kopmayarak evde çocuklarıyla ilgilendiğini belirten kaynakların bulunduğunu, Osmanlı'nın son devrinde kadınlarla ilgili gelişmelerin olduğu ve Cumhuriyetle beraber kadının eşitliğe kavuştuğu vurgulandığı sonucuna ulaşılmış. Ayrıca tarihi devirde Türk kadınının toplumdaki cinsiyet rollerinin de statüsüne göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Demircioğlu (2017)'nin “Tarih Öğretmen Adayları Gözüyle Lise Tarih Derslerinde Toplumsal Cinsiyet Temsili: KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi Örneği” adlı çalışmasında tarih öğretmen adaylarının ortaöğretim tarih derslerinde toplumsal cinsiyet temsiliyle ilgili düşüncelerini ortaya çıkartmak amaçlanmıştır. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi tarih öğretmen adaylarıyla yapılan çalışma doğrultusunda, öğretmen adaylarına açık uçlu sorulardan oluşan anket yapılmıştır. Bunun sonucunda da eğitim hayatları boyunca tarih derslerinde toplumsal cinsiyet ile ilgili ders görmediklerine, toplumsal cinsiyetin tanımını yarısından fazlasının doğru bir şekilde tanımlayabildiğine, adayların çoğu erkeklerin ders kitaplarında daha çok yer aldığını düşündüğüne, kadınların aile içinde yer alabildiği ve erkeklerden daha alt bir statüde olduklarına ulaşılmıştır. Ayrıca okullarda kendilerine danışmanlık yapan tarih öğretmenlerinin de dersi erkek merkezli anlattıkları sonucuna ulaşılmıştır. Az sayıda adayda tarihin erkek merkezli olduğuna dair görüşleri olduğuna ulaşılmıştır.

Belenli & Kiriş Avaroğulları (2017)'nin “20. Yüzyılda Türkiye’de Kadın Konusunun Tarih Derslerinde Öğretime Yönelik Bir Değerlendirme: Türk Kadınlar Birliği ve Faaliyetleri”

adlı makalelerinde Türkiye’de yirminci yüzyılda işlenen tarih konularında kadına nasıl yer verildiği incelenmiştir. Yirminci yüzyıl konularının işlendiği Ortaöğretim Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi ile Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin, ağırlıklı olarak 2017 yılı öğretim programları incelenmiştir. Daha sonra tarih öğretiminde kadının yeri ile ilgili yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Bu analizlerin ardından kadın tarihi öğretimiyle ilgili etkinlik önerilerinde bulunulmuştur. Türk Kadınlar Birliğinin tarihte gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerden yola çıkılarak bu iki ders için etkinlik önerileri geliştirilmiştir.

Şen & Gelişli (2021)’nin “Atatürk Dönemi ‘Cumhuriyet Kadını’ İmgesinin, Ortaöğretim Tarih IV Ders Kitabına Yansıması” adlı makalelerinde 1931-1949 yılları arasında okutulan, ortaöğretim ders kitabı olan Tarih IV kitabında; siyasi, ekonomik, toplumsal ve askeri olarak kadın imajlarına yer verilen kısımlar alıntı yapılarak incelenmiştir. Kurulan Cumhuriyet doğrultusunda her açıdan köklendirilmeye çalışıldığı bu devirde, kadınların eşit konumda olduğu ve ders kitabında kuvvetli bir şekilde belirtildiği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda da önerilerde bulunulmuştur.

Şen (2021)’in “Ortaöğretimde Okutulan Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ders Kitaplarında Kadın İmgesi (1931-1960)” adlı çalışmasında 1931 ve 1960 yılları arasındaki Ortaöğretim Cumhuriyet Tarihi kitaplarında kadın imgesi incelenmiştir. İlk Türk İslam Devletleri’nde, Osmanlı Devleti’nde, Millî Mücadele Devri’nde, İsmet İnönü Devri’nde, DP Devri’nde ve Avrupa’daki kadına çok kısa bir şekilde değinilmiştir. Sonrasında da 1930-1950 arasındaki dönemin ders kitabı olan Tarih IV kitabı ile 1950-1960 arasındaki dönemin ders kitaplarında kadın imgesi siyasi, ekonomik, toplumsal ve askeri açıdan incelenmiş ve sonuçlar doğrultusunda da tavsiyelerde bulunulmuştur.

1.8. Tanımlar

Ders Kitapları: Millî Eğitim Bakanlığının yönetmeliğince ders kitabı; ilgili öğretim programlarındaki mevcut kazanım ve açıklamalar doğrultusunda dersin anlaşılmasını kolay hale getiren, öğrencilere yardım eden, alıştırmaya, farklı örnek, gösterilen ünitelerle alakalı okuma kaynakları, internet adresi ve diğer etkinlikleri de içeren sayfaları ayrı olarak da faydalanılabilen basılı eserdir (Güzel & Şimşek, 2012, s. 178-179).

İmaj: Duyu organlarının dışardan idrak ettiği bir şeyin şuura akseden emsali, düş (Köse, 2015, s. 32).

Kadın: Türkçe de yer alan “kadın” kelimesi, emir vermek manasındaki “kadamak” kelimesinden ortaya çıkmıştır. Kadamak kelimesinden meydana gelen “kadun” kelimesi Arapça ve Farsça’da “hatun” olarak karşılık bulmuştur (Erbay, 2019, s. 11). Kelimenin ilk hali “kadun” olup Türkçe’de ses değişikliklerine uğrayarak farklı şekillerde kullanılmıştır (Erbay, 2019, s. 11-12). Türkçe’de kadın kelimesi, “güzel, hoş, şık” gibi manalarda kullanılmıştır (Erbay, 2019, s. 12).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Eğitim ve öğretim ile gaye, öğrenciye belirli davranışları vermektir. Bunun daha kolay bir şekilde gerçekleşmesi için de öğrencinin, eğitim faaliyetlerinde sürekli olarak yer alması gerekmektedir. Bu açıdan ders kitapları, öğrencinin önceden derse hazır olmasını sağlayan, bu sayede de eğitim faaliyetlerinde aktif olmasını sağlayacak olan mühim bir kaynak olmaktadır. Ders kitapları, öğrencinin düşünmesini sağlayan ve bazı davranışları kazandıran biçimlerden oluşmaktadır. En fazla kullanılan materyal olması öğretimdeki ehemmiyetini de arttırmaktadır (Cinkılıç, 2010, s. 22). Ders kitaplarının istenilen davranışı öğrenciye kazandırmakta önemli bir yerinin olması, okullarda en çok kullanılan materyal olması bakımından da etkili bir durumdur.

Öğretim programlarının içeriği, amaçlanan davranışların öğrencilere verilmesinde önemli olması aynı şekilde ders kitapları için de geçerlidir. Bu nedenle içeriğin çağdaş dünya ile uyumlu, öğrenci ve halkın gereksinimlerini karşılayabilen, öğrenciyi derse çekebilen özelliklerinin olması gerekmektedir (Cinkılıç, 2010, s. 24). Ders kitapları; öğrencinin ne gibi bilgiler edineceğini, öğretmenin ise öğrenciye ne gibi bilgiler edindirebileceğini etkileyen önemli materyallerdir (Aslan, vd., 2015, s. 691). Programın ve ders kitaplarının içeriği, öğrenciye kazandırılması gerekenler açısından önem teşkil etmektedir. Ders kitapları yalnızca öğrenci bakımından değil, öğrenciye kazandırılması gereken davranışların kazandırılmasında rol oynayan öğretmen için de önem arz etmektedir. Çünkü öğretmenler bunu ders kitapları üzerinden yapmaktadırlar.

Eğitim, her bireyin hakkı olmakla beraber eğitim ile verilenler, iyi etki edebileceği gibi kötü bir şekilde de etki edebilmektedir. Öğrenci okula ilk başladığında karşılaştığı ilk materyal

ders kitabı olduğu için kitabın nasıl hazırlandığı da önem arz etmektedir (Gümüőođlu, 2008, s. 41). Ortaöğretim düzeyindeki kişilerin, ilgilendikleri alanlar ve kabiliyetleriyle ilgili kişiliklerinin oluşması gerekirken, bunlara göre kişilik oluşturmamayan bireylerin de kimlik krizine girebileceğı düşünülür. Birey, bu dönemde kendi ile ilgili kendine has bir değerler sistemi doğrultusunda meslek seçmesi ve bir plan oluşturmaları gerekir. Yani ortaöğretim çağındaki bir birey kim olduğunu sorgulayarak benlik kazanmaya çalışır (Aslan vd., 2015, s. 692). Ortaöğretim öğrencisinin bu dönemi iyi bir şekilde geçirebilmesi için ders kitaplarının da bu bireylere kimlik kazanabilmelerinde destek olması gerekmektedir. Ders kitaplarının, ortaöğretim öğrencileri için de ne kadar önem teşkil ettiğı anlaşılmaktadır.

Eskiyle bulunulan zaman arasında bağlantı kurmayı sağlayan tarih şuurunun öğrenciye belirli bir sistem dâhilinde verildiğı yer olan okul, aynı zamanda toplumsal kimliğin de kazanıldığı yerdir. Toplumda görülen kadınlara yönelik eşitsizliğin sona ermesinde de okullar önem teşkil etmektedir. Toplumda görülen yanlışlıkların sona ermesinde eğitim mühim bir vasıtaadır (Başoğlu, 1996, s. 1). Tarih ders kitapları, kişiliğin meydana gelmesinde ve buna göre davranışlarda bulunma kaynağı olarak görülmüştür (Aslan vd., 2015, s. 693). Okul yalnızca kişinin kendi kimliğinin oluşmasında değil, toplumsal kimliğin oluşmasında da etkilidir. Tarih ders kitaplarının da böyle bir etkisi vardır.

Kişinin toplumsallaşma aşamasında okullar önemli bir araçtır (Köse, 2015, s. 32). Okullarda verilen eğitim, öğrencide bunu oluşturmada önem arz etmektedir (Köse, 2015, s. 32-33). Ders kitapları vasıtasıyla bazı şeyler öğretilirken, toplumsal kişilikle alakalı da bazı durumlar verilmesi gerekmektedir. Kimlik, yalnızca kadın ve erkek olmak değil, toplumsal bakımdan da bu cinsiyetlere verilen görevleri içermektedir. Bu görevler, topluma ve devrine göre de değişiklik göstermektedir (Köse, 2015, s. 33). Ders kitaplarının toplumsal kimlik kazandırmakta da önemli bir yeri vardır. Bu toplumsal kimlikte, topluma ve zamanına göre bazı farklılıklar görülmüştür. Türk tarihinde kadınının toplumsal kimliğine bakıldığında da bazı farklılıkların olduğu görülmüştür.

İlk Türk Devletleri'nde kadına gösterilen davranışların, Batıya kıyasla daha olumlu olduğunu Batılı ve Doğulu araştırmacılar birçok kaynaktan belirtmiştir. Bu sebeple de kadının hem Batı hem de Doğuda, tarihteki yerinde farklılık gözlenmiştir. Bunun görünür kılınması ve bu konuda sürekliliğin sağlanması önem teşkil etmektedir. Türk kadınının elde etmiş olduğu haklar ve imajlarda yaşanan yükseliş ve düşüşler, tarihteki varlıklarına da tesir

etmiştir (Köse, 2004, s. 4). Türk kadını, tarihte nasıl bir toplumsal konuma sahip olmuşsa bu durum tarihteki varlığını bir o kadar etkilemiştir.

İnsanlığın ilk zamanlarında, o zamanki yaşam biçimi olarak avcılık yapan veya tarım yapan toplumlarda kadının toplumdaki yeri, kuvvetine ve doğurganlığına bağlı olmaktadır. Eskiçağlardan yirminci yüzyıla değin kadının, erkeklere göre daha aşağıda olması gerektiği yönünde algının meydana gelmesinde geleneklerin de etkisi olmuştur (Erbay, 2019, s. 5). Kadının toplumdaki değersizliğinin çok eskilere dayandığı anlaşılmaktadır.

Han, hakan veya kağanın eşine “kadın ana” gibi güzel manada bir kelime kullanması da Türk toplumunda kadının değerini göstermesi bakımından önem teşkil etmektedir (Erbay, 2019, s. 12).

Eski Türklerde kadına karşı tutum diğer milletlerden farklılık göstermiştir. Orta Asya Türk toplumunda kadın, hür olmakla birlikte bazı hak ve yükümlülükleri de vardır. Bu toplumlarda göçebe de olursa yerleşik de olursa kadın, erkekle eşit olmuştur (Ağlı & Tor, 2016, s. 76). Hakan, emirde bulunurken karısı hatunun ismini de anmıştır (Kara, 2019, s. 230). Hunlara ait veriler, kadının erkekle eşit olduğunu göstermektedir. Asya Hunlarında, Hakan eşi ile devleti temsil ederken Avrupa Hunlarında da kadın eşi ile orduda bulunmuştur (İnan, 1968, s. 27). Türklerde kız çocuğunun olması kötü bir şekilde karşılanmamakla beraber çocuk üzerinde erkek kadar kadının da hakkının bulunduğu kabul edilir. Türk kadını, göçebeliği bırakıp İslamiyet’e geçişte Arap ve Bizans toplumlarının tesirinde kalmıştır (Doğramacı, 1992, s. 443). 11.yy’dan sonra Türk kadını için bazı durumlar aleyhine gelişmiştir. Hem yerleşik hayata geçişin zorluğu hem de İslamiyet’in yaygınlaşmasıyla eski geleneklerin bırakılması ile birlikte kadının statüsünde gerileme yaşanmıştır (Kaymaz, 2010, s. 335). İslamiyet dini, İslamiyet’ten önceki Arap toplumlarına göre kadının hakkı ve konumu bakımından toplumsal bir yenilik meydana getirmiştir. İslamiyet, bu toplumdaki kadına bazı haklar getirmiştir. Ancak geleneklerini hemen terk edememişlerdir. Türklerde İslamiyet’e geçince Arapların bu kültürlerinin tesirinde kalmalarının sonucunda kadına değer veren, erkekle aynı konumda olan kadının yerine, erkeğin emrinde olan bir kadın ortaya çıkmıştır (Ünal, 2014, s. 530). Türk tarihindeki kadının bu konumunun değişmesinde başka bir toplumsal kimlikten etkilenmenin etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Burada toplumsal kimliğin, kadının toplumundaki yerini belirlemesi açısından da önemli olduğunu göstermektedir.

Kadının konumu İslamiyet'in gerekliliklerine uygun olması gerekirken kadına tam tersi şekilde değer verilmemeye başlanmıştır. Bu durum İslamiyet'i benimseyenlere de etki etmeye başladı. Ayrıca İslamiyet'teki yükümlülükler de istenilen şekilde yorumlanıp kadının hakları kısıtlandı (Feyzioğlu, 1986, s. 586). Türklerde mevcut olan kadın hakları ve kadına verilen değer, Arapların etkisiyle benimsedikleri İslamiyet ile birlikte onların kültürlerinin etkisinde kalmaları sonucunda kadına verilen değer, bu etkiyle tesirini kaybetmeye başladığı görülür. Bu durum, aslında kadının değersizliğinin temelinde ne olduğunu ve Türklerde kadına verilen değer ilk nerede koptuğunu göstermekte önemlidir.

Selçuklularda 10.yy'dan başlayıp Anadolu'ya girmelerine değin, İslamiyet'in tesir etmesine karşı yine de Türk kadını, faaliyet göstermekle beraber gündelik hayatta erkekle birlikte iş yapmaktadır (Göksel, 1988, s. 135). 15.yy'a değin kadınların konumlarında gerçekleşen değişiklik kuvvetli şekilde sezilmemiştir. İslamiyet'i benimsemiş bir Türk devleti olan Selçuklularda, kadının statülerinde azalmalar olsa da yine de faaliyet göstermeye devam etmişlerdir (Kaplan, 1998, s. 1). Anadolu Selçuklularında, savaşan Türkmen kadınlarından meydana gelen birlik beraberlik ve yardımlaşma kurumu olan Bacıyan-ı Rum, Osmanlı'nın kurulmasında dahi etkisi olmuştur (Erbay, 2019, s. 13). Osmanlı toplumuna bakıldığında kadının ön planda olmadığı anlaşılmaktadır (Sezer, 2011, s. 335). Osmanlı'da kadının özgürlüğüne yavaş yavaş son verilmiştir. Tanzimat Fermanı ilan edilene kadar da bu yönde fermanlar kabul edilmiştir (Ağlı & Tor, 2016, s. 76). Osmanlı Devleti'nin ilk başlarında kadının, dini inanca uygun şekilde gündelik hayatta bulunmasına olanak sağlanmışsa da zamanla buna son verilmeye başlanmıştır. İstanbul'un Fethinin ardından bu yönde mühim değişiklikler olmuştur (Tümer, 2013, s. 6). İstanbul'u ele geçiren Osmanlı'da, İran ve Bizans etkisi görülmesiyle eski Türk gelenekleri kaybolmaya başlamıştır. Bu da Osmanlı kadını ve erkeği arasında ayrımı ortaya çıkarmıştır (İnan, 1968, s. 53). Osmanlı'da kadın haklarıyla alakalı olarak bir ya da bir buçuk asırlık yenilik hareketlerinden kadın haklarıyla ilgili bir neticeye ulaşılamamıştır (Şıvgın, 1998, s. 245). Böylece Türklerin eski geleneklerinin etkisinden tam olarak çıkamamasıyla kadın, bazı statüsüne devam ederken bu ikinci kırım noktasıyla Türk kadınının haklarını daha da kaybettiği anlaşılmaktadır.

Avrupa'da başlayarak dünyada etkisini gösteren Rönesans ve Reformun ardından meydana gelen Fransız İhtilali ile bilim ve çeşitli alanlarda fikirler yaygınlaşınca, sanayinin de etkisiyle fiziki güç yerini akıl gücüne bırakmıştı. İhtilal sırasında talep edilen bazı haklardan kadınlar da faydalanmayı talep ettiği için ihtilale destek olsalar da istekleri hemen olmamıştır

(Erbay, 2019, s. 7). Dünya tarihinde önemli tesiri olan Fransız İhtilaliyle kadınlar ve onların hakları için yeni bir gelişme meydana gelmemiştir (Özel & Erden, 2017, s. 180-181). Tanzimat zamanında kadının hayatında birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Sanayide ve ilim dünyasında yaşanan ilerlemeler ile ihtilalin yol açtığı hür düşünce Osmanlı'ya da etki etmişti (Tümer, 2013, s. 7). İhtilalin etkisiyle, dünyadaki kadınlar istediğini alamazken Osmanlı kadınlarında da bazı etkilenmelere yol açmasından ileriye giden bir durum olmamıştır.

Kadınlar, uzun bir müddet tarihsel süreçte dünyada erkeklerle eşit konuma gelemediler. Bunun yaşanma miktarında, milletten millete değişiklik olsa bile bu durumda değişiklik olmamıştır (Ünal, 2014, s. 528). Zaman değişse de bazı algıların ve bunun neticesinde oluşan davranışların değişmediği anlaşılmaktadır.

II. Meşrutiyet Devri'nde, Osmanlı politikasında birtakım değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Böyle olunca ev hayatı ile sınırlı olan kadın, sosyal hayatta da farklı konumda yer almayı istemiştir (Erbay, 2019, s. 14). Meşrutiyet Devri'nde kadın, tüm alanlardaki hak isteğini arttırmakla beraber erkeklerle eşit olmak gerektiği düşüncesinde olmuştur (Kaplan, 1998, s. 24). Meşrutiyet Devri'ndeki ortaya çıkan hürriyet düşüncesi, devrin kadınlarına etki etmiştir (Kurnaz, 2012, s. 13). Atatürk, Meşrutiyet Devri'nde meydana gelen fikir akımlarını takip edip memleketin problemlerini analiz ederek, Türk kadınının bulunduğu konumdan kurtarılmasının mecburi olduğu neticesine varmıştır (Feyzioğlu, 1986, s. 591). Atatürk, devrin sorunlarını daha o zamanlardan takip ederek çözüm arayışında olmuştur. Nitekim Cumhuriyeti kurduğunda da bu problemlerin üzerine düşmüş ve çözümlerini de hayata geçirmiştir.

Türk tarihinde kadın, bazı haklarını kaybetse de her daim değerlidir. Harpte cepheye yardımcı olmakla yetinmeyip harpte de mücadele etmiştir (Karakuş & Çoksever, 2019, s. 48). Balkan Savaşı boyunca kadın, birtakım yardım ve yayın icraatlarında yer almakla beraber cephenin ardında da çalışmış, bazen de konferanslar yaparak daha da yardımcı olmak için uğraşmışlardır (Kurnaz, 1993, s. 9). Kadının gücünün ne kadar büyük olduğunu ve her şeyi yapabilecek kabiliyetinin olduğunu gösterdiği önemli örneklerden yalnızca biridir.

Türk kadını gerek Balkan gerekse Çanakkale Savaşları'nda gösterdiği mücadeleyi Mondros Ateşkesinin ardından meydana gelen işgallerde de göstermiştir (Köse, 2015, s. 83). Dünya Savaşı zamanında, Batı'da ve memleketimizde kadınlar milletin problemleriyle uğraşmış.

Harp ile kadın harekete geçer ve kadın erkek beraber cephenin ardında ya da bizzat cephede mücadele ederler. Cumhuriyet kadını, Osmanlı Devri'ndeki deneyimiyle Cumhuriyet zamanında kendini daha hür bir şekilde ifade etmeye başlamıştır (Ünal, 2014, s. 532). Kadın her daim tarihte varlık göstermiştir.

İstiklal Harbi'nde de kadın, ulus birliği için üzerine ne vazife olmuşsa yerine getirmiştir (İnan, 2020, s. 2). Cumhuriyetin inşasında rol oynayan kesim, kadınların işgallere karşı net tavırları ile Kurtuluş Savaşı'nda cephede verdiği mücadeleyi görmüş ve Cumhuriyetin ilanının ardından zamanla kadınlarla ilgili bazı faaliyetler yerine getirilmeye başlanmıştır (Erbay, 2019, s. 16). Böylece kadın, hak ettiği konuma kavuşturulmaya başlanmıştır.

Türk kadınının, Kurtuluş Savaşı'nda toplumsal hak elde etmesi hızlanmaya başlamıştır. Savaşta vatanperver olan Türk kadını, vatanın muhafazasında kendisine düşen vazifeyi güzel bir şekilde yerine getirmiştir. Ayrıca kadınların inşa edilmesinde rol üstlendikleri, Cumhuriyetin içerisinde bulunabilmek yönündeki mücadelesini de savaşın ardından vermiştir (Bozkır, 2000, s. 99). Osmanlı Devleti'nin yerine Türkiye Cumhuriyeti'nin inşa edilmesi, Türk kadını için sağlam atılımların başlangıcının ilk adımı olmuştur. Memleketin modern Batı'nın seviyesine ulaştırılması için Atatürk, kadının olması gereken değere ulaşması yönünde yenilikleri başlatmıştır (Ünal, 2014, s. 532). Böylece kadının yok olduğu Osmanlı halkından, kadının var olduğu bir toplum ortaya çıkmıştır (Ünal, 2014, s. 533). Türk tarihinde kadın, bir ara kaybettiği toplumsal kimliğini Cumhuriyet ile beraber geri kazanmıştır.

Cumhuriyetin ilanıyla, kadının ehemmiyeti artmasıyla kadın bazı mesleklerde bulunarak topluma dâhil olması Atatürk tarafından özendirilmiştir (Doğramacı, 1993, s. 3). Yenilikçi faaliyetlerle kadına hukuksal açıdan aynı haklar, eğitim ve çalışma yaşamında da erkekle eşit imkanlar sağlanması hedeflenmiştir (Kırkpınar, 1998, s. 93). Atatürk'ün Cumhurbaşkanlığı döneminde, toplumsal açıdan gerçekleştirilen yeniliklerde kadınlara da yer verilerek cinsiyetler arasında eşitlik sağlanmıştır (İnan, 1968, s. 122). Türk kadınının konumu zamanla farklılaşmıştır. Devrin şartlarına göre ele alındığında İslamiyet'i benimsemeden önce her iki cinsiyetinde aynı koşullarda var olduğu görülmüştür. İslamiyet benimsendiğinde de kadın, mevcut konumundan mahrum olmuş ve epey bir süre böyle devam edince de meydana gelen çağdaşlaşma ile birlikte kadın, hakkını aramaya başlamıştır. Bunun sağlanması için birtakım faaliyetlerde bulunulsa da yeterli düzeye gelmemiştir. Bunun sağlam bir şekilde meydana gelmesi, yasalarla eşitliğin sağlanabilmesi Cumhuriyet ile beraber olmuştur. En mühim

atılımlar Atatürk devrinde gerçekleşmiştir (Karabulut, 2018, s. 288). Türk kadını tarihte bazı haklara sahipken başka toplumun tesirinde kalınması sonucunda kadın, yavaş yavaş tarihteki toplumsal kimliğini kaybetmeye başlamıştır. Kadının değerinin farkında olan Atatürk, Türk kadınına ait olduğu kimliğini ve haklarını teslim etmiştir.

Cumhuriyet zamanında kadın hakları bakımından varılan nokta, o zamanlardaki sosyal ve geleneksel yapının neticesi olarak ortaya çıkmıştır (Karabulut, 2011, s. 88). Cumhuriyetin başlarında görülen bu kadın imajı, 1940 senesinin başında farklı bir hal almıştır. Bazı yayınlarda kadın imajı yalnızca kıyafet, anne ve eş olmasıyla sınırlanmaya başlamıştır (Karabulut, 2011, s. 89). 1940 senesinin ardından da kadının, yine toplumsal kimliğini kaybetmeye başladığı anlaşılmaktadır.

Tüm bilimsel araştırmalara, görmüş ve geçirmişliklere karşı kadının bazı açılardan erkekte daha farklı bir konumda tutulması, biyolojik olarak yaratılıştan kaynaklanan farklılığa dayandırılmaktadır. Bilimsel verilere göre; eskiden gelen geleneklere dayanan erkeğin, kendisini kadından daha farklı bir konumda görmek istemesinden kaynaklanmaktadır (Göksel, 1988, s. 27). Çeşitli uygarlıklarda da kadınların konumları, toplumdaki kadına yönelik algıyla orantılıdır. Toplumda kadına olan bakış kadının toplumdaki yerini belirler. Bu da erkeğin gücüyle alakalıdır (Köse, 2015, s. 14). Kadının toplumsal kimliği, içinde bulunduğu toplumun kültürü ile doğru orantılı olmuştur.

Asırlardır kadına yönelik toplumsal imgeler her daim hissedilmiş ve hissedilmektedir. Sözlü edebiyat ürünlerinde yer alan kadın, tarihin kayıt altına alınmasıyla tarihte kaybolmaya başlamıştır. Kadının toplumdaki varlığı, tarih ve geleneğin tesirinde olmuştur. Erkeğin yazdığı tarihte, kadın görülmek istenmemiştir. Ülkemizde kadın tarihini yazarken kendine has çıkmazları mevcuttu ve erkeklerin kayıt altına aldıklarından yola çıkarak tarihteki kadına bakılmaya çalışılmıştır. Nitekim kadının söyledikleri ve yaptıklarının yok sayıldığı görülmüştür (Köse, 2015, s. 16-17). Sözlü kültürde kadına yer verilirken, tarih yazımının erkekler tarafından yapılması ile kadın, erkekler tarafından görmezden gelinerek kayıt altına alınmamışlardır. Oysa tarihte her şeyi erkek tek başına yaşamış değildir.

Yakın döneme kadar yapılan çalışmalarda da devrin erkeklerinin önde gelenlerinin düşüncelerine yer vermek kâfi bulunmuştur. Pek çoğu da ikinci dereceden olan kaynakların devamlı yenilenmesi ile yapılan araştırmalarda, kadınla ilgili bilgiler mukayese edilmeden yazılmasıyla, kadın araştırılmaya değer görülmemiş ve yazılanlarında doğru olduğu kanısına vardırılmıştır. Böyle yaparak da bir bilinmezliğin oluşmasına yardım etmişlerdir (Başoğlu,

1996, s. 4). Öğrenciler, küçük yaşlarda ders kitabı ile tanıştıkları ve hayatlarının önemli bir bölümünü kapsadığı için öğrencilerin kadınla ilgili düşünce yapıları, burada yanlış ya da doğru şekilde çizilen kadın imajı ile oluştuğunu uzmanlar ifade etmişlerdir (Köse, 2015, s. 33). Bu noktada da doğru tarih yazımının ders kitapları açısından ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kadın, erkeğin kayıt altına almasıyla ve onun görüşüyle ifade edilmiştir. Kadının böyle bir imkânı olmadığından kadınlar, tarihteki kadını kendi dillerinde alınan kayıtlardan öğrenme imkânları olamamıştır (Köse, 2015, s. 7). Kadın, tarihte var olmak isteyince, tarihteki kadınla ilgili araştırmalar da feminist hareketleri ile ortaya çıkmıştır. Dünyadaki bu araştırmalar, kadının mağdur olan sınıf olduklarıyla ilgili görüşleri ve haklarını istemeleri doğrultusunda ortaya çıkmıştır (Köse, 2015, s. 18). Feminist tarih yazımının ilk ayağı olarak kadının tarihteki yerini görünür kılmayı kabul eden araştırmacılar, çalışmalarını yaptıkları bu zaman dilimini, kadın ve toplumla alakalı yeni bilgi ortaya çıkarma dönemi olarak görürler (Köse, 2015, s. 8). Kadının, tarihteki kimliğini istemesiyle tarihteki kadına yönelik çalışmalar başlatılmış ve bu çalışmaya da buna gönüllü olanlar ile başlayabilmişlerdir. Bu da önemli bir adım olmuştur.

Kadınların tarihsel devirde nasıl işler yaptığı, dünyanın değişimine nasıl dahil oldukları, şahsi ve ortaklaşa seslerinin duyulmasına olanak vermesine nasıl dahil olduklarıyla ilgili verilerin görünür olması bakımından kadın tarihi çalışmaları önem teşkil etmektedir (Belenli & Kiriş Avaroğulları, 2017, s. 289). Kadın tarihi çalışmaları, Feminist hareketin tesiriyle 1970’li senelerden günümüze değin epey yol almıştır. Kadınların geçmişine erişebilmekte en iyi yollardan kadınlara ait çalışmaları analiz etmektir. Kadın tarihi çalışmalarında en mühimi kadın tarihi çalışmalarını takip etmektir (Köse, 2016, s. 604). Kadın tarihinde çalışma yapanlar, kadın tarihinin öteki disiplinlerde kaybolmasında kaygılanarak başka bir alan gibi kalmasında diretmişlerdir (Köse, 2016, s. 604-605) Kadın tarihinin hangi devirlerde inceleneceği başka bir münakaşadır. Kadın tarihinin yöntemsel problemlerinin yanı sıra kadın tarihinin öğretiminin nasıl yapılacağı ile ilgili münakaşalar bu çalışmaların devamı niteliğinde gündem oluşturmaya başlamıştır. Baştan kullanılan dil ve kadınların ders kitaplarında ne kadar varlık gösterdiği cinsiyetçilik bakımından analiz edilmiştir. Bu münakaşaların neticesinde, kadın tarihini öğretmek ve ders kitaplarına uydurabilme problemi ortaya çıkmıştır (Köse, 2016, s. 605). Kadına dair malumatlar, yazar kişilerin tercihlerinden geçerek tarihçilerle buluşan kaynak ve dokümanlarda ulaşmak zor

görülmektedir. Böylece kadının tarihin dışında bulundurulması tarih-hükümet bağlantısının bir uzantısı olarak yorumlanmaktadır. Müverrihlerin, yakın döneme kadar cinsiyetler arasındaki bağlantılarla ilgili görüşlerinde ataerkil kalıplar ağırlıklı olmasının doğal bir neticesi olarak, ders kitaplarında kadına biçilen görev ve imgeler ataerkil bakışın tesirinde olmuştur (Köse, 2011, s. 2). Türkiye’de kadın tarihi kaynaklarının düzenlenmesi faaliyetleri devam ederken çok olmamakla birlikte birtakım incelemeler gerçekleştirilmiştir. Dünyada tarih öğretimi ile ilgili yaşanan gelişmelerin tesiriyle Türk kadınının tarihini, tarih ders kitaplarına bütünleştirme uğraşı başlamıştır (Köse, 2016, s. 605). Tarih ders kitaplarının müfredatında, kadın olgusunun olmamasının önemli nedeni olarak tarih eğitiminin, politik tarihe odaklanması kabul edilir. Tarihte politik olaylara öncelik verilmesiyle, tarihin içeriği ile ilgili tenkitler yapılmıştır. Yapılan çalışmalardan, kız öğrencilerin davranışında tarih müfredatında politik olaylara odaklanılmasının tesiri olduğu görülmüştür (Köse, 2016, s. 2). Kadın tarihi çalışmalarında ya feminist bir hareketin devamı ya da toplumsal cinsiyetçilik adı altında olsun, önemli bir problem olan kadın tarihi ile ilgili verilere erişebilme problemi ile karşılaşmıştır. Bunun en mühim sebebi de erkek tarihine odaklı, geleneksel tarih yazıcılığının davranışdır (Köse, 2011, s. 3). Feminist tarihçiler, toplumsal cinsiyet ayrımı ve tarihsel süreci anlamada ayrımın gösterdiği cinsiyetler arası iktidar münasebetlerinin mühim olduğu ve tarihin en kapsamlı şekilde tekrardan kuruluşu bu öğelerin dahil olmasıyla olabileceğini savunmaktaydılar (Berktaş, 2022, s. 34).

Feminist hareketler, başta kadının politik ve iktisadi vaziyetinin değişimini sağlamakla beraber zamanla akademik dünyada hissedilmiştir. Bu camiada feminizmin ilk tesirlerinden birisi, cinsiyet farklılığı ve rolü ile ilgili çalışmaların sayısını çoğaltmaktır. Kadının hak aramasında başka bir boyut olarak, kadın tarihi çalışmaları yorumlanabilir (Köse, 2011, s. 15). Kadın tarihi çalışmalarında endişe duyulan ilk durum, kaybolmuş olarak görülen kadını ortaya çıkartma çalışmaları olmuştur (Köse, 2011, s. 15-16). Bununla birlikte dünyanın her tarafında bu endişe, kadın tarihine yönelik faaliyetlerinde artış olmasını sağlamıştır. Kadın tarihi şeklinde başlangıç gösteren bu faaliyetler, zaman içerisinde ders kitaplarında nasıl öğretileceği problemi şeklinde ortaya çıkmıştır. Birçok dersin kitaplarında, cinsiyetçilik çalışmaları gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Köse, 2011, s. 16).

Bir analiz grubu olarak toplumsal cinsiyet tarih alanına dahil edildiğinde aynı olayı kadın ve erkeğin farklı tecrübe ettikleri, toplumdaki konumlarının farklı olduğu, böylece menfaatlerinin de farklı olabileceği hakikati ortaya çıkmaktaydı (Berktaş, 2022, s. 35).

Akademide bulunmaya başlayan kadınlar, kendi tarihlerini merak ederek bu alana yönelmeye başlamışlardır. Batıdaki kadın tarihi ile ilgili faaliyetler bizdeki faaliyetlere etki etmiştir (Köse, 2011, s. 22). Kadının geçmişteki macerasını kavrayabilmek için toplumdaki kadını iyi analiz etmek gerekmektedir (Köse, 2011, s. 22) Tarih öğretiminin değişen yöntem ve gayelerince kadınların ders kitaplarında varlık seviyeleri sorgu edilmeye başlanmıştır (Köse, 2011, s. 23). Resmî politikalar açısından eğitim kurumlarının bundan dolayı da ders kitaplarının cinsiyet rolü bakımından analiz edilmesi çok mühimdir. Hükümet, ideolojisini ders kitaplarıyla ilerinin büyüklerine aşılarken ortaya çıkartmak istediği vatandaşının özelliklerini buralarda meydana getirmektedir (Gümüsoğlu, 1996, s. 35).

Kadın tarihi ile ilgili araştırmalar aslında bir nevi kadının hakkını aramasının değişik bir versiyonudur. Bu çalışmalarda da öncelikle kayıp olan kadını ortaya çıkartmak yönünde çalışılmıştır. Bu durumla da dünyanın pek çok yerinde bu yönde araştırmalarda artış olmuştur. Kadın tarihine yönelik olarak meydana gelmeye başlayan bu araştırmalar, zaman içerisinde nasıl öğretilceği yönünde sorun teşkil ederek ders kitaplarına da bu durum ulaşmıştır. Ders kitaplarında da cinsiyetçilik açısından çalışmalar yapılmıştır (Köse, 2015, s. 23). Tarihteki kadın kimliği arayışı ders kitaplarına kadar ulaşmıştır.

Kadınlar da tarihteki varlıklarını bulmaya çalışırken bunun bir devamı niteliğinde de tarih eğitimindeki varlıklarını irdelemeye başlamıştır. Tarih eğitiminde kadın, nesnel ve ilime dayanan araştırmalar ile incelenmeli ve ders kitaplarında da kadına bilime dayanarak yer verilmelidir (Köse, 2015, s. 35). Ders kitaplarına da bu durumun objektif bir şekilde yansıtılması önemlidir.

Tarih öğretiminde amaç ve yöntemlerde ortaya çıkan değişiklikler doğrultusunda kadının, ders kitaplarında ne kadar yer aldığı araştırılması için adım atılmıştır (Köse, 2015, s. 33). Türkiye’de ders kitabında kadının yeri ancak cinsiyetçilik adı altında aranmaktadır. Kitaplardaki kadının konumuna bakan çalışmalarda, kadının kitaplardaki konumlarını tenkit etmektedirler. Kadının evdeki konumunun dışında, toplumdaki mesleklerdeki konumu daha dar bir şekilde yansıtılmıştır. Kadın, gerçekte üst mesleklerde yer alabilmesine karşılık ders kitaplarında bu durum daha dar bir çerçeveden verilmiştir (Köse, 2015, s. 24). Ders kitaplarıyla ilgili yapılan çalışmalarda, kadının var olan toplumdaki geniş kimliğinin daha dar bir şekilde yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu da tarih yazımındaki yanlışlığı göstermektedir.

Kadınla ilgili gerekleŖen alıŖmalarda kadının tarihte daha çok yer aldığı ortaya ıkmıŖtır. Böylece kadının tarihte var olduğunu ama yansıtılması ile ilgili bir problemin olduğunu anlamaktayız (Köse, 2015, s. 174). Buradan kadının geniŖ bir imaja sahip olduğu ama bunun ders kitaplarına yansıtılmaması ile öğrencide de yanlış bir algı, yetersiz kimlik oluŖumuna ve kadının yetersiz görülmesi yönünde bir algı yaratılması tehlikesi olduğu sonucuna varılabilir.

Empati yapmak öğrenciye, tarihte var olmuŖ olan kadının o zamanlarda yaŖadıklarını onların açısından anlayabilmesini sağlamaktadır. Kız ğrencilerin, kadının gemiŖini bilmesi aslında kendi tarihini öğrenmesi açısından önemlidir. Kadının hakları ve yaŖadıđı problemler erkek ğrenci için de önem arz etmektedir. Cinsiyetlere eŖit olarak yaklaŖan bir eğitim ile hem erkek hem de kız öğrenciler bu sorunlar üzerinde beraber analiz etmeye teŖvik etmelidir (Karaçalı & Dilek, 2018, s. 1740). Bu Ŗekilde olduğunda da öğrencilerin gözünde, yanlış ve yetersiz imaj izilmeyecek ve öğrenciler doğru bir kimlik kazanacaklardır. Bu da ders kitaplarını nitelikli hale getirecektir.

Türk kadını ile ilgili tarih alıŖmalarının tarih eğitimine etkisiyle alakalı araŖtırmaların sayısı kısıtlıdır (elik, 2016, s. 267). Kadının ders kitaplarında yer alan imajının, tarihteki kadının rollerine, toplumdaki kadın algısına ve erkek temelli tarih yazımına dayandığı anlaŖılmaktadır. İnkılap Tarihi ile alakalı ortaöğretimden çok ortaokul ve ilkokul ile ilgili alıŖmalar çoktur. Ortaöğretim İnkılap Tarihine yönelik yapılmıŖ olan alıŖmalar da oldukça kısıtlıdır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma, insanın bireysel yeteneğini ve sırlarını aydınlığa kavuşturması ve bireysel gayretleriyle meydana getirdiği sosyal sistem ve bunların derinliklerini bulmak maksadıyla geliştirdiği bilgi üretme şekillerindendir. Nitel yöntemle desenlenen çalışmalarda araştırılan olay ya da olguyla ilgili kapsamlı bir manaya erişme çabası vardır (Baltacı, 2019, s. 370). Nitel araştırma, analiz edilen soruna yönelik soru soran, yorum yapan ve sorunu bulunduğu ortamda anlamaya çalışan bir metottur (Baltacı, 2019, s. 369).

Nitel araştırmalarda; tarihi araştırmalar, devrin belgeleri dikkat edilerek analiz edilmesi veya o devirde var olmuş bireylerle görüşme gerçekleştirilerek, üzerine düşülen sorunla alakalı olarak geçmişte ne olduğuyula alakalı soruya yanıt arar (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2020, s. 21-22).

Bu çalışmada 1981 yılında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi adıyla okutulmaya başlanan ilk lise ders kitabından başlayarak, 2021 yılı Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük lise ders kitabına kadar, bu ders kitaplarında yer verilen tarihi dönemlerdeki kadın ile ilgili konuların nasıl yansıtıldığı kapsamlı şekilde incelendiğinden nitel araştırma desenlerinden tarihsel modelle desenlenmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışma Grubunu, 1981-2021 yılları arasında lisede okutulan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitaplarından;

- Mükerrem Kâmil Su ve Prof. Dr. Ahmet Mumcu yazarlarına ait “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi” (1981-Birinci Baskı),
- Mükerrem Kâmil Su ve Prof. Dr. Ahmet Mumcu yazarlarına ait “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatrklk” (1984-nc Baskı, 1985-Beşinci Baskı, 1986-Altıncı Baskı, 1987-Yedinci Baskı, 1988-Sekizinci Baskı, 1989-Dokuzuncu Baskı, 1990-Onuncu Baskı, 1991-On birinci Baskı, 1992-On ikinci Baskı, 1993-On nc Baskı, 1994-On dördüncü Baskı, 1995-On altıncı Baskı, 1996-On altıncı Baskı, 1996-On yedinci Baskı, 1997-On yedinci Baskı, 1998-On dokuzuncu Baskı),
- Kenan Kalecikli yazarına ait “(Ders Geçme ve Kredi Sistemine Göre) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatrklk 1” (1994),
- Kenan Kalecikli yazarına ait “(Ders Geçme ve Kredi Sistemine Göre) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatrklk 2” (1994),
- Baykal zel yazarına ait “T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatrklk 1” (1995-Birinci Baskı),
- Kemal Kara yazarına ait “(Ders Geçme ve Kredi Sistemine Göre) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatrklk 1” (1995, 1996, 1998, 2000, 2001, t.y.),
- Kemal Kara yazarına ait “(Liseler İçin) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatrklk 2” (2000, 2001),
- Ahmet Bekir Palazoğlu ve Osman Bircan yazarlarına ait “(Ders Geçme ve Kredi Sistemine Göre) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatrklk 1” (1993, 1994, 1995, 1996, 1997),
- Ahmet Bekir Palazoğlu ve Osman Bircan yazarlarına ait “(Ders Geçme ve Kredi Sistemine Göre) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatrklk 2” (1993, 1997, 2001),
- Mükerrem Kâmil Su ve Prof. Dr. Ahmet Mumcu yazarlarına ait (Yeni Baskıya Hazırlayanlar: Güler şennver, Dr. Nilay Işıksalan, Hamiyet Bican) yazarlarına ait “T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatrklk” (2000-Birinci Baskı, 2001-İkinci Baskı, 2001-İkinci Baskıya Ek, 2002-nc Baskı, 2003-Dördüncü Baskı, 2004-Beşinci Baskı),
- Kemal Kara yazarına ait “(Lise) Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatrklk” (2006, 2007, 2008, 2009, 2010),

- İdris Akdin, Muhittin Çakmak ve Mustafa Genç yazarlarına ait “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Lise 3” (2005-Birinci Baskı, 2006-İkinci Baskı, 2007-Üçüncü Baskı, 2008-Dördüncü Baskı, 2009-Beşinci Baskı),
- Komisyon “(Ortaöğretim) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük” (2011-Birinci Baskı, 2012-Birinci Baskı, 2013-İkinci Baskı, 2014-Üçüncü Baskı, 2015-Dördüncü Baskı, 2016-Beşinci Baskı),
- Sevtap Gamsız yazarına ait “(Ortaöğretim) T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük” (2012)
- Mahmut Ürküt yazarına ait “(Ortaöğretim) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük” (2015, 2017)
- Ersun Balcılar, Murat Kılıç ve Yunus Kurt yazarlarına ait “(Ortaöğretim) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük” (2016)
- Akif Çevik, Gül Koç ve Koray Şerbetçi yazarlarına ait “(Ortaöğretim) Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 12” (2018-Birinci Baskıya Ek, 2019-İkinci Baskı, 2020, 2021),
- Doç. Dr. Bahattin Demirtaş yazarına ait “(Ortaöğretim) T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 12” (2019, 2020),
- Muhammed Edip Erdoğan yazarına ait “(Ortaöğretim) 12. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük” (2021),

belirtilen kitap yazarlarına, yıllarına ve baskılarına ulaşılan 69 tane ders kitabı oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada analiz edilen olgu ya da olaylarla alakalı veriler barındıran yazılı dokümanların detaylı bir şekilde taranması, elde edilen verilerden de yeni bir bütünlük kurulmasına doküman veya metin analizi denilmektedir (Baltacı, 2019, s. 376). Doküman analizi, yazılı dokümanları dikkatle ve belirli bir düzende incelemek için yararlanılan nitel araştırma yöntemidir. Basılmış, dijital materyaller ve bütün dokümanları analiz etmek için kullanılan düzenli bir yöntemdir (Kıral, 2020, s. 173). Bir çalışma alanıyla ilgili bilgi veren çeşitli yazılı materyallere doküman denilir. Doküman; birey, toplum veya kültürlerle alakalı mühim bilgileri kapsamaktadır (Sak, Şahin, Öneren & Nas, 2021, s. 230). Dokümanların birkaç mühim fonksiyonu vardır. Tarihi belgeler, tarihle ilgili olduğu gibi bugüne ait de bilgi verir.

Bu veriler, çalışma yapan kişilerin bazı konuların tarihi geçmişini anlamayı sağlamakla birlikte çalışmaya devam eden olgulara tesir eden şartları gösterebilmektedir (Kıral, 2020, s. 177). Birçok betimsel analizde veriler, daha öncesinde tespit edilen temalar esas alınarak sınıflandırma yapılır ve sınıflandırılan verilerle ilgili bulgular özetlenerek çalışmayı yapan kişinin kendi donanımıyla yorumlanmaktadır. Çalışmayı yapan kişi bulgular arasında sebep-sonuç ilişkisi kurmaktadır (Baltacı, 2019, s. 379). Bu çalışmada betimsel analiz yönteminden yararlanarak verilerin belirli temalarda incelemesi yapılmıştır. Doküman analizi yöntemi ile 1981 ve 2021 seneleri arasında ders materyali olan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük lise ders kitaplarında, kadının hangi açılardan varlık gösterdiği ve ders kitaplarında hangi temalarda işlendiği esas alınarak; askeri, hak, toplumsal, siyasi, eğitim ve ekonomi temalarında kadın şeklinde analiz edilmiştir. Öncelikle bu tarih aralığındaki farklı yazarlara ait ders kitapları, ulaşılan ilk baskılarına göre kronolojik olarak sıralanmış ve temalara ayrılarak aynı yazara ait baskılar arasındaki benzerlik ve farklılıkları dikkate alınarak analizi yapılmıştır.

2.4. Bulgular

2.4.1. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Mükerrem Kâmil Su ve Prof. Dr. Ahmet Mumcu)

2.4.1.1. Askeri Temada Kadın İmajı

“İzmir’in İşgali (15 Mayıs 1919)” başlığı altında İzmir’in işgali sırasında yerli kadın ve erkek Rumların, Yunan askerlerine destek olmak için çiçek atarak “Zito!” diyerek gösterilerde bulundukları belirtilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, s. 27; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s.42).¹

“İzmir’in Yunanlılar Tarafından İşgali Üzerine Yapılan Mitingler’den İstanbul Mitingleri” adlı okuma parçasında kadınların, İzmir’in Yunanlılar tarafından işgalini protesto etmek için yaptıkları mitinglerle ilgili bilgilere yer verilmiştir. Fatih Mitingi’nde karalar giyen Halide Edip’in mitingdeki konuşmasından alıntı şöyle verilmiştir;

¹ Bu bilgiye 1986 ve 1987 baskılarında yer verilmemiştir.

“Müslümanlar, Türkler, Türk ve Müslüman bugün en kara gününü yaşıyor. Gece, karanlık bir gece. Ama insanın hayatında sabahı olmayan gece yoktur. Yarın bu korkunç geceyi yırtıp parıldaayan bir sabah yaratacağız.

Bugün elimizde top, tüfek, cephane yok. Fakat ondan büyük, ondan güçlü bir silâhımız var; Hak ve Tanrı...

Arkadaşlar, bugün, burada bulunan halk topluluğunun bir tek isteği var. O da en tabii haklarının kendisinden alınmamasıdır. İsteyeceğimiz şey, sade, yüksek yüce bir haktır.” (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 65-66; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 77).

20 Mayıs tarihinde Doğancılar’da gerçekleştirilen mitingde ise Asri Türk Kadını Cemiyeti adına konuşma gerçekleştiren bir Türk kadınının konuşması şöyle geçmektedir;

“İşte, hayatı, ruhu Türk olan İzmir’i bugün Yunanlılar aldılar. Belki yarın da göğsümüzden bir şeyi, kalbimizden bir hayatı koparır gibi birer birer Konya’mızı, Bursa’mızı, hattâ, evet bütün güzellikleriyle gözleri üstüne çeken İstanbul’umuzu da isteyecekler. O zaman, kalbimize zehirli tırnaklarını geçirip her fırsatta bizi biraz daha ölüme yaklaştıran bu ezici kuvvetler karşısında gene böyle sessiz ve boynu eğik mi yaşayacağız? Ben buna hayır diyorum. Biz kadınlar bu hak savaşında en önde olacağız.” (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 66; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 77).

Ardından 22 Mayıs 1919 tarihli Kadıköy Belediyesi önünde gerçekleştirilen mitingde bir Türk kadınının yaptığı konuşmaya yer verilmiştir;

“Heyecanlarımız, kanlarımız söndürülse bile göğsümüzde milliyetten yapılmış bir kalp var ki, onda bir yabancının, bir düşmanın ne ihtirası, ne korkusu yaşar. Onun göklerini kaplayacak ancak bağımsızlık havasıdır. Ben kendimi hürriyeti kaybedilmiş bir milletin kızı olarak bağımsızlığımıza nasıl kavuşacağımızı söyleyeceğim. Bu sözler kollarımızı bağlamak isteyenler için dikkate değer olmalı. Oğlum bana, ben kimim, diye ilk sorduğu gün, ona göklerden haykıran bir melek gibi büyük olan bir Türksün diyeceğim.” (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 66; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 77-78).

23 Mayıs 1919 tarihinde Sultan Ahmet Meydanı’ndaki toplantıda, en heyecanlı konuşmayı Halide Edip’in gerçekleştirdiği ve konuşmasına şu şekilde yer verilmektedir;

“Kardeşlerim, evlâtlarım,

Ruhu göklerde olan yedi yüz yıllık şanlı tarihimiz bu minarelerden bugün Osmanlı tarihinin dramını seyrediyor. Bu büyük, bu tarihsel meydanda zafer alayları düzenleyen atalarımızın ruhu bizi seyrediyor. Dünyaların öbür ucuna at süren yenilmez Müslüman tarihinin mutsuz bir kızıyım. Bugün de dünkü kadar kahraman ve talihsiz Türk milletinin bir anasıyım. Millet adına, atalarımızın bizleri seyreden ruhlarına yemin ediyorum. Bugün kolları kesilmiş olan Türk’ün kalbi, eski cesaret ve gücünü kaybetmemiştir. Yemin ediyorum ki, Osmanlı sancağına, tarihine hiyanet etmeyeceğim.” (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 67-68; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 78).

Halide Edip’in, Türkiye’yi bölmeye kalkışan Avrupa Devletlerini suçlayıp, sömürü siyasetlerini yermesinin ardından sözünü nasıl devam ettirdiği şöyle geçmektedir;

“Kardeşlerim, evlâtlarım:

Osmanlı toprağında böyle büyük, böyle tarihi bir gün belki bir daha görmeyeceğiz. Evlâtlarım, öyle bir gün olur da bir daha toplanamazsak, içimizde ölenler olursa, Türk’ün bağımsızlık bayrağıyla mezarı üzerine geliniz.

Benimle beraber yemin ediniz. Türkiye’nin istiklâl ve hak hayatını alıncaya kadar hiç bir korku, hiçbir güçlük önünden kaçmayacağız (Vallahi sesleriyle meydan çınlamıştır).

700 yılın tarihine ağlayan minareler altında yemin ediniz, bayrağımıza, atalarımızın namusuna ihanet etmeyeceğiz, bu uğurda can vermekten çekinmeyeceğiz.” (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 68; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 79).

“Birinci Dünya Savaşında Ermeni Sorunu” başlığında, Birinci Dünya Savaşı sırasında Ermeni Komitecilerinin gözleri dönmüş şekilde birçok Türk şehir, kasaba ve köyünü basarak çocuk, yaşlı, kadın demeden on binlerce Türk’ü öldürdüğü bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s.118; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 126).

“Sütçü İmam Olayı” isimli okuma parçasında, Fransız askerlerinin Maraş şehrine girmelerinden bir gün sonra, Fransız ve Ermeni askerlerinin kışlalarına dönerken hamamdan çıkan kadınların olduğu yöne giderek bir kadına, orasının artık Türklere ait olmadığını ve Fransız memleketinde peçe ile gezemeyeceğini söylemesi ve peçesini yırtmasıyla kadının bayıldığı, diğer kadınların da ağladığı, Sütçü İmam’ın da peçeyi yırtan askeri vurduğu bilgisine yer verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 123; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 131).

2.4.1.2. Hak Temasında Kadın İmajı

“Yabancı Gözüyle Atatürk” adlı okuma parçasında, Londra’da çıkan 11 Kasım 1938 tarihli Times Gazetesi’nden bir alıntıda Atatürk’ün Türk kadınının acıklı durumunu görerek kadınların bilinçlenmesi, her alanda gelişmesi, sosyal eylemleri sağlamak için aydın Türklere az bir kısmının, isabetine içten inandığı yasaların çıkarılması ve nizamların koyulmasına giriştiği bilgisi bulunmaktadır (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 55).²

“Osmanlı Devletinde Hukuk” başlığı altında Osmanlı hukukundaki eksik yönlerden bahsedilirken kadınlara verilen hakların kısıtlı olduğundan, erkeklerle eşit hakları bulunmadığından, idareye dahil olamadıklarından, aile yaşantısında da erkeklerle eşit olmadığından, erkeğin dört kadınla evlenebilmesi ve istediği kadar cariye alabilmesinin yanı sıra boşanmanın da erkeğe verildiğinden söz edilmiştir. Mahkemelerde de bir erkek tanığa karşılık kadın olarak, iki kadın tanık karşılık geldiği bilgisine yer verilmiştir (Kâmil Su &

² Bu bilgiye 1986’dan 1998’e kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 195; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 202).

“Türk Milleti İçin Atatürk İlkelerini Uygulama Zorunluluğu” başlığı altında, En dinsel devletlerde dahi kadın hakları yavaş yavaş korunmakta, özellikle Hindistan Müslümanlarının bu yolda ilerlediği ve kalkınıp yenileşmeye başlayan eski geri devletlerin çoğunun bu başarısını Atatürk’e borçlu olduklarını ifade ettikleri bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 282; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 301).

2.4.1.3. Toplumsal Temada Kadın İmaji

“Mustafa Kemal’in Çocukluğu ve İlk Gençlik Yılları” başlığı altında, Mustafa Kemal’in annesi Zübeyde Hanım’ın belirli bir eğitim almadığı ve aydın bir düşünceye sahip olduğundan söz edilmiştir. Ayrıca Ali Rıza Efendi ile Zübeyde Hanım’ın iyi anlaştığı, mutlu ve huzurlu bir aile ortamına sahip olmalarıyla birlikte düzenli, disiplinli ve uyumlu yaşam şekilleriyle Mustafa’ya iyi örnek oluşturdıkları bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, s. 37-38).³

Ali Rıza Efendi’nin eşine büyük saygı gösterdiği, babasının annesine göstermiş olduğu saygı ve ince davranışların Mustafa’nın üzerinde olumlu etki yaratmasıyla kadına saygı fikrinin kendisinde doğmasını kolaylaştırdığı bilgisine yer verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, s. 38).⁴

Mustafa’nın okul çağı geldiğinde eşler arasında ilk defa bir fikir ayrılığının yaşandığı, Zübeyde Hanım oğlunu geleneksel törenle Mahalle Okulu’na göndermek isterken Ali Rıza Efendi ise bu tür okullardan fayda sağlanamayacağı ve yeni açılan bir okula göndermelerini önermiştir. Ali Rıza Efendi eşini sevdiğinden onun isteklerini yerine getirerek Mustafa’yı dini ve geleneksel törenle Mahalle Okulu’na gönderdiği ve böylece eşinin gönlünü aldığı bilgisine yer verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, s. 38-40).⁵

Mustafa’nın küçük yaşta babasını kaybettiği ve Zübeyde Hanım’ın da Mustafa’yı ve kızı Makbule’yi alarak kardeşinin çalıştığı bir çiftliğe gitmek zorunda kaldığı bilgisi verilmiştir.

³ Bu bilgiye 1986’dan 1998’e kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

⁴ Bu bilgiye 1986’dan 1998’e kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

⁵ Bu bilgiye 1986’dan 1998’e kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

Fakat Mustafa'nın okumak istediği, annesinin de bu yüzden tedirgin olduğu, Ali Rıza Efendi'ye söz verdiği ve Mustafa'yı en iyi okullarda okutarak memleketine faydalı olması ve iyi yetişmesi için elinden geleni yapacağından bu amaçla Mustafa'yı teyzesinin yanına Selânik'e gönderdiği bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, s. 40).⁶

Şekil 1. Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 39; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 53).

“Yabancı Gözüyle Atatürk” adlı okuma parçasında Londra’da çıkan 11 Kasım 1938 tarihli Times Gazetesi’nden bir alıntıda birtakım reformlar sıralanmış ve kadın ile ilgili olarak da “kadınlara özgürlük verilmesi” reformu ifade edilerek kamuoyunu arkasında bulan birtakım reformlar olduğu belirtilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, s. 56).⁷

Yine aynı okuma parçasında, Atatürk’ün planlayıp başardığı Türk inkılabının kadın ve erkeği ile kendi yurttaşlarını, kendinden önce hiçbir Türk kuşağının sahip olmadığı derecede özgür, güvenli ve olgun duruma getirdiği gerçeğinin örtülemeyeceği ifadesine yer verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, s. 57).⁸

Atatürk ile ilgili bir anısına yer verilen “Sınıf Arkadaşım Atatürk” adlı okuma parçasında Ali Fuat Cebesoy’un, babasının isteği üzerine büyükannesinin parasıyla yapılan köşke Atatürk’ü davet ettiği bilgisine yer verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1986, 1987, s. 56; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 69).⁹

⁶ Bu bilgiye 1986’dan 1998’e kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

⁷ Bu bilgiye 1986’dan 1998’e kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

⁸ Bu bilgiye 1986’dan 1998’e kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

⁹ Bu bilgiye 1981, 1984 ve 1985 baskılarında yer verilmemiştir.

“Damat Ferit Paşa” isimli okuma parçasında Abdülmecit’in kızı Mediha Sultan’ın, Ahmet Ferit ile evlendiği ve Vahdettin’in kız kardeşi olduğu bilgisi bulunmaktadır (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 77; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 88).

“Yeni Türk Devletinin İlk Anayasası (20 Ocak 1921)” başlığı altında Osmanlı Devleti’nde egemenlik hakkının doğrudan Osmanlı ailesine ait olduğu ve bu ailede en yaşlı erkek egemenliği kullanıldığı bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 91; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 101).

“Türk İnkılâbı ve Demokrasi” başlığında Atatürk’ün bir sözüne yer verilmiştir; “*Hürriyet olmayan bir memlekette ölüm ve yokoluş vardır, her gelişmenin ve kurtuluşun anası hürriyettir.*” Ders kitaplarındaki Atatürk’ün bu sözünde kadın, ana olarak geçmektedir ve hürriyet, kurtuluşun anasına benzetilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s.184; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 191).

“Türk Medeni Kanunun Kabulü ve Karakteri” başlığı altında Medeni Kanun ile aile hayatında eşler arasında eşitliğin getirildiği, esasın tek kadınla evlilik olduğu, boşanma hakkının kadına da verildiği, ailenin toplumun temeli sayılarak muhafaza edildiği, çocukların iyi yetişmesi için anne ve babaya sorumluluklar verildiği bilgisiyle birlikte evlenmenin önceden olduğu gibi devlet denetimi dışında tutulmadığı, ciddi bir iş olan aile kurmanın resmî nikâh memuru önünde yapıldığı, devletçe kısıldığı ve korunduğu, resmî nikâhın ardından eşlerin istedikleri türde dini tören gerçekleştirebildikleri ve buna kimsenin karışamayacağından bahsedilmiştir. (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 199; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 205). Medeni Kanun ile kadının ailede, toplumsal ve ekonomik hayatta erkekle eşit düzeye getirildiği, insanların yarısını kadınların oluşturduğu, kadınların da analarımız olduğu, anne hem aile hem de toplumsal etkinliklerde ne kadar bilinçli ve kültürlü olursa bir milletin kalkınmasında o kadar etkili olduğu bilgisine yer verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s.199).¹⁰

¹⁰ Bu bilgiye 1988’den 1998’e kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

Orta Asya Türk Devletleri'nde kadının üstün olduğu, cinsiyet eşitliğinin varlığı ve Hakan'ın eşlerinin, Hakan'a vekillik yaptığı ifadesine yer verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 199).¹¹

Eski Türk toplumlarında kaç göç olmadığı, kadının erkeğe daima denk olduğu belirtilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 199; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 206).¹² Arap alışkanlığı edinen Türk toplumlarının kadını geri planda bıraktığı ve Medeni Kanun'un, Türk kadınına tekrardan eski yerine getirdiği ifadesine yer verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 199).¹³

Bu iki yazara ait ders kitaplarında önceki baskılara göre ilk defa 1988 senesine ait baskıdan itibaren kadınlarla ilgili konular, başlıklandırma yapılarak ve bazı temalarda ele alınarak incelenmeye başlanmıştır. “Türk Kadınının Tarihteki Yeri” kadınıla ilgili ilk konu başlığını oluşturmaktadır. Bu başlıkta; eski Türk toplumlarında kadının yerinin çok yüksek olduğu, insanların yarısını kadınların oluşturduğunu bilen atalarımızın, kadın ile erkek arasındaki bazı milletlerdeki eşitsizliği neredeyse tanımadığına ve hareketli Türk toplumunda kadının da hareket halinde bulunmasının hem aile hem de aile dışında ona üstün yer sağladığı belirtilmiştir. Kadının her zaman erkeğe denk olduğunu ve Atatürk'ün bu gerçeğe ilgili; *“Kadınlarımızın... milletimiz için de ne kadar yüksek önemi olduğunu söylemek gereksizdir. Bizim milletimizde kadın eskiden bu önemi gerçekten en yüksek derecede kazanmıştır.”* sözüne yer verilmiştir. Eski Türklerde boy şeflerinin eşleri onların vekili sayıldığı, kağanın eşi hatunun hükümdarla beraber tüm önemli işlerde ve yerlerde çalıştığına fakat belirli bir zaman sonrasında dinsel hukukun yanlış yorumlanması sebebiyle kadınların birçok hakkının kaybolduğuna ve toplumun yarısını meydana getiren kadınların, önemli haklara sahip olmaması o toplumun çocuklarının almış olduğu aile eğitiminde eksikliğin oluşmasına yol açmasının bir milletin istikbali için çok tehlikeli olduğundan söz edilmiştir. Atatürk'ün bu konu ile ilgili şu sözüne yer verilmiştir;

“Bir toplum, bir millet erkek ve kadın denilen iki cins insandan oluşur. Mümkün müdür ki, bir kitlenin bir parçasını ilerletelim, diğerini görmemezlikten geelim de kitlenin bütünü ilerlemeye imkân bulabilsin. Mümkün müdür ki, bir toplumun yarısı topraklara, zincirlere bağlı kaldıkça diğer kısmı göklere yükselebilsin? Şüphe yok, ilerleme adımları... iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve ilerleme ve yenileşme alanına birlikte kesin aşamalar yaptırmak gerektir.”

¹¹ Bu bilgiye 1988'den 1998'e kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

¹² Bu bilgiye 1988'den 1998'e kadar olan baskılarda “Türk Kadınının Tarihteki Yeri” başlığında yer verilmiştir.

¹³ Bu bilgiye 1988'den 1998'e kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

Böylece Türk kadınının eski önemli yerine çıkartılmasının Cumhuriyet ile gerçekleştiğine, Türk Medeni Kanunu ile bu konuyla ilgili önemli adım atıldığı ve kadının aile, toplumsal, ekonomik ve kültürel alanda erkek ile eşit düzeye getirildiği bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 206).¹⁴

“Atatürk’ün Milli Kültür Konusundaki Direktifleri” başlığında Atatürk’ün bir sözüne şöyle yer verilmiştir;

“Asıl uğraşmaya mecbur olduğumuz şey, analarımızın ve atalarımızın oldukları gibi yüksek kültürde ve yüksek fazilette dünya birinciliğini tutmaktır... ve kültür tabiatın yüksek feyzleriyle mesut olmaktır. Bu ifade içinde çok şey saklıdır. Temizlik, saflık, yükseklik, insanlık, bunların hepsi insanlık vasıflarındandır. İşte kültür kelimesini master şekline soktuğumuz zaman tabiatın insanlara verdiği yüksek vasıfları kendi çocuklarına torunlarına ve gelecek nesillere vermesi demektir.” (Kâmil Su & Mumcu, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 226).¹⁵

Burada Atatürk’ün, geçmişimizden söz ederken yalnızca atalarımız demediği, analarımızı yani kadınları da ifade ettiği sözüne yer verilmiştir.

“Kıyafette Değişiklik” başlığında Müslüman kadınların peçe ve çarşaf giyindiği fakat diğer dinlere mensup olan kadınların ise rahat kıyafet giydiği bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 214; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 231). Atatürk’ün kadının giyimine müdahale etmediği, giyim ile ilgili yeniliği yalnızca şapka konusunda yaptığı ve kadınların zamanla Ortaçağ kılığından kurtulduğu bilgisine yer verilmiştir (Kamil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 216; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 233).

Şekil 2. Osmanlı imparatorluğu döneminde kadın kıyafetleri (peştamal, yaşamak, çarşaf ve peçe) (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 215; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 231).

¹⁴ Bu bilgiye 1981, 1984, 1985, 1986, 1987 baskılarında yer verilmemiştir.

¹⁵ Bu bilgiye 1981, 1984, 1985, 1986, 1987 baskılarında yer verilmemiştir.

Şekil 3. Seçme ve seçilme hakkını alan Türk kadını kıyafeti bakımından da Ortaçağ görünümünden çıkarak modernleşti (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 218; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 235).

2.4.1.4. Siyasi Temada Kadın İmajı

“Türk Medeni Kanunun Kabulü ve Karakteri” başlığında kadına verilen haklar arasında eksik olanın, siyasal hak olduğu bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 199).¹⁶

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” başlığı altında eski Türklerde kadının, ailede en üstün konuma sahip olduğu gibi siyasi hayatta da rolü olduğu ifade edilerek buna örnek olarak, kağan seçiminde ve diğer mühim devlet işleri için bir araya gelen kurultaylara kadınların da dahil olduğu bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998 s. 206)¹⁷.

“Türk Medeni Kanunun Kabulü ve Karakteri” başlığı altında, 1930 senesinde Türk kadınına belediye seçimlerine katılma, 1934 senesinde ise gerçekleştirilen anayasa değişikliğiyle milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanındığı bilgisine yer verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 199; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 207).¹⁸

“Türk Kadınının Siyasal Hakları” başlığında, Medeni Kanun ile kadına pek çok hak verilmesine karşılık siyasi açıdan erkek ile arasında eşitsizlik mevcut olduğu, milletvekilliği

¹⁶ Bu bilgiye 1988’den 1998’e kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

¹⁷ Bu bilgiye 1981, 1984, 1985, 1986, 1987 baskılarında yer verilmemiştir.

¹⁸ Bu bilgiye 1988’den 1998’e kadar olan baskılarda “Türk Kadınının Siyasal Hakları” başlığında yer verilmiştir.

seçimlerine hem seçme hem seçilme açısından dahil olmadıkları ama eski Türklerde kadının pek çok siyasi hakkının mevcut olduğu ve eşitsizliğin iki aşamada kaldırıldığı belirtilmiştir. Bunların, 1930’da belediye seçimlerine dahil olma ve 1934’te de milletvekili seçme seçilme hakkı ile olduğu ifade edilmiştir. Atatürk’ün de bir sözü şöyle verilmiştir;

“Bu karar Türk kadınına toplumsal ve siyasi hayatta bütün milletlerin üstünde yer vermiştir. arşaf içinde, peçe altında ve kafes arkasındaki Türk kadınını artık daha ilerde aramak gerekecektir. Türk kadını evdeki uygar yerini yetki ile almış, iş hayatının her aşamasında başarılar göstermiştir. Siyasi hayatta belediye seçimlerinde deneyini yapan Türk kadını bu kez de milletvekili seçme ve seçilme suretiyle haklarının en büyüğünü elde etmiş bulunuyor. Uygar ülkelerin birçoğunda kadından esirgenen bu hak, bugün Türk kadının elindedir ve onu yetki ve kendisine yaraşır biçimde kullanacaktır.”

1934 senesinde dahi bazı Batı lkelerinde bu hakların tam olarak tanınmadığı, Cumhuriyet rejiminin bu tutumunun bazı Batı ülkelerine örnek olduğu ve bugün gerçek demokrasilerin tümünde kadınlara siyasi hakların eksiksiz tanınmış olduğu ifadesi bulunmaktadır. Bugün kadın cumhurbaşkanları, başbakanlar, bakanların birçok ileri ülkeyi en st düzeyde yönettikleri ve bu şekilde toplumun diğer yarısının millî hayatın yönlendirilmesine aktif olarak katıldığı bilgisi verilmiştir. Türk kadınının, 1934 senesinde kendisine tanınan kutsal haklara bilinçle sahip çıktığı belirtilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 207).¹⁹

“Cumhuriyetin Genel Tanımı” başlığında, seçme ve seçilme hakkının bütün vatandaşlara tanınmasıyla gerçek Cumhuriyetin kurulup işlemeye başladığından bahsedilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 278).²⁰ Seçme ve seçilme hakkının bütün vatandaşlara tanınması derken kadınların da kastedildiği anlaşılmaktadır.

Kitabın sonunda yer alan “Kronoloji” başlığı altında, kadınlarla ilgili olarak 3 Nisan 1930 tarihinin karşısına “Kadınlara Belediye Seçimlerine Katılma Hakkının Verilmesi” bilgisi ile 5 Aralık 1934 tarihinin karşısına da “Kadınlara Milletvekili Seçme ve Seçilme Hakkının Verilmesi” bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, s. 298; 1984, 1985, 1986, 1987, s. 296; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, s. 324; 1996b, s. 327; 1997, 1998, s. 324).

¹⁹ Bu bilgiye 1981, 1984, 1985, 1986, 1987 baskılarında yer verilmemiştir.

²⁰ Bu bilgiye 1981, 1984, 1985, 1986, 1987 baskılarında yer verilmemiştir.

2.4.1.5. Eğitim Temasında Kadın İmajı

“Eski Eğitim Sistemi” başlığında, on dokuzuncu yüzyılın ortasına kadar Osmanlı Devleti’nde çocukların, şehir ve kasabalarda halkın katkısıyla camilere bitişik olarak açılan mahalle mekteplerinde sadece okuma yazma öğrenebildikleri sonrasında da erkek çocuklar, talep ederlerse memleketin farklı yerlerindeki medreselerin birisinde öğrenimlerini sürdürebildikleri belirtilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 201; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 208). Yirminci yüzyıl başında açılan ilkokulların, büyük şehir ve çevresinde yaygınlaştırılmaya başlandığı ve Öğretmen Okulları açılarak kızların da ilk defa bu okullara gitmeye başladığına yer verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 202; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 209). Buradan Osmanlı’da kız çocuklarının yalnızca okuma yazma öğrenecek kadar eğitim gördükleri, sadece erkek çocuklarının talep ederlerse medreseye devam ettikleri bilgisinden kız çocuklarının eğitiminin okuma yazma öğrenmekten ibaret olduğu anlaşılmaktadır.

2.4.1.6. Ekonomi Temasında Kadın İmajı

“Osmanlı Devleti’nde Hukuk” başlığı altında Osmanlı hukukunun aksak yönlerinden bahsedilirken, kadınların ekonomik haklarıyla ilgili olarak da ufak tefek bazı işler dışında istedikleri mesleğe giremedikleri ve kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha az miras aldıklarına dair bilgiler geçmektedir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 195; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 202).

“Türk Medeni Kanunun Kabulü ve Karakteri” başlığında, kadının her meslekte yer alabileceği, mirasta kız ve erkek çocuklar arasındaki adaletsizliğin kaldırıldığı, kişilerin mallarla ve birbirleriyle olan ilişkilerindeki çelişkilerin ve boşlukların giderilmesiyle modern bir sistem getirildiği bilgisine yer verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 198-199; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 205) Toplumun yarısı öteki yarısıyla eşit olmazsa üretime katılmayacağından bahsedilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 199).²¹

²¹ Bu bilgiye 1988’den 1998’e kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

Şekil 4. Mahkemelerde görev yapan yargıç, avukat ve zabıt kâtibi (Kâmil Su & Mumcu, 1981, 1984, 1985, 1986, 1987, s. 198; 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, s. 205).

2.4.2. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1 Ders Kitabında Kadın İmajı (Kenan Kalecikli)

2.4.2.1. Askeri Açıdan Kadın İmajı

“Millî Cemiyetler” başlığı altında Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti’nin, zor koşullarda fedakâr Türk kadınının vazifeye koşmasının simgesi olduğu bilgisi verilmiştir (Kalecikli, 1994a, s. 50).

Askerlerin savaşa gitmesiyle ilgili bir resmin altında, Kuva-yi Milliye’ye giden Türk evlatlarından kimisinin annesinin elini son defa öptüğü bilgisi verilmiştir (Kalecikli, 1994a, s. 84).

“İstanbul Mitingleri” adlı okuma parçasında, İzmir’in işgalini protesto etmek için 19 Mayıs 1919 tarihinde Fatih’te gerçekleştirilen mitingde, Halide Edip’in siyahlar giymiş olarak halka seslendiği ve bu sözleri şöyle verilmiştir;

“Türk ve Müslüman, bugün en kara gününü yaşıyor. Gece, karanlık bir gece. Ama insanın hayatında sabahı olmayan gece yoktur. Yarın bu korkunç geceyi yırtıp parıldayan bir sabah yaratacağız.

Bugün elimizde top, tüfek, cephane yok. Fakat ondan büyük, ondan güçlü bir silahımız var: Hak ve Tanrı.

Arkadaşlar! Bugün, burada halk topluluğunun bir tek isteği var. O da, en tabii haklarının alınmasıdır. İsteddiğimiz şey; sade, yüksek, yüce bir haktır.” (Kalecikli, 1994a, s. 88).

20 Mayıs tarihinde Doğancılar’da, Asrî Türk Kadını Cemiyeti adına konuşma yapan ama ismi belirtilmeyen bir kadının konuşmasından alıntı şöyle aktarılmıştır;

“İşte, hayatı, ruhu Türk olan İzmir’i bugün Yunanlılar aldılar. Belki yarın da göğsümüzden bir şeyi, kalbimizden bir hayatı koparır gibi birer birer Konya’mızı, Bursa’mızı, hattâ, evet bütün güzellikleriyle gözleri üstüne çeken İstanbul’umuzu da isteyecekler. O zaman, kalbimize zehirli tınaklarını geçirip her fırsatta bizi biraz daha ölüme yaklaştıran bu ezici kuvvetler karşısında gene böyle sessiz ve boynu eğik mi yaşayacağız? Ben buna hayır diyorum. Biz kadınlar, bu hak savaşında en önde olacağız.” (Kalecikli, 1994a, s. 88-89).

Ayrıca 22 Mayıs 1919 tarihinde, İstanbul Mitingleri’nin en büyüğü olan Sultan Ahmet Mitingi’nde Halide Edip’in konuşma yaptığı ve bu konuşmadan alıntıya yer verilmiştir;

“Kardeşlerim, evlâtlarım,

Ruhu göklerde olan yedi yüz yıllık şanlı tarihimiz bu minarelerden bugün Osmanlı tarihinin dramını seyrediyor. Bu büyük, bu tarihsel meydana zafer alayları düzenleyen atalarımızın ruhu bizi seyrediyor. Dünyaların öbür ucuna at süren yenilmez Müslüman tarihinin mutsuz bir kızıyım. Bugün de dünkü kadar kahraman ve talihsiz Türk milletinin bir anasıyım. Millet adına, atalarımızın bizleri seyreden ruhlarına yemin ediyorum. Bugün kolları kesilmiş olan Türk’ün kalbi, eski cesaret ve gücünü kaybetmemiştir. Yemin ediyorum ki, Osmanlı sancağına, tarihine ihanet etmeyeceğim.” (Kalecikli, 1994a, s. 89).

“Kardeşlerim, evlâtlarım:

Osmanlı toprağında böyle büyük, böyle tarihî bir gün belki bir daha görmeyeceğiz. Evlâtlarım, böyle bir gün olur da bir daha toplanamazsak, içimizde ölenler olursa, Türk’ün bağımsızlık bayrağıyla mezarı üzerine geliniz.

Benimle beraber yemin ediniz. Türkiye’nin istiklâl ve hak hayatını alıncaya kadar hiç korku, hiçbir güçlük önünden kaçmayacağız (meydandan “vallahî” çılgınlıkları).

Yediyüz yılın tarihine ağlayan minareler altında yemin ediniz: Bayrağımıza, atalarımıza, namusumuza ihanet etmeyeceğiz, bu uğurda can vermekten çekinmeyeceğiz.” (Kalecikli, 1994a, s. 90).

“Birinci Dünya Savaşına Kadar Ermeni Sorunu” başlığı altında köylere kadar teşkilatlanan Ermeni çetelerinin katliamlara girişerek çocuk, kadın ve yaşlılardan oluşan binlerce Türk’ü öldürdükleri bilgisi geçmektedir (Kalecikli, 1994a, s. 136).

“Sütçü İmam Olayı” adlı okuma parçasında anlatılan bu olayda Fransızların, Maraş’ı işgal etmesinin ardından Fransız ve Ermenilerin, Maraş halkını ve kadınları rahatsız ettikleri bilgisi yer almıştır. Fransız ve Ermeni askerlerinin hamamdan çıkan kadınlara sataştıkları ve “*Burası artık Türklerin değildir. Fransız ülkesinde peçe ile gezilmez*” diyerek bir kadının peçesini yırttıkları, kadının baygınlık geçirdiğine, diğer kadınların da ağlamaya başladıkları ve Sütçü İmam’ın düşmanı vurduğuna değinilmiştir (Kalecikli, 1994a, s. 143-144).

“Büyük Taarruz Öncesi Hazırlıklar ve Taarruzun Başlaması” başlığında, Büyük Taarruz için yapılan mühimmat hazırlığında tüm silah ve malzemelerin öncelikle İnebolu’ya getirildiği ve vapurların boşaltıldığını gören bir Fransız yazarın, İnebolu halkının gösterdiği mücadele ile ilgili bir yazısından alıntıya yer verilmiştir. Bu yazısı şöyledir;

“(…) Vapurun açıkta demirlediğini gören bütün halk; erkek, kadın, çoluk, çocuk, kaymakamın veya askerî kumandanın ya da belediye reisinin bir işaretini, bir emrini beklemeksizin bir anda kıyıda toplanıyor ve vapurdan sandıklar, denkler, küfeler getirmekte olan kayıklar kıyıya

yanaşınca onları inanılmaz bir yetenekle boşaltıyor. Bu sessiz, perişan kılıklı ve yüce halk, yükünü kontrolsüz, gözetimsiz fakat mükemmel ve düzenli biçimde depoya götürüyor. Herkes gücü yettiği kadar taşıyor. Kolları arasında mermi taşıyan annelerinin arkasından giden paçavralar içinde yalınayak mini mini çocuklar gördüm. Yaşlılık nedeniyle çökmüş omuzları üzerine yükledikleri sandıkları taşıyan ihtiyarlar gördüm. Bütün bu insanlar, işlerini doğal ve basit telakki ediyorlar. Ve yaptıklarının karşılığı olarak bir teşekkür bile beklemiyorlar.” (Kalecikli, 1994a, s. 177).

Burada kadınların fedakârlığı yansıtılmıştır.

Şekil 5. Cepheye mermi taşıyan Türk kadını (Kalecikli, 1994a, s. 177).

Şekil 6. Türk milleti, ordusuna yardıma koşuyor (Kalecikli, 1994a, s. 178).

2.4.2.2. Toplumsal Temada Kadın İmajı

“Yıkılış” adlı okuma parçasında, Falih Rıfkı Atay’ın Çankaya isimli eserinden kadınlarla ilgili şöyle bir bilgiye yer verilmiştir;

“İstanbul, pek susturucu bir asker baskısı altında idi. Harp müddetince halk yalnız bir defa hıncını duyurabilmişti. O da, gene sessizce Sultan Hamid’in tabutu arkasına takılmaktan ibaretti. Alay yolu üzerinde bazı pencerelerden başlarını uzatan kadınlar:

‘Kırk paraya ekmek yediren, yirmi paraya kömür yaktıran padişahım, bizi kime bırakıyorsun?’ diye inlemişlerdi.” (Kalecikli, 1994a, s. 52).

“Öğrencilik Yılları ve Askerlik Hayatı” başlığı altında Mustafa Kemal’in annesinin Zübeyde Hanım olduğu, babasının Ali Rıza Efendi olduğu belirtilmiştir (Kalecikli, 1994a, s. 57).

Şekil 7. Zübeyde Hanım (Kalecikli, 1994a, s. 57).

Şekil 8. Halide Edip Adıvar (Kalecikli, 1994a, s.88).

“Bir Yabancı’nın Mektubundan İzmir’in Yakılışı” adlı okuma parçasında, Aydın şimendiferlerinde çalışanlardan bir kişinin, ailesine gönderdiği ve gazetede yayınlanan mektubuna yer verilmiştir. Bu mektupta kişinin cümlesi şöyle başlamıştır;

“Sevgili anne ve baba, her İngiliz anlamalıdır ki İzmir Yunan’ın değil, Türk’ün olmalıdır.” (Kalecikli, 1994a, s. 187). Bu kişi mektubuna başlarken mektubu, anne ve babasına yazdığını vurgulamıştır.

2.4.3. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 2 Ders Kitabında Kadın İmajı (Kenan Kalecikli)

2.4.3.1. Askeri Temada Kadın İmajı

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” alt başlığı “Eski Türklerde Kadın Hukuku” başlığında, eski Türklerde Hatunun, Hakan ile birlikte kurultay, savaş, ibadet ve barış meclislerinde bulunduğu bilgisi ile birlikte kadınların elçi, vali ve kale muhafızı olabildikleri bilgisine yer verilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 26).

“Türk Kadınının Siyasî Hakları” alt başlığında, Kurtuluş Savaşı’nda Türk kadınının, savaş yükünün önemli kısmını büyük bir vatanperverlik ve feragat duygusuyla çektiği, erkeklerin boş bıraktığı alanlarda çalışmakla birlikte ordunun gerisinde de hizmet verdiği ve farklı cephelerde düşmana karşı silah kullandığı bilgisi geçmektedir (Kalecikli, 1994b, s. 26).

2.4.3.2. Hak Temasında Kadın İmaji

“Türk Kadının Tarihteki Yeri” alt başlığı ve “Eski Türklerde Kadın Hukuku” başlığında, Türk Medeni Kanunu ile aile hukukunda kadın-erkek eşitliği sağlandığı ve bu kanunla kadının siyasi ve toplumsal haklarını kazanmasına yol açıldığı belirtilmiştir. Ayrıca eski Türklerde kadın ve erkeğin eşit hakka sahip olduğu bilgisi verilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 26). “Türk Kadının Siyasî Hakları” alt başlığında, dinin devletten ayrılması ve kanunlarda yapılan yeniliklerin kadın hukukunda da yenilik yapılmasını hazırladığı, kadın hakları konusunu ilk ele alan kişinin Mustafa Kemal Paşa olduğu ve onun çabasıyla kadınların, haklarına kavuşması iki yönde geliştiği bilgisi geçmektedir (Kalecikli, 1994b, s. 27).

“Kadın Haklarının Kabulü” başlığı altında, Cumhuriyet Devri’nde kadınlara verilen hakların, o devirde bu hakları tanımamış diğer ülkelere örnek olacak nitelikte olduğundan bahsedilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 68).

“Atatürkçü Düşüncede Lâiklik Kavramı” başlığında, kadın haklarının tanınarak gerçekleştirilmesinin ancak laiklik ile mümkün olacağı belirtilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 160). “Lâikliğin Türk Toplumuna Sağladığı Faydalar” başlığında, laiklik ile gelişen kadın haklarının, Türk kadınına hak ettiği kimliği kazandırdığı ve toplumda önemli yerini almasını sağladığı bilgisi geçmektedir (Kalecikli, 1994b, s. 166). “Atatürkçü Düşünce Sistemi’ne Yönelik İç ve Dış Tehdit” başlığı altında laikliğe karşı çıkanların laikliğin, demokrasi ve kadın haklarının temeli olduğunu görmezden geldikleri ifade edilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 179).

2.4.3.3. Toplumsal Temada Kadın İmaji

“Osmanlı Devleti’nde Hukuk” başlığı altında Osmanlı’da kadına karşı özel hayatta eşitsizliğin olduğu, bir erkeğin dört kadınla evlilik gerçekleştirebildiği, iki kadının şahitliğinin bir erkeğin şahitliğine eşit olduğu ve boşanma hakkına yalnızca erkeğin sahip olduğu bilgisi verilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 24).

“Türk Medenî Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığında, Medeni Kanun ile kadın-erkek eşitliği getirildiği, aile hayatının kuvvetli esaslara bağlandığı ve evliliğin belirli bir düzene kavuşturulduğu ifade edilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 26).

“Türk Kadının Tarihteki Yeri” alt başlığı ve “Eski Türklerde Kadın Hukuku” başlığında, eski Türklerdeki toplum yapısında erkeğin tek bir kadınla evlilik yapabildiği ve her işe ait toplantıda kadın ve erkeğin beraber bulunmasının şart olduğu belirtilmiştir. Çocukların üzerinde baba kadar annenin de hakkının bulunduğu bahsedilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 26).

“Türk Kadının Siyasî Hakları” alt başlığında Atatürk’ün ülkede gerçekleştirdiği inceleme gezilerinde fırsat buldukça kadının ehemmiyetinden, ödevlerinden bahsettiğine ve kadının toplumsal durumu ile ilgili sözüne yer verilmiştir. Sözü şöyledir;

“Kadınlar içtimai (toplumsal) hayatta erkeklerle beraber yürüyerek birbirlerinin yardımcısı olacaklardır. Medeniyetin esası, terakki (ilerleme) ve kuvvetin temeli aile hayatıdır. Bu hayatta fenalık muhakkak içtimai, iktisadi ve siyasi aczi (yetersizliği) mucip olur (gerektirir). Aileyi teşkil eden kadın ve erkek unsurların haklarına malik (sahip) olmaları aile vazifelerini ifaya muktedir (yetenekli) bulunmaları lâzım gelir.”

Atatürk’ün, kadınların peçe ile gezmesinin uygun olmayacağını sıkça ifade ettiği ve bununla ilgili de bir sözü yer almıştır. Sözü şöyledir;

“Seyahatim esnasında köylerde değil, kasabalarda ve şehirlerde kadın arkadaşlarımızın yüzlerini ve gözlerini çok kesif olarak kapattıklarını gördüm. Hele bu sıcak mevsimde bu durumun kendileri için mutlaka azap ve ıstıraba mucip olduğunu tahmin ediyorum. Onlar yüzlerini cihana gösterebilirler ve gözleriyle cihanı dikkatle görebilirler. Bunda korkulacak bir şey yoktur.”

Atatürk’ün Türk kadınının hayata ve cihana, temiz ve açık yüzüyle bakmasını bir zorunluluk olarak gördüğü bilgisi bulunmaktadır (Kalecikli, 1994b, s. 27).

Şekil 9. Türk kadını, Cumhuriyet döneminde toplumdaki yerini almıştır (Kalecikli, 1994b, s. 28).

“Milli Eğitim Sisteminde Gözetilecek Esaslar” başlığı altında, Atatürkçü düşüncede toplumun ilerlemesi için kadın ve erkeğin eşit olarak çalışmasının esas olduğu bilgisi ve bu durum ile ilgili Atatürk’ün bir sözüne yer verilmiştir. Bu söz şöyle geçmektedir; “Bir toplum,

bir millet, erkek ve kadın denilen iki ayrı cins insandan oluşur. Mümkün müdür ki, bir kitlenin bir parçasını ilerletelim, diğerini görmezden gelelim de, kitlenin tümü ilerlemeye imkân bulabilsin?” (Kalecikli, 1994b, s. 44).

“Türk Dilinin Gelişmesi” adlı başlıkta, Balkan Savaşları’ndan önce Selanik’te yayınlanan Genç Kalemler Dergisi ile Türkçe davasının liderliği yapılarak, üç aydın ismin Türkçe örnekler ortaya koyup tepki gösterdiği ifade edilmiştir. Bu üç aydından birisi olan Ziya Gökalp’in bir sözünden alıntı yapılmıştır; *“Başka dile uymaz annenin sesi, Her sözün ararsan vardır Türkçesi”* (Kalecikli, 1994b, s. 54-55). Bu sözde annenin sesinin dil ile uyumuna vurgu yapılmıştır

“Atatürk’ün Millî Kültür Konusundaki Direktifleri” başlığı altında Atatürk’ün bir sözü verilmiştir ve bu söz şöyledir; *“Asıl uğraşmaya mecbur olduğumuz şey, analarımızın ve atalarımızın oldukları gibi, yüksek kültürde ve yüksek fazilette (erdemde) dünya birinciliğini tutmaktır.”* (Kalecikli, 1994b, s. 59). Geçmişte kadınların yüksek konumda yer aldığı ve yine aynı şekilde olması gerektiği vurgusu yapılmıştır.

“Kıyafette Değişiklik” adlı başlıkta, Osmanlı’da kadın kıyafetlerinin kadına bakış açısının ürünü olarak çok ilkel olduğundan söz edilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 65). Kılık kıyafetteki değişiklik ile Türk toplumunun, insanlığın ortak ülküsü olarak ilerleyen uygarlıktan ayrı düşmekten kurtulduğu belirtilmiştir. Türk kadınının hak ettiği saygınlığa kavuştuğu ve toplumdaki yerini almasıyla etkin toplum yapısının kurulduğu bilgisi bulunmaktadır (Kalecikli, 1994b, s. 67).

“Hatay Sorunu” başlığında, 15 Mart 1923 tarihinde Atatürk’ün, Adana’nın işgalden kurtuluşunun şenliklerine katıldığı sırada İskenderun Sancağını temsilen katılan iki genç kızın *“Bizi kurtar”* sözlerine cevap olarak Atatürk, *“Kırk asırlık Türk Yurdu yabancıların elinde kalamaz”* dediği bilgisi bulunmaktadır (Kalecikli, 1994b, s. 122).

“Millet Sevgisi; Sabiha Gökçen Anlatıyor: Atatürk Ağlıyordu” adlı okuma parçasında Sabiha Gökçen’in, Atatürk’ün vatan sevgisi ile ilgili bir anısına yer verilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 136).

“Atatürk’ten Anılar” isimli okuma parçasında, Atatürk’ün kadınlarla bir anısı geçmektedir. Atatürk’ün, Sakarya Savaşı’nın ardından Akşehir’in pazarına geldiği ve kadın satıcıların yanına geldiğinde nasıl olduklarını kadınlara sorduğu, kadınların da ona duacı olduklarını belirttikleri ve Atatürk’e övgü dolu sözlerde bulundukları ifade edilmiştir. Kendisinin

utanmasıyla, bu durumu durdurmak için kadınlara eşlerini sorduğu ama cephelerde olduklarına ve şehit olduklarına dair cevaplar işitmeye başladığında, bu durumu diğer kadınlardan da işiteceğini tahmin ettiği ve duygulanarak bir kuyumcudan kadınlara yüzük almasıyla kadınların yüreklerinin, yaşantılarının en büyük övücü ile dolu olduğu bilgisi yer almıştır (Kalecikli, 1994b, s. 168-169).

2.4.3.4. Siyasi Temada Kadın İmaji

“Osmanlı Devleti’nde Hukuk” başlığı altında Osmanlı’da kadının, kamu yönetiminde hiçbir hakkının olmadığı ve devletin hizmetinde bulunamadıkları ifade edilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 24).

“Türk Kadının Tarihteki Yeri” alt başlığı ve “Eski Türklerde Kadın Hukuku” başlığında, eski Türklerde Hakanların emirlerinin geçerli olması için Hatunun da adının geçmesi gerektiği ve Hakanın, elçileri Hatun olmadan kabul edemediği bilgisine yer verilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 26).

Şekil 10. İlk kadın mebusumuz Satı Kadın (Kalecikli, 1994b, s. 27).

Şekil 11. İlk kadın mebusumuz Satı Kadın (Kalecikli, 1994b, s. 29).

1930 senesinde Belediye Kanunu ile kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkının tanındığı, 5 Aralık 1934 tarihinde de kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkı kazandıkları belirtilmiştir. Hukuksal olarak kadınların erkeklere tam olarak eşit olduğu, Avrupa Devletleri’nden çoğunun birçok yenilik gerçekleştirmesine rağmen kadınlara bu hakları veremediği ve birkaç yılda Türk toplumunda kadının statüsünün tamamıyla değiştirildiği bilgisi verilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 28).

“Satı Kadın” adlı okuma parçasında Satı Kadın ile Atatürk’ün karşılaşmasına, Satı Kadın’ın ilk kadın milletvekili seçilmesi ve Ankara’da Kız Ortaokulu’nun müdiresinin, Atatürk’ün talimatıyla öğrencilere, ilk kadın milletvekili seçilen Satı Kadın’a giysi dikileceğini belirtmesiyle öğrencilerin onun için giysi diktiklerinden bahsedilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 29-30).

“Kadın Haklarının Kabulü” başlığı altında; demokrasinin belirleyici ögesi olan milleti, erkek ve kadınının beraber temsil ettiği, 3 Nisan 1930 tarihinde Belediye Kanunu ile belediye başkanlığı ya da belediye meclis üyeliği, 26 Ekim 1933 tarihinde çıkan Köy Kanunu ile köy muhtarı, 5 Aralık 1934 tarihinde ise milletvekilliği yasası ile milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildiği belirtilmiştir. Bu kanunların Atatürk’ün talebi ve İsmet İnönü hükümetlerinin teklif etmesiyle mecliste görüşülerek işlerlik kazandığı bilgilerine yer verilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 68).

Kitabın sonunda yer alan “Kronoloji” başlığında kadın ile ilgili olarak 3 Nisan 1930 tarihinin karşısında “Kadınlara Belediye Seçimlerine Katılma Hakkının Verilmesi” bilgisi verilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 209). 5 Aralık 1934 tarihinin karşısında ise “Kadınlara Milletvekili Seçme ve Seçilme Hakkının Verilmesi” bilgisi yer almıştır (Kalecikli, 1994b, s. 210).

2.4.3.5. Eğitim Temasında Kadın İmaju

“Eski Eğitim Sisteminde” başlığı altında, İslamiyet’te kız çocuklarının okuması emredildiğinden Osmanlı Devleti’nde karma bir eğitim verildiği, padişah ile diğer önemli kişiler ve kadınların da okul yaptırmasının bir gelenek olduğu bilgisi bulunmaktadır (Kalecikli, 1994b, s. 33).

Şekil 12. Mahalle Mektepleri’nden bir görünüş (Kalecikli, 1994b, 33).

Şekil 13. Türk kadınları, Millet Mektepleri’nde yeni harfleri öğreniyorlar (Kalecikli, 1994b, 40).

“Millî Eğitim Sisteminde Gözetilecek Esaslar” başlığı altında, Atatürk’ün eğitim ile ilgili sözünde kadın şöyle geçmektedir; “*Milletimizin, memleketimizin irfan yuvaları (okullar) bir olmalıdır. Bütün memleket evlâtları, kadın ve erkek, aynı biçimde oradan çıkmalıdır.*” (Kalecikli, 1994b, s. 43).

2.4.3.6. Ekonomik Temada Kadın İmajı

“Osmanlı Devleti’nde Hukuk” başlığı altında Osmanlı’da kadının, miras hukukunda erkeğin yarısı kadar pay aldığı belirtilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 24).

“Türk Medenî Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığında, Medeni Kanun ile kadınların meslek sahibi olması için yol açıldığı ve miras hakkının adaletli şekilde düzenlendiği bilgisi verilmiştir. “Kadının Türk Toplumundaki Yeri” alt başlığı ve “Eski Türklerde Kadın Hukuku” başlığında, eski Türklerde gelin ile güveyin mallarını birleştirdikleri, ayrı bir ev kurabildikleri ve bunun karı ile kocanın ortak malı olduğu belirtilmiştir. (Kalecikli, 1994b, s. 26).

“Millî Ekonomi İlkesi ve Uygulaması” başlığı altında Türk kadını, öğretmeni ve çocuklarının İzmir İktisat Kongresi’nde kabul edilen ekonomi andına göre yetiştiği görüşünün benimsendiği belirtilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 73). “Lâikliğin Türk Toplumuna Sağladığı Faydalar” başlığında Türk kadınının, üretime dahil olması ve paylaşımda eskisiyle karşılaştırılamayacak kadar çok pay almasıyla kişiliğini bulduğundan bahsedilmiştir (Kalecikli, 1994b, s. 166).

2.4.4. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük I Ders Kitabında Kadın İmajı (Baykal Özel)

2.4.4.1. Askeri Temada Kadın İmajı

“İstanbul Mitingleri” adlı okuma parçasında, 19 Mayıs 1919 tarihinde Fatih’te siyaha bürünmüş Türk bayrakları altında Halide Edip’in, büyük kalabalık önünde kürsüye çıkıp konuşma yaptığına ve bu konuşmasından alıntıya şöyle yer verilmiştir;

“Müslümanlar, Türkler, Türk Müslüman bu gün en kara gününü yaşıyor. Gece karanlık. Amma insanın hayatında sabahı olmayan gece yoktur. Yarın bu korkunç geceyi yırtıp, parıldayan bir sabah yaratacağız. Bu gün elimizde top, tüfek, cephane yok. Fakat ondan büyük, ondan güçlü silâhlarımız var: Hak ve Tanrı.

Arkadaşlar! Bu gün burada toplanan halk topluluğunun bir tek isteği var. O da en tabii haklarının kendisinden alınmamasıdır. İsteyeceğimiz şey, sade, yüksek, yüce bir haktır.” (Özel, 1995, s. 72).

20 Mayıs 1919 tarihinde Doğancılar da gerçekleştirilen mitingde, Asri Türk Kadını Cemiyeti adına kürsüde bir kadın konuşmacının işgalle ilgili hislerini ifade ettiği ve konuşmasından alıntı şöyledir;

“İşte, hayatı, ruhu Türk olan İzmir’i Yunanlılar işgal ettiler. Belki yarın da, göğsümüzden bir şeyi, kalbimizden bir hayatı koparır gibi birer birer Konya’mızı, Bursa’mızı hatta, evet bütün güzellikleri ile gözleri üstüne çeken İstanbul’umuz da isteyecekler. O zaman, kalbimize zehirli tınaklarını geçirip her fırsatta bizi biraz daha ölüme yaklaştıran bu ezici kuvvetler karşısında gene böyle sessiz ve boynu bükük mü yaşayacağız. Ben buna hayır diyorum. Biz kadınlar bu hak savaşında en önde olacağız.” (Özel, 1995, s. 72).

23 Mayıs 1919 tarihinde Sultanahmet Meydanı’ndaki mitingde Halide Edip’in günün en anlamlı ve heyecanlı konuşmasını gerçekleştirdiği bilgisine ve konuşmasından alıntıya şöyle yer verilmiştir;

“Kardeşlerim, evlâtlarım! Ruhu göklerde olan yedi yüz yıllık şanlı tarihimiz, bu minarelerden, bu gün Osmanlı tarihinin dramını seyrediyor. Bu büyük, bu tarihî meydanda zafer alayları düzenleyen atalarımızın ruhu bizi seyrediyor. Dünyanın öbür ucuna at koşuran yenilmez Müslüman tarihinin mutsuz bir kızıyım. Bu gün de dünkü kadar kahraman ve talihsiz Türk milletin bir anasıyım. Milet adına, atalarımızın bizleri seyreden ruhlarına yemin ediyorum. Bu gün kolları kesilmiş olan Türk’ün kalbi, eski cesaret ve gücünü kaybetmemiştir. Yemin ediyorum ki, Osmanlı sancağına tarihe hiyanet etmeyeceğim.

Kardeşlerim, evlâtlarım! Benimle beraber yemin ediniz. Türkiye’nin ve hak hayatını alıncaya kadar hiçbir korku, hiçbir güçlük önünden kaçmayacağız. Yedi yüz yılın tarihine ağlayan minareler altında yemin ediniz. Bayrağımıza, atalarımıza namusumuza ihanet etmeyeceğiz. Bu uğurda can vermekten çekinmeyeceğiz.” (Özel, 1995, s. 73).

“Düzenli Ordunun Kurulması” başlığında, Millî Mücadele’de çoluk-çocuk, genç-ihthiyar, kadın-erkek ayrımı yapmadan seferber oldukları bilgisi geçmektedir (Özel, 1995, s. 114).

“Güney Cephesi’nde Maraş ve Urfa’nın Kurtarılması, Antep Savunması” alt başlığı ve “Adana Cephesi” başlığında, Adana Cephesi’nde Adanalıların, Fransız güçleriyle mücadeleye başladığı ve Hatice Hatun’un, kılavuzluğunda hareket eden Fransız birliklerini yanlış yönlendirmesiyle düşmanın esir edildiği bilgisi yer almıştır (Özel, 1995, s. 119). “Maraş Cephesi” başlığı altında ise Maraş Cephesi’nde genç-çocuk, yaşlı-ihtiyar, kadın-erkeğin vatan, şeref ve namus için ayaklandıkları ifade edilmiştir (Özel, 1995, s. 122).

“Sütçü İmam Olayı” adlı okuma parçasında anlatılan olayda, Ermeni ve Fransız askerleri kışlarına dönerken hamamdan çıkan kadınlara, “*Burası artık Türklerin değildir. Fransız ülkesinde peçeyle gezilmez*” diyerek bir kadının peçesini yırtmalarıyla kadının bayıldığı, diğer kadınların da ağlayarak bağırdıkları ve Sütçü İmam’ın da bunu yapan askerlere ateş açtığı bilgisi yer almıştır (Özel, 1995, s. 124).

“Batı Cephesi Muharebeleri” başlığı altında, kadın ve çocukların cepheye erzak, cephane götürdükleri ve zorunda kaldıkça da işgalcilere karşı silah kullanmaktan kaçınmadıkları bilgisi geçmektedir (Özel, 1995, s. 128). “Sakarya Meydan Muharebesi” başlığı altında, bu muharebede erkekleri savaşta bulunan Türk kadınlarının, bebekleri sırtında cephane ve yiyecek yüklü hayvan ve arabalarını cephede mücadele eden erlere kadar ulaştırdıkları belirtilmiştir. Türk ordusunda başkomutandan ere kadar ve erden cephane taşıyan Türk kadınına kadar herkesin vatanın kurtulacağı ile ilgili sonsuz inancının olduğu ifadesine yer verilmiştir (Özel, 1995, s. 146).

Şekil 14. Ankara’da mermi yapan Türk kadınları (Özel, 1995, s. 154).

“Büyük Taarruz Hazırlıkları” başlığında, İstanbul’dan vatanseverlerin kaçırdığı her çeşit malzemenin Kastamonu ile Ankara’ya aktarılıp cepheye taşındığı ve kadınlara, bu meziyetli işte neden çalıştıkları, erkeklerinin gelmediği sorulduğunda; “*Erkeklerimiz hizmettedir.*

Emrinize biz geldik. Böyle bir günde bize bu kadarlık iş düşmesin mi?” cevabını verdikleri belirtilmiştir (Özel, 1995, s. 154).

2.4.4.2. Toplumsal Temada Kadın İmaji

“Mustafa Kemal’in Çocukluğu ve Yetiştirilmesi” başlığında, Mustafa Kemal’in annesi Zübeyde Hanım’ın aydın düşünceli bir kadın olduğu, babası Ali Rıza Efendi’nin kadının aile içerisindeki yerini önemseydiği ve bu durum Mustafa Kemal’i etkilemekle birlikte kendisinde kadına saygı düşüncesinin doğmasına neden olduğu belirtilmiştir. Zübeyde Hanım, oğlunun geleneksel törenle Mahalle Mektebi’ne gitmesini isterken Ali Rıza Efendi ise yeni açılan bir okula gitmesini istese de Ali Rıza Efendi’nin, bu durumu nasıl çözüme kavuşturduğu ile ilgili Atatürk’ün sözü; *“Nihayet babam işi mahirane bir şekilde halletti. Evvelâ merasimi mutade ile mahalle mektebine başladım. Bu suretle annemin gönlü yapılmış oldu. Birkaç gün sonra da mahalle mektebinden çıktım. Şemsi Efendi’nin mektebine kaydedildim.”* şeklinde verilmiştir. Ali Rıza Efendi vefat ettiğinde ailede ekonomik olarak zorluk meydana gelince Zübeyde Hanım’ın, oğlu Mustafa ve kızı Makbule ile beraber kardeşinin yanına gittikleri ama Zübeyde Hanım’ın, Mustafa’nın eğitimden eksik kalmasını istemediğinden Selanik’e döndüğü belirtilmiştir. Döndükten sonra Mustafa Kemal’in Mülkiye Rüştiyesi’ne girip bitirmesinin ardından, Zübeyde Hanım’dan gizlice Askeri Rüştiye’ye girdiği ifade edilmiştir (Özel, 1995, s. 42). Zübeyde Hanım’a eşinin değer verdiği, bu durumun Mustafa Kemal’in hayatına nasıl etki ettiği ve annesinin, oğlunun eğitimine verdiği değer ders kitabına yansıtılmıştır.

“Damat Ferit Paşa” adlı okuma parçasında Damat Ferit’in, Abdülmecid’in kızı Mediha Sultan ile evlendiği ve Mediha Sultan’ın Vahdettin’in kız kardeşi olduğu bilgisi geçmektedir (Özel, 1995, s. 86).

2.4.5. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1 Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Kemal Kara)

2.4.5.1. Askeri Temada Kadın İmajı

Şekil 15. İzmirli Rum kızları, Yunan bayrağıyla Yunan ordusunu karşılıyorlar (Kara, t.y., s. 45).²²

Şekil 16. Kadın Cemiyeti başkanı Nakiye (Elgün) hanım, Sultanahmet mitinginde İzmir ve İstanbul'un işgalini protesto ederken (Kara, 1995, 1996, 1998, 2000a, 2001a, t.y., s. 47).

“İzmir’in İşgali (15 Mayıs 1919)” alt başlığı ve “İşgalin Sonuçları” başlığında, Fatih Mitingi’nde, Halide Edip Adivar ve Sultanahmet Mitingi’nde, Nakiye Elgün Hanım’ın gerçekleştirdikleri konuşmalarda millî duyguları coşturdıkları belirtilmiştir (Kara, 1995, 1996, 1998, 2000a, 2001a, t.y., s. 47-48).

²² Bu resme 1995, 1996, 1998, 2000, 2001 baskılarında yer verilmemiştir.

“Fatih Mitingi” adlı okuma parçasında, İstanbul’daki Fatih Mitingi’nin ehemmiyetinin ilk miting olmasının dışında, Halide Edip’in konuşmayı ilk gerçekleştiren kişi olduğu ve kendisinin ilk defa halka hitap ettiği bilgisine yer verilmiştir. Halide Edip’in, miting yeri ve kendi izlenimlerini nasıl ifade ettiği şöyle verilmiştir;

“Halk, Fatih Belediyesi’nin önünde toplanmıştı. Balkondan konuşulacaktı. Sesimi kalabalığın hepsine işittirmek mümkün olacak mı diye düşünürken, dramatik bir olay bana bu endişemi unutturdu. Binanın üzerinde ay-yıldızlı bayraklar rüzgârda sallanırken onun altında bir siyah örtü sarkıtılmıştı.

Demir parmaklığın siyah örtüsü üzerinde bir insan denizi ile karşı karşıya gibiydim. Onların etrafında, çoğu genç olmak üzere siyah çarşafli kadınlar bulunuyordu. Hepsi nutku bekliyordu. Aynı zamanda beyaz sarıklılar, kırmızı fesliler, birkaç tane de şapkalı vardı. Fakat insan, kalabalığın karşısında ne olduğunun farkına bile varamıyor. Hepimizin içinde kudretimize ve haklarımıza iman etmek gayesi vardı. İlk cümlem:

‘Gece en karanlık ve ebedî görüldüğü zaman gün ışığı en yakındır.’ oldu.” (Kara, 1995, 1996, 1998, 2000a, 2001a, t.y., s. 98-99).

Halide Edip’in Fatih Mitingi’ndeki konuşmasından alıntıya şöyle yer verilmiştir;

“Müslümanlar, Türkler, Türk ve Müslüman, bu gün en kara gününü yaşıyor. Gece, karanlık bir gece... Fakat insanın hayatında sabahı olmayan gece yoktur. Yarın bu korkunç geceyi yırtıp parlak bir sabah yaratacağız.

... Hanımlar, bugün elimizde top, tüfek denilen âlet yok. Fakat ondan büyük, ondan kuvvetli bir silâhımız var; Hak ve Allah var. Tüfek ve top düşer; fakat Hak ve Allah bakidir.

Evlâtlar, analar, topun yüzüne tükürecek kadar kalbimizde aşk ve iman, milliyet duygusu var. Biz dünyada millet sınıfına lâyık bir millet, olduğumuzu erkek, kadın, hatta çocuklarımıza kadar ispat ettik.

Bugün memleketimiz taksim tehlikesi karşısında... Bu gün İzmir, yarın Konya, öbür gün İstanbul, sonra Müslüman dünyasının başı olan Türk susturulmuş olacaktır.

...Sesimizi mutlak dünya işitecektir. İştirmek ve işittirmek için bugün kuvvetli ve metin bir millet olarak bulunmalıyız.

... Arkadaşlar, Müslümanlar, Türkler, bugün buraya toplanan şu halk kitlesinin bir tek isteği var. O da, en tabii haklarının kendisinden alınmamasıdır. İsteyeceğimiz basit, ulvî ve yüksek bir haktır. Bizim sözümüzü onlar dinlemeyebilirler, fakat biz padişahımızdan bize babalık etmesini rica ederiz. Biz erkeklerimizle beraber milletin kalbinden gelen en kuvvetli, en akıllı, en cesur, milleti en çok temsil edecek bir kabine isteriz. Padişahımıza halkın hissiyatını tebliğ eder ve deriz ki: İşte kara bir gün yaşıyoruz, bugün herkes susmuştur. Bugün Türk ve Müslüman, padişahın etrafında toplanmıştır.” (Kara, 1995, 1996, 1998, 2000a, 2001a, t.y., s. 99).

Halide Edip’ten sonra Selâhattin Bey ve ardından da Hüseyin Ragıp Bey’in konuştuğu ve Hüseyin Bey’in konuşmasının bir bölümünde, kadın ile ilgili olarak şöyle bir ifadeye yer verilmiştir; “*Vatandaşlar, İzmir Yunan’a ilhak edilemez ve hiçbir zaman ilhak edilemeyecektir. Bu uğurda gençler kan dökecekler, kadınlar İzmir matemini beşiklere ninni diye çağıracaklardır.*” (Kara, 1995, 1996, 1998, 2000a, 2001a, t.y., s. 99-100).

“Güney Cephesinde Maraş ve Urfa’nın Kurtarılması, Antep Savunması” alt başlığı ve “Antep Savunması” başlığı altında Fransızların, Antep’e girip Ermenilerle saldırılara

başladığı ve kadınların çarşaflarını yırtarak sindirme yöntemi uyguladıkları ifade edilmiştir (Kara, 1995, 1996, 1998, 2000a, 2001a, t.y., s. 158).

Şekil 17. Sütçü İmam Anıtı (Kara, 1995, 1996, 1998, 2000a, 2001a, t.y., s. 160).

“Sütçü İmam Olayı” adlı okuma parçasında Fransız askerlerinin Maraş’a geldiği ikinci günde, hamamdan çıkan üç çarşaf ve peçeli Türk kadınının, üç Ermeni askerinin saldırısına maruz kaldığı ve bir asker, kadınların peçesini açmak istediği, Sütçü İmam’ın da bu askerlerden birini vurduğu bilgisine yer verilmiştir (Kara, 1995, 1996, 1998, 2000a, 2001a, t.y., s. 161).

2.4.5.2. Toplumsal Temada Kadın İmaji

“Mustafa Kemal Atatürk’ün Kısa Hayat Hikâyesi” başlığı altında, Mustafa Kemal’in babasının Ali Rıza Efendi ve annesinin de Zübeyde Hanım olduğu bilgisi verilmiştir. Mustafa Kemal’in, bir konuşma sırasında etrafındaki kişilere, Mayıs ayı içerisinde bir günde doğduğunu annesi Zübeyde Hanım’dan dinlediğine dair bilgiye ve Mustafa Kemal’in, Şemsi Efendi Okulu’na başladığı zaman babasını kaybetmesi üzerine annesiyle beraber dayısının yanına gittikleri ifadesine yer verilmiştir (Kara, 1995, 1996, 1998, 2000a, 2001a, t.y., s. 63-64).

Şekil 18. Mustafa Kemal'in annesi Zübeyde Hanım (Kara, 1995, 1996, 1998, 2000a, 2001a, t.y., s. 64).

“Damat Ferit Paşa” adlı okuma parçasında, Abdülmecid’in kızı Mediha Sultan’ın Damat Ferit ile evlendiği ve Vahdettin’in kız kardeşi olduğu ifadesi yer almıştır (Kara, 1995, 1996, 1998, 2000a, 2001a, t.y., s. 111).

2.4.6. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 2 Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Kemal Kara)

2.4.6.1. Hak Temasında Kadın İmajı

“Osmanlı Devleti’nde Hukuk” başlığında, Osmanlı hukukundaki aksaklıklardan birisinin ise toplumdaki kadın-erkek eşitsizliği olduğu, bu hukukta kadına tanınan hakların çok sınırlı olduğu ve özel hayatta kadınların, erkeklerle eşit hakkı bulunmadığı bilgilerine yer verilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 38).

“Türk Medenî Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığında, İsviçre Medeni Kanunu’nun kabul edilmesinin kadın ile ilgili olan sebebinin, kadın-erkek eşitliğine dayanan aile hukukunun iyi düzenlenmiş olduğu ifade edilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 40).

“Tekkelerin, Zaviyelerin ve Türbelerin Kapatılması” başlığı altında, toplumsal alanda yapılan inkılaplar sıralanırken kadın ile ilgili olarak “kadın haklarının kabulü” bilgisine yer verilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 82).

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” başlığında, eski Türk toplumlarında kadın ve erkeğin eşit hakka sahip olduğu, Osmanlı Devleti’nde ise hukukun dini esaslara dayanmasından dolayı

kadınların birçok hakkının kaybolduğu ve toplumda sahip oldukları haklar açısından erkekler ile kadınlar arasında farklılıkların meydana geldiği bilgisi geçmektedir (Kara, 2000b, 2001b, s. 89). “Türk Kadın Hakları ve Aile Hayatı” başlığında kadına toplumsal, aile ve siyasal hakların tanınmasında Mustafa Kemal Paşa’nın büyük tesiri olduğu ifade edilerek devletin laikleşmesi, yeni laik yasaların çıkarılmasının kadın hukukunda yeniliğin yapılmasını hazırladığı ve bunu ilk ele alan kişinin de Mustafa Kemal olduğu bilgisi verilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 90).

2.4.6.2. Toplumsal Temada Kadın İmaji

Şekil 19. Cumhuriyetin ilânının temsili bir resmi (Kara, 2000b, 2001b, s. 15).

Şekil 20. Gazi Mustafa Kemal Paşa ve eski arkadaşlarından Fethi (Okyar) Bey, eşleriyle birlikte Çankaya’da (Kara, 2000b, 2001b, s. 30).

Şekil 21. Türk Medenî Kanunu’nun kabulü ile Türk insanı, batılı ve çağdaş anlayışa yöneldi. Atatürk, yeni kanuna uygun olarak yapılan bir evlilik töreninde (Kara, 2000b, 2001b, s. 41).

“Türk Medenî Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığında, Medeni Kanun’un kadınlar ile ilgili getirmiş olduğu yeniliklerden birisinin toplumsal hayatta kadın-erkek eşitliği olduğu bir diğerinin ise Türk kadınının kocasının tek eşi ve çocuklarının öz annesi olma haklarına sahip olduğu bilgisi geçmektedir (Kara, 2000b, 2001b, s. 41).

“Yeni Tarih Anlayışı” başlığı altında, Fransızca yazılmış bir coğrafya kitabında, Türklerin sarı ırktan olduğu ve ikinci sınıf insan sayılmaları gerektiği ile ilgili yazıya rastlayan Afet İnan’ın, bu kitabı Atatürk’e gösterdiği bilgisi bulunmaktadır (Kara, 2000b, 2001b, s. 62).

“Atatürk’ün Milli Kültür Konusundaki Direktifleri” başlığında, Atatürk’ün bir sözü şöyle verilmiştir; “*Asıl uğraşmaya mecbur olduğumuz şey, analarımızın ve atalarımızın oldukları gibi, yüksek kültürde ve fazilette dünya birinciliğini tutmaktır.*” (Kara, 2000b, 2001b, s. 72). Burada geçmişimizde olduğu gibi daha ileride olmamız gerektiğinden bahseden Atatürk’ün, geçmişi ifade ederken yalnızca atalarımız demediği, analarımız da dediği ve kadınları da dahil ettiği bu sözüne ders kitabında yer verilmiştir.

“Kıyafette Değişiklik” başlığı altında, Cumhuriyet Devri’nde kadınların giyimiyle ilgili herhangi bir yasa çıkartılmayarak doğal gelişimin akışına bırakıldığı bilgisi bulunmaktadır (Kara, 2000b, 2001b, s. 87).

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” başlığında, eski Türk Devletleri’ndeki Hatunların bizzat kendisinin yaptırdığı ya da onların adına yapılan sayısız bilim ve hayır kurumlarının olduğu ve ayrıca kadınlar için örtünmeyle ilgili kayıtların bulunmadığı bilgisine yer verilmiştir. Eski Türk toplumlarında kadın ve erkeğin eşit hakka sahip olduğu, aile tek evliliğe dayanmakla beraber annenin de çocuklar üzerinde baba kadar haklarının olduğu belirtilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 89). Osmanlı’da ise erkeğin birden fazla kadınla evlenebildiği ve istediği

zaman da boşayabildiği, mahkemede bir erkek şahidin iki kadın şahide eşit olduğu, erkek ve kadın arasında hukuksal yönden olduğu kadar yaşam koşulları açısından da farklılık olduğu ve Türk kadınının eski yüce konumuna çıkmasının Cumhuriyet idaresiyle gerçekleştiği bilgilerine yer verilmiştir. “Türk Kadın Hakları ve Aile Hayatı” başlığında, Millî Mücadele’de vatani kurtarmak için erkeğin yanında vazifede bulunan Türk kadınının layık olduğu yere gelmesi gerektiği, Atatürk’ün bunu istediği ve kendisinin bununla ilgili Ocak 1923’teki bir sözüne yer verilmiştir. Sözü şöyledir;

“...Kadının en büyük görevi analıktır. İlk terbiye verilen yerin ana kucağı olduğu düşünülürse, bu görevin önemi tam olarak anlaşılır. Milletimiz güçlü bir millet olmaya azmetmiştir. Bunun gereklerinden biri de kadınlarımızın her konuda yükselmelerini sağlamaktır. Bundan dolayı, kadınlarımız ilim ve fen sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim basamaklarından geçeceklerdir. Kadınlar toplum hayatında erkeklerle birlikte yürüyerek birbirinin yardımcısı ve destekçisi olacaklardır.” (Kara, 2000b, 2001b, s. 90).

Medeni Kanun’un kabul edilmesiyle Türk kadınının aile ve toplum hayatında; birden fazla evliliğin yasaklanması, resmî nikâh esasının kabul edilmesi, çok küçük yaşta evlenmelerin kaldırıldığı, boşanmada erkeğe tanınan hakların kadınlara da tanınması ve boşanma durumunda kadının haklarının güvence altına alınması gibi haklara sahip olduğu bilgileri verilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 90).

“Türk Kadınının Siyasî Hakları” başlığında, Atatürk’ün bir sözüne yer verilmiştir; “*Tarih, Türk İnkılâbını anlatırken, bunun bir kurtuluş olduğunu en başta söyleyecektir. Bu kurtuluşun çeşitli aşamaları içinde de, özellikle kadınların kurtulmasını anacaktır.*” (Kara, 2000b, 2001b, s. 92).

2.4.6.3. Siyasi Temada Kadın İmajı

“Serbest Cumhuriyet Fırkası” başlığında, çok partili döneme geçiş konusunda deneme yapmak isteyen Atatürk’ün, Fethi Okyar’dan yeni parti kurmasını istediği ve 12 Ağustos 1930 tarihinde kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın genel başkanının Fethi Okyar olduğu ve Atatürk’ün kız kardeşi Makbule Atadan’ın da partide vazife alanlar arasında bulunduğu bilgisine yer verilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 30-31).

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” başlığında, İslamiyet öncesindeki Türk Devletleri’nde Hakanların emirlerinde Hatunun ismine de yer verildiği ve kadınların kağan, vali, kale muhafızı, elçi olabildikleri ve böylece siyasette aktif olarak bulunabildikleri bilgisi geçmektedir (Kara, 2000b, 2001b, s. 89).

“Türk Kadınının Siyasi Hakları” başlığı altında, Medeni Kanun ile Türk kadınına siyasi hak verildiği, 3 Nisan 1930 belediye seçimlerinde ve 5 Aralık 1934 milletvekili seçimlerinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı verildiği, Türk kadınlarına siyasi hakların verildiği senelerde birçok Avrupa ülkesindeki kadınların bu hakları henüz kazanamadığı ve Türk kadınının sosyal alan dışında siyasi alanda da gerçek değerine kavuşarak bazı Avrupa ülkelerinden daha fazla haklara sahip olduğu ifadelerine yer verilmiştir. Atatürk’ün, Türk kadınlarına seçme ve seçilme hakkının verilmesiyle ilgili görüşmelerde, bununla ilgili düşüncesini ifade ettiği bir sözüne yer verilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 91). Sözü şöyledir;

“Türk kadınına bu hakkın bir lütuf olarak verildiği kanaatinde değiliz. Kimse bu kanaatte olamaz. Bir memlekette ki, yurdun her tarafı istilâya uğradığı zaman, kadınlar ateş altında erkeklerle beraber omuz omuza çarpışsınlar, memleketin geri kalan kısmını korumak ve beslemek için tarlanın kara toprağından yiyecek çıkarmaya çarpışsınlar, elbette bu varlıkların, yurdun her köşesinde ve her tabakasinda söz söyleme hakları vardır.” (Kara, 2000b, 2001b, s. 91-92).

“Cumhuriyetçilik” başlığında, Cumhuriyet yönetiminde ana ilkenin, seçme ve seçilme hakkının bütün vatandaşlara tanınması olduğu belirtilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 149). Yani bu siyasi hakkın kadınlara da tanındığı, cinsiyet ayrımının yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Kitabın sonunda, “Kronoloji” başlığı altında kadınlarla ilgili olarak 3 Nisan 1930 tarihinin karşısında “Kadınlara Belediye Seçimlerine Katılma Hakkının Verilmesi” bilgisi ile 5 Aralık 1934 tarihinin karşısına ise “Kadınlara Milletvekili Seçme ve Seçilme Hakkının Verilmesi” bilgisi verilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 212).

2.4.6.4. Eğitim Temasında Kadın İmajı

“Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)” başlığında, Atatürk’ün ve aydın kimselerin üzerinde durdukları esaslardan birisi de eğitim ile ilgili olarak; tüm eğitim kademelerinin erkekler için olduğu kadar kızlar için de tamamıyla açık olması gerektiği, eğitimde cinsiyet farklılığına göre kabul edilmiş olan tüm kural ve uygulamaların kaldırılması gerektiği ile ilgili bilgiye yer verilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 50-51).

“Eğitim Sisteminde Gözetilecek Esaslar” başlığı altında, Cumhuriyet Devri’ndeki eğitim sisteminde gözetilecek olan esaslar içerisinde eğitimde, erkek ve kız çocuklarının eşitliğinin sağlanması ifadesi yer almıştır (Kara, 2000b, 2001b, s. 60).

“Türk Kadınının Siyasî Hakları” başlığında Atatürk’ün, Türk kadınlarının koşullar el verdiğinde hiçbir alandan erkeklerden geride olmayacağından emin olduğu ve Avrupalı

kadınlardan da geride olmayacağına dair inancını belirttiği sözüne yer verilmiştir. Sözü şu şekildedir;

“Kadınlarımız için, asıl mücadele alanı, asıl zafer kazanılması gereken alan, biçim ve kılıkta başarıdan çok, ışıkla, bilgi ve kültürle, gerçek faziletle süslenip donanmaktır. Ben muhterem hanımlarımızın Avrupa kadınlarının aşağısında kalmayacak, aksine pek çok yönden onların üstüne çıkacak şekilde ışıkla, bilgi ve kültürle donanacaklarından asla şüphe etmeyen ve buna kesinlikle emin olanlardanım.” (Kara, 2000b, 2001b, s. 92).

2.4.6.5. Ekonomi Temasında Kadın İmajı

“Osmanlı Devleti’nde Hukuk” başlığı altında, Osmanlı hukukunda miras konusunda kadının bir, erkeğin ise iki hak alabildiği ifadesine yer verilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 38).

“Türk Medenî Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığında, Medeni Kanun’un kadınlar ile ilgili getirmiş olduğu yeniliklerden birisinin de mirasta, kadın-erkek ayrımını kaldırarak mirastan eşit olarak faydalanmalarını sağladığı belirtilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 41).

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” başlığında, eski Türk toplumlarında mülkiyet açısından kadının erkek ile eşit haklara sahip olduğu bilgisi geçmektedir (Kara, 2000b, 2001b, s. 89). Osmanlı’da kız çocuklarının, mirasta yarım hisse alabildiği bilgisi geçmektedir. “Türk Kadın Hakları ve Aile Hayatı” başlığında ise Medeni Kanun’un kabul edilmesiyle mirasta, kadın-erkek eşitliğinin sağlanmış olduğu belirtilmiştir (Kara, 2000b, 2001b, s. 90).

2.4.7. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1 Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Ahmet Bekir Palazoğlu ve Osman Bircan)

2.4.7.1. Askeri Temada Kadın İmajı

Şükrü Kaya’nın Dünya Gazetesi’ndeki bir yazısı, “Bizim Evlâtlarımız Olmuşlardır” adlı okuma parçası olarak verilmiştir. Burada Çanakkale Savaşı’ndan bahsederken Atatürk’ün, Şükrü Kaya’ya Çanakkale’de söyleyeceği nutuktan oluşan kâğıdı uzattığını ve Atatürk’e ait olan bu nutukta, “*Uzak diyarlardan evlâtlarını harbe gönderen analar! Göz yaşlarınızı dindiriniz, evlâtlarınız bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu toprakta canlarını verdikten sonra artık BİZİM EVLÂTLARIMIZ OLMUŞLARDIR.*” ifadesinin geçtiği belirtilmiştir. Kendisi bu nutku okuduktan sonra Ankara’ya gitmiştir. Bu konuşmaları, yabancı basın mensuplarınca dünyaya duyurulmuştur.

Bunu duyan gözleri yaşlı annelerin ve daha birçok kişinin tebriklerini aldığı ama bu sözlerin Atatürk'e ait olduğunu ifade ettiği bilgisine yer verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 22-23). Buradan Atatürk'ün, anaları önemseydiği anlaşılmakta ve bunun ders kitabına yansıtıldığı görülmektedir.

“İzmir'in İşgali (15 Mayıs 1919)” başlığı altında, 15 Mayıs 1919 tarihinde İngiliz savaş gemisinin korumasında olan Yunan ordusunun, İzmir'e çıkarak işgale başladığı ve rıhtımı dolduran kadınlı erkekli yerli Rumların, Yunan askerlerine çiçek atıp “zito”, “yaşasın” diye bağırduklarına dair bilgi verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 35).

“Amiral Bristol Raporu” adlı okuma parçasında, Amiral Bristol Raporu'nda geçen kadın ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. 14-15 Mayıs'ta Müslümanlara ve onların evlerine birçok saldırı gerçekleştiği, kadınlara tecavüz edildiği gibi birkaç öldürme durumunun olduğu, bunları yapanların çoğunun Rumlardan oluştuğu, Yunanlıların da tecavüz ve mallara el koyma durumlarına ortak olduğu belirtilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 37). Başka bir maddede ise Aydın'da yangından kurtulmak amacıyla kaçmak isteyen Türk kadınları ve çocuklarının sebepsizce Yunan askerleri tarafından öldürüldükleri bilgisine yer verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 38).

Şekil 22. Halide Edip (Adıvar), Sultanahmet Mitinginde konuşurken (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 88).

“İstanbul Mitingleri” adlı okuma parçasında, Fatih Mitingi'nde Halide Edip'in karalar giymiş bir Türk kadını olarak büyük kalabalığın karşısına çıkarak onları ağlatan ve coşturan konuşma yaptığından bahsedilmiştir. Mitingdeki konuşmasından şöyle bir alıntı yapılmıştır;

“Müslümanlar, Türkler! Türk ve Müslüman bugün en kara gününü yaşıyor. Gece, karanlık bir gece, fakat insanın hayatında sabahı olmayan bir gece yoktur. Yarın, bu korkunç geceyi yırtıp parıldayan bir sabah yaratacağız...”

Bugün elimizde top, tüfek denilen âlet yok. Fakat ondan büyük, ondan daha güçlü bir silâhımız var: Hak ve Allah...

Arkadaşlar, bugün buraya toplanan şu halk topluluğunun bir tek isteği var. O da en tabii haklarının kendisinden alınmamasıdır. İsteyeceğimiz, sade, yüksek ve yüce bir haktır.” (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 89).

Asri Türk Kadınlar Cemiyeti’nden Sabahat Hanım’ın zorla alınan Türk haklarından bahsetmesinin ardından söylediği sözden alıntı yapılmıştır. O da şöyledir;

“İşte hayatı, ruhu Türk olan İzmir’i bugün Yunanlılar aldılar, belki yarın da göğsümüzden bir şey, kalbimizden bir hayat koparır gibi birer birer Konya’mızı, Bursa’mızı, hattâ, evet, bütün güzellikleriyle gözleri üstüne çeken çok sevgili İstanbul’umuzu da isteyecekler. O zaman bu hayatımıza zehirli tırnaklarını takıp her fırsatta bizi biraz daha ölüme yaklaştıran bu ezici kuvvetler karşısında yine böyle sessiz ve boynu eğik mi yaşayacağız? Ben buna hayır diyorum. Biz kadınlar bu hak savaşında en önde olacağız.” (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 90).

22 Mayıs 1919 tarihinde Kadıköy Belediye binasının önünde gerçekleştirilen mitingde, yirmi bin kişinin bulunduğu ve bir Türk kadını olan Münevver Saim Hanım’ın içli konuşmasıyla dinleyicilerin coştığı bilgisine yer verilmiştir. Ayrıca kendisinin mitingdeki konuşmasına da yer verilmiştir. Konuşması şöyledir;

“Heyecanlarımız, kanlarımız söndürülse bile göğsümüzde milliyetten yapılmış bir kalp var ki, onda bir yabancının, bir düşmanın ne ihtirası, ne korkusu yaşar. Onun göklerini kaplayacak ancak istiklâl havasıdır. Ben kendimi hürriyeti gasbedilmiş bir milletin kızı tutarak istiklâlime nasıl yürüyeceğimi söyleyeceğim. Bu sözlerim, kollarımızı bağlamak isteyenler için dikkate değer olmalı. Oğlum bana, “Ben neyim?” diye ilk sorduğu gün ona, göklerden haykıran bir melek gibi, “Büyük tarihli Türksün!” diye hitap edeceğim.” (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 90).

23 Mayıs 1919 tarihinde Sultan Ahmet Mitingi’nde, Halide Edip Adıvar’ın büyük kalabalığı coşturacak konuşma gerçekleştirdiği bilgisi verilerek bu konuşmasından alıntı yapılmıştır. Bu konuşması şöyledir;

“Ruhu göklerde olan yedi yüz yıllık şanlı tarihimiz, bu minarelerden, bugün Osmanlı tarihinin faciasını seyrediyor. Bu büyük, bu tarihi meydana, zafer alayları düzenleyen atalarımızın ruhu, bizi seyrediyor. Dünyaların öbür ucuna at süren yenilmez erlerin evlâtları önünde ben baş eğiyor ve yemin ediyorum: ... Bugün kolları kesilmiş olan Türk’ün kalbi, eski cesaret ve gücünü kaybetmemiştir. Yemin ediyorum ki, Osmanlı Sancağı’na, tarihine hiyanet etmeyeceğim. Allaha, hakka, milletlerin ilâhi hakkına dayanan Türk milleti, bütün Müslüman ve Türk dünyasına ilân ediyorum, dâvamızı ilân ediyorum...”

Halide Edip’in gerektiğinde can vermekten kaçınılmayacağına dair oradaki kalabalığı and içmeye çağırdığı bilgisine yer verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 91).

“Maraş Savunması” başlığı altında, Maraş Savunmasında halkın çoluk çocuk, yaşlı-geç, erkek-kadın ülkeyi savunmak amacıyla ayaklandığı ve Kuvâyi Milliye birlikleri ile güçlerini

birleştirdikleri bilgisi geçmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 149).

“Antep Savunması” başlığı altında, Antep Savunmasında Fransızlar ve yerli Ermeni azınlığının Türk kadınlarının çarşafalarını çıkarmaya teşebbüs ettikleri bilgisi yer almıştır (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 150).

“Sütçü İmam Olayı” başlıklı okuma parçasında bu olay anlatılırken, Fransız ve Ermeni askerlerinin hamamdan çıkan Türk kadınlarından birisine “*Burası artık Türklerin değildir. Fransız ülkesinde peçe ile gezilmez*” diyerek peçesini yırtmalarıyla kadının bayıldığı, diğer kadınlarında bağırıp ağladığı ve Sütçü İmam’ın da kadının peçesini yırtan kişiyi vurduğu bilgisine yer verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 151).

2.4.7.2. Toplumsal Temada Kadın İmaji

“Mustafa Kemal Atatürk’ün Hayatı” başlığında Mustafa’nın okul çağına geldiğinde Zübeyde Hanım ile Ali Rıza Efendi arasında okul konusunun önemli bir sorun yarattığı ifade edilmiştir. Zübeyde Hanım, oğlunun dini eğitim alıp din adamları sınıfında olmasını isterken, babası Ali Rıza Efendi çağdaş bir eğitim almasını istediği fakat Ali Rıza Efendi’nin hızlı bir çözümüyle önce dini tören ile eski Mahalle Mektebi’ne, ardından Şemsi Efendi Okulu’na gönderilmesiyle Zübeyde Hanım’ın isteğinin yerine getirildiği bilgisi verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 46). Ali Rıza Efendi vefat edince Zübeyde Hanım’ın çocukları Mustafa, Makbule ve Naciye’yi alarak Selânik yakınlarındaki ağabeyinin yanına gittiği ve Mustafa Kemal’in o zamanki hatıralarını anlatırken şöyle ifade ettiği belirtilmiştir;

“Babam vefat etti. Annemle beraber dayımın yanına yerleştim. Dayım köy hayatı yaşıyordu. Ben de bu hayata karıştım. Bana vazifeler veriyordu.

Ben de bunları yapıyordum. Başlıca vazifem tarla bekçiliği idi. Kardeşimle beraber bakla tarlasının ortasındaki bir kulübede oturduğumuzu ve kargaları kovmakla uğraştığımızı hiç unutamam. Çiftlik hayatının diğer işlerine de karışıyordum. Böylece, biraz zaman geçince, annem okuldan uzak kaldığım için kaygılanmaya başladı. Nihayet Selânik’te bulunan teyzemin evine gitmeme ve okula devam etmeme karar verildi.” (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 47-48).

Şekil 23. Mustafa Kemal, annesi Zübeyde Hanım (ortada) ve kardeşi Makbule Hanım ile (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 48).

Mustafa Kemal'in, Selânik Askerî Rüşdiyesi'nde istikbalini belirleyeceği, annesinin tüm karşı çıkmalarına rağmen asker olmaya karar verdiği ve Mustafa Kemal'in bu durumu anlattığı sözleri şöyle verilmiştir;

“Sonra sokaklarda subaylar görüyordum, onların derecesine ulaşmak için takip edilmesi gereken yolun, Askerî Rüşdiye'ye girmek olduğunu anlıyordum. O sırada annem Selânik'e gelmişti. Askerî Rüşdiye'ye girmek istediğimi söyledim. Annem askerlikten pek korkuyordu. Asker olmama şiddetle karşı çıktı. Giriş imtihanı zamanı gelince, ona sezdirmeden kendi kendime Askerî Rüşdiye'ye giderek imtihanı verdim. Böylece anneme karşı bir oldu bitti yaptım.” (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 48-49).

Zübeyde Hanım'ın bu oldu bitti karşısında oğlunun isteğini kabul etmek durumunda kaldığı ve başarılı olduğunu öğrendiğinde de sevindiği belirtilmiştir. Selânik Askeri Rüşdiyesi'ne Mustafa ismiyle giren Zübeyde Hanım'ın oğlu, 1895 senesinde okulu bitirdiğinde Mustafa Kemal olarak anıldığı ifade edilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 49)

“Damat Ferid Paşa” adlı okuma parçasında, Abdülmecid'in kızı olan Mediha Sultan'ın Damat Ferit Paşa ile evlendiği bilgisi geçmektedir (Palazoğlu & Bircan, 1993a, 1994, 1995, 1996, 1997a, s. 106).

2.4.8. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 2 Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Ahmet Bekir Palazoğlu ve Osman Bircan)

2.4.8.1. Askeri Temada Kadın İmajı

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” alt başlığında Türk kadınının, Kurtuluş Savaşı'nda savaş yükünün mühim kısmını büyük fedakârlık ve vatan sevgisi ile taşıdığı, ordunun gerisinde

faaliyette bulunduğu ve cephelerde silah kullandığı bilgisine yer verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 29).

“Kadının Toplumsal Haklarının Tanınması” başlığı altında Türk kadınının, Kurtuluş Savaşı’nda kendisine düşen vatan görevini büyük başarı ile gerçekleştirdiğı belirtilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 30).

2.4.8.2. Hak Temasında Kadın İmajı

“Osmanlı Devleti’nde Hukuk” başlığı altında, İslam hukukuna dayalı olan Osmanlı hukukunda kadınlara tanınan hakların çok sınırlı tutulduğuna değinilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 23).

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” başlığı altında İslamiyet’ten önceki Türk toplumlarında, kadınlara erkeğin eşit hakka sahip olduğu bilgisi geçmektedir. Kadın-erkek evlendiğinde mallarını birleştirebildikleri, ayrı ev kurabildikleri, bu evin ikisinin ortak malı olduğu ve çocukları üzerindeki haklarının eşit olduğu bilgisi verilmiştir. Osmanlı hukukunun dini esaslara dayanmasından ötürü kadınların birçok hakkının kaybolduğuna yer verilmiştir. Cumhuriyet Devri’nde din ve devlet işlerinin ayrılması, kanunların yenileşmesinin kadın hukukunda yenilik yapılmasını kolaylaştırdığı ve kadınlara, İslamiyet’ten önceki haklarının verilmesinin zorunluluk haline geldiğı belirtilmiştir. Kadına toplum, aile ve siyasi haklarının verilmesinde Gazi Mustafa Kemal’in konuşma ve çabalarının tesirinin büyük olduğu ifade edilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 29).

“Kadının Toplumsal Haklarının Tanınması” başlığı altında Türklerin yaşayış şekilleri, hayat görüşlerinin değışmesi gerektiğı, bunun gerçekleşmesinin aile eğitimine bağı olduğu, bunu gerçekleştirecek olan Türk kadınına, bu mühim vazifeyi başarabilmesi için toplumda ve ailede mahrum olduğu hakları vermek gerektiğı bilgisine ve bununla ilgili Atatürk’ün sözüne yer verilmiştir. O da şöyledir; “*Bugünün anaları için, gerekli özellikleri taşıyan çocuk yetiştirmek, çocuklarını bugünkü hayat için yararlı bir üye durumuna getirmek, pek çok yüksek nitelikleri taşımalarına bağıdır. Bundan dolayı kadınlarımız hatta erkeklerden daha çok aydın, daha çok feyizli, daha çok bilgili olmak zorundadırlar.*” (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 30).

1926’da kabul edilen Medeni Kanun ile kadınların medeni haklara kavuştuğı, Türk ailesinin gerçek temeli tekrardan kurulduğı ve kadınlara aile, toplumsal, kültürel ve ekonomik hayatta

birçok hak verilmekle birlikte bu alanlarda kadın-erkek eşitliğinin sağlandığı bilgisine yer verilmiştir. “Türk Kadınının Siyasal Hakkını Kazanması” başlığı altında Cumhuriyet rejiminin gayesinin, modern Türk toplumunda kadın-erkek arasında tam bir eşitlik sağlamak olduğu belirtilmiştir. O zamana kadar kadınlara verilen medeni ve sosyal hakların bu eşitliğe yeterli olmadığı bilgisi verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 31).

“Türk Milleti İçin Atatürk İlkelerini Uygulamanın Zorunluluğu” başlığı altında, birçok İslam ülkesinde kadınlara siyasal ve sosyal hayatta haklar tanındığı ve İslam dünyasında geri kalan milletlerde görülen kalkınma ve yenileşmenin, Atatürk inkılabının etkisiyle olduğu bilgisi geçmektedir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 186-187).

2.4.8.3. Toplumsal Temada Kadın İmajı

“Türk İnkılâbı ve Demokrasi” başlığı altında, Mustafa Kemal’in bir görüşü şöyle geçmektedir; *“Hürriyet olmayan bir memlekette ölüm ve yok oluş vardır, her gelişmenin ve kurtuluşun anası hürriyettir.”* (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 13). Burada Atatürk’ün, kadınla ilgili bir benzetme yaptığı sözüne yer verilmiştir.

“Osmanlı Devleti’nde Hukuk” başlığı altında, kadının toplumdaki değerinin tanınmaması bu hukukun belirgin özelliği olduğu, özel hayatla ilgili işlerde kadının erkekle eşit hakkı bulunmadığı, erkek dört kadınla evlenebildiği gibi istediği zaman boşanma hakkının olduğu ve boşanma hakkına sahip olan erkeğin istediğinde de cariye adında başka kadınlar alabildiği bilgisine yer verilmiştir. Ayrıca mahkemede bir erkek şahidin, iki kadın şahide eşit olduğu ifadesi bulunmaktadır (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 23).

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığında altında, Medeni Kanun ile yüzyıllarca hakları silik olan Türk kadınına, eşinin tek karısı ve çocuklarının asıl anası olma hakkının verilmesi ve çağdaş Türk ailesinin kurulmasıyla ailede, kadın-erkek eşit hakka sahip olduğu bilgisi verilmiştir. Aile hayatında tek kadınla evlilik esasının getirildiği, boşanma hakkının kadına da verildiği, aile hayatında eşlerin haklarında eşitliğin sağlandığı, ailenin toplumun temelini oluşturduğu ve çocukların iyi yetişmesinde anne ve babanın sorumlu olduğu ifadesine yer verilmiştir. Evlenme işleminin devlet denetiminde olduğu, resmî nikâhın devletçe kıyılarak korunması esası getirildiği, eşlerin resmî nikahının memur önünde devlet tarafından kıyılarak muhafaza edilmesi esasının getirildiği ve medeni evlilik

töreninin ardından eşlerin talep ederlerse dini tören yapabilecekleri bilgisi verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 27).

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” başlığı altında, İslamiyet’ten önceki dönemlerde Türk toplumlarında, kadının yerinin çok yüksek olduğu belirtilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 27). Türklerin kadına çok saygı gösterdiği ve erkeğin bir kadınla evlenebildiği belirtilmiştir. Kadın ve erkeğin evlenince çocuklar üzerinde eşit hakka sahip olduğu ve kadının aile hayatında en üstün yeri olduğu bilgisi verilmiştir. Kadınlara örtünme konusunda sınırlayıcı kuralların olmadığı belirtilmiştir. Osmanlı hukukunda, evlenmede hükümler erkek lehine değiştirilerek dört kadın ile evlilik yapabildiği, evlilikte yaş sınırının olmadığı ve boşanma hakkının da erkeğe ait olduğu belirtilmiştir. Yaşam koşullarında da kadın ile erkek arasında farklılık olup aynı toplantıda bulunamadıkları ve kadın, giyiminde kapalı olmaya dikkat ederek ev işlerine baktığı bilgisi verilmiştir. Türk kadınının bu durumunun sadece şehir ve kasabalarda böyle olduğu belirtilmiştir. Köylerdeki kadının eski Türk geleneklerini tamamen muhafaza ettiği, erkeğe her durumda yardım ettiği, toplumda yeri olduğu, yüzünü örtmediği, genel olarak kocasının tek eşi olduğu ve kaç göç olayının olmadığı bilgisi verilmiştir. “Kadının Toplumsal Haklarının Tanınması” başlığı altında, kadının toplumda her açıdan erkeğe eşit duruma getirilmesi gerektiği, eski Türk toplumlarında kadının erkekle sürekli eşit olduğu ve Gazi Mustafa Kemal’in bu gerçeği ifade ettiği şu sözlerine yer verilmiştir; *“Kadınlarımızın... milletimiz için de ne kadar yüksek önemi olduğunu söylemeye gerek yoktur. Bizim milletimizde kadın eskiden bu önemi gerçekten en yüksek derecede kazanmıştır.”* (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 29).

Türk kadınının, aile hayatında olduğu gibi toplumsal ve ekonomik hayatta da erkeğin yanında olması gerektiği belirtilmiştir. Atatürk’ün, 1923 senesinden itibaren yaptığı yurt içindeki gezilerinde yer yer kadın meselelerine değindiğinden, kadının ailedeki ve toplumdaki yeri, çalışmaları, vatan için ehemmiyetleri, yetişmeleri ve eğitimleri üzerinde durduğundan bahsedilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 30). Atatürk’ün toplumsal hayatta kadın ile ilgili sözlerine yer verilmiştir. Bu sözler şöyledir;

“Bir toplum, kadın ve erkekten yalnız birinin modernleştirilmesiyle yetinirse, o toplum yarından fazla güçsüzlük içinde kalır.” “Bizim toplumumuzun başarısızlığının sebebi, kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ihmallerden ve kusurdan doğmaktadır.

İnsanlar dünyaya alında yazılı olduğu kadar yaşamak için gelmişlerdir. Yaşamak demek faaliyet demektir. Bu sebeple bir toplumun bir organı faaliyette bulunurken diğer organı işlemezse o toplum felç olmuştur. Bir toplumun hayatta, çalışması ve muvaffak olması için çalışmanın ve muvaffak olabilmenin bağlı olduğu bütün sebep ve şartları benimsemesi gerektir.

Şu halde, bizim toplumumuz için ilim ve fen lâzım ise, bunları aynı derecede hem erkek, hem de kadınlarımızın edinmesi gerektir.” (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 31).

Toplumsal hayatta, toplantılarda kadın ve erkeğin beraber görülmesinin Türk toplumunun Batı uygarlığına uyum sağlamalarını kolaylaştırdığı bilgisi verilmiştir. Atatürk, modern Türk toplumunda kadın ve erkeğin tam eşitliğini sağlamak için Türk kadınının kimliğini gizleyen, çarşaf ve peçeli kıyafetlerin değiştirilmesi gerektiğine inandığı ve kadınların peçe ile gezmelerinin doğru olmadığını sık sık ifade ettiği belirtilmiştir. Atatürk’ün şöyle bir sözüne de yer verilmiştir;

“Seyahatim esnasında köylerde değil bilhassa kasaba ve şehirlerde kadın arkadaşlarımızın yüzlerini ve gözlerinin çok yoğun ve itina ile kapatmakta olduklarını gördüm. Erkek arkadaşlar, bu biraz bizim bencilliğimizin eseridir. Çok iffetli ve dikkatli olduğumuzun gereğidir. Fakat muhterem arkadaşlar, kadınlarımız da bizim gibi kavrayışlı ve düşünür insanlardır. Onlara ahlâka ait kutsal kavramları telkin etmek, millî ahlâkımızı anlatmak ve onların dimağını nur ile, temizlikle donatmak esası üzerinde durulduktan sonra fazla bencillığe lüzum kalmaz. Onlar yüzlerini dünyaya gösterebilirler. Ve gözleri ile dünyayı dikkatli görebilirler. Bunda korkulacak bir şey yoktur.”

Türklerin duyarlı olmasıyla bu sözlerdeki gerçeği anladığı, kadınların peçeleri attığı, kafeslerin son bulduğu, evde ve toplumda kadını erkekten ayıran tutuculuğun son bulduğu ve kadının, erkeğin yanında Türk toplumunun aydınlatıcı ve yapıcı üyesi olduğu bilgisine yer verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 31).

“Türk Kadınının Siyasal Hakkını Kazanması” başlığı altında, İslam ve Türk tarihine bakıldığında kadınların, Türk toplumunda kültür, ilim ve diğer açılardan geride olmayıp hatta daha ileride olduklarının görülebildiğinden bahsedilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 32). Türk kadınının, tüm Türk tarihinde olduğu şekilde en saygın yerde, her şeyin üstünde, yüksek ve şerefli bir şekilde yer aldığından bahsedilmiştir. Böylece toplumda, kadın ile erkeğin millî hayatın idaresi ve yönlendirilmesine katıldığı ifadesine yer verilmiştir. Türk milletinin kadını ve erkeğinin, kadınlara verilen bu kutsal hakka bilinç ile sahip çıktığı belirtilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 33).

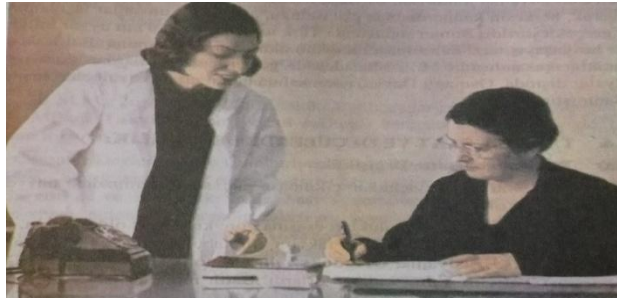
“Atatürk’ün Millî Kültür Konusundaki Direktifleri” başlığı altındaki Atatürk’ün bir sözünde kadınlar şöyle yansıtılmıştır; “*Asıl uğraşmaya mecbur olduğumuz şey, analarımızın ve babalarımızın oldukları gibi yüksek kültürde ve yüksek fazilette dünya birinciliğini tatmaktır.*” (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 70). Burada Atatürk’ün, eskiden milletimizin kültür bakımından çıktığı seviyeye çıkmamız gerektiğini belirtirken yalnızca babalarımız demediği, analarımız da diyerek geçmişimizde analarımızın da var olduğunu, onların da bu yüksek seviyede varlık gösterdiğini yansıtan bu kıymetli sözüne yer verilmiştir.

“Kıyafette Değişiklik” başlığı altında, Osmanlı Devleti Devri’nde halk arasında giyim konusunda çeşitlilik olduğu, şehir ve kasabalarda Müslüman kadınların çarşaf ve peçe kullandıkları bilgisi verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 79).

Şekil 24. Osmanlı Devleti döneminde kadın kıyafetleri (peştamal, yaşmak, çarşaf ve peçe) (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 80).

Atatürk’ün Şapka Kanunu nedeniyle yaptığı geziler sırasında, kadınların kıyafetinin uygar dünyaya uymadığını söylemesine rağmen bunun zamanla değişeceğine inandığına ve kadınların da inkılap hareketleriyle bilinçlendikçe kendiliğinden uygar dünyanın giyimini benimsediği ve giydiği bilgisine yer verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 85).

Şekil 25. Çağdaş kıyafetler içindeki Türk kadını (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 85).

“Soyadı Kanunun Kabulü” başlığı altında Atatürk’ün, 1934’te çıkarttığı Soyadı Kanunu’nun ardından aynı yıl çıkartılan başka bir kanun ile kaldırılan ayrıcalıklı unvanların içerisinde “Hanım” ve “Hanımefendi” unvanlarının olduğuna yer verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 86).

“Atatürk’ün Son Günleri” başlığı altında, Türk milletinin Atatürk’ün ölümüne inanmak istemediği, çok gözyaşı döktükleri ve yaşlı, genç, kadın, erkek tüm milletin yas içinde olduğu belirtilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 208).

2.4.8.4. Siyasi Temada Kadın İmajı

“Halifeliğin Kaldırılması” başlığı altında, 431 sayılı kanun ile halifeliğin kaldırılmasıyla birlikte Osmanlı ailesinin, kadın-erkek tüm üyeleri ve damatlarının bir daha dönmek üzere yurt dışına çıkartılmalarının kararlaştırıldığı bilgisine yer verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 11).

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” başlığı altında eski Türklerde kadının siyasi hayatta söz sahibi olduğu, kağan seçimi ve diğer mühim devlet işlerinde gerçekleştirilen kurultaylara kadınların da dahil olduğu, kağanların emirlerinin geçerli olması için “*Hatun ve Hakan buyururlar ki...*” sözleri ile başlaması gerektiği ve kağanın, elçileri ancak Hatun yanında olduğu zaman kabul edebildiği belirtilmiştir. Kurultaylarda, ibadetlerde, savaş ve barış toplantılarında Hatunun da mutlaka kağanın yanında bulunduğu ve kadınların kağan, kale muhafızı, vali, elçi olabildikleri ve bu şekilde siyasette sürekli olarak yer alabildikleri belirtilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 29).

“Türk Kadınının Siyasal Hakkını Kazanması” başlığı altında kadının siyasi durumuna yer verilmiştir. Kadınların siyasi bakımdan erkekler ile aralarında büyük eşitsizliğin sürdüğünden bahsedilmiştir. Kadınlara, en doğal hak olan seçme ve seçilme hakkının henüz verilmediği, milletvekilliği seçimlerine seçmen ve aday olarak dahil olamadıkları, kadınların da siyasal sınıfa dahil olmak istedikleri ve eski Türk toplumunda ise kadınların siyasi haklarının olduğu, devlet idaresini de en üst makamda temsil ettikleri bilgisi verilmiştir. Kadının, Türk tarihinden gelen siyasi haklarının verilmesinin yeni Türk devleti için önemli olduğu bilgisi geçmektedir. Kadın ve erkek arasındaki siyasi eşitsizliğin iki aşamada bitirildiği belirtilmiştir. Bunlardan biri 1930’daki Belediye Kanunu (3 Nisan 1930), diğeri ise 1934’teki milletvekili seçme ve seçilme hakkının (5 Aralık 1934) verilmesi olduğu ve böylece Türk kadınının bu yasa ile ülkenin en yüksek idaresine katılmasıyla tam olarak Türk erkeğine eşit olduğu ifadesine yer verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 32).

Şekil 26. 5 Aralık 1934 tarihinde çıkarılan bir kanun ile Türk kadını seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 32).

Atatürk'ün, siyasal ve toplumsal hakların kadın tarafından kullanılmasının insanlığın mutluluğu açısından gerekli olduğuna inandığı, kadınlara siyasal hak tanıyan son kararlarla ilgili Atatürk'ün görüşlerine yer verilmiştir. Sözü şöyledir;

“Bu karar, Türk kadınına toplumsal ve siyasal hayatta bütün milletlerin üstünde yer vermiştir. Çarşaf içinde, peçe altında ve kafes arkasındaki Türk kadını artık tarihlerde aramak gerekecektir. Türk kadını evdeki uygar yerini yetki ile almış, iş hayatının her aşamasında başarılar göstermiştir. Siyasal hayatta Belediye seçimlerinde deneyimini yapan Türk kadını, bu kez de milletvekili seçme ve seçilme suretiyle haklarının en büyüğünü elde etmiş bulunuyor. Uygar ülkelerin birçoğunda, kadından esirgenen bu hak, bugün Türk kadınının elindedir ve onu yetki ile ve kendine yaraşır biçimde kullanacaktır.”

1934 senesinde bazı Batı ülkelerindeki kadınlara bu siyasi hakların tam olarak verilmediği, bu açıdan Batı ülkelerine örnek olunduğu ve Türk kadınının siyasal hak elde etmesinin tüm dünyada yankı uyandırmasıyla Batılı kadınların, haklarını istemeye başladıkları belirtilmiştir. Türk inkılabının, Türkiye haricinde de yaygın ve olumlu etkileri olduğuna ve artık idarede kadınların da söz sahibi olduğu devrin başladığına yer verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 33).

“Cumhuriyetçilik” alt başlığı ve “Cumhuriyetçiliğin Genel Tanımı” başlığında, gerçek Cumhuriyetlerin kurulması ve işleyebilmesi için seçme ve seçilme hakkının tüm vatandaşlara tanınması ve uygulanabilmesi ile mümkün olduğu ifade edilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 141).

Kitabın sonunda “Kronoloji” başlığı altında kadınlarla ilgili olarak 3 Nisan 1930 tarihinin karşısına “Kadınlara Belediye seçimlerine katılma hakkının verilmesi” bilgisi ile 5 Aralık 1934 tarihinin karşısına “Kadınlara Milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesi” bilgisine yer verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 223).

2.4.8.5. Eğitim Temasında Kadın İmaju

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” alt başlığında, Osmanlı’da kadının eğitime önem verilmediği bilgisine yer verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 29).

Şekil 27. 20 Mart 1923 günü, eşi Lâife Hanım’la birlikte Konya’ya geldiği zaman Konya Kız Öğretmen Okulu öğretmen ve öğrencileri tarafından böyle karşılanmıştı (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 30).

“Eski Eğitim Sistemi” başlığı altında, Osmanlı Devleti’ndeki eğitim kurumlarının medrese ve mahalle mekteplerinden ibaret olduğu, mahalle mekteplerinde ilkokul düzeyinde eğitim verildiği, belirli bir eğitim süresinin olmadığı ve bu okulları bitiren erkek çocuklarının istedikleri takdirde medreselerin birisine girerek eğitimlerine devam ettikleri bilgisi verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 34). Buradan kız çocuklarının eğitiminin ilkokul ile sınırlı olduğu ve medresede eğitim göremedikleri anlaşılmaktadır. Bu bilgi ders kitabında doğrudan verilmese de bu anlam çıkarılmaktadır.

Şekil 28. Eski eğitim sisteminde ders gören öğrenciler (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 35).

II. Abdülhamid Devri'nde Erkek ve Kız Öğretmen Okullarının açıldığı ifade edilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 36).

Şekil 29. Hanımların devam ettiği millet mekteplerinden bir dersane (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s.41).

“Millî Eğitim Sisteminin Gözeteceği Esaslar” alt başlığı, “Eğitim yaygınlaştırılmalı, bilgisizlik yok edilmelidir” başlığı altında, çocukların geleceği oluşturduğu fakat hedefe yalnızca çocukları yetiştirerek ulaşamayacağı, anaların da yetiştirilmesi gerektiğini belirten Atatürk’ün sözüne yer verilmiştir. Sözü şu şekildedir;

“Hedefe yalnız çocukları yetiştirmekle ulaşamayız! Çocuklar geleceğindir... Fakat geleceği yapacak olan bu çocukları yetiştirecek analar, babalar, kardeşler, hepsi şimdiden az çok aydınlatılmalıdır ki, yetiştirecekleri çocukları bu millet ve memlekete hizmet edebilecek, yararlı ve faydalı olabilecek şekilde yetiştirsinsin! Hiç olmazsa yetiştirmek gereğine inansınlar.” (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 44).

2.4.8.6. Ekonomi Temasında Kadın İmajı

“Osmanlı Devleti’nde Hukuk” başlığı altında, Osmanlı hukukundaki miras konularında cinsiyet eşitsizliği olduğu ve mirasın kadına bir, erkeğe iki hak düşecek şekilde dağıtıldığı bilgisi geçmektedir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 23).

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığında, Medeni Kanun ile miras haklarından kız ve erkeğin aynı oranda yararlandığı, aile hayatında da eşlerin haklarında eşitlik sağlandığı bilgisi verilmiştir. Kadın ve erkek arasında hem toplumsal hayatta hem de ekonomik alanda tam eşitliğin kurulduğu ve kadına her mesleğe girme hakkı verildiği ifade

edilmiştir. Ayrıca miras hakkından, kız ve erkeğin eşit olarak faydalandığı belirtilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 27).

Şekil 30. Medeni Kanun’un kabul edilmesiyle, kadınlarımız iş hayatında her mesleğe girebilme ve çalışma hakkını elde ederek erkeklerle eşit haklara sahip olmuşlardır (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 28).

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” alt başlığında İslamiyet’ten önceki Türk toplumlarında, kadın ve erkek evlenince mallarını birleştirebildikleri, ayrı ev kurabildikleri ve bu yeni ev ikisinin ortak malı olduğu ifadesine yer verilmiştir. Osmanlı’da kadının, çalışma hayatında iş kollarına yabancı olduğu bilgisine yer verilmiştir. Köylü kadının, erkeği ile birlikte çalıştığı ve erkeğin çalışkan iş ortağı olduğu belirtilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 29).

Şekil 31. Cumhuriyet döneminde sağlık işleriyle ilgili bir lâbaratuvar çalışması (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 103).

“Kadının Toplumsal Haklarının Tanınması” başlığı altında, Türk kadınının çalışma hayatında erkekle aynı haklara sahip olduğu bilgisi verilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b,

1997b, 2001, s. 31). “Türk Kadınının Siyasal Hakkını Kazanması” başlığı altında ise kadınların, verilen yeni haklar ve meydana getirilen yeni ortam sayesinde doktor, yargıç, mühendis, avukat şeklinde serbest ya da devlet idaresindeki pek çok mesleğe dahil olabildiklerinden bahsedilmiştir (Palazoğlu & Bircan, 1993b, 1997b, 2001, s. 32).

2.4.9. T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitaplarında Kadın İmaji (Mükerrem K. Su ve Ahmet Mumcu-Yeni Baskıya Hazırlayanlar: Güler Şenünver, Dr. Nilay Işıksalan, Hamiyet Bican)

2.4.9.1. Askeri Temada Kadın İmaji

“İzmir’in İşgali” başlığında, Yunan donanmasının 15 Mayıs 1919’da İzmir limanına gelmesiyle İzmir’de yaşayan Rumlar tarafından Yunan askerlerinin karşılandığı ve kordon boyunu dolduran kadınlı erkekli yerli Rumların, Yunan askerlerinin üstüne çiçekler atıp destek olduklarından bahsedilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, s. 44).

“İzmir’in Yunanlılar Tarafından İşgali Üzerine Yapılan Mitinglerden: İstanbul Mitingleri” adlı okuma parçasında 19 Mayıs 1919 tarihinde Fatih’te gerçekleştirilen büyük mitingde, karalar giyen Halide Edip Adıvar’ın büyük kalabalığın karşısına çıktığı, onları coşturan ve ağlatan konuşma gerçekleştirdiği bilgisine ve yaptığı konuşmadan alıntılara şöyle yer verilmiştir;

“Müslümanlar, Türkler, Türk ve Müslüman bugün en kara günü yaşıyor. Gece, karanlık bir gece. Ama insanın hayatında sabahı olmayan gece yoktur. Yarın bu korkunç geceyi yırtıp parıldayan bir sabah yaratacağız.

Bugün elimizde top, tüfek, cephane yok. Fakat ondan büyük, ondan güçlü bir silâhımız var: Hak ve Tanrı...

Arkadaşlar, bugün, burada halk topluluğunun bir tek isteği var. O da en tabii haklarının alınmamasıdır. İstedğimiz şey, sade, yüksek, yüce bir haktır.” (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 73; 2003, 2004, s. 79).

20 Mayıs Doğancılar’da gerçekleştirilen mitingde Asri Türk Kadını Cemiyeti adına bir kadının konuşmasına şöyle yer verilmiştir;

“İşte, hayatı, ruhu Türk olan İzmir’i bugün Yunanlılar aldılar. Belki yarın da göğsümüzden bir şeyi, kalbimizden bir hayatı koparır gibi birer birer Konya’mızı, Bursa’mızı, hattâ, evet bütün güzellikleriyle gözleri üstüne çeken İstanbul’umuzu da isteyecekler. O zaman, kalbimize zehirli tırnaklarını geçirip her fırsatta bizi biraz daha ölüme yaklaştıran bu ezici kuvvetler karısında gene böyle sessiz ve boynu eğik mi yaşayacağız? Ben buna hayır diyorum. Biz kadınlar bu hak savaşında en önde olacağız.” (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 73; 2003, 2004, s. 79).

22 Mayıs 1919 tarihinde Kadıköy Belediyesi önünde gerçekleştirilen mitingde bir Türk kadınının konuşmasından alıntıya yer verilmiştir;

“Heyecanlarımız, kanlarımız söndürülse bile göğsümüzde milliyetten yapılmış bir kalp var ki, onda bir yabancıнын, bir düşmanın ne ihtirası, ne korkusu yaşar. Onun göklerini kaplayacak ancak bağımsızlık havasıdır. Ben kendim hürriyeti kaybedilmiş bir milletin kızı olarak bağımsızlığımıza nasıl kavuşacağımı söyleyeceğim. Bu sözler kollarımızı bağlamak isteyenler için dikkate değer olmalı. Oğlum bana, ben kimim, diye ilk sorduğu gün, ona göklerden haykıran bir melek gibi, büyük olan bir Türksün diyeceğim.” (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 74; 2003, 2004, s. 80).

23 Mayıs 1919 tarihinde Sultan Ahmet Meydanı’nda gerçekleştirilen mitingdeki en heyecanlı konuşmayı Halide Edip Adıvar’ın gerçekleştirdiği ve bu konuşmasından alıntı şöyle geçmektedir;

“Kardeşlerim, evlâtlarım,

Ruhu göklerde olan yedi yüz yıllık şanlı tarihimiz bu minarelerden bugün Osmanlı tarihinin dramını seyrediyor. Bu büyük, bu tarihsel meydana zafer alayları düzenleyen atalarımızın ruhu bizi seyrediyor. Dünyaların öbür ucuna at süren yenilmez Müslüman tarihinin mutsuz bir kızıyım. Bugün de dünkü kadar kahraman ve talihsiz Türk milletinin bir anasıyım. Millet adına, atalarımızın bizleri seyreden ruhlarına yemin ediyorum. Bugün kolları kesilmiş olan Türk’ün kalbi, eski cesaret ve gücünü kaybetmemiştir. Yemin ediyorum ki, Osmanlı sancağına, tarihine ihanet etmeyeceğim.”

Halide Edip’in, Avrupa Devletlerini suçladığı ve sömürü siyasetlerini yerdığı konuşmasına nasıl devam ettiği şöyle verilmiştir;

“Kardeşlerim, evlâtlarım:

Osmanlı toprağında böyle büyük, böyle tarihî bir gün belki bir daha görmeyeceğiz. Evlâtlarım, öyle bir gün olur da bir daha toplanamazsak, içimizde ölenler olursa, Türk’ün bağımsızlık bayrağıyla mezarı üzerine geliniz.

Benimle beraber yemin ediniz. Türkiye’nin istiklâl ve hak hayatını alıncaya kadar hiç korku, hiçbir güçlük önünden kaçmayacağız (Vallahi sesleriyle meydan çınlamıştır).

700 yılın tarihine ağlayan minareler altında yemin ediniz, bayrağımıza, atalarımıza, namusumuza ihanet etmeyeceğiz, bu uğurda can vermekten çekinmeyeceğiz.” (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 75; 2003, 2004, s. 81).

“Birinci Dünya Savaşı’nda Ermeni Sorunu” başlığında gözü dönmüş Ermeni komitecilerinin şehir, kasaba ve köyü basarak çocuk, yaşlı, kadın demeksizin Türkleri öldürdüklerinden söz edilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 120; 2003, 2004, s. 126).

“Sütçü İmam Olayı” başlıklı okuma parçasında, Fransız ve Ermeni askerlerinin Uzunoluk Caddesinden kışlaya dönerken yol değiştirerek hamamdan çıkan kadınların olduğu alana saptıkları, bir kadına yaklaşıp burasının artık Türklerin memleketi olmadığı ve Fransız memleketinde peçe ile gezilemeyeceğini belirterek kadının peçesini yırttıkları, bunun üzerine kadının bayıldığı ve diğer kadınların da bağırıp ağlamaya başladığı ifadesine yer verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 125; 2003, 2004, s. 131).

2.4.9.2. Hak Temasında Kadın İmaji

“Osmanlı Devletinde Hukuk” başlığında, Osmanlı hukukunun eksik yönleri sıralanırken kadınlarla ilgili olarak ise kadınlara tanınan hakların çok sınırlı olduğu ve erkeklerle eşit hakka sahip olmadıkları vurgulanmıştır (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 193-194; 2003, 2004, s. 199-200).

2.4.9.3. Toplumsal Temada Kadın İmaji

“Atatürk’ün Hayatı” alt başlığı “Öğrenim Hayatı” başlığında, Mustafa Kemal’in yetişmesinde annesinin ve babasının rolünün büyük olduğu, Ali Rıza Efendi’nin vefatıyla aile zor durumda kalınca Zübeyde Hanım, Selanik yakınlarında çiftlikte bulunan kardeşinin yanına gitmek zorunda kaldığı ama oğlunun eğitimsiz kalmasından ötürü kaygılandığı ve bu sebeple de ailenin Selanik’e döndüğü bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 55; 2003, 2004, s. 61). Mustafa Kemal’in fikri yapısının oluşumunda ailesinin tesiri olduğu ve Cumhurbaşkanı olduktan sonra nereden esinlenip güç aldığı sorulduğunda da verdiği cevap şöyle verilmiştir; “*Diyebilirim ki uyanışı düne, geçmişe borçluyuz. Her hâlde babalarımızın, annelerimizin, eğitimcilerimizin, ruh ve dimağlarımızın gelişmesinde verimli etkileri vardır.*” (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 56; 2003, 2004, s. 62). Buradan, annesinin hayatına olan etkisi anlaşılmaktadır.

Şekil 32. Atatürk’ün annesi Zübeyde Hanım (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 56; 2003, 2004, s. 62).

“Damat Ferit Paşa” başlıklı okuma parçasında, Abdülmecid’in kızı Mediha Sultan’ın Damat Ferit Paşa ile evlendiği ve kendisinin Vahdettin’in kız kardeşi olduğu ifade edilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 84; 2003, 2004, s. 90)

“Osmanlı Devletinde Hukuk” başlığında, Osmanlı hukukunun eksik tarafları sıralanırken kadınlarla ilgili olarak ise aile içerisinde erkek ile eşit olmadığı, erkeğin dört kadınla evlilik yapabildiği gibi istediği kadar da cariyesinin olabildiği, boşanma hakkının da onlara ait olduğu ve mahkemede bir erkek şahidin iki kadın şahide denk sayıldığı bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 194; 2003, 2004, s. 200)

“Türk Medenî Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığında kadınla erkek arasında toplumsal ve ekonomik açıdan tam bir eşitlik sağlandığı, aile hayatında da eşitliğin getirildiği, tek kadınla evliliğin esas olduğu, boşanma hakkının kadına da tanındığı ve aile, toplumun temeli olarak görüldüğünden çocukların yetiştirilişinde anne ve babaya sorumluluklar verildiği belirtilmiştir. Evlenme işleminin eskiden olduğu gibi devlet denetimi dışında olmadığı, çok önemli bir iş olan evliliğin resmî nikâh memuru önünde, devletçe kıyılıp korunduğu fakat bu resmî nikahın ardından isterlerse dini tören yapabildikleri ve kimsenin karışamayacağı bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 197; 2003, 2004, s. 203)

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” başlığında, eski Türk toplumlarında kadının yerinin çok yüksek olduğu, insanların yarısını kadınların oluşturduğunu bilen atalarımızın, kadın ile erkek arasındaki bazı milletlerdeki eşitsizliği tanımadığına ve hareketli Türk toplumunda kadının da hareket halinde bulunmasının hem aile içinde hem de aile dışında ona üstün yer sağladığı belirtilmiştir. Kadının her zaman erkeğe denk olduğu ve Atatürk’ün bu gerçeğe ilgili; *“Kadınlarımızın... milletimiz için de ne kadar yüksek önemi olduğunu söylemek gereksizdir. Bizim milletimizde kadın eskiden bu önemi gerçekten en yüksek derecede kazanmıştır.”* sözüne yer verilmiştir. Eski Türklerde boy şeflerinin eşlerinin onların vekili sayıldığı, kağanın eşi Hatunun hükümdarla beraber tüm önemli işlerde ve yerlerde çalıştığı belirtilmiştir. Fakat belirli bir zaman sonra dinsel hukukun yanlış yorumlanması sebebiyle kadınların birçok hakkının kaybolduğu ve toplumun yarısını meydana getiren kadınların önemli haklara sahip olmaması, o toplumun çocuklarının almış olduğu aile eğitiminde eksikliğin oluşmasına yol açmasının bir milletin istikbali için çok tehlikeli olduğundan söz edilmiştir. Atatürk’ün bu konu ile ilgili şu sözüne yer verilmiştir;

“Bir toplum, bir millet erkek ve kadın denilen iki cins insandan oluşur. Mümkün müdür ki, bir kitlenin bir parçasını ilerletelim, diğerini görmemezlikten geelim de kitlenin bütünü ilerlemeye imkân bulabilsin. Mümkün müdür ki, bir toplumun yarısı topraklara, zincirlere bağlı kaldıkça diğer kısmı göklere yükselebilsin? Şüphe yok, ilerleme adımları... iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve ilerleme ve yenileşme alanına birlikte kesin aşamalar yaptırmak gerektir.”

Böylece Türk kadınının eski önemli yerine çıkarmanın Cumhuriyet ile gerçekleştiği, en büyük adımın Türk Medeni Kanunu ile atıldığı ve kadının aile, toplumsal, ekonomik, kültürel alanda erkek ile eşit düzeye getirildiği bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 218; 2003, 2004, s. 224).

Şekil 33. Seçme ve seçilme hakkını alan Türk kadını kıyafeti bakımından da Orta Çağ görünümünden çıkarak modernleşti (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 219; 2003, 2004, s. 225).

2.4.9.4. Siyasi Temada Kadın İmajı

“Osmanlı Devletinde Hukuk” başlığında, Osmanlı hukukunun eksik yönleri sıralanırken kadınlarla ilgili olarak ise yönetime dahil olamadıkları ifade edilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 194; 2003, 2004, s. 200)

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” başlığında eski Türklerde kadının aile içinde en üstün yere sahip olmasıyla beraber siyasi hayatta da yer aldığı, kağan seçimleri ve diğer mühim devlet işlerinde toplanan kurultaylara kadınların da dahil edildiği ifade edilmiştir. “Türk Kadınının Siyasal Hakları” başlığında, Medeni Kanun ile kadınlara pek çok hak verilmesine karşılık siyasi açıdan erkek ile arasında eşitsizliğin olduğu belirtilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 218; 2003, 2004, s. 224). Kadınların, milletvekilliği seçimlerine hem seçme hem seçilme açısından dahil olamadıkları ama eski Türklerde kadının pek çok siyasi hakkının mevcut olduğu ve eşitsizliğin iki aşamada kaldırıldığı belirtilmiştir. Bunların,

1930’da belediye seçimlerine dahil olma ve 1934’te de milletvekili seçme seçilme hakkı ile olduğu ifade edilmekle beraber Atatürk’ün bir sözüne yer verilmiştir;

“Bu karar Türk kadınına toplumsal ve siyasal hayatta bütün milletlerin üstünde yer vermiştir. Çarşaf içinde, peçe altında ve kafes arkasındaki Türk kadını artık daha ilerde aramak gerekecektir. Türk kadını evdeki uygar yerini yetki ile almış, iş hayatının her aşamasında başarılar göstermiştir. Siyasal hayatta belediye seçimlerinde deneyini yapan Türk kadını bu kez de milletvekili seçme ve seçilme suretiyle haklarının en büyüğünü elde etmiş bulunuyor. Uygar ülkelerin birçoğunda kadından esirgenen bu hak, bugün Türk kadının elindedir ve onu yetki ve kendisine yaraşır biçimde kullanacaktır.”

1934 senesinde dahi bazı Batı ülkelerine bu hakların tam olarak tanınmadığı belirtilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 219; 2003, 2004, s. 225). Cumhuriyet rejiminin bu tutumunun bazı Batı ülkelerine örnek olduğu ve bugün gerçek demokrasilerin tümünde kadınlara siyasal hakların eksiksiz tanınmış olduğu ifadesi bulunmaktadır. Bugün kadın cumhurbaşkanları, kadın başbakanlar, bakanlar birçok ileri ülkeyi en üst düzeyde yönettikleri, bu şekilde toplumun diğer yarısının millî hayatın yönlendirilmesine aktif olarak katıldığı ve Türk kadınının, 1934 senesinde kendisine tanınan kutsal haklara bilinçle sahip çıktığı belirtilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 220; 2003, 2004, s. 226).

“Kitapta Anlatılan Olayların Kronolojisi” başlığında kitabın sonunda tarihi olaylarla ilgili verilen kronolojide, kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkının verildiği bilgisi verilerek tarihi de “3 Haziran 1930” olarak belirtilmiştir. Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesi bilgisi verilerek tarihi de “5 Aralık 1934” olarak verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 313; 2003, 2004, s. 319). Burada kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkının verildiği tarih yanlış verilmiştir. Kadınlara bu hak, 3 Nisan 1930 tarihinde tanınmıştır. Ders kitabında 3 Haziran 1930 olarak verilmiştir.

2.4.9.5. Eğitim Temasında Kadın İmajı

Şekil 34. Atatürk, İzmir kız lisesi öğretmen ve öğrencileri arasında (İzmir, 1 Şubat 1931) (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 200; 2003, 2004, s. 206).

“Tevhid-i Tedrisat Kanunu” başlığında Osmanlı’da, çevredekilerin katkısıyla şehir ve kasabalarda açılan mahalle mekteplerinde, Türk çocuklarının yalnızca okuma yazma öğrendiği ama sonrasında erkek çocuklar, isterlerse yurdun çeşitli yerlerindeki medreselerden birisinde eğitime devam edebildiği ifade edilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 202; 2003, 2004, s. 208). Kız çocuklarının medresede eğitime devam etme hakkının bulunmadığı bilgisi doğrudan verilmese de bu anlaşılmaktadır.

2.4.9.6. Ekonomi Temasında Kadın İmaju

“Osmanlı Devletinde Hukuk” başlığında, Osmanlı hukukunun eksik tarafları sıralanırken kadınlarla ilgili olarak ise bazı küçük işler haricinde talep ettikleri mesleğe dahil olamadıklarından ve kız çocuklarının, erkek çocuklara kıyasla daha az miras aldıklarından söz edilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 194; 2003, 2004, s. 200).

“Türk Medenî Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığında, Medeni Kanun ile miras konusunda kız ve erkek çocuklar arasındaki ayrımın kalktığı, bireylerin mallarla ve birbirleriyle ilişkilerindeki tutarsızlığın ve boşlukların yok edildiği bilgisi verilmiştir (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 197; 2003, 2004, s. 203).

Şekil 35. Mahkemelerde görev yapan, yargıç, avukat ve zabıt kâtibi (Kâmil Su & Mumcu, 2000, 2001, 2002, s. 197; 2003, 2004, s. 203).

2.4.10. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Kemal Kara, Önde Yayıncılık)

2.4.10.1. Askeri Temada Kadın İmajı

“İzmir’in İşgali (15 Mayıs 1919)” alt başlığı ve “İşgalin Sonuçları” başlığında Fatih Mitingi’nde Halide Edip Adıvar ve Sultanahmet Mitingi’nde Nakiye Elgün Hanım’ın gerçekleştirdikleri konuşmalarda toplumun millî duygularını coşturdukları belirtilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 48)

Şekil 35. Kadın Cemiyeti Başkanı Halide Edip (Adıvar) Sultanahmet mitinginde İzmir’in işgalini protesto ederken (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 48).

“Bristol Raporu” adlı okuma metninde, İzmir ve çevresinin işgali sırasında Yunanlıların işledikleri cinayeti soruşturmak ve sonuçlarını Paris Barış Konferansı’na sunmak üzere hazırlanan Bristol Raporu’nun maddelerinde, kadın ile ilgili olarak verilen bilgilerde; kadınlara tecavüz edildiği, birkaç öldürme olayının meydana geldiği, bunları gerçekleştirenlerin çoğunluğunun Rumlardan oluşmasıyla birlikte, tecavüz ve mallara el koyma durumlarına Yunan askerlerinin de katıldığına dair bilgilere yer verilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 50). Bir başka maddede ise Yunan askerlerinin, yangından kaçmak için Aydın’a giden Türk kadını ve çocuklarını sebepsizce öldürdükleri bilgisi geçmektedir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 51).

“Fatih Mitingi” adlı okuma metninde İstanbul’daki ilk mitingin Fatih Meydanı’nda gerçekleştiği, ilk miting olmasının yanı sıra bir diğer özelliğinin de Halide Edip’in ilk konuşmayı yapmış olması ve bir Türk kadınının ilk kez açık hava toplantısında halka seslenmiş olduğu bilgisi verilmiştir. Halide Edip’in, bu mitingdeki ortamı ve kendi

gözlemlerini anlattığı belirtilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 93). Bu izlenimlerini anlattığı sözlerine şöyle yer verilmiştir;

“Halk, Fatih Belediyesi’nin önünde toplanmıştı. Balkondan konuşulacaktı. Sesimi kalabalığın hepsine işittirmek mümkün olacak mı diye düşünürken, dramatik bir olay bana bu endişemi unutturdu. Binanın üzerinde ay-yıldızlı bayraklar rüzgârda sallanırken onun altın da bir siyah örtü sarkıtılmıştı.

Demir parmaklığın siyah örtüsü üzerinde bir insan denizi ile karşı karşıya gibiydim. Onların etrafında, çoğu genç olmak üzere siyah çarşafli kadınlar bulunuyordu. Hepsı nutku bekliyordu. Aynı zamanda beyaz sarıklılar, kırmızı fesliler, birkaç tane de şapkalı vardı. Fakat insan, kalabalığın karşısında ne olduğunun farkına bile varamıyor. Hepimizin içinde kudretimize ve haklarımıza iman etmek gayesi vardı. İlk cümlem,

‘Gece en karanlık ve ebedî görüldüğü zaman gün ışığı en yakındır.’ oldu.” (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 93-94)

Halide Edip’in bu mitingde yaptığı konuşmadan alıntı şöyle geçmektedir;

“Müslümanlar, Türkler, Türk ve Müslüman, bugün en kara gününü yaşıyor. Gece, karanlık bir gece... Fakat insanın hayatında sabahı olmayan gece yoktur. Yarın bu korkunç geceyi yırtıp parlak bir sabah yaratacağız.

... Hanımlar, bu gün elimizde top, tüfek denilen alet yok. Fakat ondan büyük, ondan kuvvetli bir silahımız var; Hak ve Allah var. Tüfek ve top düşer; fakat Hak ve Allah bakidir.

Evlatlar, analar, topun yüzüne tükürecek kadar kalbimizde aşk ve iman, milliyet duygusu var. Biz dünyada millet sınıfına layık bir millet, olduğumuzu erkek, kadın hatta çocuklarımıza kadar ispat ettik.

Bu gün memleketimiz taksim tehlikesi karşısında... Bugün İzmir, yarın Konya, öbür gün İstanbul, sonra Müslüman dünyasının başı olan Türk susturulmuş olacaktır.

...Sesimizi mutlak dünya işitecektir. İşitmek ve işittirmek için bu gün kuvvetli ve metin bir millet olarak bulunmalıyız.

... Arkadaşlar, Müslümanlar, Türkler, bugün buraya toplanan şu halk kitlesinin bir tek isteği var. O da en tabii haklarının kendisinden alınmamasıdır. İsteyeceğimiz basit, ulvi ve yüksek bir haktır. Bizim sözümüzü onlar dinlemeyebilirler, fakat biz padişahımızdan bize babalık etmesini rica ederiz. Biz erkeklerimizle beraber milletin kalbinden gelen en kuvvetli, en akıllı, en cesur, milleti en çok temsil edecek bir kabine isteriz. Padişahımıza halkın hissiyatını tebliğ eder ve deriz ki: İşte kara bir gün yaşıyoruz, bugün herkes susmuştur. Bu gün Türk ve Müslüman, padişahın etrafında toplanmıştır.” (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 94-95).

Halide Edip’ten sonra Selâhattin Bey ve ardından da Hüseyin Ragıp Bey’in konuştuğu bilgisi verilmiştir. Hüseyin Bey’in konuşmasının bir bölümünde, kadın ile ilgili olarak geçen şöyle bir ifadeye yer verilmiştir; “*Vatandaşlar, İzmir Yunan’a ilhak edilemez ve hiçbir zaman ilhak edilemeyecektir. Bu uğurda gençler kan dökecekler, kadınlar İzmir matemini beşiklere ninni diye çağıracaklardır.*” (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 95).

Şekil 36. Sütçü imam anıtı (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 135).

“Sütçü İmam Olayı” adlı okuma metninde, Fransız askerlerinin Maraş şehrine girdiği ikinci günde, hamamdan çıkıp evlerine gitmekte olan üç çarşafli ve peçeli Türk kadınının ve onların eşyalarını taşıyan bir erkek çocuğunun yanlarına üç Ermeni askerinin yaklaştığı ve askerlerden biri, kadınlardan birisinin peçesini açmaya çalıştığı ve asker ile kadın itişirken çocuğun, askerin bacaklarına daldığı sırada Maraşlı birkaç erkeğin, kadınların ve çocuğun yardımına koştuğu bilgisi geçmektedir. Ayrıca o anda tabanca ile sokağa çıkan Sütçü İmam’ın ateş etmesiyle, kadının peçesini açmaya çalışan askerin çılgık atarak yere düştüğü bilgisi verilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 136). Bu ders kitabında, Sütçü İmam Olayına daha detaylı anlatımla yer verilmiştir.

Şekil 37. Kurtuluş Savaşı, askeri ve siviliyle, bütün Türk milletinin, imkânsızlık içinde, büyük bir özveriyle mücadelesi sonunda kazanılmıştı (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 164).

Şekil 38. Kurtuluş Savaşı'nda cephane taşıyan köylü kadınlar (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 253).

2.4.10.2. Hak Temasında Kadın İmajı

“Osmanlı İmparatorluğu’nda Hukuk” başlığı altında, Osmanlı hukukunda kadınlara verilen hakların çok kısıtlı olduğu belirtilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 200).

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığı altında, İsviçre Medeni Kanunu’nun kabul edilmesinde kadın ile ilgili sebebin, kadın-erkek eşitliğine dayanan aile hukukunun iyi düzenlenmesi olduğu belirtilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 202). “Türk Kadınının Tarihteki Yeri” başlığı altında, İslamiyet’in kabul edilmesiyle Türk toplum yapısında kadınların, sahip oldukları hakların çoğunluğunu kaybettikleri ifade edilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 228).

2.4.10.3. Toplumsal Temada Kadın İmajı

“Atatürk’ün Hayatı” alt başlığı, “Öğrenim Hayatı” başlığı altında Mustafa Kemal’in annesi Zübeyde Hanım’ın, Sarıgüllü Hacı Sofu ailesinden Feyzullah Ağa’nın kızı olduğu bilgisi verilmiştir. Mustafa Kemal’in okul çağı gelince annesi ve babası arasında fikir ayrılığının oluştuğu, Zübeyde Hanım oğlunu geleneklere uygun törenle Mahalle Mektebi’ne göndermek isterken Ali Rıza Efendi ise yeni yöntemle eğitim veren Şemsi Efendi Okulu’na gitmesini istediği ve Ali Rıza Efendi’nin, Zübeyde Hanım’ın isteğini önemseyerek Mustafa Kemal’i ilk başta Mahalle Mektebi’ne sonra da Şemsi Efendi Okulu’na yolladığı bilgisi verilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 72). Ali Rıza Efendi vefat edince büyük problemlerle karşılaşan Zübeyde Hanım’ın, çocuklarıyla birlikte Selanik civarındaki Langaza’daki abisinin yanına gittiği ve sonrasında Zübeyde Hanım’ın, Mustafa Kemal’in okuldan ve öğretmenden mahrum olmaması için çocuklarıyla Selanik’teki kız kardeşinin

yanına döndüğü belirtilmiştir. Mustafa Kemal, belirli bir süre Selanik Mülkiye Rüştiyesi’nde eğitim aldıktan sonra annesinden gizli Selanik Askeri Rüştiyesi’nin sınavlarına girerek kazandığı ifade edilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 73).

Şekil 39. Mustafa Kemal’in annesi Zübeyde Hanım (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 73).

“Damat Ferit Paşa” adlı okuma metninde Abdülmecid’in kızı Mediha Sultan’ın, Damat Ferit Paşa ile evlendiği ve Vahdettin’in kız kardeşi olduğu bilgisi yer almaktadır (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 104).

“Osmanlı İmparatorluğu’nda Hukuk” başlığı altında, Osmanlı hukukundaki bir aksaklığın da toplumsal ve hukuk bakımından kadın erkek eşitsizliğinde olduğu belirtilmiştir. Evlenme ve boşanma konusunda kadının, erkek ile aynı haklara sahip olmadığı ifadesine yer verilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 200).

Şekil 40. Türk Medeni Kanunu’nun kabulü sonrasında Atatürk, yeni kanuna uygun olarak yapılan bir evlilik töreninde (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 202).

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığı altında Türk Medeni Kanunu’nun getirdiği yeniliklerden birisi, aile birliğini devlet güvencesi altına alması ve bir diğeri ise resmî nikâh esası olduğu ifadesine yer verilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 202-203).

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” eski Türk toplumlarında kadın ile erkeğin eşit kabul görüldüğü, tek eşliliğin olduğu ve çocuklar üzerinde babanın olduğu kadar annenin de hakkının bulunduğu bilgisi verilmiştir. Türk Devletleri’nde Hatunların kendisinin kurduğu ya da onların adına kurulan sayısız hayır, bilim kurumlarının olduğuna dair bilgi verilmiş ve kadınlar için örtünme ile ilgili kaidelerin olmadığı belirtilmiştir. (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 228).

“Türk Kadın Hakları ve Aile Hayatı” başlığı altında Cumhuriyet Devri’nde, öncelikle ele alınan konulardan birisinin de Türk kadınlarının, toplumsal hayatta layık olduğu yeri almasıyla ilgili olduğu belirtilmiştir. Vatanın kurtuluşu için erkek ile birlikte vazifede bulunan Türk kadınının, toplumsal hayatta layık olduğu yeri alması gerektiği ve Mustafa Kemal’in, Ocak 1923 tarihinde İzmir’de halk ile yaptığı bir konuşmasında bu konuyla ilgili fikirlerine şöyle yer verilmiştir;

“...Milletimiz güçlü bir millet olmaya azmetmiştir. Bunun gereklerinden biri de kadınlarımızın her konuda yükselmelerini sağlamaktır. Bundan dolayı, kadınlarımız ilim ve fen sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün öğretim basamaklarından geçeceklerdir. Kadınlar, toplum hayatında erkeklerle birlikte yürüyerek birbirinin yardımcısı ve destekçi olacaklardır.” (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 228).

Medeni Kanun’un kabul edilmesiyle Türk kadınının, aile ve toplum hayatında kazandığı haklar; erkeklerin birden çok kadınla evlilik yapmasının yasaklandığı, resmî nikâh esasının kabul olduğu, kız çocuklarının küçük yaşta evlenmesinin yasaklandığı ve boşanma konusunda erkek kadar kadınların da aynı hakka sahip olmasıyla birlikte kadının haklarının güvence altına alındığı belirtilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 228).

“Atatürk’ün Düşünce Sisteminin Oluşumunu Hazırlayan Etkenler” başlığı altında Atatürk’ün fikri altyapısının oluşmasında eğitim aldığı okulların ve ailesinin etkili olduğu belirtilmiştir. Açık fikirli olan Ali Rıza Efendi’nin, Atatürk’ün öğrenim çağına gelmesiyle birlikte öncelikle Zübeyde Hanım’ın talebi üzerine Mahalle Mektebi’ne, sonrasında da Şemsi Efendi Okulu’na gönderdiği bilgisi verilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 276). Buradan Ali Rıza Efendi’nin, eşi Zübeyde Hanım’ın taleplerini önemseyerek değer verdiği ve Atatürk’ün fikri yapısının oluşmasında ailesinin öneminin ders kitabına

yansıtıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca önceki ders kitaplarından farklı olarak bu konuya, ders kitabının sonlarına doğru yer verilmiştir.

Yine aynı başlık altında, on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru toplumdaki zengin kesimde Avrupa'ya ait eğlence ve onlara ait malların kullanımında artışın olduğu, Türk müziğinin yanı sıra yabancılara ait müziklerin de dinlendiği, baloya katılmanın moda olduğu ve kadın ile erkeğin birlikte eğlenmeye başladığı bilgisi geçmektedir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 279).

2.4.10.4. Siyasi Temada Kadın İmaju

“Serbest Cumhuriyet Fırkası” başlığı altında, çok partili yaşama geçme konusunda bir deneme daha yapmak isteyen Mustafa Kemal Paşa'nın, 1930 senesinde Fethi Okyar Bey'den yeni parti kurmasını istediği, genel başkanlığını Fethi Bey'in yaptığı Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın 12 Ağustos 1930 tarihinde kurulduğu ve kız kardeşi Makbule Atadan'ın da partide vazifede bulunanlar arasında olduğu bilgisi verilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 198).

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” başlığı altında İslamiyet'ten önceki devirde, Orta Asya Türk Devletleri'nde Hakanların buyruklarında, eşi olan Hatunun da isminin geçtiği belirtilmiştir. Kadınların kale muhafızı, vali ve elçi olabildikleri bilgisine yer verilmiştir. İslamiyet'in kabulüyle kadınların haklarını kaybetmesiyle birlikte erkeğin birden fazla evlilik yapabildiği, istediğinde boşanabildiği, mahkemede bir erkek şahide karşılık iki kadının şahitliğinin kabul edilmesi ile erkek ve kadın arasında hukuk açısından olduğu kadar yaşam şartları bakımından da farklılıkların görüldüğü ve bu durumun Cumhuriyet Devrine kadar sürdüğü bilgisi verilmiştir. Ayrıca kadınların, Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle toplumsal hayatta çok geniş haklara sahip oldukları belirtilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 228).

Şekil 41. 1934’te çıkarılan yasalarla Türkiye’de kadınlar, o tarihlerde birçok Batı ülkesinde bile olmayan siyasal haklara kavuştular (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 229).

“Türk Kadınının Siyasi Hakları” başlığı altında Medeni Kanun’un kabulüyle Türk kadınına siyasi haklar verildiği ve 3 Nisan 1930 tarihinde belediye seçimlerinde, 5 Aralık 1934 tarihinde gerçekleştirilen anayasa değişikliği ile milletvekili seçimlerinde kadınlara, seçme ve seçilme hakkının verildiği belirtilmiştir. Türk kadınına siyasi hakların verildiği dönemde, İsviçre ve pek çok Avrupa ülkesinde kadınların bu haklara henüz sahip olamadığı ve Atatürk’ün, Türk kadınlarına milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesiyle ilgili fikirlerine yer verilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 229). Sözünün birisi şöyledir;

“Türk kadınına bu hakkın bir lütuf olarak verildiği kanaatinde değiliz. Kimse bu kanaatte olamaz. Bir memlekette ki, yurdun her tarafı istilaya uğradığı zaman, kadınlar ateş altında erkeklerle beraber omuz omuza çarpışırlar, memleketin geri kalan kısmını korumak ve beslemek için tarlanın kara toprağından yiyecek çıkarmaya çalışırlar, elbette bu varlıkların, yurdun her köşesinde ve her tabakasında söz söylemeye hakları vardır.” (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 229-230).

Atatürk’ün aynı konuşmasında şu ifadesine de yer verilmiştir;

“Tarih, Türk İnkılabı’nı anlatırken bunun bir kurtuluş olduğunu en başta söyleyecektir. Bu kurtuluşun çeşitli aşamaları içinde de özellikle kadınların kurtulmasını anacaktır.” (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 230).

“Cumhuriyetçilik İlkesi” başlığı altında, Cumhuriyet idaresinin ana ilkelerinden birisinin, seçme ve seçilme hakkının bütün vatandaşlara verilmesi ve uygulanması olduğundan bahsedilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 293). Bütün vatandaşlar derken burada kadınlar da dahil edilmiştir.

Ders kitaplarında, anlatılan tarihi olayların kronolojik olarak dizilimlerinin verildiği kısımda kadın ile ilgili olarak, 3 Nisan 1930 tarihinin karşısına kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkının tanınması ve 5 Aralık 1934 tarihinin karşısına ise kadınlara, milletvekili seçme ve

seçilme hakkının verildiğine dair bilgilere yer verilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 354).

2.4.10.5. Eğitim Temasında Kadın İmajı

“Millî Eğitim” alt başlığı, “Eğitim Politikası” başlığı altında Millî eğitim sisteminin, amaçlarına ve vazifelerine uygun bir şekilde planlanıp teşkilatlanması, yönlendirilmesi ve bunun gerçekleştirilmesi için özen gösterilecek temel esaslardan bir tanesinin, kız ve erkek çocuklarının eğitimde eşit hale getirilmesi olduğu ifade edilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 204).

“Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)” başlığı altında Türkiye Cumhuriyeti’nin gayesinin millî, demokratik ve laik düşünceli kişiler yetiştirmek olduğu ve eğitimin tüm kademelerinin kızlar için de tümüyle açık olması gerektiği, cinsiyet farklılığına göre kabul gören tüm uygulamaların ve kaidelerin kaldırılması gerektiği bilgisi verilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 206).

Şekil 42. Millet Mektepleri, her yaştan kişilerin okuma yazma öğrendiği kurumlardı (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 211).

“Türk Kadınının Siyasi Hakları” başlığı altında Atatürk’ün, koşullar el verdiği müddetçe hiçbir açıdan Türk kadınlarının, erkeklerden geride olmayacağına emin olduğu ve Avrupa’daki kadınlardan da geri olmayacağı yönündeki inancını şöyle ifade ettiği belirtilmiştir;

“Kadınlarımız için asıl mücadele alanı, asıl zafer kazanılması gereken alan, biçim ve kılıkta başarıdan çok, ışıkla, bilgi ve kültürle, gerçek faziletle süslenip donanmaktır. Ben muhterem hanımlarımızın Avrupa kadınlarının aşağısında kalmayacak, aksine pek çok yönden onların

üstüne çıkacak şekilde ışıkla, bilgi ve kültürle donanacaklarından asla şüphe etmeyen ve buna kesinlikle emin olanlardanım.” (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 230).

2.4.10.6. Ekonomi Temasında Kadın İmajı

“Osmanlı İmparatorluğu’nda Hukuk” başlığı altında Osmanlı hukukunda, miras konusunda kadın ile erkeğin eşit hakkı bulunmadığı ve mirasta kadının tek, erkeğin iki hakkı bulunduğu belirtilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 200).

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığı altında, Türk Medeni Kanunu’nun ekonomik bakımdan kadın ile ilgili getirdiği yeniliklerden birisi, mirasta cinsiyet ayrımının kalkmasıyla kadın ve erkeğin mirastan eşit oranda faydalanmaları bir diğeri ise kadınlara eğitim ve meslek edinme hakkının verilmesi olduğu belirtilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 202-203).

“Türk Kadınının Tarihteki Yeri” eski Türk toplumlarında mülkiyet açısından kadının, erkek ile aynı hakka sahip olduğu belirtilmiştir. İslamiyet’in kabul edilmesiyle Türk kadınının, toplumdaki haklarının çoğunu kaybetmesi üzerine kız çocuklarının, mirastan yarım pay almaya başlamasının, yaşam şartları açısından görülen farklılıklardan birisi olduğu belirtilmiştir. “Türk Kadın Hakları ve Aile Hayatı” başlığı altında, Medeni Kanun ile Türk kadınının kazandığı haklardan birisinin de miras hukukunda cinsiyet eşitliğinin sağlanması olduğu bilgisi verilmiştir (Kara, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, s. 228).

2.4.11. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Lise 3 Ders Kitaplarında Kadın İmajı (İdris Akdin, Muhittin Çakmak ve Mustafa Genç)

2.4.11.1. Askeri Temada Kadın İmajı

“I. Dünya Savaşı’nın Başlaması ve Gelişmesi” başlığında 28 Haziran 1914 tarihinde, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun veliahdı olan Fransuva Ferdinand ve eşinin, Saraybosna’yı ziyaretleri esnasında Sırp genç bir suikastçı tarafından öldürüldükleri bilgisi verilmiştir (Akdin, Çakmak & Genç, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 9).

“Kafkasya Cephesi” başlığında Kafkasya Cephesi’nde Rusların, 1915 Nisan ayında Osmanlı’ya karşı bir daha saldırıya geçtiği ve bu kez de Doğu Anadolu’daki Ermeniler ile

beraber hareket ederek Türk şehirleri ve köylerine saldırıp kadın, yaşlı, çocuk binlerce Türk'ü öldürdükleri bilgisi geçmektedir (Akdiv vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 12).

“Edremitli Seyit” adlı okuma metninde, Edremitli Çamlık’tan Seyit’in arkadaşının, şehit olmadan önce vasiyet olarak annesini ona emanet ettiği ile ilgili bilgiye yer verilmiştir (Akdiv vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 17).

“İzmir’in İşgali (15 Mayıs 1919)” başlığında, 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunanlıların İzmir’i işgali sırasında, kordon boyundaki İzmirli kadın ve erkek Rumların, Yunan askerlerine çiçek atarak “zito” yani “yaşasın” diyerek coşkulu sevgi gösterilerinde bulundukları bilgisi geçmektedir (Akdiv vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 28). 19 Mayıs 1919 tarihinde Fatih, 22-23 Mayıs 1919 tarihinde Kadıköy ve Sultanahmet Mitingleri’nin Türk kadınlarınca gerçekleştirildiği belirtilmiştir (Akdiv vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 29).

Şekil 43. Halide Edip (Adıvar) Sultanahmet Mitingi’nde konuşurken (Akdiv vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 29).

“Bristol Raporu” adlı okuma metninde Yüksek Konsey’in, Osmanlı Devleti’nin de talebi üzerine İzmir’in işgalinde Yunanlıların işlediği cinayetleri araştırmak ve neticelerini Paris Barış Konferansı’na rapor edilmek üzere bir komisyon görevlendirilmesini kararlaştırması üzerine hazırlatılan raporda, kadın ile ilgili maddelerden birisinde kadınlara tecavüz edilmesiyle birlikte birkaç öldürme durumunu gerçekleştirenlerin çoğunun Rumlar olduğu ve Yunan askerlerinin de tecavüz ve malları ele geçirme durumlarına ortak olduğu bilgisi verilmiştir (Akdiv vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 30). Bir diğer maddede ise Aydın şehrindeki yangından kaçmak isteyen Türk kadın ve çocuklarının, Yunan askerlerince

nedensiz olarak öldürüldükleri belirtilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 31).

“Millî Cemiyetler” başlığında Türk kadınlarının, Sivas’ta 5 Kasım 1919 tarihinde inşa ettiği Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti’nin, İtilaf Devletleri’nin temsilcilerine gönderdiği telgraflar ile vatanın uğramış olduğu işgali protesto ettiği bilgisi bulunmaktadır (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 42).

“Kuvayimillîye Hareketi’nin Başlaması ve Batı Cephesi’nin Oluşması” başlığında, işgallere karşı ikinci direniş hareketinin Batı Anadolu’da, İzmir’in işgalinin ardından başladığı belirtilmiştir. Yunanlılara karşı koymak adına bölgeye gelen subayların Ege’deki gençleri, efeleri, aydınları, terhis olan askerleri ve kadınları bir araya getirip Yunanlılara karşı çıkmaya çalıştıkları bilgisi verilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 68).

Şekil 44. Kurtuluş Savaşı’nda cephane taşıyan köylü kadınlar (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 68).

“Fatih Mitingi” adlı okuma metninde, İstanbul’da gerçekleştirilen ilk mitingin Fatih Meydanı’nda yapıldığı ve bu mitingin bir özelliğinin de Türk kadını olarak, Halide Edip’in ilk kez halka seslendiği belirtilmiştir. Kendisinin, miting yeri ve gözlemleriyle ilgili sözleri şöyle verilmiştir;

“Halk, Fatih Belediyesi’nin önünde toplanmıştı. Balkondan konuşulacaktı, sesimi kalabalığın hepsine işittirmek mümkün olacak mı diye düşünürken, dramatik bir olay bana bu endişemi unutturdu. Binanın üzerinde ay-yıldızlı bayraklar rüzgârda sallanırken, onun altında bir siyah örtü sarkıtılmıştı. Demir parmaklığın siyah örtüsü üzerinde bir insan denizi ile karşı karşıya gibiydim.

İlk cümlem; ‘Gece en karanlık ve ebedî görüldüğü zaman gün ışığı en yakındır.’ Oldu.”

“Müslümanlar, Türkler! Türk ve Müslüman, bugün en kara gününü yaşıyor. Gece, karanlık bir gece... Fakat insanın hayatında sabah olmayan gece yoktur. Yarın, bu korkunç geceyi yırtıp parlak bir sabah yaratacağız.”

“... Hanımlar, bugün elimizde top, tüfek denen aletler yok, fakat ondan büyük, ondan kuvvetli bir silâhımız var: Hak ve Allah var. Tüfek ve top düşer, hak ve Allah bakidir.

.... Sesimizi mutlak dünya işitecektir. İşitmek ve işittirmek için bugün kuvvetli ve metin bir millet olarak bulunmalıyız”

Meliha Hanım’ın konuşmasına da şöyle yer verilmiştir;

“... Yedi asırdan beri payidar olan bu mukaddes bina-yı devletimiz, gözlerimiz önünde yavaş yavaş çöktürüyor; fakat bu koca devlet yıkılırken öyle bir çatırtı ile devrilmelidir ki, çatırtısı cihanı sarsmalı, bütün insanıyeti titretmelidir. Bu enkaz altında yalnız bu milletin erkekleri değil, kadınları da ezilecektir....

Biz, işte aranızda bulunan bu gençler, sevgili milletin, mukaddes vatanının bir an yüzünün güldüğünü görmeyen, doğduğu günden beri kan, alev, bulut, ölüm ve karanlık içinde yaşayan, vatani için böyle bedbaht nesil, emin olunuz ki vatan ve millet refahının kelimelerini işiten evlatların, senelerden beri çıktıkları felaketlerden bıktılar....

Evet, vatanımızı kurtarmak için yaşayacağız. Kuvvetle iman ediyoruz ki, büyük Allah’ımıza sığınarak, cebr ile alınan bir hak elbette iade edilecektir.” (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 72).

“Maraş Savunması” başlığında Maraş’ın Fransızlar tarafından işgal edilmesi, Ermenilerin Türk kadınlarına saldırması, masum kişileri öldürmesi, Maraş’ın önde gelenlerini tutuklamalarıyla tepkilerin arttığı ve eyleme dönüştüğü ifade edilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 109). “Antep Savunması” başlığında Fransızların, Antep’te Türk toplumuna karşı Ermeni azınlığı ile beraber hareket etmeye başladığı, kadınların çarşafalarını yırtmaları, çocukları süngülemeleri ile yoğun bir şekilde boyun eğdirme ve sindirme yöntemi uyguladıkları bilgisi verilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 110).

“Sütçü İmam Olayı” adlı okuma metninde, Türkler için çok zor bir günün bittiği, akşam Fransız ile Ermeni askerlerinin kışlaya giderken yollarını değiştirerek hamamdan çıkan kadınların indiği alana gittikleri, bir kadının yanına yaklaşıp burasının artık Türklere ait olmadığını ve Fransız memleketinde peçe ile gezilemeyeceğini ifade ederek kadının peçesini yırttıkları belirtilmiştir. Kadının bu durum karşısında bayıldığı ve diğer kadınların da bağırıp ağladıklarına dair bilgi verilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 111).

2.4.11.2. Hak Temasında Kadın İmajı

“Kadın Haklarının Kabulü ve Kadının Toplumdaki Yeri” başlığında, İslamiyet’in kabul edilmesinden sonra Osmanlı Devleti’nde kadının sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamının İslam hukukuna göre düzenlenmeye başlandığı ifade edilmiştir. İslam hukuku gereği Osmanlı’da kadının, erkek topluluklarına dahil olmasının iyi karşılanmadığı ve bunların

İslami kurallar olmayıp dinsel hukukun yanlış yorumlanması neticesinde ortaya çıktığı belirtilmiştir (Akdiñ vd., 2005, s. 181).²³

“Sosyal Haklar” başlığında Türk kadınının, Medeni Kanun ile resmî nikah, boşanma, mirasta eşitlik, çocukların vesayeti ve meslekte çalışma haklarına kavuştuğu bilgisi geçmektedir (Akdiñ vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 181).

2.4.11.3. Toplumsal Temada Kadın İmajı

Falih Rıfkı Atay’ın “Batış Yılları” adlı eserinden alıntı yapılan, Batış Yılları adlı okuma metninde, kadınlarla ilgili olarak eserden alınan bilgiler şöyledir; içlerinde kadın ve bir aşk şairinin de yer aldığı koca heyetin, kadınların çarşaf boyunu belirlemeye çalıştıkları, evlilik belgesi olmadan peçeli eşleriyle arabaya binemedikleri ve Enver Paşa’nın, Çanakkale’de askerlik vazifesinde bulunan bir albayın kızlarını Boğaziçi’nin kuytu bir köşesinde erkeklerle yıkandığını görmesi üzerine albayı, vazife başında emekliye ayırdığı şeklinde verilmiştir (Akdiñ vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 45). Falih Rıfkı Atay’ın eserinden alıntı yapılan bu metinde, batış yıllarına ait dönemin toplumsal durumu yansıtılmıştır. Kadının o dönemdeki durumuna bu metinde yer verilmiştir.

“Atatürk’ün Hayatı” başlığında, Mustafa Kemal Atatürk’ün annesinin Zübeyde Hanım olduğu, annesinin Selanik’te ticaret yapan Sofuoğlu Feyzullah Efendi’nin kızı olduğu, örf ve adetlerine bağlı bir şekilde yetiştiği ve etrafındaki kadınlardan farkının okuma yazma bilmesi olduğu belirtilmiştir. Hemen ardından “Öğrenim Hayatı” başlığında, Mustafa Kemal’in okuma çağı geldiğinde öncelikle annesinin talebiyle, Mahalle Mektebi’ne gittiği daha sonra da babasının talebiyle, Şemsi Efendi İlkokulu’na nakledildiği, babasının vefatıyla eğitimine ara verdiği ve sonrasında teyzesinin yanında, önce Mülkiye Rüştiyesi ardından da Askeri Rüştiye sınavlarını geçerek Selanik Askerî Rüştiyesi’ne yazıldığı bilgisi verilmiştir (Akdiñ vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 49). Zübeyde Hanım’ın, etrafındaki kadınlardan farklı olarak, okuma yazma bildiğine dair bu ifadeye ilk defa bu yazarlara ait ders kitabında yer verilmiştir.

²³ Bu bilgi 2006, 2007, 2008, 2009 baskılarında aynı sayfada şöyle verilmiştir; bunlar İslami kurallar olmakla birlikte pratikte farklı uygulamalar ortaya çıkmıştır ve Türk kadını bugün sahip olduğu haklardan pek çoğuna Cumhuriyet döneminde kavuşmuş olduğu belirtilmiştir.

Şekil 45. Mustafa Kemal, annesi Zübeyde Hanım ve kız kardeşi Makbule Hanım ile (1905) (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 49).

“Atatürk’ün Kişiliği” adlı okuma metninde Salih Bozok’un, Atatürk ile bir anısına yer verilen Tan Gazetesi’nden alıntı yapılmıştır. Burada Salih Bozok ve Atatürk’ün, Çankaya civarında bir köylünün evini ziyaret ettikleri ve burada yaşlı bir köylü kadının oturduğu bilgisine yer verilmiştir (Akden vd., 2005, s. 62).²⁴

“Damat Ferit Paşa (1853-1923)” adlı okuma metninde Abdülmecid’in kızı Mediha Hanım’ın, Damat Ferit Paşa ile evlendiği bilgisi yer alır (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 82).

“Partiler ve Çok Partili Döneme Geçiş Denemeleri” başlığında, Atatürk’ün kadın ile ilgili bir benzetme yaptığı sözü şöyle geçmektedir; “*Hürriyet olmayan bir ülkede ölüm ve yok oluş vardır. Her gelişmenin ve kurtuluşun anası hürriyettir.*” (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 157).

“Türk Medenî Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığında, 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren Medeni Kanun ile birlikte kadın ile erkek arasında toplumsal hayatta, ekonomide ve diğer alanlarda eşitliğin sağlandığı belirtilmiştir. Aile kurmak konusunda erkeğin tüm ayrıcalıklarına son verildiği, tek eşle evlilik esasının getirildiği, boşanma hakkının kadın ve erkek için aynı koşullarda kabul edildiği, aile toplumun temeli sayılarak özenle muhafaza edildiği, çocukların iyi yetiştirilmesi için gereken her türlü önlemin alındığı ve anneye çocuğun vesayetini alma hakkının verildiğine dair bilgilere yer verilmiştir. Aile birliğinin devlet güvencesine alındığı ve resmî nikâh usulünün getirildiği ifade edilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 166).

²⁴ Bu bilgide geçen kadın kelimesine 2006’dan 2009’a kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

“Kıyafette Değişiklik” başlığında Osmanlı Devri’nde, Müslüman kadınların çarşaf ve peçe giyindiği ama Müslüman olmayan kadınların farklı elbiseler giyebildikleri ve Cumhuriyet Devri’nde, kadınların giyimiyle ilgili kanun çıkartılmadığı bilgisi bulunmaktadır. “Soyadı Kanunu’nun Kabulü” başlığında 1934 senesinde, Osmanlı toplum yapısını sürdürüp canlandıran “ağa, hacı, hafız, hoca, molla, efendi, bey, beyefendi, paşa, hanım, hanımefendi, hazretleri, zade” şeklindeki eski unvanların kaldırıldığı ve sadece bugün kullanılan beyefendi, hanımefendi gibi kelimelerin, toplumsal yapının ifadesi olmayıp bir incelik ifadesi olmasından ötürü bugün de devam ettirildiği bilgisi geçmektedir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 179).

“Kadın Haklarının Kabulü ve Kadının Toplumdaki Yeri” başlığında eski Türk Devletleri’nde kadının, toplumda ve aile içerisinde mühim bir yerinin olduğu, cinsiyet eşitliğinin olduğu, erkeğin sadece tek kadınla evlilik yapabildiği ve çocuklar üzerinde baba kadar annenin de hakkının olduğu bilgisine yer verilmiştir. Osmanlı Devleti’nde birden fazla evlilik ile kadının, tek yönlü boşanması istismar edilerek aleyhine kullanıldığı ve mahkemelerde ise bazı durumlarda bir erkek şahidin, iki kadın şahide eş değer olduğu belirtilmiştir. Atatürk’ün Medeni Kanun’un kabul edilmesinden önce söylediği şu sözlerine yer verilmiştir;

“Bir toplum, bir millet kadın ve erkek denilen iki cins insandan meydana gelir. Mümkün müdür ki bir kitlenin bir parçasını ilerletelim, diğerini öylesine bırakalım da kitlenin hepsi yükselme şerefine erişsin. Mümkün müdür ki bir toplumun yarısı, topraklara, zincirle bağlı kaldıkça diğer kısmı göklere yükselebilsin...”

“Kadınlar, toplumsal hayatta erkekle beraber yürüyerek birbirlerinin yardımcısı ve koruyucusu olacaklardır.”

“Medeniyetin esası, terakki ve kuvvetin temeli aile hayatıdır. Bu; hayatta fenalık, muhakkak içtimai, iktisadi ve siyasi bozulmaya sebep olur. Aileyi teşkil eden kadın ve erkek unsurlarının tabii haklarına sahip olmaları, aile vazifelerini yerine getirebilme gücünde bulunmaları lazım gelir”

“Sosyal Haklar” başlığında, Medeni Kanun’un kabul edilmesiyle kadının, erkek karşısındaki eşitsizliğinin kaldırıldığı ve Cumhuriyet ile beraber toplumsal, kültürel ve ekonomik hayatta Türk kadınının erkek ile eşit hale getirildiği belirtilmiştir. “Siyasî Haklar” başlığında, Kurtuluş Savaşı’nda vatanın kurtulması için erkekle birlikte görev alıp, sırtındaki evladiyla cepheye koşan Türk kadınının toplumdaki layık olduğu yeri alması gerektiği ve Medeni Kanun ile vatandaşlık haklarına kavuştuğu ifadesine yer verilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 181). Yine aynı başlıkta, bugün artık toplumsal hayatın her kesiminde

Türk kadınının vazife aldığı ve bunu büyük bir yetenek ve başarı ile sürdürdüğü belirtilmiştir. Türk kadını ve erkeğinin uyumlu çalışmalarının neticesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ilerleyip yükseleceği bilgisi verilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 182).

“Atatürk'ün Ölümü” başlığında, Atatürk'ün ölümü ile yurttan benzeri görülmeyen bir yas havasının meydana geldiği ve kadın, erkek, genç, yaşlı herkesin İstanbul'dan Ankara'ya gelerek sevgi ve saygı gösterisinde bulunduğu belirtilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 240-241).

2.4.11.4. Siyasi Temada Kadın İmajı

“Serbest Cumhuriyet Fırkası” başlığında Atatürk'ün, Fethi Bey'den yeni siyasi parti kurmasını talep ettiği ve onun da bu isteği kabul ettiği belirtilmiştir. Atatürk, parti programına müdahale etmeyerek kurucularından, Cumhuriyete ve gerçekleştirilen inkılaplara bağlı kalınmasını istediği ve Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Atadan'ın da kurucuları arasında bulunduğu bilgisi verilmiştir. 12 Ağustos 1930 tarihinde, Fethi Bey başkanlığında kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın parti programına göre kadınların siyasi haklara kavuşturulacağı bilgisi bulunmaktadır (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 161).

“Kadın Haklarının Kabulü ve Kadının Toplumdaki Yeri” başlığında, İslamiyet'ten önce Türk hükümdarları sefere çıktığında eşi Hatunun, hükümdar gibi elçi kabul ettiği ve kurultay toplayabildiği bilgisi geçmektedir. “Siyasî Haklar” başlığında, kadınların Medeni Kanun ile bazı haklar elde etmesinin ardından sıra siyasi haklara geldiğinden bahsedilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 181). Yine aynı başlıkta, Atatürk'ün Türk kadınına verdiği değeri siyasi konuda da gösterdiği, 3 Nisan 1930 tarihinde kabul olan bir yasa ile kadınların belediye seçimlerine katılma hakkını elde ettiği, 1933 senesinde muhtar seçilme hakkına kavuştukları, 5 Aralık 1934 tarihinde milletvekili seçme ve seçilme haklarını elde ettikleri ve bu şekilde Türk kadınının hukuk alanında tam olarak erkek ile eşit olduğu ifade edilmiştir. O devirlerde pek çok Batı ülkesinde kadınların bu hakları elde edemediği, Fransa ve İtalya gibi gelişmiş Avrupa ülkelerinde kadınlara siyasi hakkın II. Dünya Savaşı'nın ardından verildiği belirtilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 182).

“Tarihi Dizin” adıyla ders kitaplarının son kısımlarına doğru verilen tarihi olayların kronolojisinde kadın ile ilgili olarak, 3 Nisan 1930’da “Türk kadınının belediye seçimlerine katılması” ve 5 Aralık 1934’te “Kadınlara milletvekili seçilme hakkının verilmesi” bilgileri verilmiştir (Akđin vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 259).

2.4.11.5. Eğitim Temasında Kadın İmaji

Şekil 46. Atatürk İzmir Kız Lisesi’nden ayrılırken öğretmen ve öğrencilerle (1 Şubat 1931) (Akđin vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 62).

“Osmanlı Devleti’nde Eğitim” başlığında, Tanzimat ve Meşrutiyet Devirlerinde açılan okulların isimleri sıralanmıştır. Açılan okullar arasında da “Kız Rüştıyesi (1861)” geçmektedir (Akđin vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 167).

“Millî Eğitim” başlığında Atatürk’ün, 31 Ocak 1923 tarihinde İzmir’de halka yapmış olduğu bir konuşmasında, Cumhuriyetin ilanından evvel eğitim ve öğretimin birliğinden bahsettiğı şu sözüne yer verilmiştir; “*Milletimizin, memleketimizin irfan yuvaları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı, kadın ve erkek oradan çıkmalıdır...*” (Akđin vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 168).

“Orta Öğretim ve Meslekî Alandaki Gelişmeler” başlığında, uzun bir savaştan çıkan Türk memleketinin tekrardan kalkınması için uzmanların gerektiğı, bunun için de Meslekî Teknik Öğretim Teşkilâtı’nın kurulduğu ve gayesinin de özel uzmanlık bilgisi verecek müesseseler kurmak ve teknik eleman yetiştirmek olduğu belirtilmiştir. Bunu uygulayabilmek için Sanat Enstitüleri, Akşam Sanat Okulları, Ticaret Okulları ve Kız Enstitüleri’nin açılmasıyla

mesleki eğitimin önemsendiği bilgisi verilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 172).

“Kadın Haklarının Kabulü ve Kadının Toplumdaki Yeri” başlığında Atatürk’ün, Türk kadınına olan inancını belirtirken kadının eğitimi ve kültürü ile ilgili vurgu yaptığı sözüne şöyle yer verilmiştir;

“Kadınlarımız için asıl mücadele alanı, asıl zafer kazanılması gereken alan, biçim ve kılıkta başarıdan çok, ışıkla, bilgi ve kültürle, gerçek faziletle süslenip donanmaktır. Ben, muhterem hanımlarımızın Avrupa kadınlarının aşağısında kalmayacak, aksine pek çok yönden onların üstüne çıkacak şekilde ışıkla, bilgi ve kültürle donanacaklarından asla şüphe etmeyen ve buna kesinlikle emin olanlardanım.” (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 181).

Şekil 47. Devletçilik ilkesine göre eğitim ve sağlığa ait işler devletin görevleri arasındadır. Atatürk, Adana İsmet Paşa Kız Enstitüsü’nde el sanatı çalışmalarını izlerken (19 Kasım 1937) (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 229).

2.4.11.6. Ekonomi Temasında Kadın İmajı

“Türk Medenî Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığında, 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren Medeni Kanun ile mirasta, kız ve erkek çocukların arasındaki eşitsizliklerin kaldırılarak kadınların eşit hak aldığı bilgisi verilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 166).

“Kadın Haklarının Kabulü ve Kadının Toplumdaki Yeri” başlığında, eski Türk Devletleri’nde mirasın ortak olduğu bilgisi geçmektedir. Osmanlı’da miras konusunda kadının, erkeğe göre yarım hak aldığı belirtilmiştir (Akden vd., 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, s. 181).

2.4.12. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Komisyon)

2.4.12.1. Askeri Temada Kadın İmajı

Şekil 48. Kara Fatma ve Grubu (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 27).

“İzmir’in İşgali (15 Mayıs 1919)” başlığı altında, 19 Mayıs 1919 tarihinde Fatih’te ve 23 Mayıs 1919 tarihinde Sultanahmette iki büyük miting gerçekleştiği ve mitinglerde Halide Edip Adıvar, Nakiye Hanım, Selim Sırrı Tarcan, Sait Bey ve Mehmet Emin Yurdakul’un konuşma gerçekleştirdikleri bilgisine yer verilmiştir. “Halide Hanım’ın Sultanahmet Hitabesi” başlıklı etkinlik kutucuğunda, Halide Edip Adıvar’ın Sultanahmet Mitingindeki konuşmasından alıntıya yer verilmiştir. Bu konuşması şöyle geçmektedir;

“Kardeşlerim, evlatlarım!

Ruhu göklerde olan ecdadımız minarelerimizden yedi yüz yıllık şanlı Osmanlı tarihinin bugünkü faciasını seyrediyor. Bu tarihî, bu muazzam meydanda zafer alayları yapan kahraman ecdadımızın ruhları karşısında dünyanın bir başından bir başına at süren o namağlup erlerin gazapları karşısında başımı kaldırıyor ve diyorum ki: Ben Türk ve Müslüman tarihinin bedbaht bir kızıyım. Eskileri kadar kahraman fakat bedbaht yeni milletin de bedbaht bir anasıyım. Bu yeni millet namına ulu ecdadımızın ruhları önünde başımı eğip yemin ediyorum. Bugün kolları kesilmiş Türk milletin geçmiş günlerdeki kadar cesur bir ruhu var. Yemin ediyorum ki göğsünü adalet ve insaniyetten alan ecdadımın ilahî namusuna ihanet etmeyeceğiz... İlahî hak için kalbimizde heyecan hep kalacak, eksilmeyecek. Vakarımız, adalet ve terbiyemizi asla unutmayacağız...

Yemin ediniz!

Bayrağımıza, ecdadımızın namusuna hıyanet etmeyeceğiz.”

“Kuvayimillîye Hareketi” başlığı altında Kuvayı Millîye birlikleri içerisinde, halkın en çok bildiği isimler sıralanırken Kara Fatma’nın da ismine yer verilmiştir (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 28). “Ateşten Gömlek” adlı etkinlik kutucuğunda, Ayşe isimli

karakterin, İzmir'in dağlarında yetişen bağımsızlık ruhunun istiklâl askerlerini oldukları şekilde, faziletleri ve hatalarıyla birlikte sevdiği belirtilmiştir. Ayrıca beyaz yurtları içinde öldürülen duvaklı gelinlere kadar sevgililerin kızıl anılarının olduğu ifadesi geçmektedir (Komisyon, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 28).²⁵

“Millî Cemiyetler” başlığı altında, Millî Cemiyetler adlı bir tablo verilmiştir. Burada Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin 5 Kasım 1919'da Sivas'ta kurulduğu ve amacının ülkedeki işgali protesto ederek orduya yardım toplamak olduğu belirtilmiştir. İtilaf Devletleri temsilciliklerine telgraflar çekmek ve kadınların etkin şekilde Kurtuluş Savaşı'na dahil olmalarını sağlayarak orduya para ve mal yardımında bulunmak için kampanyalar yaptıkları bilgisi verilmiştir (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 31).

“Anadolu Ajansı'nın Kuruluşu (8.4.1920)” başlıklı etkinlik kutucuğunda Atatürk'ün, Anadolu Ajansı'nın kuruluşu ile ilgili Sivas Kadınlar Derneği'ne gönderdiği bir yazıdan alıntıya yer verilmiştir. Yazı şöyledir;

“Sivas Kadınlar Derneği'ne

İslamın canevi olan Osmanlı Saltanatı merkezinin düşman işgaline geçmesi, bütün ülke ve ulusumuzun en büyük tehlikeyle karşılaşması sonucu olarak bütün Rumeli ve Anadolu'nun giriştiği ulusal ve kutsal savaşım sırasında, Müslüman kişilerin iç ve dış en doğru havadis ile aydınlanmalarının zorunlu bir gereksinme olduğu önemle göz önüne alınmış, bunun sonucu, burada en yetkili kişilerden oluşan bir özel kurul yönetiminde, (Anadolu Ajansı) adı altında bir kurum kurulmuştur. Anadolu Ajansı'nın en hızlı araçlarla vereceği havadis ve bilgi aslında, Temsilciler Kurulumuzun belgeli ve asıl kaynaklarının sonucu olacağı için, bu ajans bildirimlerinin oraca ve özellikle Müdafaa-i hukuk örgütümüzce dahi seçilecek caddelere ve toplanılacak yerlere asılması, dağıtımı, dahası bucak ve köylere dek ulaşılması yolunda, olabildiğince çok yayımlanabilmesi için ivedili düzenlemeler yapılması, sonucundan da bilgi verilmesi önemle rica olunur (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 41).

Şekil 49. 3. Ünite kapak resmi elinde silah tutan kadın rölyefi (Komisyon 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 46).

²⁵ Bu bilgiye 2011 baskısında yer verilmemiştir.

“Sütçü İmam Olayı (31 Ekim 1919)” başlıklı bilgi notu kutucuğunda Fransız güçlerinin Maraş’a girmelerinin ikinci gününde, bir kısım Fransız ve Ermeni askerinin ikindiüstü Uzunoluk Caddesi’nden kışlaya dönerken yollarını değiştirip hamamdan çıkan kadınların indiği alana gittikleri ve bir kadına yaklaşp memleketin artık Türklere ait olmadığı, Fransız memleketinde peçe ile gezemeyeceğini ifade ederek kadının peçesini yırttıkları belirtilmiştir. Zor durumda olan kadının bayılarak yere düştüğü, öteki kadınların da yardım istercesine bağırarak ve bağışları duyan Sütçü İmam’ın, tabancasıyla olayın meydana geldiği yere gittiği bilgisi verilmiştir (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 51).

“İnebolu” adlı etkinlik kutucuğunda Millî Mücadele’de, İnebolu-Kastamonu-Ilgaz-Çankırı istikametinin o devirde İstiklâl Yolu olarak isimlendirildiği belirtilmiştir. İzmir’den Anadolu’ya yardım sesleri geldiğinden beri İneboluluların yorulmadan çalıştığına ve mukaddes emanetlerin bir gecede, güçlü bir vasıta olmadan denizden çıkartılıp kadınların, yaşlıların ve çocukların sırtlarında taşınarak karaya saklandığı belirtilmiştir. Bu temiz erkek, kadın ve çocukların yaptıkları gözle görülmeden, milletimizin ne şekilde güçlü olduğunun nasıl anlaşılabilceği ifadesine yer verilmiştir (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 58).

Şekil 50. Binbaşı Ayşe (Komisyon 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 63).

“Binbaşı Ayşe” adlı bilgi notu kutucuğunda, Kurtuluş Savaşı hakkında kaleme alınmış yapıtlarda birçok Müslüman Türk kadınının göğüs göğüse çarpıştığı ve “Kara Fatma, Onbaşı Halide, Tayyar Rahmiye, Kılavuz Hatice, Gördesli Makbule” adlarından çok sık bahsedildiği bilgisi verilmiştir. Adını şükran duygusuyla anmamız gereken kahramanlardan birisinin de

Binbaşı Ayşe olduğu belirtilmiştir. Kendisinin, Millî Mücadele’de eşinden yadigâr kalan ziyaretlerini satarak askeri malzemeler aldığı ve bu mücadelesiyle dereceler atlayarak binbaşılığa kadar yükseldiği ifade edilmiştir. 1925 senesinde Cumhuriyet Gazetesi’ndeki bir röportajından yapılan alıntı şöyle verilmiştir;

“..Büyük harpte Kafkas Cephesinde yaralanarak ölen kocamın ve tüm vatan evlatlarının intikamını almaya and içmiştim. Allah, bu fırsatı 15 Mayıs 1919’da bana verdi. İzmir’i Yunanlılar işgal ettiği sırada ilk mukavemetimiz sona erip şehre Yunanlılar hâkim olunca Aydın’a gittim. Orada faaliyete geçerek bir Kuvayimillîye birliği teşkil edip bilahare Nuri çetesine katıldım. Aydın muharebelerini yaptıktan sonra Koçarlı’ya çekildik. Bu suretle, bilfiil atıldığım istiklal Mücadelesi’ne başından sonuna kadar iştirak ettim, ilk defa Sakarya’da sol kasığımdan piyade mermisi ile yaralandım. Seyyar hastanede tedaviden sonra tekrar müfrezeme iltihak ettim Büyük Taarruz’da Mürsel Paşa Fırkasına iltihak ettim ve Ahır Dağlarından düşman gerilerine akmağa memur edildik, İzmir’e ilk giden birlikler arasında ben de vardım. Ancak bu arada misketle sol bacağım kırıldı. Allaha şükürler olsun bugün büyük gazimiz sayesinde amacımıza ulaştık. Türk ve Türklük kurtuldu. Vaktiyle düşman çizmelerinin altında inleyen sevgili topraklarımızda şimdi serbest ve göğsümü gere gere yürüyorum.” (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 63).

“Millî Mücadele’nin Sanat ve Edebiyata Yansımaları” başlığı altında Millî Mücadele Dönemi şair ve yazarlarının, Türk milletinin büyük fedakârlıklarını anlattıkları yazılarıyla tarihe kayıt düştükleri ve bu yazarların içerisinde Halide Edip’in de olduğu belirtilmiştir. Kurtuluş Savaşı ile ilgili yazılan ilk roman olan “Ateşten Gömlek” isimli Halide Edip’in bu eserinin, 1922 senesinde yazıldığı ve eserde, İzmir’in işgali sırasında eşini ve çocuklarını kaybeden Ayşe’nin, Anadolu’ya gelerek Kuvayı Millîye’ye dahil olmasının anlatıldığı ifade edilmiştir. Ayrıca Halide Edip’in, “Türk’ün Ateşle İmtihanı” adlı eserinde Kurtuluş Savaşı sırasında onbaşı, çavuş, başçavuş rütbeleriyle orduda çalıştığı devirde başına gelenlere bu anı kitabında yer verdiği belirtilmiştir (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 64).

Millî Mücadele’nin sanata yansısıyla ilgili örneklerin verildiği bir etkinlik kutucuğunda yer alan Antep Türküsü’nde, kadınla ilgili olarak “Ana baba bacı kardaş acısı” ve “Çok gelinler evde yalnız kaldılar” mısralarına yer verilmiştir. Ayrıca öğrenciler, Millî Mücadele’nin sanata ve edebiyata yansısıyla ilgili bu örneklerden yola çıkarak araştırma ve sunum yapmaya yönlendirilmişlerdir (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 65).

“Kadın Hakları” başlığı altında, Millî Mücadele ve Cumhuriyetin kadın ile erkeğin başarısı olduğu ifade edilmiştir. “Eşzamanlılık” adlı tabloda, kadınların başarıları sıralanmıştır. Burada 1936 senesinde Sabiha Gökçen’in, dünyada ilk kadın savaş pilotu olduğu bilgisi geçmektedir (Komisyon, 2011, s. 96; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 99).

“Türk Hava Kurumu ve Uçak Sanayii” başlıklı etkinlik kutucuğunda, Türk Hava Kurumu’nun, bu zamana kadar içlerinde Atatürk’ün manevi kızı ve dünyanın ilk kadın savaş pilotu olan Sabiha Gökçen’in de yer aldığı pek çok değerli insanı yetiştirdiği bilgisine yer verilmiştir (Komisyon, 2011, s. 101; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 97).

“Mustafa Kemal’in 20.9.1917 Tarihli Raporundan” adlı etkinlik kutucuğundaki Atatürk’ün bu raporunda savaşın, bütün faktörleriyle tüm halkı dayanılmaz noktaya getirdiği ve evlerde kalan halkın ya kadınlardan ya kaçak ya da düşkünlerden oluştuğunu belirttiği ifadesine yer verilmiştir (Komisyon, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 117).²⁶

Şekil 51. Akşehirli olup Yunan askeri tarafından yaralanan kadınlarımız (Komisyon 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 147).²⁷

Şekil 53. Millî Mücadele’de mermi yapan nineler ve torunları (Komisyon 2011, 154; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 160).

²⁶ Bu bilgiye 2011 baskısında yer verilmemiştir.

²⁷ Bu resme 2011 baskısında yer verilmemiştir.

2.4.12.2. Hak Temasında Kadın İmaji

“Medeni Kanun” başlığı altında evliliği, boşanmayı ve miras haklarını belirleyen aile hukukuna Medeni Kanun denildiği ve İsviçre Medeni Kanunu’nun, Türk Medeni Kanunu’na esas olmasında kadın-erkek eşitliğinin de etkisi olduğu belirtilmiştir (Komisyon, 2011, s. 84; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 83).

“Kadın Hakları” başlığı altında, Cumhuriyet idaresinde kadınların hukuki bakımdan erkekler ile aynı haklara sahip olduğu ifade edilmiştir. Atatürk’ün, Cumhuriyetin ilan edilmesiyle beraber millî egemenlik ve eşitlik ilkesi çerçevesinde Türk kadınının haklar elde etmesini sağladığı belirtilmiştir. Atatürk’ün memleketi gezerek, kamuoyunu kadın haklarıyla ilgili gerçekleştireceği büyük değişikliğe hazırlamasından sonra 17 Şubat 1926 tarihinde Medeni Kanun’un kabul edildiği, ardından altı ay sonra yürürlüğe girdiği ve Medeni Kanun ile hukuk alanında büyük oranda kadın-erkek eşitliği meydana geldiği bilgisi verilmiştir. “Uluslararası Kadın Kongresi” başlığı altında Atatürk’ün, Türk kadınına tanınan hakları uluslararası alana taşıdığı ve 22 Nisan 1935 tarihinde, İstanbul’da Uluslararası Kadın Kongresi ismi ile bir kongrenin toplanmasını sağladığı belirtilmiştir. Dünyanın her bir tarafından gelen kadınların katıldığı bu kongreye Atatürk’ün, kadının siyasi ve toplumsal haklarını kullanmasının insanlığın itibarı ve mutluluğu açısından ehemmiyetli olduğunu belirttiği bir telgraf gönderdiği ifade edilmiştir. Türk kadınının kazandığı haklarla, dünya kadınlarına öncü olan ve toplumda eşit haklara sahip birey olarak varlık gösterdiği bilgisi geçmektedir (Komisyon, 2011, s. 96; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 99).

“Ziya Gökalp” adlı biyografi kutucuğunda Ziya Gökalp’in, kadınlara eşit hakların sağlanması gerektiğini savunduğu bilgisi verilmiştir (Komisyon, 2011, s. 113; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 116).

“Atatürkçülüğün Özellikleri” adlı etkinlik kutucuğunda, kadın ile ilgili Atatürk’ün şu sözü verilmiştir; *“Biz cumhuriyeti kurduk, o on yaşını doldururken demokrasinin bütün gereklerini sırası geldikçe uygulamaya koymalıdır. Kadın haklarını tanımak da bunun bir gereği olacaktı.”* Sonrasında tabloda “Özellikleri” kısmında “Kadın-erkek eşitliğini savunur.” ifadesi verilmiştir. “Örnek Uygulama” kutucuğu ise boş bırakılarak, öğrenciden bu boşluğun ilgili faaliyet ile doldurulması istenmiştir (Komisyon, 2011, s. 127; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 131).

“Laiklik İlkesinin Önemi ve Sonuçları” başlığı altında, laiklik sayesinde kadın haklarının tanındığı ve her alanda kadın erkek eşitliğinin uygulamaya koyulduğu ifade edilmiştir (Komisyon, 2011, s. 170; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 177).

2.4.12.3. Toplumsal Temada Kadın İmaji

Şekil 52. Annesi Zübeyde Hanım (Komisyon 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 4).

“Mustafa Kemal’in Hayatı” başlığı altında, Mustafa Kemal’in annesinin Zübeyde Hanım olduğu ve annesinin babası Feyzullah Ağa’nın, Karaman’dan Rumeli’ye gelen Konyar yörüklerinden olduğu ifade edilmiştir. Zübeyde Hanım ve Ali Rıza Efendi’nin evlenmelerinden hemen sonra Selanik’teki baba evine yerleştikleri, evliliklerinin ilk senelerinin o evde geçtiği, ilk olarak Fatma isimli kızlarının dünyaya geldiği, Ahmet ve Ömer isimlerinde iki çocuklarının daha olduğu ve ardından Mustafa, Makbule ve Naciye’nin dünyaya geldiği belirtilmiştir. Fatma, Ahmet, Ömer ve Naciye’nin küçük yaşlarda vefat ettiği bilgisi verilmiştir (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 4). “Öğrenim Hayatı” alt başlığı ve “Mahalle Mektebi-Şemsi Efendi Okulu” başlığı altında, Mustafa Kemal’in okul çağına gelmesiyle Zübeyde Hanım ve Ali Rıza Efendi’nin arasında, eğitimi konusunda fikir ayrılığının ortaya çıktığı belirtilmiştir. Bu konu ile ilgili Mustafa Kemal’in, 1922 senesindeki bir gazete röportajındaki şu sözüne yer verilmiştir;

“Annem, ilahilerle okula başlamamı ve mahalle okuluna gitmemi istiyordu. Gümrükte memur olan babam, o zaman yeni açılan Şemsi Efendi’nin okuluna gitmemi ve yeni yöntemlere göre okumamı arzu ediyordu. Nihayet babam işi ustaca çözdü. İlk önce bilinen törenle mahalle okuluna başladım. Böylece annemin gönlü yapılmış oldu. Birkaç gün sonra da mahalle okulundan çıktım, Şemsi Efendi’nin okuluna yazıldım.”

Ailesinin, eğitimine verdiği önemi vurguladığı ifade edilmiştir. Zübeyde Hanım, eşinin vefat etmesiyle ekonomik olarak güçlükler çekmeye başlayınca Selanik yakınlarındaki Langaza’da tarım ile uğraşan abisi Hüseyin Ağa’nın yanına gittiği ve Makbule Atadan’ın o günleri aktardığı şu sözüne yer verilmiştir;

“Koca çiftlik Mustafa’ya dar gelirdi. Bugünkü gibi hatırımdadır: Tahtaları keser, küçük çiviler çakar ve bu çivilere incecik saz telleri gererek tambura yapar ve çalardı. Ben de kendisine yardım ederdim. Bütün bunları vakit geçirmek için aranan çareler ve başvurulmuş basit eğlencelerdi. Tahta kesme ve güvercin yuvası yapma gibi meşguliyetlerinde ona yardım ederdim.”

Zübeyde Hanım’ın, Mustafa Kemal’in eğitiminin yarım kalmasına çok üzüldüğü ve kesinlikle iyi bir eğitim veren okulda okuması gerektiğini düşündüğü belirtilmiştir. “Selanik Askerî Rüştîyesi” başlığı altında ise Zübeyde Hanım’ın, Mustafa Kemal’i eğitimi için Selanik’te bulunan akrabasının yanına göndermeye karar verdiği ve Mustafa Kemal’in, askeri bir okula gitmek istediği ve bu durumu anlattığı 1922 senesindeki bir gazete röportajı şöyle verilmiştir;

“Yakınımızda Binbaşı Kadri Bey isminde bir kişi oturuyordu. Oğlu Ahmet Bey askerî ortaokula devam ediyor ve okul üniforması giyiyordu. Onu gördükçe ben de böyle üniforma giymeye hevesleniyordum. Sonra sokaklarda subaylar görüyordum. Bu aşamaya ulaşmak için izlenmesi gereken yolun askerî ortaokula girmek olduğunu anlıyordum. O sırada annem Selanik’e gelmişti. Askerî ortaokula girmek istediğimi söyledim. Annem askerlikten çekiniyor ve bana engel olmaya çalışıyordu. Okula giriş sınavına ona sezdirmeden verdim. Böylece bu durum oldubittiyeye getirilmiş oldu.” (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 5).

Şekil 53. Mustafa Kemal, Sofya’da bir gezi esnasında (1914) (Komisyon 2011, s. 10).²⁸

“Mustafa Kemal’in Maarif Kongresi’nin açılış konuşmasından” adlı etkinlik kutucuğunda, Atatürk’ün konuşmasından yapılan alıntı şöyledir;

“Saygıdeğer Hanımlar, Efendiler,

²⁸ Bu resimdeki kadınlar 2012, 2013, 2014, 2015 ve 2016 baskılarında kırpılmıştır.

Bugün Ankara, Öğretmenler Kongresi'nin burada toplanmasıyla övünmektedir. Gelecek için hazırlanan vatan çocuklarına hiçbir zorluk karşısında baş eğmeyerek sabırla çalışmalarını ve ana babaların da yavrularının eğitimlerini tamamlamak için her fedakârlığa katlanmaktan çekinmemelerini öneririm.” (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 58). Atatürk, hitap ederken kadınlara da seslendiği ve çocukların yetiştirilmesinde annelere de tavsiyede bulunmasıyla kadını, erkekten ayırmadığı anlaşılan bu sözüne yer verilmiştir.

Şekil 54. İbrahim Çallı-Zeybekler tablosu (Komisyon 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 65).

Şekil 55. 1933 Kastamonu'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (Komisyon 2011, s. 82).²⁹

“Medeni Kanun” başlığı altında, Medeni Kanun’un Türk kadınına sağladığı bazı hakların; tek eşliliğin kabul edilmesi, resmî nikâh zorunluluğu getirilmesi, evlilikte yaş sınırlaması geldiği, boşanmanın koşullara bağlanması, kadın-erkek eşitlik ilkesinin getirildiği ve evlenmede eşlerin taleplerinin temel alınması şeklinde olduğu belirtilmiştir (Komisyon,

²⁹ Bu resme 2012, 2013, 2014, 2015 ve 2016 baskılarında yer verilmemiştir.

2011, s. 84; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 83).³⁰ Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle beraber Türk toplumu ve aile hayatında kadın erkek eşitliğinin sağlanması yoluna gidildiği belirtilmiştir (Komisyon, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 83).³¹

Şekil 56. Atatürk, Beylerbeyi Sarayı'nda düzenlenen Balkan Festivali'nde (1936) (Komisyon 2011, s. 92; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 100).

Şekil 57. Atatürk Dolmabahçe Sarayı'nda Açılan Resim ve Heykel Sergisine Gelirken (1937) (Komisyon 2011, s. 93).³²

Etkinlik kutucuğundaki “Cemal Reşit Rey (1904-1985)” başlıklı biyografide, Cemal Reşit Rey'in müziğe küçükken annesinden aldığı piyano dersleri ile başladığı bilgisi geçmektedir (Komisyon, 2011, s. 92; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 100).

“Nüfus Politikası” başlığı altında, Cumhuriyetin başlarındaki ülke nüfusunun yaklaşık olarak %75'inin köylerde hayat sürdüğü ve nüfusun çoğu yaşlı, çocuk, kadın ve gaziden oluştuğu bilgisi verilmiştir. “Atatürk Döneminde Ülke Nüfusunu Artırmak Amacıyla Alınan

³⁰ Bu bilgiye 2011 baskısında etkinlik kutucuğunda yer verilmiştir.

³¹ Bu bilgiye 2011 baskısında yer verilmemiştir.

³² Bu resme 2012, 2013, 2014, 2015 ve 2016 baskılarında yer verilmemiştir.

Bazı Tedbirler ve Sonuçları” adlı etkinlik kutucuğunda, 1932 senesinde nüfus artışını talep edilen düzeye çıkartmak, anne ve bebek ölüm oranlarını düşürmek amacıyla alınması gereken tedbirleri araştırmak için nüfus komisyonu kurulduğu belirtilmiştir (Komisyon, 2011, s. 95; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 97).

“Kadın Hakları” başlığı altında, cinsiyet farklılığının birbirinin seçeneği olmayıp tamamlayıcı olduğu, hayatın bütün alanlarında ve geçmişteki tüm başarılarda kadın ile erkeğin birlikteliğinin söz konusu olduğu ifade edilmiştir. Birden çok kadınla evliliğin yasaklandığı, evlilik sözleşmesinin iki yetişkin şahit huzurunda ve resmî nikâh memuru önünde yapılması esasının getirildiği ve resmî olmayanların ise hukuksal olarak geçerliliğinin olmadığı ifade edilmiştir. Evlilikte kadın ve erkeğe yaş sınırı getirilerek küçük yaştaki evliliklerin kaldırıldığı ve ebeveynlerin kızları adına evlilik sözleşmesi yapması ve temsilci yolu ile evlilik usulünden vazgeçildiği bilgisi verilmiştir. Boşanmada erkeğe verilen hakların kadına da verildiği, boşanma durumunda kadının ve çocuğun haklarını güvence altına alacak hükümler getirildiği belirtilmiştir (Komisyon, 2011, s. 96; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 99).

Şekil 58. Atatürk ve manevi kızı Sabiha Gökçen (1937) (Komisyon 2011, s. 96).³³

“Türk Milletinin Ekonomik Kalkınma Yemini veya Misakıktisadi Kararları” adlı etkinlik kutucuğunda, bu kararların neler olduğu maddeler halinde sıralanmış ve en sonunda da Türk ailesinin, kadını ve kocası ile beraber çocuklarını bu ekonomik yemine göre yetiştirdiği bilgisi verilmiştir (Komisyon, 2011, s. 98; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 94).

³³ Bu resme 2012, 2013, 2014, 2015 ve 2016 baskılarında yer verilmemiştir.

Şekil 59. Atatürk, İzmir İktisat Kongresinin açılışını yaparken (1923) (Komisyon 2011, s. 98; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 93).

“Bir Osmanlı Kazasında İdareci Olmak” adlı etkinlik kutucuğunda, 1908 senesinde Manastır şehrinde birkaç millete ait nüfus oranlarının belirtildiği bir tabloya yer verilmiştir. Burada kadın nüfus oranlarının da milletlere göre dağılımı verilmiştir (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 112).³⁴

Şekil 60. XX. yüzyılın başında Osmanlı toplumunun günlük yaşamından kesitler (Komisyon 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 117).³⁵

“Cumhuriyetçilik İlkesinin Önemi ve Sonuçları” başlığı altında, Cumhuriyet ile beraber kadın-erkek eşitliği sağlandığı ve siyasi, ekonomik ve toplumsal alanda fırsat eşitliği sağlandığı ifade edilmiştir (Komisyon, 2011, s. 134; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 138).

³⁴ Bu bilgiye 2012’den 2016’ya kadar olan baskılarda “Balkanlarda Sona Doğru” başlığında yer verilmiştir.

³⁵ Bu resme 2011 baskısında yer verilmemiştir.

Şekil 61. Sabiha Rifat (Komisyon 2011, s. 138; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 143).

“Yurdun Sesi” adıyla öğrencilere bazı faaliyetler yaptırmak amacıyla hazırlanmış olan bir gazetede bazı önemli kadınlar hakkında da bilgi verilmiştir. “Türk Sporunda Kadın da Büyük Atatürk’ün eseridir. 1929 yılında şampiyon Fenerbahçe voleybol takımında bir bayan oyuncu SABİHA RİFAT” başlıklı yazıda Sabiha Rifat’ın, 1929 senesinde kadınlara ait bir voleybol takımı olmadığı için Fenerbahçe’nin erkek voleybol takımında oynadığı ve kendisinin Yüksek Mühendis Mektebi’ni bitirerek ülkedeki ilk kadın mühendis olduğu bilgisi verilmiştir. Yazının devamında Cumhuriyet Devri’nde, Türk kadınlarının toplumsal hayatın her alanında yer aldığı, bunlardan birisinin de spor olduğu ve ilk olarak atletizm ile tenis sonrasında kürek, eskrim ve yüzmede yer aldıkları belirtilmiştir. Leyla Asım’ın, 1920 senesinde ilk kadın millî yüzücümüz olduğu ve Azize Hanım’ın ise 1927 senesinde Akropol Rallisi’nde erkek rakiplerini mağlup ederek birinci olduğu bilgisi verilmiştir (Komisyon, 2011, s. 138; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 143).³⁶

Bir etkinlik kutucuğunda yer alan gazete küpüründe, sınıf farkını gösteren unvanların kaldırıldığı ve bunların içinde “Hanım” unvanının da yer aldığına dair bilgiye yer verilmiştir (Komisyon, 2011, s. 148; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 155).

³⁶ Bu bilgide geçen “Türk Sporunda Kadın da Büyük Atatürk’ün eseridir.” ifadesine 2012’den 2016’ya kadar olan baskılarda yer verilmemiştir.

Şekil 62. Atatürk yurt gezisi esnasında bir yurttaş bayanın derdini dinlerken (21 Aralık 1930) (Komisyon 2011, s. 152; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 159).

Şekil 63. Sümerbank'ın afişi (Komisyon 2011, s. 164; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 170).

Şekil 64. Osmanlı toplumundan bir görünüm (Komisyon 2011, s. 172; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 179).

Şekil 65. Cumhuriyet dönemi Türk toplumundan bir görünüm (Komisyon 2011, s. 172; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 179).

“Afet İnan Anlatıyor...” adlı etkinlik kutucuğunda, Atatürk ve arkadaşlarının “İnkılap” kelimesi üzerinde fikir alışverişi yaptıkları gün ile ilgili Afet İnan’ın bir anısına yer verilmiştir (Komisyon, 2011, s. 173; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 180).

Şekil 68. Laiklik ilkesiyle toplumsal hayatta daha aktif olan kadınlar İzmit'te Gazi Mustafa Kemal'i karşılar (1928) (Komisyon 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 177).³⁷

Şekil 69. Türkiye'de nüfusun Avrupa'dan dört kat hızlı arttığı ile ilgili bir görsel (Komisyon 2011, s. 185).³⁸

³⁷ Bu resme 2011 baskısında yer verilmemiştir.

³⁸ Bu resme 2012, 2013, 2014, 2015 ve 2016 baskılarında yer verilmemiştir.

Şekil 70. Atatürk, Edirne'de ihtiyar bir kadını dinlerken (25 Aralık 1930) (Komisyon 2011, s. 212; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 220).

“Çalışmak Bana Hayat Veriyor” adlı etkinlik kutucuğunda, Atatürk’ün rahatsız olduğu dönemde dinlenmediği ve Afet İnan ile dünyanın durumu hakkında konuştuklarıyla ilgili Afet İnan’ın bir anısına yer verilmiştir (Komisyon, 2011, s. 213; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 221).

2.4.12.4. Siyasi Temada Kadın İmaji

“Hukuk Alanında Meydana Gelen Değişim Süreci” adlı etkinlik kutucuğunda, kadınlara verilen siyasi haklarla ilgili olarak “1930-1934 kadınlara siyasal haklar tanındı.” bilgisi verilmiştir (Komisyon, 2011, s. 83).³⁹ “1930 Kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı verildi” ve “1934 Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı” şeklinde hakların ne olduğu detaylı olarak verilmiştir (Komisyon, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 83).⁴⁰ Etkinlik kutusunda yer alan “1924 Anayasası” başlıklı bir kutucukta, 1924 Anayasası’nda gerçekleştirilen değişiklikler ile kadınlara, 1930 senesinde belediye seçimlerine katılma ve 1934 senesinde de milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildiği ifadesi yer almaktadır (Komisyon, 2011, s. 83; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 84).

“Kadın Hakları” başlığı altında Türk kadınının 1930 senesinde belediye seçimlerine, 1933 senesinde muhtarlık seçimlerine katılma ve 1934 senesinde de milletvekili seçme ve seçilme hakkını kazandığı bilgisi verilmiştir. Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verildiği devirde yalnızca bazı ülkelerdeki kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkına sahip

³⁹ Bu bilgi 2012’den 2016’ya kadar olan baskılarda detaylandırılarak verilmiştir.

⁴⁰ Bu bilgi 2011 baskısında genel ve kısa olarak verilmiştir.

olduğu ve pek çok Avrupa ülkesinde kadınların oy kullanamadığı devirde, Türk milletinin bu adımı atmış olabilmesinin çok ehemmiyetli olduğu belirtilmiştir. Atatürk, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ve İnsan Hakları Sözleşmeleri daha mevcut değilken Türk kadınına, ülkesinin idaresine katılma hakkını verdiği ve bununla beraber kadınlara seçme ve seçilme hakkının diğer ülkelerde; Fransa’da 1944’te, İtalya’da 1945’te, Japonya’da 1950, Yunanistan’da 1952’de, Belçika’da 1960’ta, İsviçre’de 1971’de verildiği belirtilmiştir. Bunun Türk kadınına verilen değeri ortaya koyduğu belirtilmiştir. “Eşzamanlılık” adlı tabloda, siyasi alanda kadınların başarıları sıralanmıştır. Burada 1930 senesinde, Türkiye’nin ilk kadın belediye başkanının seçildiği, yine aynı yıl Türkiye’de ilk kadın yargıçların atandığı, 1933 senesinde Türkiye’nin ilk kadın muhtarının seçildiği ve 1935 senesinde ise gerçekleştirilen seçimlerde TBMM’ye on sekiz kadın milletvekilinin girdiği bilgileri verilmiştir (Komisyon, 2011, s. 96; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 99).

“Atatürkçülük ve İnkılaplar” başlıklı tabloda bazı inkılaplar sıralanmıştır. Bunlardan kadın ile ilgili olarak “Kadınlara siyasi hakların tanınması” inkılabı verilmiş ve bu inkılabın gerçekleştiği alanın Atatürkçülüğün hangi özellikleriyle ilgili olduğu öğrenciden işaretlenmesi istenmiştir (Komisyon, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 125).⁴¹

Şekil 71. Cumhuriyetin ilk yıllarında seçilen kadın milletvekilleri (Komisyon 2011, s. 133).⁴²

⁴¹ Bu bilgiye 2011 baskısında yer verilmemiştir.

⁴² Bu resme 2012, 2013, 2014, 2015 ve 2016 baskılarında yer verilmemiştir.

Şekil 72. Demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından olan seçimlerde oy kullanan vatandaşlar (1935) (Komisyon 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 136).⁴³

“Yurdun Sesi” adıyla, öğrencilere bazı faaliyetler yaptırmak amacıyla hazırlanmış olan bir gazetede, “İlk Kadın Muhtarımız Gül Esin Oldu” başlıklı yazıda ilk kadın muhtarımızın Aydın’da vazifede bulunmaya başladığı belirtilmiştir. Medeni Kanun’un kabul edilmesiyle Türk kadınlarının toplumsal hayatta geniş haklarının olduğu ve Türk kadınının idarede yer almasını sağlayan hakların 1930 senesi ile birlikte verilmeye başlandığı bilgisi geçmektedir. Türk kadınlarının 3 Nisan 1930 tarihinde belediye seçimlerine, 1933 senesinde muhtarlık seçimlerine aday olma hakkına sahip olduğu ve bu sırada pek çok Avrupa ülkesindeki kadınların bu haklarının bulunmadığı ifade edilmiştir (Komisyon, 2011, s.138; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 143).

Şekil 73. İlk kadın muhtar Gül Esin (Komisyon 2011, s. 138; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 143).

⁴³ Bu resme 2011 baskısında yer verilmemiştir.

Şekil 74. Seçme ve seçilme hakkı kazanan kadınlarımız 1935 seçimlerinde oy kullanırken (Komisyon 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 158).⁴⁴

Bir etkinlik kutucuğunda yer alan, “İlk Köylü Kadın Mebus” başlıklı bilgide Afet İnan’ın anlatımıyla, kendisinin ve Atatürk’ün Satı Kadın ile tanışma anılarına yer verilmiştir (Komisyon, 2011, s. 155; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 161).

Şekil 75. İlk kadın mebuslardan Satı Kadın (Komisyon 2011, s. 155; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 161).

Şekil 76. Seçimlerde oy kullananlar (Komisyon 2011, s. 155; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 161).

⁴⁴ Bu resme 2011 baskısında yer verilmemiştir.

“Atatürk İlkeleri Doğrultusunda Yapılan İnkılaplar” başlıklı tabloda bazı inkılaplar sıralanmıştır. Bunlardan kadın ile ilgili olarak “Kadınlara siyasi hakların tanınması” inkılabı verilmiş ve öğrenciden bu inkılabın amacını yazması, ilişkileri oldukları ilkeler ve gerçekleştirildikleri alanların işaretlenmesi istenmiştir (Komisyon, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 186).⁴⁵

“Seçim Kanunundan...” adlı etkinlik kutucuğunda, Seçim Kanunu’nun maddelerine yer verilmiştir. 6. madde de ise reşit olan her Türk vatandaşının, seçme ve halk oylamasına katılma hakkının bulunduğu ifade edilmiştir (Komisyon, 2011, s. 181; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 190). Kadınların da bu hakka dahil olduğu anlaşılmaktadır.

“Kronoloji” başlığı altında, anlatılan tarihi olayların kronolojisine yer verilmiştir. Burada kadın ile ilgili olarak ise 3 Nisan 1930 tarihinin karşısında, “Kadınlara Belediye Seçimleri’ne katılma hakkının verilmesi” ve 5 Aralık 1934 tarihinin karşısında, “Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesi” bilgileri verilmiştir (Komisyon, 2011, s. 227; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 235).

2.4.12.5. Eğitim Temasında Kadın İmajı

“Selanik Askerî Rüştîyesi” başlığı altında Atatürk’ün, 22 Eylül 1924 tarihinde Samsun’da öğretmenlere yapmış olduğu bir konuşma sırasında, Fransızca öğretmenini görünce söylediği şu sözü verilmiştir; “*Şimdi burada bir kişiye rastladım. O, benim ortaokul birinci sınıf öğretmenimdi. Bana ilk şeyleri öğretirken gelecek için ilk düşünceleri de vermişti. Efendiler, açıklamak istiyorum ki ilk eğitim ana-baba kucağından sonra okuldaki eğitimcinin dilinden, vicdanından, terbiyesinden alınır.*” (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 6). Burada Atatürk’ün, ilk eğitimde annenin önemine de vurgu yaptığı bu sözüne ders kitabında yer verilmiştir.

“XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti’nin Durumu” başlığı altında Osmanlı’da, eğitim konusunda Avrupa’nın örnek alınmasıyla, kız öğrencilerin de eğitim görebildikleri yeni kurumların açıldığı bilgisi verilmiştir (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 20).

⁴⁵ Bu bilgiye 2011 baskısında yer verilmemiştir.

“Atatürk, Eğitimcilere Sesleniyor” adlı etkinlik kutucuğunda, Atatürk’ün öğretmenlere seslendiği bir konuşmasından alıntıya yer verilmiştir. Burada Atatürk’ün, erkek ve kız çocuklarının aynı şekildeki tüm eğitim kademelerindeki öğrenim ve eğitimlerinin pratik olmasının mühim olduğunu belirttiği ifadesi verilmiştir (Komisyon, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 84).

Şekil 77. Gazi Mustafa Kemal, İsmet Paşa Kız Enstitüsünde öğretmen ve öğrencilerle (19 Kasım 1937) (Komisyon 2011, s. 135; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 139).

Şekil 78. Laiklik ilkesine göre eğitim sistemini bilimsel esaslara göre yeniden düzenleyen Atatürk, Adana İsmet Paşa Kız Enstitüsünde (1937) (Komisyon 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 176).⁴⁶

⁴⁶ Bu resme 2011 baskısında yer verilmemiştir.

Şekil 79. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, öğrenciler arasında (1934) (Komisyon 2011, s. 189).⁴⁷

2.4.12.6. Ekonomi Temasında Kadın İmajı

“Medeni Kanun” başlığı altında, Medeni Kanun’un Türk kadınına sağladığı haklardan birisinin ise mirasta cinsiyet eşitliğinin sağlanması olduğu ifade edilmiştir (Komisyon, 2011, s. 83; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 84).⁴⁸

“Kadın Hakları” başlığı altında, miras hukukunda cinsiyet ayrımına son verilerek cinsiyet eşitliğinin sağlandığı ifade edilmiştir. “Eşzamanlılık” adlı tabloda, ekonomi alanında kadınların başarıları sıralanmıştır. Burada 1931 senesinde, Türkiye’nin ilk kadın cerrahının çalışmaya başladığı, 1933 senesinde Sabiha Güreyman Türkiye’nin ilk kadın inşaat mühendisi olduğu, 1935 senesinde ilk kadın doğum uzmanı Dr. Pakize İzzet Tarzi kadın hastalıkları ve doğum alanında uzmanlık eğitimini tamamladığı bilgisi verilmiştir (Komisyon, 2011, s. 96; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 99).

Şekil 80. İzmir tütün fabrikası (Komisyon 2011, s. 156; 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, s. 162).

⁴⁷ Bu resme 2012, 2013, 2014, 2015 ve 2016 baskılarında yer verilmemiştir.

⁴⁸ Bu bilgiye 2011 baskısında etkinlik kutucuğunda yer verilmiştir.

2.4.13. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Kadın İmajı (Sevtap Gamsız)

2.4.13.1. Askeri Temada Kadın İmajı

“Mustafa Kemal 5. Orduda” başlığında Mustafa Kemal’in, Şam’ın sosyo-ekonomik durumunu ifade eden bir raporu İstanbul’a gönderdiği bilgisi verilmiştir. Bu raporda, memleketin umumi vaziyetinin dikkat çektiği, halk ile yönetim arasında ilişkinin sarsıldığı, evlerinde kalanların kadınlar, acizler ve firarilerden ibaret olduğu belirtilmiştir (Gamsız, 2012, s. 23).

“Mondros Ateşkes Anlaşması’nın Uygulanması Karşısında Halkın Tutumu” başlığında, işgallere karşı Anadolu halkının mitingler yaptığı ve en mühimlerinden birisinin de 23 Mayıs 1919 tarihinde düzenlenen İstanbul Sultanahmet Mitingi olduğu belirtilmiştir. Halide Edip’in bu mitingdeki konuşmasından alıntı şöyle verilmiştir;

“Hanımlar! Müslümanlar, Türkler! Türk ve Müslüman bugün en kara gününü yaşıyor. Gece, karanlık bir gece.. Fakat insanın hayatında sabahı olmayan gece yoktur. Yarın bu korkunç geceyi yırtıp parlak bir sabah yaratacağız... Bugün elimizde... tüfek denilen alet yok fakat ondan büyük, ondan kuvvetli bir silahımız var; Hak var, Allah var. Tüfek ve top düşer. Hak ve Allah bakidir.... Evlatlar, analar, kalbimizde aşk ve iman, milliyet duygusu var... Biz padişahımızdan bize babalık etmesini rica ederiz. Biz erkeklerimizle beraber milletin kalbinden gelen en kuvvetli, en akıllı, en cesur, milleti en çok temsil edecek bir kabine isteriz.” (Gamsız, 2012, s. 36)

“Fatma Seher Hanım (1888-1955)” başlığında, takma ismi Kara Fatma olan Fatma Seher Hanım’ın, Balkan Savaşları’nda ve I. Dünya Savaşı’nda görev aldığı belirtilmiştir. 1919 senesindeki kongre zamanlarında, Mustafa Kemal ile görüşmek için Sivas’a giderek aldığı emir ile İstanbul’a gittiği ifade edilmiştir. Buradan da Anadolu’ya silah sağlamak için faaliyetlere katıldığı, İzmir işgal edilince işgalcilerle çarpıştığı ve Milis Müfreze Komutanı olarak Batı Cephesi’nde görevlendirildiği bilgisi geçmektedir. I. ve II. İnönü Savaşları’nda, Sakarya, Başkomutanlık Meydan Muharebesi’nde cephede vazifede bulunduğu ve Yunanlılar ile çatışmanın yanı sıra Kuvayı Millîye’ye asker toplamak ve silah sağlamak için vazifelerde bulunduğu belirtilmiştir (Gamsız, 2012, s. 39).

Şekil 81. Kara Fatma (Gamsız, 2012, s. 39).

“Millî Varlığa Yararlı Cemiyetler” alt başlığı ve “Anadolu Kadınları Müdafaayıvatan Cemiyeti” başlığında, bu cemiyetin Sivas şehrinde Melek Hanım ve arkadaşlarınca kurulduğu belirtilmiştir (Gamsız, 2012, s. 43). Anadolu’da Kayseri, Erzincan, Amasya, Burdur, Niğde, Bolu, Kastamonu şehirlerinde şubeler kurup, düşman işgallerini takip ederek İtilaf Devletleri ve İstanbul Hükümeti’ne karşı bildiri yayınladığı ve kampanyalar ile orduya mal ile para sağlayarak Millî Mücadele’de moral açısından destek verdiği ifade edilmiştir (Gamsız, 2012, s. 43-44). Cemiyetin gerçekleştirdikleriyle, vatanın kurtulması ve bağımsızlığına kavuşması için kadınlı erkekli her çeşit fedakârlıklarda bulunacaklarını gösterdiği ifade edilmiştir. Tüm imkânsızlıklara karşı vatani koruma azminin dayanışma duygusu ile kuvvetlendiği, kadını yaşlısı ve genci ile mevcut imkânlar doğrultusunda gösterilen fedakârlıklarla vatanın savunmasında yer aldıkları ve cepheye mermi taşıyan, ordunun ihtiyaçlarını karşılayan Türk milletinde, birlik beraberlik duygusunun ne kadar kuvvetli olduğunun görüldüğü ifade edilmiştir (Gamsız, 2012, s. 44).

Şekil 82. Anadolu Kadınları Müdafaayıvatan Cemiyetinin kurucusu Melek Hanım ve ailesi (1919) (Gamsız, 2012, s. 44).

Şekil 83. Üçüncü ünitenin kapağında yer alan cephane taşıyan kadın görseli (Gamsız, 2012, s. 60).

“Maraş Savunması” başlığında Maraş’ın, Fransız ordusu tarafından işgale uğradığı ve Türk kadınlarına hakarete bulunan bir Fransız askerini Sütçü İmam’ın öldürdüğü bilgisi verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 62). Burada önceki yazarlara ait ders kitaplarından farklı bir anlatımda bulunularak Sütçü İmam’ın askeri, kadının peçesini yırttığı için değil de hakaret ettiği için öldürdüğü ifade edilmiştir.

“Antep Savunması” başlığında ise Fransızların, Antep şehrinde Ermeni askerlerinden meydana gelen bir askeri birlik ile polis örgütü oluşturduğu, kadınlara ve çocuklara saldırı yaptıkları bilgisi verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 63).

“İstiklal Yolu” başlığında, Millî Mücadele’de başarılı olmanın yolu İnebolu Limanı’ndan gelecek olan mühimmata bağlı olmasından dolayı İstanbul’dan İnebolu’ya gemiler vasıtasıyla gelen silah ve cephanelerin Kastamonulu kahraman kadınlar, yaşlılar, çocuklarca zor koşullarla Ankara’ya taşındığı belirtilmiştir. “Gördesli Makbule Hanım” başlığında, Millî Mücadele’de mühim katkısı bulunan Gördesli Makbule Hanım’ın biyografisine yer verilmiştir. 1921 senesinde, kocası Ali Efe ile Millî Mücadele’de çete savaşlarında bulunduğu ve yirmi bir yaşındayken, 17 Mart 1922 tarihinde Koca Yayla’da düşmanla mücadele ederken şehit olduğu bilgisi verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 72).

Şekil 84. Gördesli Makbule Hanım
(Gamsız, 2012, s. 72).

Şekil 85. Halime Çavuş (Kocabıyık)
(1898-1975) (Gamsız, 2012, s. 72).

“Tekâlif-i Milliye Emirleri” başlığında verilen bir anekdotta, ordunun ihtiyaçlarının karşılanmasında özverili olan kadınlardan bahsedilmiştir. Anekdote şöyle verilmiştir;

“... Evler de arı kovanına dönmüştü. Çorap, çamaşır ve çarık hazırlıyorlardı. Antalya’nın Elmalı kasabasında da yakın komşu, beş yeni yetme kız yün çorap örmek için bir araya gelmişlerdi. Konuşa konuşa çalışmaktaydılar.

İçlerinden biri, ‘Benim ördüğüm çorabı giyecek asker, inşallah Afyon’a ilk giren asker olur.’ dedi. Bu hoş dilek kızlara sevinç çılgınlıkları attırdı, emeklerine tarifsiz bir ümit tadı kattı:

‘Aaaaa! Benim ördüğüm çorabı giyen asker de Eskişehir’e ilk giren olsun.’

‘Benimki de Uşak’a girsin!’

‘Benimki Bursa’ya...’

Sonuncu kız, ‘Benim askerim de inşallah İzmir’e girer! dedi...’ (Gamsız, 2012, s. 73).

Burada kadınların özverisi ve mücadeleye desteği yansıtılmıştır.

“Büyük Taarruz (26 Ağustos 1922) ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi (30 Ağustos 1922)” başlığında, Türk milletini Anadolu toprağından çıkartıp tarihten silmek isteyenlere karşı, maddi ve manevi tüm kaynakları ile seferber olan Tayyar Rahmiye’nin Fransızlara karşı Kara Fatma Şimşek, Domaniçli Habibe ve Binbaşı Ayşe’nin Yunanlılara karşı ve pek çok isimsiz kahramanın da mücadelesi neticesinde büyük zaferlerin kazanılmasıyla bağımsız yeni bir Türk devletinin kurulması amaçlandığına dair bilgi verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 78).

“Sanat ve Edebiyat Hayatımızda Millî Mücadele” başlığında, Ankara Ulus Meydanı’ndaki Zafer Abidesi ile ilgili olarak, arka tarafta mermi taşıyan Türk kadınına ait heykelin bulunduğu belirtilmiştir (Gamsız, 2012, s. 79).

Şekil 86. Cumhuriyet Bayramı kutlamalarından bir görünüm Ankara-Polatlı (1929) (Gamsız, 2012, s. 156).

“Millî Birlik ve Beraberlik” başlığında kadınların kurmuş olduğu Müdafaayı Hukuk Cemiyetleri’nin, bağımsızlık yanlısı faaliyetleri dışında, şehit ve gazi aileleri için yardım kampanyaları organize etmesiyle birlik ve beraberlik örneği gösterdiği ifade edilmiştir (Gamsız, 2012, s. 172).

Şekil 87. Mücadele veren kadınlar (Gamsız, 2012, s. 174).

Şekil 88. Mücadele veren kadınlar (Gamsız, 2012, s. 174).

Şekil 89. Mücadele veren kadınlar (Gamsız, 2012, s. 174).

2.4.13.2. Hak Temasında Kadın İmaju

“Kadın Haklarının Kabulü ve Kadının Toplumdaki Yeri” başlığında, kadın-erkek eşitliğini sağlayacak olan hakların Cumhuriyet Devri’nde hızla gerçekleştiği belirtilmiştir (Gamsız, 2012, s. 122). 18 Nisan 1935 tarihinde, Atatürk’ün himayesinde dünyanın birçok yerinden gelen kadınların katıldığı, dünyada milletlerarası ilk kadın kongresinin İstanbul’da gerçekleştiği ve Atatürk’ün, Milletlerarası İlk Kadın Kongresi temsilcilerine söylediği; *“Türk kadınının dünya kadınlığına elini vererek dünyanın barış ve güveni için çalışacağına emin olabilirsiniz.”* sözüne yer verilmiştir. Türk kadınının özlemini çektiği hakları, Atatürk’ün desteği ile alarak modern devletlerdeki kadınların önüne geçtiği ve Türk kadınlarının, Atatürk’ün güvenine layık olmak için verilen hakları sonuna kadar kullanması gerektiği ifade edilmiştir. Medeni Kanun ile ekonomik ve sosyal alanlarda Türk kadınının erkeklerle aynı haklara sahip olduğu ve bu kanun sayesinde kadınların hem aile konusunda hem de iş hayatında söz haklarının olduğu bilgisi geçmektedir. Türk kadınının, Atatürk öncülüğünde siyasi, toplumsal, kültürel ve ekonomik açıdan önceki devirlerle karşılaştırılamayacak kadar mühim haklar elde ettiği ifade edilmekle birlikte bunların bilhassa “eğitim hakkı, kadın erkek eşitliği, kadının aile içindeki rolü, kadının çalışma hayatına katılması, seçme ve seçilme hakkı” olduğu belirtilmiştir (Gamsız, 2012, s. 123).

“Atatürkçülüğün Önemi” başlığında, Türkiye’de yeni sosyal düzen yaratma gayesi güden Atatürkçü modernleşmenin somut örneklerinden birisinin de kadın hakları olduğu ifadesi verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 138).

“Halkçılık İlkesinin Türk Toplumuna Sağladığı Faydalar” başlığında, anayasanın 10. maddesine yer verilmiştir. Bu madde de kadınlar ile erkeklerin eşit haklara sahip olduğu ifadesine yer verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 185).

2.4.13.3. Toplumsal Temada Kadın İmaji

Şekil 90. Zübeyde Hanım (1857-1923)
(Gamsız, 2012, s. 12).

Şekil 91. Makbule Hanım (1885-1956)
(Gamsız, 2012, s. 12).

“Mustafa Kemal’in Ailesi ve Yaşadığı Çevre” başlığı altında, Atatürk’ün annesinin Zübeyde Hanım olduğu, soyunun hem anne hem de baba tarafından Yörük ya da Türkmenlerden geldiği ifade edilmiştir. Anne tarafının, Konya-Karaman’a geldiği sonrasında da Kayalar nahiyesine yerleştiği daha sonrasında da Selanik yakınındaki Langaza’ya geldiği ve Makbule Hanım’ın, 1857 senesinde burada dünyaya geldiği belirtilmiştir. 1871 senesinde Ali Rıza Efendi’nin Zübeyde Hanım ile evlendiği bilgisi verilmiştir. Zübeyde Hanım’ın okuma yazması olan, kültürlü bir Türk kadını olduğu belirtilmiştir. Makbule Hanım’ın ailesi ile ilgili anısını anlattığı bir alıntıya yer verilmiştir;

“Annemle babamın ilk evlilik yılları çok mesut geçmiş... Validemin dört tane nur topu gibi çocuğu olmuş... Biri Mustafa... Biri Fatma... Biri Ahmet... Diğeri de Ömer... Hepsi ölmüşler... Yalnız Mustafa kalmış. Dört buçuk yaşına kadar bütün sevgi ve ihtimamını annem, Mustafa üzerine toplamış... Fakat diğer çocuklarının ölümünün acısını da bir türlü unutamamış... Babam tam iki sene ağabeyim Mustafa’nın elinden tutarak onu mektebe götürüp getirmiş... İşte bu üç sene içinde ben dünyaya gelmişim... daha sonra da hemşirem (kız kardeşim) Naciye kırk günlük bir bebekmiş...” (Gamsız, 2012, s. 12).

Mustafa Kemal’in çocukluk dönemini anlattığı bir anısına şöyle yer verilmiştir;

“Çocukluğuma dair ilk hatırladığım şey, mektebe gitmek meselesine aittir. Bundan dolayı annemle babam arasında şiddetli bir mücadele başladı. Annem ilâhilerle okula başlamamı ve mahalle mektebine gitmemi istiyordu. Rüsumatta memur olan babam, o zaman yeni açılan Şemsi Efendi’nin Mektebine devam etmeme ve yeni usul üzerine okumama taraftardı...”

Zübeyde Hanım’ı kırmak istemeyen Ali Rıza Efendi’nin bu fikir ayrılığını tatlıya bağladığı ve 1887 senesi Haziran’ın da Mustafa Kemal, annesinin talebiyle Hafız Mehmet Efendi’nin Mahalle Mektebi’ne kaydedildiği ifade edilmiştir (Gamsız, 2012, s. 13).

Ali Rıza Efendi'nin vefatı ile 1888 senesinde, Zübeyde Hanım'ın üç çocuğuyla birlikte belirli bir zaman için Selanik yakınındaki Langaza'ya, kardeşi Hüseyin Efendi'nin yanına gittiği ifade edilmiştir. Mustafa Kemal'in eğitiminin aksamamasından rahatsız olan Zübeyde Hanım'ın, Mustafa Kemal'i Selanik'e teyzesinin yanına yollayarak eğitimini sürdürmesini sağladığı belirtilmiştir. Ayrıca Makbule Hanım'ın, Mustafa Kemal ve Naciye ile olan bir çocukluk anısına yer verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 14).

Makbule Hanım'ın, Mustafa Kemal'in okulda öğretmeni ile yaşadığı bir durumu annesine anlatmasıyla ilgili bir anısına yer verilmiştir. Mustafa Kemal'in, annesinin karşı çıkmasına rağmen kararlı şekilde Askeri Rüştiye sınavına girerek başarı gösterdiği ve okulu kazandığı belirtilmiştir (Gamsız, 2012, s. 15).

"20. Yüzyılın Başında Osmanlı Devleti" ana başlığı ve "Kültürel Durum" alt başlığında, 1908 senesinde yayınlanmaya başlayan "Demet" isimli dergide, Halide Edip ve Fatma Müzehher gibi kadın yazarların yazısına yer verildiği belirtilmiştir (Gamsız, 2012, s. 31).

"Türk Medeni Kanunu'nun Kabulü ve Karakteri" başlığında, 17 Şubat 1926 tarihinde kabul edilen ve 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu ile evlikte kadının da onayının alınması, toplumsal ve ekonomik hayatta cinsiyet eşitliğinin sağlanması, evliliğin devlet denetimi altında resmî nikâh memuru önünde yapılması, tek kadınla evliliğin gerçekleştirilmesi esası, boşanma hakkının kadına da verilmesi ve böyle bir durum karşısında da kadın ile çocuğun haklarının güvence altına alınması esaslarının getirildiği belirtilmiştir. Ayrıca kadının bu kanunla erkek ile eşitlendiği, değer gördüğü, söz hakkına sahip olduğu, aile içerisindeki rollerin değişmesiyle güçlü hale geldiği ve hakkını aramaya başladığı ifade edilmiştir. Atatürk'ün, Türk kadınının istikbali hakkında söylediği bir sözüne; *"Pek yakın bir gelecekte, kadının her manasıyla erkekle eş olacağı bir dünya doğacaktı."* yer verilmiştir. Etkinlik kutucuğunda verilen bir tabloda, Mecellede kadının toplumsal alandaki hakları;

"Mahkemelerde iki kadının tanıklığı bir erkeğin şahitliğine eşittir, evlenme ve boşanmada karar verme hakkı erkeğe aittir, boşanma sonrasında çocuğun velayetini alma hakkı kocasının izni ile kadına verilir, erkeğin birden fazla kadın ile evlenmesi mümkündür, evlilik anlaşması dinî nikâh ile geçerlilik kazanır"

şeklinde verilerek, karşısına Medeni Kanun ile o hakların nasıl bir değişime uğradığını öğrenciden yazması istenmiştir (Gamsız, 2012, s. 102).

"Soyadı Kanunu'nun Kabulü (21 Haziran 1934)" başlığında, 26 Haziran 1924 tarihinde TBMM'de kabul olan bir kanun ile her tür lakap ve unvanın kaldırıldığı belirtilmiştir.

Kanunda hanım lakabı da kaldırılmıştır. Erkek ve kadın vatandaşların, kanun karşısında ve resmî evraklarda sadece isimleriyle anıldıkları bilgisi verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 114).

Şekil 92. Atatürk, İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde (1923) (Gamsız, 2012, s. 115).

“Kadın Haklarının Kabulü ve Kadının Toplumdaki Yeri” başlığında, gerçekleştirilen inkılaplar ile kadın erkek eşitliği konusunda mühim adımlar atıldığı, memleketimizin kalkınması ve modernleşmesinde kadın erkek tüm vatandaşların dahil edildiği bilgisi verilmiştir. Atatürk’ün emaneti olan Cumhuriyeti yaşatmak ve ileriye güvenle bakabilmek için kadın erkek birlikte çalışarak, gösterdiği yolda ödün vermeden yürümek gerektiği ve Atatürk’ün, Türk kadınlarının Avrupalı kadınlardan geri kalmayacakları konusundaki inancını belirten şu sözüne yer verilmiştir;

“Ben muhterem hanımlarımızın Avrupa kadınlarının aşağısında kalmayacak aksine pek çok yönden onların üstüne çıkacak nur ve irfanla donanacaklarından asla şüphe etmeyen ve buna kesinlikle emin olanlardanım.”

Türk toplumunun gelişerek yükselmesinde aile yapısının önemine inanan Atatürk’ün şu sözüne yer verilmiştir;

“Bu millet esas terbiyesini aileden almaktadır. Türk milleti öyle analara sahiptir ki her devrin büyük adamlarını bu analar yetiştirmiştir. Türk kadını daha yüksek nesiller yetiştirmeye kabiliyetlidir.” (Gamsız, 2012, s. 123).

Bir etkinlik kutucuğunda, Atatürk’ün Türk kadınına verdiği değeri yansıtan Adile Çavuş ile olan diyalogu şöyle verilmiştir;

“Atatürk, 17 Mart 1923 Cumartesi günü de Tarsus’a gelmişti. Karşılama sırasında, Millî Mücadele’ye katılmış çete kıyafetli Adile Çavuş, onun yolunu kesti. Göz yaşları içinde, ‘Bastığın

toprağa kurban olayım paşam!’ diyerek ayaklarına kapanmak istedi. Gözlerinden iki damla yaş düşen Atatürk, kadını elinden tutup kaldırdı ve ona şöyle dedi: ‘Kahraman Türk kadını! Sen yerlerde sürünmeye değil, omuzlar üzerinde yükselmeye layıksın!’

Bu anekdot ile ilgili öğrenciye, Atatürk’ün Türk kadınına verdiği önemle ilgili fikirleri sorulmuştur (Gamsız, 2012, s. 123).

“Atatürkçü Düşünce Sisteminin Oluşumunu Hazırlayan Etkenler” başlığında, Atatürk’ün fikri alt yapısının oluşmasında, tüm imkânsızlıklara rağmen millî ve modern eğitime önem veren anne ve babasının etkisinin yüksek olduğu belirtilmiştir (Gamsız, 2012, s. 132).

Şekil 93. Atatürk, Celal Bayar ve Sabiha Gökçen’le beraber bir gösteri izlerken (1937) (Gamsız, 2012, s. 139).

Suna Kan adlı bir kadın müzisyenin biyografisine yer verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 153).

Şekil 94. Atatürk’ün Haydarpaşa Garı’nda karşılanması (1930) (Gamsız, 2012, s. 154).

“Cumhuriyet Yönetimine Yönelik İç ve Dış Tehditler” başlığında, Atatürk’ün anne, babalara ve öğretmenlere yapmaları gerekenlerle ilgili şu sözüne yer verilmiştir;

“Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa varlığı ile, hakkı ile, birliği ile çelişen bütün yabancı unsurlarla mücadele lüzumu ve millî düşünceleri tam bir imanla her mukabil fikre karşı şiddetle ve fedakârane savunma zorunluluğu aşılmalıdır. Yeni neslin bütün ruhsal kuvvetlerine bu özellik ve kabiliyetin zerki mühimdir.” (Gamsız, 2012, s. 168).

Bir etkinlik kutucuğunda verilen tabloda, iç ve dış tehditler karşısında anne ve babaya düşen görev ve sorumlulukların neler olduğunun öğrenci tarafından tabloda belirtilmesi istenmiştir (Gamsız, 2012, s. 168).

“Milliyetçilik İlkesinin Türk Toplumuna Faydaları” başlığında Atatürk’ün, 27 Ekim 1922 tarihinde Bursa’da öğretmenlere gerçekleştirdiği konuşmasında sözüne başlarken “*Bayanlar, Baylar!*” demiştir (Gamsız, 2012, s. 178). Buradan, Atatürk hitap ederken kadını yok saymadığı ve kadına verdiği ehemmiyet anlaşılmaktadır. Bu durum ders kitabına Atatürk’ün bu ifadesiyle yansımıştır.

“Lakap ve Unvanların Kaldırılması Hakkındaki Kanunun Gerekçesi” adlı etkinlik kutucuğunda Türklerin, ilk zamanlarda özel haberleşme ve konuşmalarda kadına, “bayan” şeklinde hitap ettikleri ve bunun üstünlük ya da ayrıcalık belirtmediğine dair ifadeye yer verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 181).

Şekil 95. Atatürk halkla beraber (1930) (Gamsız, 2012, s. 204).

Şekil 96. Atatürk Balkan Festivali'nde (1936) (Gamsız, 2012, s. 208).

Şekil 97. Atatürk Dolmabahçe Sarayı'nda açılan resim ve heykel sergisine gelirken (25 Eylül 1937) (Gamsız, 2012, s. 209).

“Atatürk’ün Ölümünün Yurt İçi ve Yurt Dışındaki Yankıları” başlığında Cemal Kutay’ın, Atatürk’ün vefatı ile Türk milletinin gösterdiği sevgi ve bağlılığını anlattığı sözünden alıntı yapılmıştır. Bu sözünde, Atatürk’ün vefatıyla kendisini ziyarete gelenler içinde kadınların çoğunlukta olduğu ve kendilerine hak ve hürriyet eşitliği getirmiş olan ataları için çok üzüldüklerini belirttiği ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca Falih Rıfkı Atay’ın Atatürk’ün vefatıyla ilgili yurt dışındaki durumu anlattığı sözünden alıntıya yer verilmiştir. Burada Falih Rıfkı Atay, Atatürk vefat etmeden önce eşinin bu durumu rüyasında gördüğü ve ağlayarak uyandığı ile ilgili ifadesine yer verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 246).

Kitabın sonunda yer alan “Kronoloji” başlığı altında kadın ile ilgili olarak 14 Ocak 1923 tarihinin karşısında “Zübeyde Hanım’ın İzmir’de vefat etmesi” bilgisi verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 257). Diğer yazarlara ait ders kitaplarından farklı olarak kronolojide bu bilgiye yer verilmiştir.

2.4.13.4. Siyasi Temada Kadın İmaji

“Serbest Cumhuriyet Fırkası (12 Ağustos 1930)” başlığında, Mustafa Kemal’in farklı bir siyasi partinin kurulmasını talep etmesi üzerine 12 Ağustos 1930 tarihinde, yakın arkadaşı olan Fethi Okyar’ın başkanlığında ve kurucuları arasında Makbule Atadan’ın da yer aldığı Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kurulduğu ifade edilmiştir. Ayrıca parti programında kadınlarla ilgili olarak, kadınların siyasi haklarına kavuşturulmasının sağlanacağı ifadesinin yer aldığı belirtilmiştir (Gamsız, 2012, s. 98).

Şekil 98. Seçme ve seçilme hakkı verilen Türk kadınlardan birinin miting alanındaki konuşmasından bir görünüm (1935) (Gamsız, 2012, s. 122).

“Kadın Haklarının Kabulü ve Kadının Toplumdaki Yeri” başlığında, Türk kadınının siyasi hayata dahil olmasıyla ilgili ilk adımın, 1930 senesinde belediye meclislerine üye seçme ve seçilme hakkının tanınmasıyla atıldığı ve 1933 senesinde muhtarlık seçimlerine katıldıkları belirtilmiştir. 1934 senesinde, Türkiye’de kadınların seçme ve seçilme hakkını almalarına karşılık Batılı çağdaş toplumlarda bu haklar kadınlara; Fransa’da 1946, İtalya’da 1948, İsviçre’de 1971’de verildiği ve Uzak Doğu ülkesi Japonya’da ise 1950 senesinde verildiği belirtilmiştir. Türkiye’de, 1935 seçimlerinde meclise on sekiz kadın milletvekili girdiği bilgisi verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 123).

“İnkılapçılık ilkesiyle” başlığında, inkılapçılık ilkesi doğrultusunda siyasal açıdan gerçekleştirilen inkılaplar sıralanırken, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verildiği ifadesine yer verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 204).

Kitabın sonunda yer alan “Kronoloji” başlığı altında kadın ile ilgili olarak, 26 Ekim 1933 tarihine “Türk kadınlarına köy ihtiyar heyetlerine seçme ve seçilme hakkının tanınması” bilgisi ile 5 Aralık 1934 tarihinin karşısında ise “Türk kadınlarına milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmesi” bilgisi yer almıştır (Gamsız, 2012, s. 257). Diğer yazarlara ait ders kitaplarından farklı olarak, kadınların köy ihtiyar heyetlerine seçme ve seçilme hakkı kazandığı bilgisi verilmiş ve diğer fark ise kadınların belediye seçimlerine katıldığı bilgisinin verilmemesidir.

2.4.13.5. Eğitim Temasında Kadın İmajı

“Millî Eğitim” başlığında, Atatürkçü düşünce sisteminde toplumun ilerleyebilmesi ve çağdaşlaşması için kadın ile erkeğin aynı koşullarda çalışması gerektiği ve bunu oluşturabilmek için tüm eğitim kademelerinde kız ve erkek çocuklarının aynı koşullarda, karma şekilde eğitim almaları planlandığı bilgisi verilmiştir. Ayrıca Atatürk’ün bu durumu ifade ettiği sözü şöyle verilmiştir; “*Millîtimizin, memleketimizin irfan yuvaları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı, kadın ve erkek, aynı surette oradan çıkmalıdır.*” (Gamsız, 2012, s. 103).

Şekil 99. Millet Mekteplerinden bir görünüm (1928) (Gamsız, 2012, s. 105).

“Kadın Haklarının Kabulü ve Kadının Toplumdaki Yeri” başlığında, Cumhuriyet Devri’nde karma eğitim sistemine geçilmesiyle kız ile erkek öğrencilerin aynı sınıfta eğitim ve öğretim görmesi sağlandığı bilgisi ve kız çocuklarına mesleki eğitim vermek amacıyla Kız Öğretim Müdürlüğü meydana getirildiği bilgisine yer verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 122).

Şekil 100. Atatürk, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde (1930) (Gamsız, 2012, s. 166).

“Halkçılık İlkesi” başlığında, erkek ve kız öğrencilerin eğitimden aynı oranda yararlanmasının halkçılık ilkesinin gereği olduğu belirtilmiştir (Gamsız, 2012, s. 183).

2.4.13.6. Ekonomi Temasında Kadın İmajı

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabulü ve Karakteri” başlığında, 17 Şubat 1926 tarihinde kabul edilen ve 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu ile kadınlara her mesleği yapma hakkı verildiği, mirasta kadın-erkek eşitliğinin getirildiği ve çalışma yaşamında erkeklerin yaptığı tüm işleri yapmaya başladığı belirtilmiştir. Etkinlik kutucüğünde verilen bir tabloda, Mecellede kadının ekonomi alanındaki hakkı “Miras paylaşımında kadın erkek eşitliği yoktur” şeklinde verilerek karşısına Medeni Kanun ile bu hakkın nasıl bir değişime uğradığı öğrenciden yazması istenmiştir (Gamsız, 2012, s. 102).

“Kadın Haklarının Kabulü ve Kadının Toplumdaki Yeri” başlığında ilk kez bir kadın avukat olan Beyhan Hanım’ın, 1928 senesinde İstanbul Barosuna kaydolduğu ve yeni bir düzenlemeyle, 1936 senesinde çıkartılan İş Kanunu ile kadınların iş hayatında yer almasının sağlanacağına dair ifadeye yer verilmiştir (Gamsız, 2012, s. 122).

2.4.14. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Mahmut Ürküt)

2.4.14.1. Askeri Temada Kadın İmajı

Şekil 101. Erzurumlu Kara Fatma ve bir grup Kuvayimilliyeci (Ürküt, 2015, 2017, s. 51).

“Müdafaayıhukuk Kadınlar Şubesi” başlığı altında, bu cemiyeti Millî Mücadele Devri’nde 10 Aralık 1919 tarihinde, Mevlevi Şeyhi Amil Çelebi’nin karısı Zekiye Hanım’ın Kastamonu’da kurduğu bilgisi geçmektedir (Ürküt, 2015, 2017, s. 59).

Şekil 102. Kurtuluş Savaşı'nda cephane taşıyanlar (Ürküt, 2015, 2017, s. 59).

Millî Mücadele’nin ehemmiyetini anlatmak için çeşitli konferanslar düzenleyip gösteriler yaparak halkı işgalcilere karşı bilinçlendirmeye çalıştıkları, halktan topladıkları yardımları cepheye gönderdikleri, bir taraftan da hazırladıkları telgrafları işgalci devletlerin başkanlarının eşlerine yolladıkları ve Türk milletine yapılan haksızlıkları anlattıkları belirtilmiştir. Millî Mücadele sırasında şehit olan askerlerin ailelerine yardım edip ihtiyaçlarını karşıladıkları ve 15 Ocak 1920 tarihinde İngiltere Başbakanı’nın boğazlar ve İstanbul için söylediklerini kınamak amacıyla Kastamonu’da büyük bir miting organize ettikleri, cemiyetin başkanı Zekiye Hanım’ın tüm halkı işgalciler ile mücadele etmeye çağırdığı ve bu mitingde insan haklarının önemini vurgulanmasıyla birlikte memleketimizin işgalcilerden kurtarılması için neler yapılması gerektiğinin anlatıldığı ifadesine yer verilmiştir. Bilhassa Osmanlı hükümeti ile yabancı devletlere, işgalcileri kınayan telgrafların çekilmesine karar verdikleri ve toplantının sonunda İtilaf Devletleri’nin başkanlarının eşlerine telgraf çekilmesinin kararlaştırıldığı bilgisine yer verilmiştir. Çekilen telgraftan bir alıntı şöyle verilmiştir;

“Türk milletinin kadınlı erkekli savaşlarda can vermeyi asla düşünmeyeceğini, eğer silah ve cephanemizin bulunmadığına ümit bağlanıyorsa, düşmanlarımız tırnaklarımızla boğacağımız ve gerekirse toprağın üstünde şerefsiz yatmaktansa, toprağın altında kahramanca yatmayı tercih edeceğimizi bildiririz.” (Ürküt, 2015, 2017, s. 60).

“Asri Kadınlar Cemiyeti” başlığı altında, 1919 senesi başlarında özellikle üniversite öğrencileri ve ileri gelen vatansever kadınlar tarafından kurulduğu, İzmir’in işgal edilmesinden bir gün sonra 16 Mayıs 1919 tarihinde yayınladıkları bildirinin bugün dahi ehemmiyetini koruduğu ve toplumsal heyecanı körükleyen bu bildirinin bir beyanname özelliği taşıdığı bilgisine yer verilmiştir. Üsküdar Doğancılar’da 20 Mayıs 1919 tarihinde gerçekleştirilen mitingde, Asri Kadınlar Cemiyeti adına Sabahat Hanım’ın bir konuşma gerçekleştirdiği ve bu konuşmada milletin, özellikle de kadınların millî duygularını harekete geçirerek mücadele isteği uyandıran sözlerden alıntı şöyle verilmiştir;

“İşte, hayatı, ruhu Türk olan İzmir’i bugün Yunanlılar aldılar. Belki yarın sinemizden bir şey, kalbimizden bir hayat koparır gibi birer birer Konya’mızı, Bursa’mızı, hatta evet bütün güzellikleri ile çok sevgili İstanbul’umuzu isteyecekler. O zaman, bu hayatımıza zehirli tınaklarını takıp her fırsatta bizi biraz daha ölüme yaklaştıran bu kahredici kuvvetler karşısında, yine bu sükût ve tevekkülle mi yaşayacağız? Ben buna hayır diyorum, biz kadınlar bu hak cihadında en önde olacağız ve medeniyete riyalar söyleyen varlıklara her zaman lanetler, lanetler!..” (Ürküt, 2015, 2017, s. 60).

Şekil 103. Anadolu Kadınları Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti başkanı Melek Reşit Hanım eşi ve çocuklarıyla birlikte (Ürküt, 2015, 2017, s. 60).

“Maraş Savunması” başlığı altında Maraş’ın, Fransızlar tarafından işgal edildiği ve bir Türk kadınına hakaret ettiği için Sütçü İmam’ın, bir Fransız askerini öldürdüğü bilgisine yer verilmiştir. Mustafa Kemal’in, Maraş Savunması ile ilgili sözünden alıntı şöyle verilmiştir; “... Fransızlarla birleşen Ermeniler, top ve ağır makineli silahlarla Maraş gibi eski bir Müslüman Türk şehrini yerle bir ettiler. Binlerce güçsüz nine, dede ve çocukları öldürmüşlerdi...” (Ürküt, 2015, 2017, s. 82).

“Sütçü İmam (1884-1922)” başlıklı kutucukta Sütçü İmam’ın biyografisine yer verilmiştir. Burada, işgalci Fransız güçlerinin içerisinde yer alan Ermeni askerlerinin, Müslüman kadınlara sarkıntılık etmesiyle çıkan olaylarda Sütçü İmam’ın, bir Fransız askerini öldürüp

şehir dışına çıkarak bağımsızlık mücadelesini başlattığı bilgisi verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 82).

Şekil 104. Maraş, Urfa, Antep ve Adana'da verilen Millî Mücadele'yi anlatan rölyef (Ürküt, 2015, 2017, s. 82).

“Antep Savunması” başlığı altında, Antep’i işgal eden Fransızlar, Ermenilerden meydana gelen askeri birlik ve polis teşkilatı meydana getirmeleri sonrasında Akyol Camisi’nde kadın ve çocuk demeden tüm sivil halka baskı ve zulüm yaptıkları ifade edilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 84).

“İstiklal Yolu” başlığı altında, Millî Mücadele’nin başarıya ulaşmasının İnebolu Limanı’ndan gelen mühimmata bağlı olduğu, İstanbul’dan İnebolu’ya gemiler vasıtasıyla gelen silah ve cephanelerin Kastamonu’nun fedakâr Türk kadınları, çocukları ve yaşlılarınca zor koşullarla Ankara’ya gönderildiği bilgisi verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 90).

Şekil 105. Ankara'da mermi yapımında çalışan nineler, gelinler, torunlar (Ürküt, 2015, 2017, s. 99).

“Sakarya Meydan Savaşı (23 Ağustos-13 Eylül 1921)” başlığı altında, Sakarya Savaşı’nda zafer elde edilmesinde Mustafa Kemal’in aktif rol oynaması ve gece gündüz demeyip hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan Türk kadınının gösterdiği özveri ve desteğin unutulmaması gerektiği ifade edilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 101).

Yine aynı başlık altında, Mustafa Kemal’e mareşallik ve gazilik unvanının verilmesinin ardından kendisinin pek çok kutlama mesajı aldığı ve bunların arasında annesi Zübeyde Hanım’dan da tebrik aldığı belirtilmiştir. Zübeyde Hanım’ın mesajı şöyle verilmiştir;

“Uhdenize mareşallik yüksek rütbesiyle iftihar duyulacak olan gazilik unvanının verildiğini müjdelediler. Milletimin hakkınızdaki bu teveccüh ve itimadı benim kadar kimseyi duygulandıramaz. Hemşiren de çok sevindi ve sevinç yaşları döktük. Alnından öperek, bağrımıza basarak seni tebrik ederiz. Dinin muhafazası ve vatanın korunması uğrunda çalışan mücahitlerle beraber seni Cenabıhakk’a birlikte emanet eder ve hakkınızda gece gündüz sihat ve afiyetler temenni ederiz.” (Ürküt, 2015, 2017, s. 102).

“Büyük Taarruz (26 Ağustos 1922) ve Başkomutanlık Meydan Savaşı (30 Ağustos 1922)” başlığı altında, Türk milletini Anadolu topraklarından çıkartıp tarihten silmek isteyenlere karşı maddi ve manevi tüm güç kaynaklarını seferber eden Tayyar Rahmiye’nin Fransızlara karşı, Kara Fatma Şimşek, Domaniçli Habibe ve Binbaşı Ayşe’nin Yunanlılara karşı ve birçok isimsiz kahramanın da mücadelede bulunduğu ifade edilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 106).

Şekil 106. Cumhuriyet Bayramı kutlamalarından bir görünüm (Ankara-1929) (Ürküt, 2015, 2017, s. 119).

“Kadının Türk Toplumundaki Yeri” başlığı altında, eski Türk toplumlarında kadınların da erkekler gibi savaştığına dair bilgiye yer verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 155).

“Türk Kadınının Sosyal ve Siyasi Haklarını Kazanması” başlığı altında, Türk kadınının Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı’nda erkeklerle birlikte mücadele ettiği ve Atatürk’ün, kadının bu fedakârlığı ile ilgili şu sözüne yer verilmiştir;

“...Dünyada hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar emek verdim, diyemez.” (Ürküt, 2015, 2017, s. 156).

Şekil 107. Millî birlik ve beraberliği gösteren temsili bir resim (Ürküt, 2015, 2017, s. 175).

2.4.14.2. Hak Temasında Kadın İmajı

“Halifeliğin Kaldırılması” başlığı altında, halifeliğin kaldırılmasıyla kadın hakları için de gerekli ortamın sağlandığı belirtilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 121).

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabul Edilmesi (17 Şubat 1926)” başlığı altında, bir toplumda erkeklerin sahip olduğu tüm hakların kadınlara da verilmesiyle uygar bir toplumun temellerinin atılacağını öngören Atatürk’ün, bu gaye ile çalışmalar başlattığı ve bu şekilde yüzyıllar boyunca ihmal edilen kadınların temel haklarına kavuştuğu bilgisi verilmiştir. Türk kadınının, haklarını her ortamda arayabilme özgürlüğüne kavuştuğu ve Medeni Kanun’un yürürlüğe girmesi ile çağdaş dünya kadınlarının sahip olduğu hakları elde ettiği bilgisi verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 131).

Şekil 108. Kadın hakları konulu rölyef (Ürküt, 2015, 2017, s.131).

“Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar” başlığı altında, gerçekleştirilen inkılaplar ile kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğu belirtilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 143).

“Kadının Türk Toplumundaki Yeri” başlığı altında, Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında Türk kadınının evlenme, boşanma, miras, devlet hizmetleri ve eğitim haklarından mahrum bırakıldığı ve bu durumu anlatan Atatürk’ün bir sözü şöyle verilmiştir; “...*Bir toplum, bir millet, erkek ve kadın denilen iki cins insandan meydana gelir... Mümkün müdür ki, bir toplumun yarısı topraklara zincirle bağlı kaldıkça diğer kısmı göklere yükselebilir?*” (Ürküt, 2015, 2017, s. 156).

“Türk Kadınının Sosyal ve Siyasi Haklarını Kazanması” başlığı altında, Türk Medeni Kanun’un kabulü ile Türk kadınının birçok sosyal ve ekonomik kazanımlar elde ettiği, uygar bir toplumun temelini erkeklere verilen hakların kadınlara da verilmesiyle atılabileceği ve bu sebeple de kadınlara gereken hakların verilmesi için Atatürk’ün gerekli olan çalışmaları başlattığı bilgisi verilmiştir. Medeni Kanun’un yürürlüğe girmesi ile Türk kadınının aile, çalışma, kültürel ve ekonomik hayatta söz ve karar sahibi olarak zaman içerisinde erkeklerle aynı hakları elde ettiği belirtilmiştir. Cumhuriyet ile Türk kadınlarının, erkeklerin yaptığı vazifeleri yapmaya başladıkları ve Türk kadınının elde ettiği siyasi, sosyal ve ekonomik haklar ile ilgili Atatürk’ün bir sözü şöyle verilmiştir;

“... *Bugün Türk kadını doktordur, operatördür, kimyagerdir, atom bilginidir, avukattır, belediyelerde üyedir, TBMM’de milletvekilidir, sanat, edebiyat hayatında en yüksek eserleri vermekte; müzisyeni ressam, mimar, sahne sanatkârı olarak dünyaya ün salmaktadır.*” (Ürküt, 2015, 2017, s. 156).

Türk kadınının, asırlardır hasretini yaşadığı haklara sahip olmada en azimli, inançlı ve kuvvetli desteğini Atatürk'ten alarak bazı modern ülkelerin kadınlarının önüne geçtiği belirtilmiştir. Atatürk'ün güvenine layık olmak için Türk kadınının, haklarını sonuna kadar kullanması gerektiği ve Atatürk'ün emaneti olan Cumhuriyeti onun istediği şekilde daima yaşatmak için kadınların erkeklerle birlikte çalışarak onun gösterdiği yolda taviz vermeden yürümesi gerektiği ifade edilmiştir. Türk kadınına toplumsal, siyasal, kültürel alanda hakların verilmesinin modern dünyada olumlu karşılanmasından dolayı Uluslararası Kadınlar Birliği'nin, on ikinci kurultayını Türkiye'de yapmaya karar verdiği ve bu kurultayda, Türk kadınına siyasi hakların verilmesini sağlayan Atatürk'e teşekkür telgrafi gönderildiği belirtilmiştir. Atatürk'ün bu telgrafa cevabından alıntı şöyle verilmiştir; *“Siyasal ve sosyal hakların kadınlarca kullanılmasının, insanlığın mutluluğu ve prestiji bakımından gerekli olduğuna inanmaktayım.”* Türk kadınının, Atatürk'ün öncülüğünde siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel bakımdan daha önceki devirlerle mukayese edilemeyecek mühim haklar elde ettiği ve eğitim hakkı, kadın erkek eşitliği, kadının ailedeki rolü, kadının iş hayatına dahil olması, seçme ve seçilme hakkı bunların başlıcaları olduğu belirtilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 157).

“Laiklik İlkesinin Türk Toplumuna Sağladığı Faydalar” başlığı altında, laiklik ilkesinin benimsenmesi ile Türk kadınına siyasal, toplumsal hakların verildiği ve milletin devlet idaresinde söz ve karar sahibi olmasının sağlandığı belirtilmiştir. Kadın haklarının tanınması ve kadın erkek eşitliğinin her alanda gerçekleştirilmesinin laiklik sayesinde olduğu ifade edilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 208).

2.4.14.3. Toplumsal Temada Kadın İmaji

“Bir Kahraman Doğuyor” başlığı altında, Mustafa Kemal'in annesinin Zübeyde Hanım olduğu, anne tarafından dedesinin Feyzullah Efendi olduğu ve annesinin ailesinin Fatih Sultan Mehmet Devri'nde Karaman'dan Rumeli'ye göç ettirilerek iskân edilen Yörük Türkleri'nden olduğuna dair bilgiye yer verilmiştir. Sarıgöl nahiyesine yerleştirilen Zübeyde Hanım'ın ailesinin, sonrasında Selanik civarındaki Langaza'ya göç ettikleri belirtilmiştir. Mustafa Kemal'in karakterinin oluşmasında anne ve babasının etkili olduğu ve Zübeyde Hanım'ın geleneklerine bağlı, dindar, zeki, sağduyulu olduğu ifade edilmiştir. Zübeyde Hanım ve Ali Rıza Efendi'nin evliliğinden altı çocuğunun dünyaya geldiği ve bunlardan Fatma, Ahmet, Ömer, Naciye isimli çocuklarının küçükken öldükleri sadece Mustafa ve

Makbule'nin yaşadığı bilgisi verilmiştir. Zübeyde Hanım'ın mutlu bir evliliği olduğu belirtilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 12).

“Mustafa Kemal'in Eğitim ve Öğretim Hayatı” başlığı altında Zübeyde Hanım'ın, oğlunun geleneklere bağlı eğitim veren Mahalle Mektebi'ne giderek dini konulara vakıf bir birey olarak yetişmesini istediği ve Ali Rıza Efendi'nin ise daha modern eğitim veren bir okula gitmesini istediği belirtilmiştir. Mustafa Kemal'in, ilk olarak 1887 senesinde annesinin isteği üzerine Mahalle Mektebi'ne gönderildiği daha sonra babasının isteği ile 1888 senesinde Şemsi Efendi Mektebi'ne geçtiği bilgisi verilmiştir. Mustafa Kemal'in bu durumu ifade ettiği şu sözüne yer verilmiştir;

“Çocukluğuma dair ilk hatırladığım şey, mektebe gitmek meselesine aittir. Bundan dolayı annem ve babam arasında şiddetli bir mücadele vardı. Annem, ilahilerle mektebe başlamamı ve mahalle mektebine gitmemi istiyordu. Gümrükte memur olan babam, o zaman yeni açılan Şemsi Efendi'nin mektebine devam etmeme ve yeni usul üzerine okumama taraftardı. Nihayet babam işi mahirane surette halletti: Evvela geleneklere göre bir merasim ile mahalle mektebine başladım. Bu suretle annemin gönlü yapılmış oldu. Birkaç gün sonra da mahalle mektebinden çıktım. Şemsi Efendi Mektebine kaydedildim. Az zaman sonra babam vefat etti.”

Mustafa Kemal'in babasının vefat etmesi üzerine, ekonomik nedenler dolayısıyla Şemsi Efendi Mektebi'nden ayrılarak annesi, kız kardeşleri Naciye ve Makbule ile beraber Langaza'ya dayısının yanına gitmek mecburiyetinde kaldıkları ifade edilmiştir. Makbule Hanım'ın, Mustafa Kemal ve Naciye ile olan bir çocukluk anısından alıntıya yer verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 14). Zübeyde Hanım'ın, oğlunun mutlaka eğitim alması gerektiğini düşündüğünden onu Selanik'teki teyzesinin yanına gönderdiği, sonrasında oğlunu özlemesiyle Selanik'e geri döndüğü ve Mustafa Kemal'in, annesinden habersiz gizli şekilde girdiği askeri okul sınavlarını kazandığı belirtilmiştir. Mustafa Kemal'in bu kararlılığı karşısında Zübeyde Hanım'ın, Selanik Askeri Rüştiyesi'ne devam etmesini kabul ettiği bilgisi verilmiştir. Atatürk'ün bu durumu anlattığı bir anekdot şöyle verilmiştir;

“Binbaşı Kadri Bey isminde bir komşumuz vardı. Oğlu Ahmet Bey, Askerî Ortaokula devam ediyor ve üniforma giyiyordu. Onu gördükçe böyle elbise giymeye özeniyordum.

Sonra sokaklarda subaylar görüyordum. Onlar gibi olabilmek için yapılması gerekenin önce Askerî Ortaokula girmek olduğunu anlıyordum.

O sırada annem Selanik'e gelmişti. Askerî okula girmek istediğimi söyledim. Annem askerlikten korkardı. Asker olmama şiddetle karşı çıkıyordu. Ona hissettirmeden Askerî Okula giderek kabul sınavını verdim. Böylece, anneme karşı bir emrivaki yapmış oldum (1893).” (Ürküt, 2015, 2017, s. 15).

“Kültürel Durum” başlığı altında, II. Meşrutiyet Devri'nin başlamasıyla beraber kültürel bakımdan mühim gelişmeler yaşanmaya başlandığı ve Halide Edip Adıvar'ın da aralarında bulunduğu pek çok kadın yazarın “Demet” adında dergi çıkarttıkları ifadesine yer verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 37).

Şekil 109. Atatürk, manevi kızlarından Nebile Hanım'ın düğün töreninde dans ederken (1929) (Ürküt, 2015, 2017, s. 130).

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabul Edilmesi (17 Şubat 1926)” başlığı altında, TBMM tarafından 17 Şubat 1926 tarihinde Türk Medeni Kanunu’nun kabul edildiği, 4 Ekim 1926 tarihinde ise yürürlüğe girdiği ve toplumla ilgili maddelerinin; evlilikte kadının onayının alınması, kadın ve erkek arasında toplumsal ve ekonomik alanda eşitlik sağlandığı, evliliğin devlet kontrolüne alınarak resmî nikahın devlet tarafından kısılması esasının getirilmesi, tek kadın ile evlilik esasının kabul edilmesi, boşanma hakkının kadına da verilmesi ve boşanma durumunda kadının ve çocukların haklarının güvence altına alınması şeklinde olduğu ifade edilmiştir. Medeni Kanun ile Türk kadınının toplumsal hayatta erkeklerle aynı haklara sahip olduğu ve kadının aile içerisindeki konumunun tekrardan belirlendiği ifade edilmiştir. Etkinlik kutucuğundaki bir tabloda, Mecellede kadının toplumsal alandaki hakları şöyle verilmiştir;

“Mahkemelerde iki kadının tanıklığı bir erkeğin şahitliğine eşittir, Evlenme ve boşanmada karar verme hakkı erkeğe aittir, Boşanma sonrasında çocuğun velayetini alma hakkı kocasının izni ile kadına verilir, Erkeğin birden fazla kadın ile evlenmesi mümkündür, Evlilik anlaşması dinî nikâh ile geçerlilik kazanır”

Medeni Kanun ile bu hakların nasıl bir değişime uğradığı öğrenciden yazılması istenmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 131).

Şekil 110. Atatürk, birinci Türk Tarih Kurultayı'na katılan üyeler ve tarih öğretmenleriyle birlikte (1932) (Ürküt, 2015, 2017, s. 138).

Şekil 111. Atatürk, modern kıyafetli vatandaşlarla birlikte (1925) (Ürküt, 2015, 2017, s. 142).

“Şapka İnkılabı ve Kıyafette Değişiklik (25 Kasım 1925)” başlığı altında, Türk kadını ve erkeğinin zaman içerisinde Batılı kıyafet kullanmaya başladığı, kadın erkek herkesin uygar milletlerin giyim kuşamını benimsediği ve kadın giyimiyle ilgili herhangi bir yasal düzenlemenin gerçekleştirilmediği ifadesine yer verilmiştir. Sonrasında Türk kadınının, çağdaş kıyafetleri kendiliğinden benimseyerek uygar dünyada layık olduğu yeri aldığı, zaman içerisinde Türk kadını ve erkeğinin Batılı kıyafetleri kullanmaya başlamasıyla kıyafet konusunda var olan düzensizlik son bulurken bir taraftan da toplumdaki birlik ve beraberliğin kuvvetlendiği bilgisi geçmektedir (Ürküt, 2015, 2017, s. 144).

“Soyadı Kanunu” başlığı altında, 26 Kasım 1934 tarihinde TBMM’de kabul edilen Lakap ve Unvanların Kaldırılmasına Dair Kanun ile bazı lakapların yanı sıra “hanım” lakabının kullanılmasının yasaklandığı ve erkek ile kadın vatandaşların kanun karşısında, resmî evraklarda sadece isimleriyle anıldıkları bilgisine yer verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 147).

Şekil 112. Atatürk, Türkiye İktisat Kongresi'nin açılış konuşmasını yaparken (1923) (Ürküt, 2015, 2017, s. 148).

“Kadının Türk Toplumundaki Yeri” başlığı altında, eski Türk toplumunda ailenin tek eşlilik üzerine kurulduğu ve çocukların üzerinde baba kadar annenin de hakkının bulunduğu ifade edilmiştir. Selçuklular Devri’nde, kadınların kendi ismiyle imarethane, hastane ve vakıf kurmasıyla faydalı hizmetler yaptıkları belirtilmiştir. Osmanlı toplumunda ise kadınların, toplumsal ve bireysel haklarının kısıtlandığı bilgisi geçmektedir (Ürküt, 2015, 2017, s. 155).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin tüm bireylerinin, çağdaş uygarlık yolunda beraber yürümelerinin gerekliliğine inanan Atatürk’ün şu sözüne yer verilmiştir;

“...Bir toplum, cinslerden yalnız birinin yüzyılımızın gerektirdiklerini elde etmesiyle yetinirse, o toplum yarı yarıya zayıflamış olur... Bizim toplumumuzun uğradığı başarısızlıklarının sebebi kadınlarımıza karşı ihmal ve kusurun sonucudur.... Bir toplumun bir uzvu faaliyette bulunurken öteki uzvu atalette olursa, o toplum felce uğramış demektir.” (Ürküt, 2015, 2017, s. 156).

Atatürk’ün ifade ettiği gibi ailenin toplumun temeli olduğu, ailenin kadından ve erkekten oluşan sosyal bir kurum olduğu, kadının aile ve toplumda özel bir yerinin olduğu, Türk kadınının maddi ve manevi açıdan kuvvetli olmasının gerektiği ve sebebinin de haklara sahip olan annelerin daha donanımlı kişiler yetiştireceği bilgisi verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 156).

“Türk Kadınının Sosyal ve Siyasi Haklarını Kazanması” başlığı altında, dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınların ekonomik ve kültürel alanlarda yetişmesi, söz hakkı ve karar sahibi olmasının dünya medeniyetine mühim katkılar sağlayacağı ve işte bu nedenle kadının kanunlar karşısında erkeklerle aynı haklara sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Atatürk sayesinde Türk kadınının dünyadaki birçok ülkeden önce toplumsal, siyasi, ekonomik haklarını elde ederek kullanmaya başladığı ve gerçekleştirilen yenilik hareketleriyle Türk toplumundaki kadın erkek eşitliği yolunda mühim adımlar atıldığı ifadesi verilmiştir.

Türkiye'nin çağdaşlaşması ve kalkınmasına kadın erkek her bireyin katılımının sağlandığı belirtilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 157).

Bir etkinlik kutucuğunda öğrencilerden, kendi alanında başarılı olan ulusal ve uluslararası düzeyde tanınan çeşitli mesleklerden bir Türk kadını ile ilgili çeşitli kaynaklardan araştırma yaparak elde ettikleri bilgileri, kutucuktaki boş bırakılan alana yazmalarını istenmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 158).

Şekil 113. Atatürk, Edirne'de bir vatandaşı dinlerken (1930) (Ürküt, 2015, 2017, s. 194).

“Laiklik” başlığı altında, Türk Medeni Kanunu ile tek kadınla evliliğin kabul edildiği, imam nikâhının geçerliliğini kaybettiği, mahkemede tanıklıkta ve mirasta kadın erkek eşitliğinin sağlandığı belirtilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 205).

Şekil 114. Atatürk, Ankara Palas'ta düzenlenen Cumhuriyet balosunda (1929) (Ürküt, 2015, 2017, s. 209).

Şekil 115. Atatürk, Bilecik'te halkla birlikte (1926) (Ürküt, 2015, 2017, s. 211).

“İnkılapçılık İlkesinin Türk Toplumuna Sağladığı Faydalar” başlığı altında, inkılapçılık ilkesi gereğince kadın erkek eşitliğinin gerçekleştirildiği ifadesi verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 212).

“Atatürk’ün Ölümü” başlığı altında Atatürk’ün kız kardeşi Makbule Atadan’ın, 10 Kasım 1938 sabahında Atatürk’ü ziyaret etmesiyle ilgili anısından alıntıya yer verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 247). Yine aynı başlığın devamında Anıtkabir’in tamamlanmasıyla, 10 Kasım 1953 tarihinde Atatürk’ün naaşının ebedi istirahatgâhına taşınması ile yapılan nakil törenine başta kız kardeşi Makbule Atadan’ın katıldığı bilgisi verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 249).

2.4.14.4. Siyasi Temada Kadın İmaji

“Serbest Cumhuriyet Fırkası (Partisi) (12 Ağustos 1930)” başlığı altında, Mustafa Kemal’in başka bir siyasi partinin kurulmasını talep etmesiyle yakın arkadaşı Ali Fethi Okyar tarafından 12 Ağustos 1930 tarihinde kurulduğu, Mustafa Kemal’in kız kardeşi Makbule Atadan Hanım’ın partinin kurucularından birisi olduğu ve partinin programında kadın ile ilgili olarak, kadınların siyasi haklara kavuşmasının sağlanacağı bilgisine yer verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 127).

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabul Edilmesi (17 Şubat 1926)” başlığı altında, demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla yerleşmesi için kadınlara siyasi hakların verilmesi gerektiği ve Kurtuluş Savaşı’nın zaferle neticelenmesinde olağanüstü vazifeler üstlenen Türk kadınının, ülke idaresinde de söz sahibi olması gerektiği belirtilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 131).

“Kadının Türk Toplumundaki Yeri” başlığı altında, eski Türk toplumlarında Hakan ve Hatunun devlet ile milleti beraber yönettiği, devlet meselesiyle ilgili kurultaylara kadının da katıldığı, yabancı devlet temsilcilerini kabul ederek düşüncelerini açıkladıkları ve bazı Türk

Devletleri’nde kadın hükümdarların dahi olduğu belirtilmiştir. İlk Türk Devletleri’nde kadının siyasi hayatta da söz sahibi olduğu, devletin idaresiyle ilgili kurultay ile toplantılara hükümdar eşlerinin katıldığı ve yasaların buyruklarının da “Kağan ve Hatun buyuruyor ki” diye başladığı bilgisi geçmektedir (Ürküt, 2015, 2017, s. 155).

“Türk Kadınının Sosyal ve Siyasi Haklarını Kazanması” başlığı altında, modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin en mühim özelliklerinden birisinin, erkek ile kadının aynı oranda siyasal çalışmalara katıldığı belirtilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 156). Atatürk’ün, Türk kadınının siyasal hayatta da etkin vazifelerde bulunmasını istediğinden çalışmalar başlattığı belirtilmiştir. İlk olarak kadınlara 3 Nisan 1930 tarihinde belediye seçimlerine katılma hakkının verildiği, sonrasında 1933 senesinde muhtarlık seçimlerine dahil olmalarının sağlandığı ve son olarak da anayasada meydana getirilen bir değişiklikle 5 Aralık 1934 tarihinde Türk kadınına milletvekili seçme ve seçilme hakkının verildiği ifadesine yer verilmiştir. Bu şekilde siyasi hayatta cinsiyet eşitliği sağlanırken seçme ve seçilme hakkını elde eden Türk kadınının devlet idaresinde söz ve karar sahibi olduğu belirtilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 157).

Şekil 116. Türk kadınının ilk kez oy kullanması (1935) (Ürküt, 2015, 2017, s. 157).

“Cumhuriyetin Türk Toplumuna Sağladığı Faydalar” başlığı altında, Cumhuriyet sayesinde pek çok Avrupa ülkesinde kadınların siyasi haklarının bulunmadığı bir devirde Türk kadınlarına, seçme ve seçilme hakkının verildiği ve 1930 senesinin başlarında, Türk kadını siyasi haklar kazanmışken İsviçre ve Fransa gibi ülkelerin henüz kadınlara bu hakkı tanımadığı ifadesi verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 184).

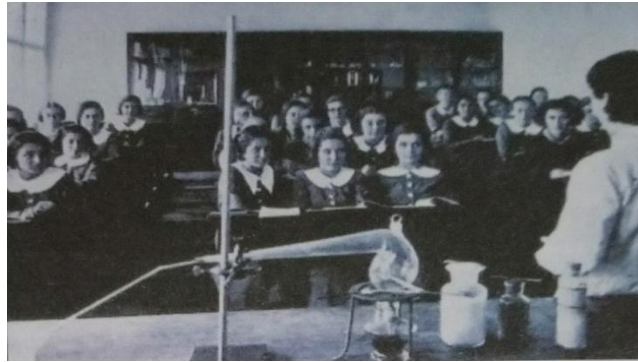

Şekil 667. 1935 seçimlerinde vatandaşlar oy kullanırken (Ürküt, 2015, 2017, s. 184).

“Kronoloji” başlığı altında verilen tarihi olayların diziliminde, 3 Nisan 1930 tarihinin karşısına “Kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkının verilmesi” bilgisi ile 5 Aralık 1934 tarihinin karşısına da “Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesi.” bilgisine yer verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 259).

2.4.14.5. Eğitim Temasında Kadın İmajı

“Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan Yenilikler” başlığı altında, Millî eğitim sisteminin esaslarından birisinin de eğitimin tüm kademelerinin, erkeklere olduğu şekilde kızlar için de tam ve açık olması gerektiği ve eğitimdeki cinsiyet ayrımcılığına dayanan tüm yöntem ve kuralların kaldırılacağına dair bilgiye yer verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 132).

Şekil 118. Ankara Ticaret Lisesinde öğrenciler laboratuvarda derste iken (1935) (Ürküt, 2015, 2017, s. 133).

Şekil 119. Atatürk, Ankara Kız Lisesi öğretmen ve öğrencileriyle birlikte (1933) (Ürküt, 2015, 2017, s. 134).

“Yeni Türk Harflerinin Kabulü (1 Kasım 1928)” başlığı altında, 9 Ağustos 1928 tarihinde Atatürk’ün, yeni harfleri halka tanıttığında yaptığı bir konuşması şöyle verilmiştir; “*Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmelidir. Her vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanseverlik ve milliyetçilik görevi biliniz. Bu görevi yaparken düşününüz ki, bir milletin, bir toplumun yüzde onu, yirmisi okuma yazma bilir, yüzde sekseni, doksanı bilmezse bu ayıptır...*” (Ürküt, 2015, 2017, s. 136). Yine aynı başlık altında, Millet Mektepleri’nde her yaştan kadına okuma yazma öğretildiği bilgisine yer verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 137).

Şekil 120. Millet Mekteplerinden birinde okuma yazma öğrenen Türk kadınları (1929) (Ürküt, 2015, 2017, s. 137).

“Türk Kadınının Sosyal ve Siyasi Haklarını Kazanması” başlığı altında Atatürk’ün, Türk kadınlarının hiçbir alanda Avrupalı kadınlardan geri kalmayacağı ile ilgili inancını ifade ettiği şu sözüne yer verilmiştir; “*Ben, saygıdeğer hanımlarımızın Avrupa kadınlarının aşağısında kalmayacak, tersine pek çok yönde onların üstüne çıkacak bilgi ve kültürle*

donanacaklarına asla şüphe etmeyen ve buna kesinlikle inananlardanım.” (Ürküt, 2015, 2017, s. 157).

“Halkçılık İlkesinin Türk Toplumuna Sağladığı Faydalar” alt başlığında, kız ve erkek öğrencilerin eğitim hakkından aynı oranda faydalanmasının halkçılık ilkesinin temel özelliklerinden birisi olduğu belirtilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 197).

Şekil 121. Atatürk, Adana Kız Enstitüsünde öğrencilerle ders dinlerken (1937) (Ürküt, 2015, 2017, s. 208).

2.4.14.6. Ekonomi Temasında Kadın İmajı

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabul Edilmesi (17 Şubat 1926)” başlığı altında, TBMM tarafından 17 Şubat 1926 tarihinde Türk Medeni Kanunu’nun kabul edildiği, 4 Ekim 1926 tarihinde ise yürürlüğe girdiği ve ekonomi ile ilgili maddeleri; kadınlara her mesleğe girebilme hakkının verilmesi ve mirastan, kadın ile erkeğin eşit şekilde faydalanması şeklinde olduğu ifade edilmiştir. Çalışma hayatında kadının, erkeklerin yaptığı tüm meslekleri yapma hakkını elde ettiği belirtilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 130). Etkinlik kutucuğunda verilen bir tabloda, Mecellede kadının ekonomi alanındaki hakkı, “Miras paylaşımında kadın erkek eşitliği yoktur” şeklinde verilir karşısına Medeni Kanun ile bu hakkın nasıl bir değişime uğradığı öğrenciden yazması istenmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 131). “Kadının Türk Toplumundaki Yeri” başlığı altında, eski Türk toplumlarında kadın ve erkeğin miras, mülkiyet ve mal paylaşımında haklarının eşit olduğu ifadesine yer verilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 155).

“Türk Kadınının Sosyal ve Siyasi Haklarını Kazanması” başlığı altında Türk kadınının, gerçekleştirilen yeni düzenlemelerle günümüzde öğretmen, doktor, mühendis, yargıç,

gazeteci, avukat, subay vb. hemen hemen her iş dalında görev yaptığı belirtilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 156).

Şekil 122. İlk kadın radyo spikerlerimizden Emel Gazimihal (Ürküt, 2015, 2017, s.156).

“Laiklik” başlığı altında, Türk Medeni Kanunu ile çalışma hayatında sağlanan eşitlik doğrultusunda kadınların, kamu ile özel sektörde çalışmaya başladığı ve kısa sürede çalışma hayatında etkin oldukları belirtilmiştir (Ürküt, 2015, 2017, s. 205).

2.4.15. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında Kadın İmajı (Ersun Balcılar, Murat Kılıç ve Yunus Kurt)

2.4.15.1. Askeri Temada Kadın İmajı

“İzmir’in İşgali (15 Mayıs 1919)” başlığında, işgali protesto etmek için ülkenin birçok yerinde mitingler gerçekleştirildiği ve bazı cemiyetlerin girişimiyle İstanbul’da yapılan mitinglerde Halide Edip, Hamdullah Suphi, Mehmet Emin ve Selim Sırrı gibi aydınların konuşma gerçekleştirdiği belirtilmiştir. Bu mitinglerden en ehemmiyetli olanlardan birisinin ise 22 Mayıs 1919 tarihinde Kadıköy’de gerçekleştirilen miting olduğu ve bu mitingde Münevver Saime Hanım’ın konuşmasından ötürü hakkında tutuklama kararı çıktığı belirtilmiştir. Bu konuşmasından alıntıya ise etkinlik kutucuğunda şöyle yer verilmiştir;

“Her Türk’ün söylemek istediği, fakat niçin bilmem yüksek sesle söylemekten çekindiği birkaç sözü ben açıkça söylemek isterim. Evet, açıkça söylüyorum kardeşlerim. Aldatıcı kaynakların yazdıkları aldatıcı haberlere inanmayın. Bizim devletimizi koruyacaklar. Fakat, hangi sınırlar dâhilinde? Bu açıkça belirtilmedikçe Türkiye’de barış mümkün olmayacaktır. Ben bu kanıdayım. İsyan etmeyecek bir Türk kalbi de tanımıyorum.”

Bu sözün altında öğrenciye, bu konuşmanın Kurtuluş Savaşı'na katılımında artışın olmasında nasıl bir tesiri olacağı sorulmuştur (Balcılar, Kılıç & Kurt, 2016, s. 41). “Kuvayımilliye Birlikleri” başlığında, yerel halk kahramanlarının liderliğinde kurulan direniş birliklerinin içerisinde Kara Fatma'nın da adına yer verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 42).

Şekil 123. Kara Fatma (Balcılar vd., 2016, s. 42).

“Millî Varlığa Düşman Cemiyetler” başlığında cemiyetlerin adı, kuruluş tarihi ve kurulma amacı verilerek tabloda sıralanmıştır. 4 Aralık 1918 tarihinde kurulan Wilson Prensipleri Cemiyeti'nin kurucu aydınlarından birisinin de Halide Edip olduğu belirtilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 45). “Millî Cemiyetler” başlıklı tabloda ise 5 Kasım 1919 tarihinde Sivas'ta kurulan, Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin kurucusunun Melek Hanım ve arkadaşları olduğu, İstanbul Hükümeti ile İtilaf Devletleri'ne karşı bildiri yayınladıkları ve ordu için yardım kampanyaları yaptıkları bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 46).

Cemiyetlerle ilgili bu etkinlik kutucüğünde bir de Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin çalışmalarıyla ilgili örnek göstermek için cemiyetin kurucusu Melek Hanım'a ait bir telgraftan alıntıya yer verilmiştir. Bu örnek şöyledir;

“Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Temsil Heyeti Başkanlığı'na
Muhterem Efendim!

Fransız ve Ermenilerin Maraş'ta din kardeşlerimize reva gördükleri canavarlıkları derhal telgrafnamelerle İtilaf temsilcileri huzurunda protesto edildiği gibi, Vekiller Heyeti'ni de ikaz edecek telgraf çekildiği ve protesto telgrafnamelerinin birer suretleri takdim olunduğu en derin saygılarımızla teslim olunur. Efendim.”

Öğrenciden, bu telgraftan yola çıkarak cemiyetin çalışmaları hakkında değerlendirme yapması istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 46).

“TBMM’nin Ayaklanmalara Karşı Aldığı Önlemler” başlığında, Anadolu’daki ulusal hareket ile ilgili hem halkın hem de dünyanın gerekli bilgiye sahip olması için Hâkimiyet-i Millîye Gazetesi, Anadolu Ajansı ve daha başka yayın organlarının da göreve başladığı bilgisi verilmiştir. Bu bilginin altında yer alan etkinlik kutucuğunda ise Anadolu Ajansı’nın kuruluşu anlatılmıştır. Halide Edip ile Yunus Nadi’nin faaliyetleriyle millî bir ajans kurulduğu ve ajansın ismine karar veren Halide Edip’in, “*Evvela kendini ve mümkünse bütün vatani kurtaracak Anadolu’dur. O hâlde kararımızı vermiş olalım: Anadolu Ajansı...*” sözü verilmiştir. Sonrasında da öğrenciden, Hâkimiyet-i Millîye ve Anadolu Ajansı’nın Millî Mücadele’de nasıl bir rolleri olduğunu araştırıp tartışmaları istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 56).

“Güney Cephesi” başlığı altında yer alan “Alıntı” adlı kutucukta, Antep direnişinin ilk şehidini vermesiyle ilgili bir olaya yer verilmiştir. Olay şöyle anlatılmıştır; 21 Ocak 1920 tarihinde Fransızlarla henüz harp başlamamışken, Mehmet Kâmil isimli on dört yaşında bir çocuğun annesiyle eve giderken Fransız askeri tarafından önlerinin kesildiği ve annesinin peçesini açmaya çalıştığı ifade edilmiştir. Annesinin bağırduğu ve oğlu Mehmet Kâmil’in, Fransız askerine taş atması üzerine Mehmet Kâmil’in şehit edildiği bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 63). Yine aynı başlık altında bulunan “Güney Cephesinde Kadın Kahramanlar” başlıklı etkinlik kutucuğunda, Kılavuz Hatice ve Tayyar Rahime hakkında bilgi verilmiştir. Kılavuz Hatice ile ilgili olarak Pozantı’da mücadelede bulunduğu, Fransız güçlerine kılavuzluk ederek Türklerin ateş hattına soktuğu ve bu olaydan ötürü Kılavuz Hatice denildiği ifade edilmiştir. Tayyar Rahime ile ilgili olarak ise gönüllü olarak Güney Cephesi’nde 9. Tümeninde bir bölüğün komutanlığını yaptığı, bu bölük Fransızlara karşı saldırması için görevlendirildiğinde askerlerin bir duraklama yaşaması üzerine kendisinin, “*Ben kadın olduğum hâlde ayakta duruyorum da siz erkek olduğunuz hâlde yerlerde sürünmekten utanmıyor musunuz?*” dediği ve karargâhın alındığını göremeden şehit olduğu bilgisi verilmiştir. Bu bilgilerden sonra da öğrenciden, Güney Cephesi’nde mücadele eden kadın kahramanları araştırmaları ve birisinin hayatından belirli bir kısmını drama yöntemiyle sınıfta sunmaları istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 64).

“Kütahya-Eskişehir Savaşları (10-24 Temmuz 1921)” başlığındaki bir etkinlik kutucuğunda, Şerife Bacı’nın trajik hikayesinin Türk kadınının sonsuz fedakârlığını anlattığı belirtilmiştir. Şerife Bacı’nın, 1921 senesinin ilk aylarında İnebolu’dan almış olduğu cephaneyle Kastamonu’ya doğru yola çıktığı, kötü kış koşulları ve aniden tipi bastırmasıyla takip ettiği

kağnı kolundan geride kalsa da Kastamonu yakınlarına vardığı ama donmaktan kurtulamadığı belirtilmiştir. Devriye ekibinin, bebek ağlama sesini takip ettiği ve kağnının üstünde kardan etkilenmemesi için örtülmüş cepbane ile cepbane arasındaki kuru otlara yatırılmış bir bebek ile karşılaştıkları bilgisi verilmiştir. Şerife Bacı'nın bu hikayesi verildikten sonra öğrenciden, Millî Mücadele'nin hangi güçlükler ile kazanıldığını gösteren benzer bir sunum hazırlamaları istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 69).

Şekil 67. Cepbane taşıyan Türk kadınları (Balcılar vd., 2016, s. 69).

Şekil 125. Orduya mermi yapan kadınlar (Balcılar vd., 2016, s. 71).

“Cephede Türk Kadını” adlı bir etkinlik kutucuğunda “Senem Ayşe (1879-1954) anlatıyor” başlığı ile Senem Ayşe'nin mücadelesi ile ilgili kendi anlatımıyla hikayesine yer verilmiştir. Hikayesi şöyle geçmektedir;

“Maraş Fransızlar tarafından işgal edilince yıllarca birlikte yaşadığımız Ermenilerin bazıları, Fransızlarla birlik olup taşkınlık yapmaya başladılar. Erkeklerimiz ailelerini ve mahallelerini korumak için mücadeleye başladı. Kocam Ramazan da bu mücadeleye katıldı. Kümbet ve Kayabaşı mahalleleri civarında şehit düştü. Haberi duyunca şehit kocamın başucuna gittim. Cenazesinden sonra onun kıyafetlerini giyip silahını kuşanarak ben de mücadeleye başladım.

Cepbane istemek için bir gün Kılıç Ali Bey bir kadının silah kuşandığını görünce çok şaşırdı, inanmadı. Elimdeki silahla gösterdiği hedefi vurunca ikna oldu ve gerekli cephanenin

verilmesini sağladı. Çok zor günler geçirdik. Ama sonunda özgürlüğümüzü korumayı bildik. Maraş'ın kurtuluşunda karınca kararınca hepimiz bir şeyler yaptık.”

Bu bilgiden sonra öğrenciden, Millî Mücadele kahramanlarından birisinin hikayesini kendi dilinden anlatımıyla sınıfta paylaşması istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 76).

“Millî Mücadele'nin Sanat ve Edebiyata Yansımaları” başlığında Millî Mücadele'yi yaşayıp bunu farklı eserlerle aktaran kişilerin başında Halide Edip'in geldiği, kendisinin mücadeleye bizzat dahil olduğu ve onbaşı, çavuş gibi rütbeler aldığı ifade edilmiştir. “Ateşten Gömlek” adlı eseri de bu yaşanmışlığın ürünü olduğu ve “Türk'ün Ateşle İmtihanı” adlı eserinin de Millî Mücadele'yi yansıtan en mühim yapıtlardan olduğu belirtilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 77).

Aynı başlığın altında verilen “Karayılan Türküsü” adlı türküde, Millî Mücadele'yi anlatan bir askerin sözleri geçmektedir. Askerin, annesiyle ilgili sözleri; “*Benden selam söyleyin nazlı anama, Analar da böyle yavru doğurmuş.*” şeklinde geçmektedir. Aynı başlığın devamında verilen bir etkinlik kutucuğunda ise Millî Mücadele'nin dizi ve sinemaya da konu olduğu belirtilerek konusu Millî Mücadele olan ilk uzun metrajlı filmin, Halide Edip Adivar'ın “Ateşten Gömlek” adlı romanından uyarlandığı bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 78).

Şekil 126. Anıtkabir'de bulunan kabartmalar (Balcılar vd., 2016, s. 78).

“Cumhuriyetin Türk Kadınına Sağladığı Haklar” başlığında, Mustafa Kemal'in 1923 senesinde Konya'da gerçekleştirdiği konuşmasında, Millî Mücadele'yi her açıdan destekleyen kadınlar ile ilgili düşüncelerini ifade ettiği sözleri şöyle geçmektedir;

“... Bu son senelerin inkılap hayatında, hummalı fedakârlıklarla dolu mücadele hayatında, milleti ölümden kurtararak kurtuluş ve istiklale götüren azim ve faaliyet hayatında, her millet

ferdinin çalışması, gayreti, fedakârlığı geçmiştir. Bu anlamda en ziyade yücelterek anılmak ve daima şükranla tekrar edilmek lazım gelen bir himmet vardır ki o da Anadolu kadınlarının göstermiş olduğu çok ulu, çok yüksek, çok kıymetli fedakârlıktır....” (Balcılar vd., 2016, s. 116).

Halide Edip’in biyografisinin verildiği “Halide Edip Adıvar (1884-1964)” başlıklı kutuda verdiği mücadeleler şöyle aktarılmıştır; 19 Mayıs 1919 tarihinde Asri Kadınlar Birliği’nin gerçekleştirdiği ilk açık hava mitinginin ilk konuşmacısı olduğu, bu konuşmasıyla hafızalara kazındığı ve bunu Sultanahmet Mitingi takip ettiği belirtilmiştir. Hakkında idam kararı verilmeden önce eşiyle Ankara’ya geçerek Millî Mücadele’ye dahil olduğu, Yunus Nadi Bey ile Anadolu Ajansı’nı kurup çalışmalara başladığı ve 1921 senesinde Kızılay’ın başkanı olduğu ifade edilmiştir. Atatürk’e gönderdiği telgraf ile orduya dahil olmak istediğini belirttiği, cephedeki karargâhta görevlendirildiği, Sakarya Meydan Muharebesi’nde onbaşı olduğu, Tetkikimezalim Komisyonu’nda görevlendirildiği, “Vurun Kahpeye” adlı eserinin bu zamanda meydana geldiği ve “Türk’ün Ateşle İmtihani” ile “Ateşten Gömlek” adlı eserlerinin Kurtuluş Savaşı ile ilgili olduğu bilgisi geçmektedir. Ayrıca ordu ile İzmir’e giderken başçavuşluğa yükseldiği ve savaştaki yararlılığından ötürü de İstiklâl Madalyası verildiği belirtilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 118).

“Milli Birlik ve Beraberlik Ruhu” adlı etkinlik kutucuğunda İnebolu halkının, gemilerle gelen cephaneleri kayıkçılar ile gemiden alarak genç, yaşlı, kadın, çocuk herkesin omuzlarında ya da kağnılar ile İstiklâl Yoluyla, Kuvayı Milliye kuvvetlerine üç sene boyunca durmadan taşıdıkları ve buna karşılık ne kayıkçılar ne de sırtında çocuğu ile cephane taşıyan kadınların bir şey talep etmediği bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 163).

2.4.15.2. Hak Temasında Kadın İmajı

“20. Yüzyılın Başında Osmanlı Devleti” alt başlığı “Kültürel Durum” başlığında, yirminci yüzyılın başında kadın yazar ve aydınların kurdukları dernekler ve çıkarttıkları dergilerle kadın hakları konusunda çalışmalar başlattıkları bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 33).

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabul Edilmesi (17 Şubat 1926)” başlığında, Medeni Kanun’un bir toplumdaki kadın erkek ilişkileri, birey hakları, evlenme, boşanma, miras işlemleri ve aile müessesinin düzenlenmesini içerdiği ifade edilmiştir. (Balcılar vd., 2016, s. 98).

“Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar” başlığı altında, köklü değişiklikleri meydana getirecek inkılapların gerçekleştirildiği ve kadın haklarına kadar birçok alanda yeni uygulamalar başlatıldığı bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 106).

“Cumhuriyetin Türk Kadınına Sağladığı Haklar” başlığında kadın erkek eşitliği toplumsal bir problem olarak tarihten bugüne geldiği, kadının yeri ve haklarının toplumlarda devamlı gündemde olduğu ve kadın haklarının kazanılmasının dünya genelinde çok meşakkatli ve uzun sürdüğü belirtilmiştir. Yeni kurulan Cumhuriyetin, başlıca gayelerinden birisinin, kadının her anlamda modern bir görünümde bulunması olduğundan ötürü kadınlara, hakların pek çok Batılı devletlerden daha önce verildiği ifade edilmiştir. Türk kadını için Cumhuriyet Devri’nde, hukuk alanında yeni düzenlemelerin meydana getirildiği ve Mustafa Kemal’in bununla ilgili bir sözü şöyle verilmiştir; “... *Siyasi ve sosyal hakların kadın tarafından kullanılmasının insanlığın mutluluğu ve saygınlığı açısından gerekli olduğuna eminim...*” (Balcılar vd., 2016, s. 116).

Yine aynı başlığın devamında, Osmanlı Dönemi kadınları ile Cumhuriyet Dönemi kadınlarının konumlarıyla ilgili bilgiler maddeler halinde tabloda verilmiştir. Osmanlı Dönemi’nde kadının konumu kısmında, Osmanlı’da kadının toplumsal, eğitim ve hukuk alanında erkeklerle eşit hakkının olmadığı belirtilirken, Cumhuriyet Dönemi’nde kadınların konumu kısmında ise Cumhuriyet kadınının, Medeni Kanun ile toplumsal ve hukuk bakımından erkeklerle eşit olmalarının sağlandığı bilgileri geçmektedir (Balcılar vd., 2016, s. 116).

Tekrar aynı başlığın devamında Türk kadınına, kabul edilen Medeni Kanun ile temel hakların verildiği ve eğitim, iş hayatı, miras, aile ve toplumsal hayattaki ilişkilerde eşitliğin sağlandığı belirtilmiştir. Atatürk’ün kadın haklarıyla ilgili özel çaba sarfettiği ve bu konuya verdiği ehemmiyeti anlatan sözünden alıntı şöyle verilmiştir; “... *Kadın, seçmek ve seçilmek hakkını kazanmalıdır. Çünkü, demokrasinin mantığı bunu gerektirir. Çünkü kadının savunacağı kendi yararları vardır. Çünkü kadının toplumda yapacağı görevleri vardır. Çünkü kadınının sosyal haklarını kullanması kendisi için yararlıdır.*” Atatürk’ün, Türk kadınına verilen hakları uluslararası alana taşıdığı belirtilmiştir. 1935 senesinde, Uluslararası Kadın Kongresi’nin ülkemizde yapıldığı ve Türk kadını elde ettiği haklarla dünyadaki kadınlara öncü olduğu bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 117).

“1928 Anayasası’na Göre Bazı Vatandaşlık Hakları” adlı etkinlik kutucuğunda, 1928 Anayasası’nın 10. maddesinde yasaların önünde herkesin cinsiyet ayrımı gözetmeksizin eşit olduğu ve kadın ile erkeğin eşit haklara sahip olduğu belirtilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 171).

2.4.15.3. Toplumsal Temada Kadın İmaji

“Mustafa Kemal’in Ailesi ve Çocukluk Yılları” başlığında, annesinin adının Zübeyde Hanım olduğu hem baba hem anne tarafından soyunun Türkmenlerden geldiği belirtilmiştir. Zübeyde Hanım’ın, Rumeli’ye iskân ettirilen Konyar Yörüklerinden Feyzullah Ağa’nın kızı olduğu, Sarıgöl nahiyesine yerleştirilen ailenin daha sonra Selanik çevresindeki Langaza kasabasına göç ettikleri ve 1857’de Zübeyde Hanım’ın da burada doğduğu belirtilmiştir. 1871 senesinde evlenen Zübeyde Hanım’ın Fatma, Ömer, Ahmet, Mustafa, Makbule ve Naciye adında çocuklarının olduğu ve Mustafa ile Makbule haricindeki çocuklarını küçük yaşlarda kaybettiği ve Makbule (Baysan-Atadan)’nin 1956 senesine kadar yaşadığı ifade edilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 12).

“Öğrenim Gördüğü Sivil Okullar” başlığında, 1922 senesinde Atatürk’ün bir gazeteye verdiği röportajda, anne ve babasının eğitimi hakkındaki fikir ayrılığı ile ilgili sözlerinden alıntıya şöyle yer verilmiştir;

“Çocukluğuma dair ilk hatırladığım şey, okula gitme meselesine aittir. Bundan dolayı annemle babam arasında şiddetli bir çatışma vardı. Annem ilahilerle okula başlamamı ve mahalle okuluna gitmemi istiyordu. Gümrükte memur olan babam, o zaman yeni açılan Şemsi Efendi Okuluna devam etmeme ve yeni yöntemlere göre okumama taraftardı. Nihayet babam işi ustaca çözdü. İlk önce bilinen törenle mahalle okuluna başladım. Böylece annemin gönlü yapılmış oldu. Birkaç gün sonra da mahalle okulundan çıktım. Şemsi Efendi Okuluna yazıldım.” (Balcılar vd., 2016, s. 13).

Bu alıntıdan sonra öğrencilerden, Atatürk’ün anne ve babasının oğullarının eğitimine verdikleri önemle ilgili arkadaşları ile tartışmaları istenmiştir. Yine aynı başlığın devamında, 1893 senesinde Ali Rıza Efendi’nin vefatıyla geçim sıkıntısı çektikleri için Zübeyde Hanım’ın, Langaza’da bulunan abisi Hüseyin Ağa’nın yanına gittiklerinden bahsedilmiş ve Makbule Hanım’ın, Mustafa Kemal’in o günlerini anlattığı anısından alıntı şöyle verilmiştir;

“... O geniş koca çiftlik kendisine dar gelirdi. Tahtaları keser, küçük çiviler çakar ve bu çivilere incecik saz telleri gererek tambura yapar ve çalardı. Ben de kendisine yardım ederdim. Bütün bunların vakit geçirmek için aranan çareler ve başvuru basit eğlenceler olduğunu tabii anlıyorsunuz.” (Balcılar vd., 2016, s. 13).

Mustafa Kemal’in eğitim hayatının yarım kalmasından ötürü üzülen Zübeyde Hanım’ın, oğlunu Selanik’teki Emine halasının yanına göndermeye karar verdiği belirtilmiştir. “Öğrenim Gördüğü Askerî Okullar” başlığında, Mustafa Kemal’in hayali subay olmak olsa da Zübeyde Hanım, küçük yaşta çocuklarını kaybettiği için onun bu isteğine karşı olduğu belirtilmiştir. Mustafa Kemal’in hayalini gerçekleştirmesiyle ilgili sözlerinden alıntıya şöyle yer verilmiştir;

“Mahallemizde Binbaşı Kadri Bey adında bir komşumuz oturuyordu. Oğlu Ahmet askerî rüştiyeye devam ediyor ve okul elbiselerini giyyordu. Onu gördükçe ben de böyle elbise giymeye hevesleniyordum. Sonra sokaklarda subaylar görüyordum. Onların derecesine ulaşmak için takip edilmesi gereken yolun askerî rüştiyeye girmek olduğunu anlıyordum. O sırada annem Selanik’e gelmişti. Askerî rüştiyeye girmek istediğimi söyledim. Annem askerlikten pek korkardı. Asker olmama karşı çıktı. Giriş sınavı zamanı gelince ona sezdirmeden sınavı verdim ve askerî rüştiyeye kaydoldum. Böylece anneme karşı bir oldubitti yaptım.” (Balcılar vd., 2016, s. 14).

“Mustafa Kemal’in Yaşadığı Şehirler” alt başlığı “Sofya: Bir Türk Ateşemiliteri” başlığında, I. Dünya Savaşı çıktığında Mustafa Kemal’in, Bulgaristan’daki Türklerin yaşadığı yerleri gezdiği sırada oradaki Türk kadınlarının, Anadolu’daki kadınlara göre daha serbest yaşam sürdüklerini gözlemlediği belirtilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 20). Bu ders kitabında, önceki kitaplardan farklı olarak Zübeyde Hanım’ın, Atatürk’ü Emine halasının yanına gönderdiği bilgisi geçmektedir. Önceki kitaplarda, Zübeyde Hanım’ın kız kardeşi ya da Atatürk’ün teyzesi olarak geçmiştir.

“Tehcir Kanunu (1 Haziran 1915)” başlığında Ermeni vatandaşlardan hasta, engelli, ihtiyar, yetim, dul kadınlar ve bazı alanlarda hizmet veren Ermenilerin, devlete sadık oldukları müddetçe iskâna tabi olmadıkları belirtilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 36).

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabul Edilmesi (17 Şubat 1926)” başlığında, Medeni Kanun’un 17 Şubat 1926 tarihinde mecliste kabul edildiği ve 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe girdiği ve bu kanun ile toplumsal bakımdan; erkeklerin birden çok kadınla evlilik yapmasının yasaklanmasıyla tek eşliliğin kabul edildiği, evliliğin devlet kontrolüne alınmasıyla resmî nikâhın devlet tarafından kısılanması esasının geldiği, boşanma hakkının kadına da verildiği ve şartlara bağlandığı, evlilikte yaş sınırının getirildiği ve evlilikte kadının onayının alınması gibi haklar kabul edildiği belirtilmiştir. Türk Medeni Kanunu ile kadının, toplumsal hayata dahil olmasıyla ilgili birtakım engellerin kaldırılması ve aile içerisindeki kadının haklarının güvence altına alınmasıyla kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik mühim bir adım atıldığı belirtilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 98).

“Tarih Alanında Yapılan Çalışmalar” başlığın altında bulunan “Bilgi Notu” kutucuğunda, Afet İnan’ın, 18 Ekim 1938 tarihinde Mustafa Kemal’i ziyaret ettiği sırada, kendisinin isteği üzerine Türk Tarih Kurumu’nun faaliyetleri ile ilgili bilgi verdiği belirtilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 102).

“Şapka Kanunu ve Kıyafet Düzenlemesi (25 Kasım 1925)” başlığında erkek giysileriyle ilgili kanuni yaptırımlar uygulanırken, kadın giyiminde de modern giysilere yönelik bilgi

verildiği ve Türk kadınının kara çarşaf ile peçeden kendi isteği ile vazgeçtiği bilgisi geçmektedir (Balcılar vd., 2016, s. 106).

Şekil 127. Mustafa Kemal, İzmir İktisat Kongresi'nde (1923) (Balcılar vd., 2016, s. 109).

“Nüfus Politikası” başlığında, Osmanlı Devleti’nin son zamanlarından Millî Mücadele’nin zafer ile sonuçlanmasına kadar nüfusun mühim kısmının savaşlar ile kaybedildiği ve nüfusun kalan kesiminin üçte ikisinin köylerde yaşayan kadın, çocuk, yaşlı ve gazilerden meydana geldiği ifadesi geçmektedir. Aynı başlıkta bulunan etkinlik kutucuğunda ise 1927, 1935 ve 1940 yıllarına ait şehir ve köydeki nüfus oranlarının cinsiyete göre dağılımlarını gösteren bir tablo verilerek öğrenciden, bu artışı sağlayan nedenleri araştırması istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 115).

“Cumhuriyetin Türk Kadınına Sağladığı Haklar” başlığında, Millî Mücadele’nin kazanılmasında etkisi olan Türk kadınının, zafer kazanıldıktan sonra 7 Şubat 1924 tarihinde Türk Kadınlar Birliği’ni kurarak sosyal ve siyasal açıdan etkilerini arttırmak istedikleri bilgisi geçmektedir. Aynı başlığın altında Osmanlı Dönemi kadınları ile Cumhuriyet Dönemi kadınlarının konumlarıyla ilgili bilgiler maddeler halinde tabloda verilmiştir. Osmanlı Dönemi’nde kadının konumu kısmında, Osmanlı kadınının boşanma ve evlilikte onay alınması, şahitlik ve miras konularında geri bırakıldığı veya görmezden gelindiği belirtilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 116).

Şekil 68. Halide Edip Adıvar (Balcılar vd., 2016, s. 118).

“Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Sanat Anlayışı” başlığında bulunan “Cumhuriyetin Müzik Anlayışı: Türk Beşleri” adlı etkinlik kutucuğunda, müzisyen Cemal Reşit Rey hakkında bilgi verilirken ilk derslerini annesinden aldığı ifade edilmiştir. Yine aynı konu başlığı altında Atatürk’ün, kadınların sahnede bulunmasını önemseydiği ifade edilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 120).

“Atatürk’ün Düşünce Sisteminin Oluşumunu Hazırlayan Etkenler” adlı etkinlik kutucuğunda, *“Bizce-Türkiye Cumhuriyeti anlamınca- kadın, bütün Türk tarihinde olduğu gibi bugün de en muhterem mevkide, her şeyin üstünde yüksek ve şerefli bir mevcudiyettir”* şeklinde Atatürk’ün kadın ile ilgili sözü verilmiş ve öğrenciden, bunun Atatürk’ün hangi özelliğiyle ilgili olduğunu yanına yazması istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 131).

“Atatürk Cumhuriyeti ve Türk Gençliği” başlığında Atatürk’ün Türk gençliği ile ilgili bir konuşmasından yapılan alıntıda, sözlerine *“Küçük hanımlar ve küçük beyler!”* diye başladığı belirtilmiştir. “Cumhuriyet Yönetimine Yönelik İç ve Dış Tehditler” başlığı altında, anayasamızda bazı inkılapların koruma altına alındığı bilgisi verilerek “Alıntı” adlı kutucukta, 174. Madde ile ilgili bilgi verilmiştir. Bu maddenin içerisinde, Türk Medeni Kanunu ile kabul edilen evlilik sözleşmesinin, nikâh memuru önünde gerçekleştirileceği bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 157).

Şekil 129. Mustafa Kemal, Ankara'da vatandaşlarla sohbet ederken (1928) (Balcılar vd., 2016, s. 167).

Şekil 130. Mustafa Kemal, Ankara'da Cumhuriyet Balosu'nda (1929) (Balcılar vd., 2016, s. 168).

“Halkçılık” başlığında, Halkçılık ilkesi gereğince bazı adımlar atılarak, Medeni Kanun’un kabul edilmesiyle kadın erkek eşitliği sağlandığı ve ayrıcalık belirten unvanların yasaklandığı bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 170).

Şekil 69. Mustafa Kemal, Orman Çiftliğinin 1. kuruluş yıldönümü kutlamalarında (1926) (Balcılar vd., 2016, s. 170).

“Devletçilik İlkesinin Türk Toplumuna Sağladığı Faydalar” başlığında, Devletçilik ilkesi doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve hukuksal olarak toplumun bütün kesiminin eşit tutulmasıyla, sınıfsız bir toplum yapısı oluşturulmaya çalışıldığı bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 183).

“Lâiklik Türk İnkılabı’nın Temel Tacıdır” adlı etkinlik kutucuğunda, “Mustafa Kemal, Fevzi Paşa’nın kızının düğününde (1931)” adlı bir görsel verilerek altına, “Kiminle evleneceğime ben karar veriyorum.” açıklaması verilmiş ve bu yazının altında bırakılan boşlukta öğrenciden, resim ile açıklama arasında laiklikle ilişki kurması ve laikliğin Türk milletine sağladığı faydalarla ilgili benzer bir afiş hazırlanması istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 190).

“Türkiye’ye Yönelik İç ve Dış Tehditler” başlığında 2013 verilerine göre yaş grubuna ve cinsiyete göre nüfus dağılımını gösteren bir tablo verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 206).

2.4.15.4. Siyasi Temada Kadın İmajı

“Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) (12 Ağustos 1930)” başlığı altında bulunan bir etkinlik kutucuğunda, Cumhuriyet Halk Fırkası, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkasına ait parti programları verilmiştir. Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın programında, kadınlarla ilgili “Kadınlara siyasal haklar verilmesini savunur.” maddesi verilmiştir. Öğrenciden de parti programları arasındaki belirgin farkları bulması istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 96). Bu ders kitabında, Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kurucuları arasında Makbule Hanım’ın olduğu bilgisine yer verilmemiştir.

“1924 Anayasası’nın Kabul Edilmesi (20 Nisan 1924)” başlığında, 1934 senesinde kadınlara seçme ve seçilme hakkının verildiği belirtilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 97).

“Cumhuriyetin Türk Kadınına Sağladığı Haklar” başlığında, Osmanlı Dönemi kadınları ile Cumhuriyet Dönemi kadınlarının konumlarıyla ilgili bilgiler maddeler halinde tabloda verilmiştir. Osmanlı Dönemi’nde kadının konumu kısmında, Osmanlı kadınının seçme ve seçilme hakkının olmadığı belirtilirken Cumhuriyet Dönemi’nde kadının konumu kısmında, Cumhuriyet kadınının seçme ve seçilme hakkı kazanarak siyasi haklara sahip olduğu belirtilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 116).

Yine aynı başlığın devamında, Medeni Kanun’un kabul edildiği devirde kadınlara siyasi hak tanınmamış olması halkçılık ilkesiyle çeliştiği ve bu durumu kaldırmak için 1930 senesinde kadına belediye seçimlerine dahil olma, 1933 senesinde muhtar ve ihtiyar heyetlerine seçme

ve seçilme ve en mühim olanının da 1934 senesinde milletvekili seçme ve seçilme hakkının kanunlaşması olduğu ifade edilmiştir. Bu şekilde Türk kadınının pek çok Avrupa Devletleri'ndeki kadınlara kıyasla önce bu hakkı elde ettiği ifade edilmiştir. Bu hakkın yasalaşmasının ardından 1935 senesindeki ilk seçimde on sekiz kadın milletvekilinin mecliste yerini aldığı belirtilmiştir. Türk kadını, siyasi haklar elde ettiğinde Bulgaristan, Yugoslavya, Fransa ve İsveç'teki kadınlarda bu hakların olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca bir etkinlik kutucüğünde, 1935-2011 seneleri arasında kadın ve erkek milletvekili oranları ve sayılarının yer aldığı bir tablo verilerek ülkemizde, kadınların siyasi hayata dahil olmasındaki gelişimi dünyadaki gelişmeleri göz önünde bulundurarak öğrencilerin tartışmaları istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 117).

Şekil 132. Kadınların siyasal haklarını kullanması (1935) (Balcılar vd., 2016, s. 117).

“Atatürk İlke ve İnkılaplarının Dayandığı Esaslar” başlığında, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi şeklindeki girişimlerle Atatürk'ün, millet egemenliğini pekiştirmeye çalıştığı bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 143).

“Halkçılık” başlığında, Halkçılık ilkesi gereğince bazı adımlar atılarak Medeni Kanun'un kabul edildiği ve kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesiyle siyasi anlamda da eşitlik sağlandığı belirtilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 170).

Şekil 133. Türkiye'nin ilk kadın muhtarı Gül Esin Aydın (1933) (Balcılar vd., 2016, s. 190).

“Kronoloji” başlığında ders kitabının sonunda anlatılan tarihi olayların kronolojisi verilmiştir. Burada kadın ile ilgili olarak 3 Nisan 1930 tarihinin karşısına “Türk kadınlarına belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanındı.” bilgisi ile 5 Aralık 1934 tarihinin karşısına ise “Türk kadınlarına milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildi” bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 248).

2.4.15.5. Eğitim Temasında Kadın İmajı

“20. Yüzyılın Başında Osmanlı Devleti” alt başlığı “Kültürel Durum” başlığında, yirminci yüzyılın başında kızların üniversitede eğitimi alarak kamuda işe başladıkları bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 33).

“Eğitim Alanında Yapılan İnkılaplar” başlığında, bir toplumun çağdaşlaşması için kadın ile erkeğin aynı haklara sahip olması gerektiğini düşünen Mustafa Kemal’in, eğitim sisteminin de kız ile erkek çocuklara eşit ve karma olacak şekilde planlanmasını sağladığı bilgisi geçmektedir (Balcılar vd., 2016, s. 99).

Şekil 134. Kırklareli - Elmacık Millet Mektebi (1929) (Balcılar vd., 2016, s. 100).

“Cumhuriyetin Türk Kadınına Sağladığı Haklar” başlığında, Cumhuriyet Devri’nde öncelikle eğitim alanında gerçekleştirilen yenilikler ile kadın ve erkekler eşit imkânlar verildiği, okur yazarlığı olmayan kadın oranının Cumhuriyet başlarında %90,16 olduğu ve bunun değiştirilmesi için de karma eğitim politikasıyla kız ve erkeklerin aynı sınıfta eğitim ve öğretim görmelerinin sağlandığı belirtilmiştir. Atatürk’ün kız çocuklarının eğitimine verdiği önem ile ilgili bir sözü şöyle verilmiştir; “... Kadınlarımız, erkeklerden daha aydın, daha feyizli, daha fazla bilgili olmaya mecburdurlar...” (Balcılar vd., 2016, s. 116).

Yine aynı başlığın altında, Osmanlı Dönemi kadınları ile Cumhuriyet Dönemi kadınlarının konumlarıyla ilgili bilgiler maddeler halinde tabloda verilmiştir. Cumhuriyet Dönemi’nde kadının konumu kısmında, Cumhuriyet kadınının karma eğitim sayesinde erkekler ile aynı sınıfta okumaları sağlandığı ve tüm eğitim kademelerinde okuma haklarının olduğu ifade edilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 116).

Şekil 70. Mustafa Kemal, Gazi Orman Çiftliğinde Ankara Kız Lisesi öğrencileriyle birlikte (1934) (Balcılar vd., 2016, s. 158).

Şekil 71. Mustafa Kemal, İstanbul Üniversitesinde öğrencilerle birlikte (1930) (Balcılar vd., 2016, s.168).

“1928 Anayasası’na Göre Bazı Vatandaşlık Hakları” adlı etkinlik kutucuğunda, 1928 Anayasası’nın 42. maddesinde, eğitim ve öğretim hakkından kimsenin yoksun bırakılamayacağı ve ilkokulun, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlar için zorunlu olduğu bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 171).

“Devletçilik İlkesinin Türk Toplumuna Sağladığı Faydalar” adlı etkinlik kutucuğunda 1923-1935 arasında, dört tane eğitim ve öğretim dönemine ait cinsiyetlere göre dağılımı yapılmış, öğretmen ve öğrenci sayılarını gösteren bir tabloya yer verilmiştir. Öğrenciden de buradan yola çıkarak devletçilik ilkesinin topluma sağladığı faydalarla ilgili bir afiş çalışması yapması istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 182). Bu tabloda, devletçilik ilkesi gereğince gerçekleştirilen inkılaplarla, kadın öğretmen ve kız öğrenci sayısı, erkeklere göre düşükken sonrasında artış gösterdiği öğrenciye yansıtılmıştır. Buradan yola çıkarak öğrenciden, benzer durumlarla ilgili afiş hazırlaması istenmiştir.

“Lâiklik Türk İnkılabı’nın Temel Tacıdır” adlı etkinlik kutucuğunda, “Mustafa Kemal, Adana Kız Lisesini ziyaret ederken (1937)” adlı bir görsel verilerek altına “Ben de akılcı ve bilimsel yöntemlerle eğitim alabiliyorum.” açıklaması verilmiştir ve bu yazının altında bırakılan boşlukta öğrenciden, resim ile açıklama arasında laiklikle ilişki kurması ve laikliğin Türk milletine sağladığı faydalarla ilgili benzer bir afiş hazırlanması istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 190).

Şekil 137. Mustafa Kemal, Adana Kız Lisesini ziyaret ederken (1937) (Balcılar vd., 2016, s. 190).

“Cumhuriyetin Öğrencileri Avrupa’da” adlı etkinlik kutucuğunda, Avrupa’ya öğrenci gönderilmesiyle ilgili bilgi verildikten sonra bu kişilerden bazısının resimlerine ve isimlerine yer verilerek altında da boşluk bırakılmıştır. Bu kişilerden birisi de Semiha Berksoy’dur. Öğrenciden, Semiha Hanım ve diğer kişiler hakkında araştırma yapması ve bırakılan boşluklara kişilerin eğitim aldığı yeri, eğitim alanları ve önemli bir eserini yazması istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 196).

2.4.15.6. Ekonomi Temasında Kadın İmajı

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabul Edilmesi (17 Şubat 1926)” başlığında, Medeni Kanun ile mirastan kadın ile erkeğin aynı oranda faydalanması ilkesi getirildiği belirtilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 98).

Şekil 138. Cumhuriyetin ilk kadın öğretmenlerinden Fatma Refet Angın (Balcılar vd., 2016, s. 118).

Şekil 139. Cumhuriyetin ilk kadın milletvekillerinden Satı Kadın (Balcılar vd., 2016, s. 118).

Şekil 72. Cumhuriyetin ilk kadın akademisyenlerinden Afet İnan (Balcılar vd., 2016, s. 118).

Şekil 73. Cumhuriyetin ilk kadın pilotlarından Sabiha Gökçen (Balcılar vd., 2016, s. 118).

Şekil 74. Cumhuriyet döneminde kamera karşısına geçen ilk Türk kadınlarından Bediâ Muvahhit (Balcılar vd., 2016, s. 118).

“Devletçilik İlkesinin Türk Toplumuna Sağladığı Faydalar” başlığında, Devletçilik ilkesi doğrultusunda kadınların iş hayatına dahil olmasını kolaylaştıracak düzenlemelerin yapıldığı bilgisi verilmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 183).

“Lâiklik Türk İnkılabı’nın Temel Tacıdır” adlı etkinlik kutucuğunda, “Türkiye’nin ilk kadın muhtarı Gül Esin Aydın (1933)” adlı bir görsel verilerek altına “İstediğim mesleği seçebiliyorum.” açıklaması verilmiştir ve bu yazının altında bırakılan boşlukta öğrenciden, resim ile açıklama arasında laiklikle ilişki kurması ve laikliğin Türk milletine sağladığı faydalarla ilgili benzer bir afiş hazırlaması istenmiştir (Balcılar vd., 2016, s. 190).

2.4.16. Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12 Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Akif Çevik, Gül Koç ve Koray Şerbetçi)

2.4.16.1. Askeri Temada Kadın İmajı

“I. Dünya Savaşı’nın Nedenleri ve Savaşın Gelişimi” alt başlığı “Savaşın Başlaması” başlığında, 28 Haziran 1914 tarihinde Avusturya Macaristan veliahdı Franz Ferdinand ve karısının Sırp milliyetçisinin bir suikastı ile öldürülmesinin, İtilaf ve İttifak Devletlerini savaşa götürdüğü bilgisi verilmiştir (Çevik, Koç & Şerbetçi, 2018, 2019, 2020, s. 32; 2021, s. 30).

“Zeve Köyünde Katledilen Türkler” başlıklı “Bilgi Notu” kutucuğu altında; I. Dünya Savaşı sırasında 1925’te Van şehrinde çıkan Ermeni isyanından faydalanan Ermeni çetelerinin, Van’ı işgal ettiği ve çetelerin katliamlarına hedef olmamak için bazı bölgelerde yaşayan iki binin üzerindeki kadın, yaşlı ve çocuklardan oluşan halkın Zeve köyüne sığındığı belirtilmiştir. Kendilerini savunacak silahları olmamakla birlikte, yeterli olmayan mühimmatları bitene kadar Ermenilerle çarpıştıkları bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 35; 2021, s. 33).

“I. Dünya Savaşı’nda Anadolu” başlığında, I. Dünya Savaşı sırasında cephede kadın ve çocukların çok büyük acılar çektikleri belirtilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 43; 2021, s. 41). Aynı başlıkta yer alan “Oku-yorum” kutucuğunda, Mustafa Kemal’in savaş dönemindeki bir anısından alıntı şöyle verilmiştir;

“9 Kasım 1916 Ziyaret Veyselkarani’den hareket olundu... yollarda birçok muhacir gördük, Bitlis’e görü dönüyorlardı. Cümlesi aç sefil, ölüme mahkûm bir hâlde. 4-5 yaşlarında bir çocuğu ailesi yol üzerinde terk etmiş, bu da bir karı kocanın peşine takılmış. Onları ağlayarak 100 metreden takip ediyor. Kendilerini niçin çocuğu almadıkları için takdir ettim (azarladım) ‘Bizim evladımız değildir.’ dediler.” (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 43; 2021, s. 41).

“İzmir’in İşgali (15 Mayıs 1919)” başlığında, Fatih Mitingi’nde Halide Edip Adıvar’ın konuşma yaptığı, Sultanahmet Mitingi’nde Nakiye Elgün, Halide Edip Adıvar, Mehmet Emin Yurdakul, Hamdullah Suphi Tanrıöver ile Selim Sırrı Tarcan’ın konuşma yaptıkları ve Kadıköy Mitingi’nde ise Münevver Saime Hanım’ın yaptığı konuşma ile halkın millî duygularını coşturdukları belirtilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 57; 2021, s. 55).

“Kuvay-ı Millîye Direnişi: Bağımsızlık Ruhu” başlığında, Kuvayı Millîye birliklerinin yerel halk kahramanlarının önderliğinde gönüllülük esasına göre meydana getirildiği ve bilhassa Ege Bölgesi, Karadeniz ve Güney Cephesi’nde ön planda olan yerel halk kahramanlarının

isimleri arasında Kara Fatma'nın da ismine yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 58; 2021, s.56). “Şerife Bacı” başlıklı “Oku-yorum” kutucuğunda İnebolu'dan Kastamonu'ya erzak ve cephaneye götürürken 1921 Aralık tarihinde kar nedeniyle yolların kapandığı, cepheye giden taşıt kollarının da köylere sığındığı belirtilmiştir. Genç bir kadının kışla önüne kadar geldiği ve şehre girmeden sabaha karşı yorganını kıymetli yükü üzerine örten genç kadının donarak öldüğü belirtilmiştir. Görevli Cemil Çavuş'un şehit kadını kaldırırken ağlayan çocuk sesini duyduğunda, yorganı kaldırdıkları ve otlara sarılmış top güllerleri arasına koyulmuş kundağa sarılı bir kız çocuğunun donmaktan kurtulduğunu gördüğü bilgisine yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 58; 2021, s. 56).

Şekil 75. Kara Fatma Kuvay-ı Millîye birlikleri ile (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 58; 2021, s. 56).

“Gördesli Makbule” adlı “Oku-yorum” kutucuğunda Gördes Belediye bölgesinde, Gördesli Makbule'nin kocası Halil Efe ile heykeli ve ismiyle de bir park bulunduğu bilgisi verilmiştir. Öteki kadın kahramanlardan ayrılan önemli yanının yeni evlendiği eşinden ayrılmamak için onunla çarpışmalara katılmış olması ve 17 Mart 1922 tarihinde Yunan baskını ile bazı kadın kahramanlar gibi zaferi görmeden şehit düştüğü bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 59; 2021, s. 57).

“Kara Fatma (Fatma Seher Erden) (1888-1955)” başlıklı “Biyografi” kutucuğunda, Erzurum'da doğduğu, Subay Derviş Bey ile evlenerek Balkan Savaşları'na dahil olduğu, Dünya Harbi'nde dokuz-on kadın ile Kafkas Cephesi'ne gittiği ve kadınlarla beraber eşini şehit eden Ermeniler ile çatıştığı bilgisi verilmiştir. Millî Mücadele Devri'nde aileden birkaç kişi ile Bursa ve İzmit'in düşman işgalinden kurtulması için çalıştığı, üç yüz kişiyi geçen bölüğü ile Sakarya ve Başkomutan Meydan Muharebeleri'ne katıldığı ve üsteğmen

rütbesiyle emekli olarak gelirini de Kızılay'a bıraktığı belirtilmiştir. Meclis'in, kendisine 1954 senesinde maaş bağladığı ve sonraki sene Erzurum'da vefat ettiği ifadesine yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, s. 59; 2020, s. 60; 2021, s. 58).

“Wilson Prensipleri Cemiyeti” başlığında, Halide Edip, Refik Halit ve Ahmet Emin gibi Osmanlı aydınlarının kurdukları cemiyetin, çarenin sadece Amerika mandasına girmekle olduğunu savundukları bilgisine yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, s. 61; 2020, s. 59; 2021, s. 57).

“Halide Edip Adıvar (1882-1964)” adlı “Biyografi” kutucuğunda, 1882 senesinde İstanbul'da doğduğu, Amerikan Kız Koleji'ni bitirdiği, öğretmenlik ve müfettişlik yapmasından sonra İstanbul Üniversitesi'nde Batı Edebiyatı dersleri verdiği belirtilmiştir. İstiklâl Savaşı başladığında Ankara'ya gittiği, onbaşı rütbesiyle savaşa dahil olduğu ve kadınların savaşa katkısını arttırdığı ifadesine yer verilmiştir. Amerika ve Avrupa'da yaşadığı, Kurtuluş Savaşı'nı anlattığı yapıtlarının “Türkün Ateşle İmtihani”, “Ateşten Gömlek”, “Vurun Kahpeye”, “Dağa Çıkan Kurt” olduğu ve İstanbul'da vefat ettiği bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, s. 61; 2020, s. 59; 2021, s. 57).

“Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti” adlı “Bilgi Notu” kutucuğunda, Melek Reşit ve Şefika Hanım'ın önderliğinde Sivas'ta kurulduğu ve cemiyetin şubelerinin kısa zamanda çeşitli Anadolu kentlerinde açıldığı belirtilmiştir. Cemiyetin, vatanın müdafaasında gerek maddi gerekse manevi olarak destek olduğu ve işgaller ile zulümler karşısında Türk milletinin uğradığı haksızlıkları ifade ederek yabancı devletlere protesto telgrafları yolladığı ifade edilmiştir (Çevik vd., 2020, s. 61; 2021, s. 59).⁴⁹

“Tayyar Rahmiye” adlı Oku-yorum kutucuğunda, Güney Cephesi'nde bulunan 9. Tümen'de Tayyar Rahmiye'nin, gönüllü olarak bir bölüğün komutanlığını yaptığı ve Fransız ordusuna saldırmak için vazifelendirilen bölüğünün durakladığını gördüğünde “*Ben kadın olduğum halde ayakta duruyorum da, siz erkek olduğunuz halde yerlerde sürünmekten utanmıyor musunuz?*” diyerek onları harekete geçirdiği bilgisi verilmiştir. Kendisinin, düşman ordusunun alındığını göremeden şehit olduğu belirtilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 76; 2021, s. 74).

“Güney Cephesi” başlığında Fransızlar, Maraş'ı işgal ederek Ermeni azınlığı ile iş birliği yaptığı, Türklerin artık Fransız ile Ermeni askerlerinin yaptıklarına dayanamadığı ve Fransız

⁴⁹ Bu bilgiye 2018 ve 2019 baskılarında yer verilmemiştir.

askerlerinin bir Türk kadınına, artık Türklere ait olmayan bir Fransız memleketinde peçe ile dolaşamayacağını belirterek peçesini yırtmaları olayların başlamasına neden olduğu bilgisi geçmektedir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 77; 2021, s. 75).

“Kılavuz Hatice” adlı “Oku-yorum” kutucuğunda, 27 Mayıs 1920 tarihinde Fransız birliğinin, kırk dört Yörük köylülerince pusuya düşürülerek pasif hale getirilmesinde Kılavuz Hatice’nin önemli etkisi olduğu belirtilmiştir. Hatice Hanım’ın, çekilmeye çalışan Fransızlara cüzi bir ücretle kılavuzluk etmeyi kabul ettiği ve anlaştıkları saatte onları, Kar Boğazı’na sokarak Türk savaşçılarına haber etmesi üzerine Fransızların bozguna uğratıldığı bilgisi geçmektedir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 78; 2021, s. 76).

“Sütçü İmam (1884-1922)” adlı “Biyografi” kutucuğunda, işgalci Fransız güçleri içerisinde bulunan Ermeni askerlerinin, Müslüman kadınlara sarkıntılık yapmasından dolayı meydana gelen olaylarda Sütçü İmam’ın bir Fransız askerini öldürdüğü ve Maraş dışına çıkarak bağımsızlık mücadelesi başlattığına dair bir ifadeye yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 78; 2021, s. 76).

“Franklin Bouillon: Bu savaşı kazanacaksınız, çünkü...” ifadesi ile başlayan bir “Oku-yorum” kutucuğunda, Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Tengirşek ile Fransız Dışişleri Komitesi Başkanı Franklin Bouillon ile beraber İnebolu’dan Ankara’ya gittiğinde yolda gördüklerini anlattığı bir alıntıya şöyle yer verilmiştir;

“Yollarda köylüler erkek, kadın hatta bazıları çocuklarıyla beraber kağnı arabalarıyla cephan taşıyorlardı. Fransız milletvekili ve subayı, arabalarından bunları seyreliyorlardı. Bir köylü oturmuş kaval çalıyor, birkaçı yaktıkları ateşin etrafına toplanmışlar bir şeyler pişiriyorlardı. Bir kadın bir kenara çekilmiş çocuğunu emziriyordu. Arabamızı durdurarak biraz bunları seyrettik...”

Bunları gören Franklin, bu savaşta Türklerin başarılı olacağını belirttiğine, sebebinin ise bir millet böyle yaşlısı, genci ve çocuğu ile birlikte bir şeyler yaparlarsa o işte başarılı olduklarını belirttiği bilgiye yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 84; 2021, s. 82). Burada yabancıların gözünden kadınların mücadelesi ders kitabına yansıtılmıştır.

Kastamonu İstiklâl Mahkemesi üyesi Mustafa Necati’nin, kahraman Türk kadınıyla ilgili anısına yer verilen “Oku-yorum” kutucuğunda kendisinin; Ilgaz’dan Kastamonu istikametine karlı yollardan giderken, kağnılarla cephan taşıyan bir kadın kafilesine denk geldiği, tek yorganını arabaya örten ve yalınayak yürüyen bir nineyi gördüğü belirtilmiştir. Ayrıca arkasında peştemale sarılı olan, üstü örtülmemiş bir çocuğun ara sıra ağladığını gördüğü, yorganı neden çocuğa örtmediğini sormasıyla kar yağdığından cephanenin

ıslanmaması için örttüğünü anladığı ve bu fedakârlığın bir örneğini, saçlarından orduya halatlar ören Kartaca kadınlarının dahi yaratmadığı ifadesine yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, s. 85).⁵⁰

“İstiklâl Yolu” adlı “Bilgi Notu” kutucuğunda, İnebolu’ya gelen silah ve cephaneyi Ankara’ya kağnı arabaları ile Kastamonu’nun kahraman kadınları, yaşlıları ve çocuklarının zor koşullarda ulaştırdıkları bilgisi verilmiştir. Erkekler cephede mücadele verirken onların ulaştıracağı mühimmatın çok önemli olduğu bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2020, s. 85; 2021, s. 83).⁵¹

“Halide Edip onbaşı anlatıyor” adlı “Oku-yorum” kutucuğunda, Halide Edip’in Sakarya Meydan Muharebesi’nde Mustafa Kemal ile bir anısından şöyle bir alıntı verilmiştir;

“Bir hafta geçmeden Çal tepesi düştü. Korkunç bir sessizlik... Mustafa Kemal Paşa’nın gözleri o gece Dante’nin Cehennemi’nde yananların gözleri gibi, anlatılamayacak kadar acı içindeydi.

-Dinleniniz Paşam, yatınız, dedim.

-Hayır, haydi bir kahve daha içelim, diyerek, Ali Çavuş’a seslendi.

... Genç bir Yunan tutsağı bana dedi ki: ‘Bize her tepeye saldırışta, arkasında Ankara var diyorlardı. On altı gün geçti, Ankara görünmedi...’⁵²

Mustafa Kemal Paşa’nın gülererek bize baktığını gördüm. Seslendi:

-Gelin Hanımefendi, savaşıyoruz.

Yüzü en sevdiği oyunu oynayan bir çocuk gibi, gülüyordu.

-Duatepe’ye hücum ediyoruz, dedi.” (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 86; 2021, s. 84).

“Türk Kadınına Verilen Haklar” başlığında, Millî Mücadele Devri’nde Türk kadınının yaptığı fedakârlıklarla bütün dünyaya örnek olduğu bilgisi geçmektedir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 96; 2021, s. 94).

“Kore’den mektup var...” adlı “Oku-yorum” kutucuğunda, Kore’de savaşan bir Türk askerinin, ablasına duygularını ifade ettiği mektubuna yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 187; 2021, s. 185).

“Bilgi-Yorum” adlı kutucukta, Kore’de Türk tugayında yer alan askerlerden olan Astsubay Süleyman Dilbirliği’nin, anne ve babası öldürülen Koreli küçük kız çocuğunu ölümünden kurtararak ona on beş ay baktığı ve Türkiye’ye gidince, Ayla adını verdiği kızından haber alamadığı ama 2010 senesinde Güney Kore’de buluştukları bilgisi yer almıştır. Öğrenciden

⁵⁰ Bu bilgiye 2020 ve 2021 baskılarında yer verilmemiştir.

⁵¹ Bu bilgiye 2018 ve 2019 baskılarında yer verilmemiştir.

⁵² Bu bilginin sadece bu kısmına 2020 ve 2021 baskılarında yer verilmemiştir.

de bu bilgiden yola çıkarak Türk askerinin savaşta dahi yaşattığı millî ve insani değerleri yorumlamaları istenmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 193; 2021, s. 191).

Şekil 76. Türk Astsubay Süleyman Dilbirliği ve Koreli küçük kız Ayla (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 193; 2021, s. 191).

Şekil 77. Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan bir görüntü (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 204; 2021, s. 202).

“Kıbrıs Sorunu’nun Ortaya Çıkması” başlığında Rumların, Enosis fikrini uygulamak için Akritas Planı’nı hazırladıkları, anayasada yapmak istedikleri değişikliklerin Türkiye ile adadaki Türk toplumu tarafından reddedildiği ve Rum ile Türkler arasında gerginliğin artmasıyla, bir Türk kadınının Rum polisi tarafından öldürülmesi iki taraf arasında çatışmalara yol açtığı bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 206; 2021, s. 204).

“Küçük Rum Kız” adlı “Oku-yorum” kutucuğunda, Kıbrıs Barış Harekâtı’nda vazifede bulunan Zeynep hemşirenin, Türk askerinin yarasının sarılmasında ön cephede bulunduğu, bir Türk askerinin ilgilenilmesi gereken bir Rum kızının olduğunu ona belirtmesi üzerine Zeynep Süngü’nün bu kıza annelik yaptığı ve kendisinin bu durumu anlattığı konuşmasından bir alıntı şöyle geçmektedir;

“Çocuk feryat figan ağlıyordu. Düşünsenize savaşın ortasında tek başına kalmış anne baba yok ortada. Onu kucağıma aldım sevdim. Bir müddet sonra kızı BM askerine verdik. Kız ağladı BM askerine gitmek istemedi. Askerin kucağında bana ellerini açtı.”

Bu bilgiden sonra öğrenciden, Kore Savaşı’ndaki, Koreli küçük kız Ayla olayı ile Kıbrıs Barış Harekâtı’nda, Zeynep hemşirenin başından geçen küçük Rum kız olayını kıyaslayarak Türklerin savaşta yaşattığı insani değerleri yorumlaması istenmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 208; 2021, s. 206).

“Bilgi-Yorum” kutucuğunda, askerler tarafından bir araya toplanan kadınların resmine yer verilerek öğrenciden, bu resimden yola çıkarak askeri darbelerin kişi hak ve özgürlüklerine verdiği zararı yorumlaması istenmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 221; 2021, s. 219).

2.4.16.2. Hak Temasında Kadın İmajı

“Türk Medeni Kanunu” başlığında, TBMM’nin 17 Şubat 1926 tarihinde çıkarttığı yasa ile Türk Medeni Kanunu kabul ettiği ve 4 Ekim 1926 tarihinde ise yürürlüğe girdiği belirtilmiştir. Bu kanunun kabul edilmesiyle, Türk toplumunda hukuksal eşitliğin sağlandığı ve bu şekilde hukuk sisteminin laikleştirilmesinde mühim bir adım atıldığı bilgisi verilmiştir. Ayrıca tüm Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına din, dil, ırk ve cinsiyet ayrımı gözetmeden kanun önünde eşitlik getirildiği ifadesine yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 113; 2021, s. 111).

“Türk Kadınına Verilen Haklar” başlığında, Türk milletini modern dünyanın uygarlık seviyesine ulaştırmak için gerçekleştirilen faaliyetlerden birisinin de bireylerin hak ve hürriyetindeki eşitsizliği ortadan kaldırmak olduğu ifade edilmiş ve bu doğrultuda da kadınlara verilen hakların erkeklerle eşit düzeye getirilmesi amacıyla çalışmalara başlandığı bilgisi verilmiştir. Cumhuriyet Devri’nde, Atatürk’ün kadın haklarında ilerleme sağlanmasına şahsen liderlik ettiği belirtilmiştir. Modern bir Medeni Kanun’un kabul edilmesiyle kadına verilen hakların yasal güvenceye kavuştuğu ifadesine yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 124; 2021, s. 122).

2.4.16.3. Toplumsal Temada Kadın İmaji

Birinci ünitenin girişinde, konuya girmeden önce ilk olarak “Atatürk, annesi Zübeyde Hanım ve kız kardeşi Makbule Hanım” adlı resmin altında bulunan “Araştır Öğren Paylaş” kutucuğunda öğrenciden, tarihe yön veren bireylerin karakterinin oluşmasında annelerin rolünün ne olduğunu araştırması istenmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 20; 2021, s. 18).

“Mustafa Kemal’in Ailesi” başlığında, Zübeyde Hanım ve Ali Rıza Efendi’nin dördüncü çocuğunun Mustafa Kemal olduğu ve kendisinin, Ali Rıza Efendi ve Zübeyde Hanım’ın Fatma, Ömer, Ahmet, Mustafa, Makbule ve Naciye isimli altı çocuğundan biri olduğu belirtilmiştir. Mustafa Kemal ve Makbule haricindeki diğer çocuklarının küçük yaşlarda vefat ettiği bilgisi geçmektedir. Zübeyde Hanım’ın babasının Feyzullah Ağa olduğu ve 1857 doğumlu Zübeyde Hanım ile 1841 doğumlu Ali Rıza Efendi’nin 1871 senesinde evlendikleri bilgisi geçmektedir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 20; 2021, s. 18).

“Bir Önder Yetiştiriyor” alt başlığı “Mahalle Mektebi ve Şemsi Efendi Okulu” başlığında, Ali Rıza Efendi’nin vefatıyla Mustafa Kemal’in okulu bırakmak zorunda kaldığı ve ekonomik sıkıntılardan dolayı annesi ve kardeşiyle birlikte dayısının bulunduğu Langaza’ya gittikleri bilgisi verilmiştir. Zübeyde Hanım’ın, Mustafa Kemal’in eğitim hayatına devam etmesini istediği ve Mustafa Kemal’in halası Emine Hanım’ın davet etmesiyle Selanik’e döndüğü bilgisi verilmiştir. “Selanik Askerî Rüştîyesi” başlığında, Zübeyde Hanım’ın istememesine rağmen Mustafa Kemal’in askerî rüştiyede okumak istediği ve Selanik Askerî Rüştîyesi’ne girerek eğitimine başladığı belirtilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 21; 2021, s. 19).

“Bir Önder Yetiştiriyor” adlı alt başlığında bilgilerin verildiği sayfada yer alan “Bilgi Notu” adlı kutucukta; Zübeyde Hanım’ın atalarının, Fatih Sultan Mehmet Devri’nde Konya’dan Rumeli’ye göç ettirilen Konyarlar adlı Türkmenlerden olduğu bilgisine yer verilmiştir. Ailesinin Langaza’ya sonrasında da Selanik’e göç ettikleri belirtilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 21; 2021, s. 19).

“Bir Önder Yetiştiriyor” adlı alt başlığında bilgilerin verildiği sayfada yer alan “Oku-yorum” kutucuğunda, Atatürk’ün çiftlikte kız kardeşiyle olan anısını anlattığı bir alıntıya yer verilmiştir;

“Babamın vefatı, bizi ayakta tutan kuvvetli bir desteğin yıkılması gibi bir şey oldu. Adeta kendimi yalnız hissettim. Dayım bize çok iyi davrandı. Acımızı unutturabilmek için gayret gösterdi. Allah razı olsun. Çiftlik hayatına karıştım. Tarla bekçiliği yaptığımda oldu. Makbule ile beraber bakla tarlasının ortasındaki bir kulübede oturduğumuzu ve kargaları kovmakla

uğraştığımızı hiç unutmam. Dayım Hüseyin ağa bu işleri, sırf biz meşgul olalım diye buluyordu.” (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 21; 2021, s. 19).

Şekil 78. Halide Edip Adıvar (Çevik vd., 2018, 2019, s. 61; 2020, s. 59; 2021, s.57).

Ders kitaplarında, sayfaların en alt kısmında tarihi olaylarla ilgili kronolojiye yer verilmiştir. Bir kronolojide ise 1923 senesinin yakınına “Mustafa Kemal Paşa Latife Hanım ile evlendi.” bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 101; 2021, s. 99). Diğer yazarlara ait ders kitaplarındaki kronoloji kısmında bu bilginin bulunmaması bir farklılık oluşturmaktadır.

“Türk Medeni Kanunu” başlığında, Medeni Kanun’un kabulü ile Türk kadınının toplumsal hayatta her çeşit sosyal haklara kavuştuğu, tek eşlilik kuralı getirildiği, kadına boşanma hakkının verildiği, evliliğin resmî nikâh memuru önünde yapılmasının kabul edildiği bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 113; 2021, s. 111).

Şekil 79. Atatürk ve çağdaş Türk toplumu (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 121; 2021, s. 119).

“Şapka İnkılabı ve Kıyafette Yapılan Düzenlemeler” başlığında, Türk inkılabında kadının giyimi ile ilgili bir yasal düzenleme gerçekleştirilmediği ve kadınların, giyim konusunda

modern dünya ile uyumlu hale gelmelerinin doğal akışına bırakıldığı ifade edilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 122; 2021, s. 120).

“Soyadı Kanunun Kabulü” başlığında, Soyadı Kanunu ile aynı sene çıkartılan bir yasa ile “ağa, hacı, hafız, molla, bey, beyefendi, hanım, hanımefendi, paşa, hazretleri” şeklindeki unvanların resmî kullanımı yasaklandığı bilgisi geçmektedir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 124; 2021, s. 122).

“Türk Kadınına Verilen Haklar” başlığında, Atatürk’ün Türk kadını ile ilgili olarak, kadınların toplumsal hayatta erkeklerle birlikte yürüyeceği ve birbirlerine yardım edeceklerine dair ifadesine yer verilerek kendisinin, kadınlar ile ilgili eşitlikçi bakış açısına sahip olduğu bilgisi verilmiştir. Toplumsal hayatta kadınların, erkekler ile eşit konuma getirilmesinde ilk adımın, 1926 senesinde Medeni Kanun’un kabul edilmesiyle atıldığı bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 124; 2021, s. 122).

Şekil 80. Atatürk ve çağdaş Türk kadınları, 5 Mayıs 1926 (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 124; 2021, s. 122).

Şekil 81. Mustafa Kemal Atatürk ile eşi Latife Hanım ve Fethi Okyar ile eşi Galibe Hanım (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 141; 2021, s. 139).

“Rusya’da Bolşevik İhtilali” başlığında, Bolşeviklerin Brest Litowsk Antlaşması ile savaştan çekildikten sonra kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik düzenlemeler yaptıkları ifade edilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 156; 2021, s. 154).

“1950’li Yıllarda Türkiye” alt başlığı “Sosyal ve Kültürel Hayat” başlığında, 1950’li senelerde önemli ses sanatçılarının isimleri arasında, Müzeyyen Senar’ın ismine yer verilmiştir. 1950-1960 seneleri sinema tarihinde, Yeşilçam Sineması olarak geçtiği belirtilerek, Halıcı Kız ve Gelinin Muradı bu dönem çekilen filmlerden bazıları olduğu ifade edilmiştir. Neriman Köksal ve Belgin Doruk’un Türk sinemasının önemli isimlerinden olduğu ve bu devirde ilk filmlerine imza atarak oyunculuğa başladıkları bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 192; 2021, s. 190). “Sıra Sizde” adlı kutucukta öğrenciden, Halıcı Kız filmini izlemesi ve devrin dikkat çeken yanlarını sınıfta tartışmaları istenmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, s. 192).⁵³

Şekil 150. Halıcı Kız (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 192).⁵⁴

2.4.16.4. Siyasi Temada Kadın İmaji

1924 Anayasasında süreç içerisinde yapılan değişikliklerden bahsederken kadınlara 1930 senesinde belediye, 1933 senesinde muhtarlık, 1934 senesinde ise genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı verildiği ifade edilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 111; 2021, s. 109).

“Türk Kadınına Verilen Haklar” başlığında, Medeni Kanun ile kadınlar, toplumsal hayatta erkekler ile eşit hale getirilirken, siyasi hayatta seçme ve seçilme hakkı verilmediği ifade

⁵³ Bu bilgiye 2020 ve 2021 baskılarında yer verilmemiştir.

⁵⁴ Bu resme 2021 baskısında yer verilmemiştir.

edilmiştir. Siyasi açıdan eşitliği sağlayacak olan ilk atılımın, 1930 senesinde Türk kadınına belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkının verilmesiyle gerçekleştiği belirtilmiştir. Sonrasında 1933 senesinde muhtarlık seçimlerine katılma ve 5 Aralık 1934 tarihinde ise genel seçimlerde, seçme ve seçilme hakkı kazanmalarıyla hem toplumsal hem de siyasi hayatta tam bir eşitliğe kavuştukları bilgisi geçmektedir. 1935 senesinde meydana gelen ilk genel seçimlerde, kadınların ilk oyunu kullandığı ve meclise on sekiz kadın vekil girdiği belirtilmiştir. Türk kadınının hem Medeni Kanun hem de seçim yasalarıyla, sosyal ve siyasi haklara dünyadaki pek çok medeni ülkeden önce kavuştuğu belirtilmiştir. Fransa ve İsviçre gibi modern Batı ülkelerinde kadınların, Türk kadınından sonra siyasi hak elde ettiği ifade edilerek Fransa’da 1944, Yunanistan’da 1952 ve İsviçre’de 1974 senelerinde kadınlara bu hakkın tanındığı belirtilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 124; 2021, s. 122).

Ders kitaplarında, sayfaların en alt kısmında tarihi olaylarla ilgili kronolojiye yer verilmiştir. Bir kronoloji cetvelinde 26 Ekim 1933 tarihine, “Türk kadınlarına köy ihtiyar heyetlerine seçilme ve bu heyetleri seçme hakkı verildi.” bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 124; 2021, s. 122).

Bir başka sayfadaki kronoloji cetvelinde, 5 Aralık 1934 tarihine “Türk kadınlarına milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildi.” bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 126; 2021, s. 124).

Üçüncü ünitenin sonunda yer alan “Atatürk İlkeleri ve İnkılapları” adlı bir tabloda, Cumhuriyetçilik ve Halkçılık ilkelerinin olduğu alanlarda, “Kadınlara seçilme ve seçilme hakkı verilmesi” ifadesi geçmektedir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 132; 2021, s. 130).

“Serbest Cumhuriyet Fırkası” başlığında, Mustafa Kemal’in çok partili sisteme geçiş için bir deneme daha yapmak istemesiyle, yakın arkadaşı Fethi Okyar’ı yeni parti kurması için ikna ettiği ve yeni partiye güven sağlanması için çocukluk arkadaşları olan milletvekilleri ile kız kardeşi Makbule Hanım’ın bu partide vazifede bulunmasını istediği bilgisine yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 141; 2021, s. 139). Parti programında bulunan, kadına siyasi hak verileceği ile ilgili bilgiye yer verilmemiştir.

Şekil 82. 1950 yılıl CHP seçim afişı (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 178; 2021, s. 176).

Kronoloji cetvelinde, 1991 senesinde “Muğla valiliğine atanan Lale Aytaman, Türkiye’nin ilk kadın valisi oldu.” bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 227; 2021, s. 225).

“28 Şubat Darbesi/Müdahalesi” başlığında, 28 Şubat 1997 tarihinde Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan ile Doğru Yol Partisi lideri Tansu Çiller hükümetinin silahlı kuvvetlerce istifaya zorlandığı bilgisi geçmektedir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 228; 2021, s. 226).⁵⁵

Yine aynı başlığın devamında, Refah Partisi-Doğru Yol Partisi koalisyon antlaşmasına göre başbakanlık vazifesinin sırayla yapılacağı ve Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan’ın, görevi Tansu Çiller’e devretmek için başbakanlıktan istifa ettiği bilgisine yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, s. 230; 2020, s. 229; 2021, s. 227).

Şekil 83. Tansu Çiller ve Necmettin Erbakan (Çevik vd., 2018, 2019, s. 230; 2020, s. 229; 2021, s. 227).

⁵⁵ Bu bilginin yer aldığı başlık, 2018 ve 2019 baskılarında “28 Şubat Darbesi” olarak verilirken, 2020 ve 2021 baskılarında “28 Şubat Müdahalesi” olarak verilmiştir.

Kronoloji cetvelinde, 1993 senesinde “Tansu Çiller, Türkiye’nin ilk kadın başbakanı oldu.” bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 233; 2021, s. 231). Diğer ders kitaplarının kronoloji kısmında bu bilgiye yer verilmemiştir. İlk kez bu ders kitabında geçmektedir.

2.4.16.5. Eğitim Temasında Kadın İmajı

Şekil 84. Cumhuriyet kutlamalarından bir görüntü (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 101; 2021, s. 99).

Mustafa Kemal Atatürk’ün, eğitim öğretim alanında yapılması hedeflenen yenilikleri, 1 Mart 1922’deki TBMM’nin açılış konuşmasında ifade ettiği belirtilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 114; 2021, s. 112). Bunlardan birisinin de kadınların, erkekler ile aynı öğretim aşamalarından geçirilerek yetişmelerine önem verileceği ifadesine yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 115; 2021, s. 113).

Şekil 85. Atatürk, Kız Enstitüsünde ders izlerken Adana, 19 Kasım 1937 (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 115; 2021, s. 113).

Şekil 86. Atatürk Darülfünun sıralarında ders dinlerken (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 119; 2021, s. 117).

“Türk Kadınına Verilen Haklar” başlığında, karma eğitime 1927-1928 eğitim öğretim yılı itibariyle geçilmesiyle Türk kadınının, erkekler ile eşit koşullarda eğitim ve çalışma yaşamına dahil olma hakkı kazandığı ifade edilmiştir. Devrin istatistiklerine bakıldığında, Atatürk devrinde ilköğretim kademesinde en fazla artışın %323 ile kız öğrencilerde olduğu bilgisi verilmiştir. Bilgi, beceri ve davranış açısından eğitilmelerini amaçlayan Kız Enstitüleri’ndeki kız öğrenci sayısında %225 artış sağlandığı ifadesine yer verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 124; 2021, s. 122).

Şekil 87. Atatürk yurt gezisinde, İzmit 5 Haziran 1928 (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 130; 2021, s. 128).

“Sağlık Alanındaki Gelişmeler” başlığında Cumhuriyet Devri’nde, sağlık hizmetlerinin yaygın hale getirilmesi yönündeki amaca uygun olarak, 1924 senesinde Ebe Okulu ve 1925 senesinde ise Kızılay Hemşire Okulu’nun kurulduğu bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 129; 2021, s. 127).

2.4.16.6. Ekonomi Temasında Kadın İmajı

“Türk Medeni Kanunu” başlığında, Türk Medeni Kanunu’nun kabulü ile Türk kadınına, farklı mesleklerde çalışma hakkı ve mirastan eşit pay alma hakkı tanındığı bilgisi verilmiştir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 113; 2021, s. 111).

“Türk Kadınına Verilen Haklar” başlığında, mesleğe yönelik kurulan okullarda eğitim alan kız öğrenciler, okulu bitirince çalışma hayatına dahil olmaya başladıkları ifade edilmiştir. Meslek alanında en fazla artışın %352 oranı ile kadın öğretmenlerde olduğu ve Cumhuriyet ilan edildiğinde kadın öğretim üyesi mevcut değilken, 1938 senesinde doksan dokuz tane olduğu bilgisi geçmektedir (Çevik vd., 2018, 2019, 2020, s. 124; 2021, s. 122).

2.4.17. T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 12 Ders Kitaplarında Kadın İmajı (Doç. Dr. Bahattin Demirtaş)

2.4.17.1. Askeri Temada Kadın İmajı

“I. Dünya Savaşı Sırasında Anadolu” başlığı altında yer alan “Genel Ağ Kaynağı” adlı kutucukta, I. Dünya Savaşı’nda İstanbul’da olan Harry Stuermer’ın, o zamanlardaki Osmanlı’nın başkentiyle ilgili yaptığı incelemelerde, ülkenin içindeki durumu hakkında önemli bilgiler verdiği ve aklıktan kadınların yerde olduğunu belirttiği ifadesine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 37).

Yine aynı başlığın altında, I. Dünya Savaşı’ndaki genel seferberlikten ötürü erkeklerin büyük bir bölümünün askerlikte olmasıyla, Türk kadınının çok daha fazla sorumluluk almak zaruriyetinde kaldığı ve savaş şartlarından dolayı kadınların bir yandan ev işlerine baktıkları diğer yandan da öğretmenlik, hemşirelik ve ebelik mesleklerinde çalışarak iş hayatında yer aldıkları ifadesine yer verilmiştir. Askerlere çamaşır, üniforma ve kum torbası diken kadınların bir taraftan da cephede mermi ve cephane yaptığı bilgisi verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 37).

Şekil 88. Çanakkale Savaşlarında görev yapan Türk hemşireler (Demirtaş, 2019, 2020, s. 37).

“Milli Cemiyetler” başlığı altında, Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti’nin Sivas valisi Reşit Paşa’nın eşi Melek Reşit Hanım ve arkadaşları tarafından Sivas’ta kurulduğu belirtilmiştir. İstanbul Hükümeti ile İtilaf Devletleri’ne karşı protesto yayınladıkları ve millî orduya da para ve malzeme yardımı yaptığı bilgisi geçmektedir (Demirtaş, 2019, s. 53; 2020, s. 54).

İzmir’in işgali ve yapılan mitingler hakkında bilgi verilen “İkinci El Kaynak” adlı kutucukta; 19 Mayıs 1919 tarihinde, Fatih Parkı’nda bir miting gerçekleştiği ve mitingde başta, Halide Edip Hanım’ın sonrasında da birçok kişinin, İzmir’in işgaliyle ortaya çıkan durumu ve bu işgali kabul edemeyeceklerini belirten konuşma gerçekleştirdikleri bilgisi geçmektedir (Demirtaş, 2019, s. 56; 2020, s. 51).

Şekil 89. Kurtuluş, 20 Mayıs 1919 tarihli İstiklâl Harbi gazete haberi uyarlaması (Demirtaş, 2019, s. 56; 2020, s. 51).

“Güney Cephesi” başlığı altında, 29 Ekim 1919 tarihinde Fransız işgalcilerinin, Maraş şehrine girdiği ve bir kadının başörtüsünü açmaya çalışan bir Fransız askerini, Sütçü

İmam'ın öldürmesiyle halkın, düşmana karşı birlik ve beraberlikle Maraş'ı savunduğu ifadesi geçmektedir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 75).

Aynı başlığın devamında bulunan “Genel Ağa Kaynağı” adlı kutucukta Fransızların, Maraş'ı işgal etmesiyle Şekerci Ökkeş isimli bir çocuğun cepheye koşması üzerine annesinin, kendisine henüz küçük olduğunu ve vurulabileceğini ifade etmesi üzerine annesine, yaşı küçük olsa da imanının büyük olduğunu söylediği bir anne-oğul anekdotuna yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 76).

“Sütçü İmam (1872-1922)” adlı biyografi kutucuğunda, 31 Ekim 1919 tarihinde Fransız Ermeni devriyesinden bir askerin, hamamdan çıkan üç kadın ve eşyalarını taşıyan bir erkek çocuğunu görmesiyle, “*Burası artık Türk memleketi değildir. Fransız müstemlekesinde peçe ile gezilmez!*” diye bağırarak kadınların peçesini açmak istediği belirtilmiştir. Bu duruma ilk müdahale eden Sait Çakmakçı'nın, kadınlara dokunmamalarını söyleyerek onların üzerine yürüdüğü, askerlerin vurmasıyla ağır yara aldığı ve o sırada da Sütçü İmam'ın, askerleri vurarak birini öldürdüğü ifadesine yer verilmiştir (Demirtaş, 2020, s. 76).⁵⁶

“Şehit Mehmet Kâmil (1906-1920)” adlı biyografi kutucuğunda 21 Ocak 1920 tarihinde, on dört yaşındaki Mehmet Kâmil ile annesi eve dönerken birkaç Fransız askerinin, annesinin önünü keserek peçesini açmak istediği belirtilmiştir. Kadının bağırarak direnmeye çalışması üzerine oğlu Mehmet Kâmil'in askerlere taş attığı ve onların da çocuğu süngüyle şehit ettiği bilgisine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 77).

Şekil 90. Şehit Kâmil anıtı-Gaziantep (Demirtaş, 2019, 2020, s. 77).

⁵⁶ Burada kadınlar ile ilgili geçen bilgiye 2019 baskısında yer verilmemiştir.

“Tayyar Rahmiye (1890-1920)” adlı biyografi kutucuğunda Tayyar Rahmiye’nin Güney Cephesi’nde, 9. Tümeinde kendi isteğiyle bir bölüğün komutanlığını yaptığı, Fransızlara saldırı için vazifelendirilen bölüğün duraksadığını gördüğünde “*Ben kadın olduğum hâlde ayakta duruyorum da siz erkek olduğunuz hâlde yerlerde sürünmekten utanmıyor musunuz?*” diye konuşarak askerleri cesaretlendirdiği ve karargâhın alındığını göremeden şehit olduğu bilgisi geçmektedir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 78).

Kurtuluş Savaşı’na dahil olan Halide Edip’in, “Türk’ün Ateşle İmtihanı” adlı eserinde, düzenli orduya geçişi anlattığı kısımdan bir alıntıya yer verilmiştir. Bu bilginin ardından öğrenciye, tarihi gerçeklerin romanlara yansımaları ile ilgili neler düşündükleri sorulmuştur. (Demirtaş, 2019, 2020, s. 80).

“Başçavuş Halide Edip (Adivar) (1884-1964)” adlı biyografi kutucuğunda, Millî Mücadele’ye halkın da dahil olmasını sağlamak amacıyla mitinglerde konuşmalar yaptığı ve bunda etkili olduğu belirtilmiştir. Divan-ı Harb-i Örf Mahkemesi’nde hakkında idam kararı verildiği, Ankara’da Genelkurmay’da Batı Cephesi Karargâhı İkinci Şubesi’nde onbaşı olarak vazife aldığı ve önce çavuş sonra başçavuşluğa terfi ettiği bilgisi verilmiştir. Uzun süre cephede savaşarak gösterdiği yararlılıklardan dolayı İstiklâl Madalyası verildiği bilgisine yer verilmiştir (Demirtaş, 2020, s. 80).⁵⁷

Şekil 91. Kastamonu'daki Şerife Bacı anıtı (Demirtaş, 2019, 2020, s. 88).

“İstiklâl Yolu” başlığı altında, İnebolu’ya gemilerle getirilen mühimmatın kayıklar ile kıyılara getirilmesi üzerine malzemelerin, Kastamonu’nun kahraman kadınları, yaşlıları ve çocukları tarafından sırtlarında veya kağı arabalarıyla Ankara’ya getirildiği bilgisine yer verilmiştir.

⁵⁷ Bu bilgiye 2019 baskısında yer verilmemiştir.

Halime Çavuş ve Şerife Bacı gibi pek çoğunun kahramanlıklarının sonsuza kadar yaşatılacak nitelikte olduğu ifade edilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 88).

Aynı başlığın devamında bulunan “Genel Ağ Kaynağı” adlı kutucukta, Şerife Bacı hakkında bilgiye yer verilmiştir. Fakat 2019 ve 2020 baskılarında farklı kaynaklardan alınan bilgilere yer verilmiştir. Bu sebeple bilgi farklılığı vardır.

Şerife Bacı’nın Kastamonulu olduğu, 1921 senesinin ilk aylarında İnebolu’dan aldığı cephaneleri Kastamonu’ya götürdüğü ve kış koşullarından dolayı bağlı olduğu kağnı kolundan ayrı kaldığı belirtilmiştir. Kastamonu kışlasına yaklaşıp da donmaktan kurtulamadığı ve sabah devriye ekiplerinin bebek ağlama sesini takip etmeleriyle, kardan etkilenmemesi için örtülen cephanenin arasına otlara yatırılmış bir bebek buldukları bilgisi geçmektedir (Demirtaş, 2019, s. 88).

1921 senesinde, yaşlılar ile kadınların İnebolu’dan aldıkları cephaneyi kağnıyla cepheye taşıdıkları ve çocuk, yaşlı, kadın kötü hava şartlarında Küre Dağlarını geçmek için var güçleriyle yola devam ettikleri ifadesi geçmektedir. Kağnılardan birini yirmili yaşlardaki Şerife Bacı’nın götürdüğü ve dokuz aylık bebeğini üşümemesi için cephanelerin arasındaki otlara koyarak kazağını da bebeği ile silahların üstüne örttüğü belirtilmiştir. Zorlu hava şartlarına dayanamayıp Kastamonu civarında cephanenin üzerine yatmış şekilde donarak vefat ettiği ve küçük kızının kurtulduğu bilgisi verilmiştir (Demirtaş, 2020, s. 88).

Ardından öğrenciden, bu bilgidan yola çıkarak Türk kadınının Millî Mücadele senelerindeki kahramanlıklarını değerlendirmesi istenmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 88).

Şekil 92. Tekâlif-i Milliye Emirleri üzerine orduya yardım etmek için seferber olan halk (Demirtaş, 2019, 2020, s. 89).

“Başkomutanlık Yasası’nın ve Tekâlif-i Milliye Emirlerinin Kabulü” başlığı altında bulunan etkinlik kutucuğunda, Ankara’dan Emine Hala namındaki bir kadının biriktirdiği parasıyla bir koç alıp orduya bağışladığı bilgisi verilmiştir. Öğrenciden de bu ve diğer bilgilerden, resimlerden yola çıkarak Millî Mücadele Devri’nde Türk milletinin dayanışma içinde olmasıyla ilgili fikirlerini belirtmesi istenmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 90).

Şekil 162. Cepheye mermi hazırlayan çocuklar (Demirtaş, 2019, 2020, s. 90).

“Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos-13 Eylül 1921)” başlığı altında bulunan “Gördesli Makbule Hanım 1902-1922” adlı biyografi kutucuğunda, Gördesli Makbule Hanım hakkında bilgiye yer verilmiştir. Fakat 2019 ve 2020 baskılarında farklı kaynaklardan alınan bilgiler verilmiştir. Bu sebeple bilgi farklılığı vardır.

Makbule Hanım’ın, her baskında yanından ayırmadığı Japon filintasını aldığı, düşmandan ele geçirdiği atına bindiği ve birliğin gerisinde bulunduğu bilgisi verilmiştir. Efelerden daha iyi ata bindiği ve tehlike anında silahı önce kendisinin ateşlediği belirtilmiştir. Akıncı kollarla dağlarda dolaştığı, en umutsuz durumlarda efeleri yüreklendirdiği ve her çatışmada kahramanca savaştığı ifadesi geçmektedir. Kocasıyla iki kez pusuya düşürülse de kurtulmayı başardığı, Güvemdere Muharebesi’nin kazanılmasında büyük etkisi olduğu ve çekilen birlikleri yüreklendirerek düşmana karşı tekrardan saldırmasını sağladığı belirtilmiştir (Demirtaş, 2019, s. 93).

Gördesli Makbule’nin, Yunan işgali sırasındaki akıncılar müfrezesindeki Halil Efe’nin eşi ve yirmi yaşında cesur bir kadın olduğu belirtilmiştir. 1921 senesinde evlendikten sonra kocasıyla, yurdun kurtuluşu için dağa çıkarak sekiz ay düşmanla çatıştığı ve İstiklâl Harbi’nin olumlu sonuçlanacağına inanarak sabır ve azimle erkeklere büyük örnekler verdiği, onların motivasyon kaynağı olduğu ifadesine yer verilmiştir. Kendisinin siyah

pantolon, uzun ceket, çizme, siyah başlık giydiği ve elinde Japon filintası taşıdığı bilgisi verilmiştir (Demirtaş, 2020, s. 93).

şekil 93. Gördesli Makbule Hanım (Demirtaş, 2019, 2020, s. 93).

“Büyük Taarruz (26-30 Ağustos 1922)” başlığı altında, Başkomutanlık Meydan Muharebesi’nin kazanılmasında Türk milletinin kahramanca mücadelesinin etkili olduğu ve bu kahramanlardan birisinin de bu savaşta yer alan Fatma Seher Hanım olduğu bilgisi verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 95).

“Fatma Seher (Erden) Hanım (Kara Fatma) (1888- 1955)” adlı biyografi kutucuğunda, gerçek adının Fatma Seher olduğu, Sivas Kongresi’nde Atatürk’ten vazife istediği belirtilmiş ve sözünden alıntı “*Kadın isem Türk de değil miyim? Bana iş göster!*” şeklinde geçmektedir. Coğunluğun dul kadınlardan meydana geldiği, üç yüz kişilik birliğiyle üç meydan savaşına katıldığı ve savaş bölgesinde birlik yöneten ilk kadın zabiti olduğu bilgisi geçmektedir. Bu kutucuğun altında da Millî Mücadele’nin kazanılmasında Fatma Seher dışında, şerife Bacı gibi farklı şekilde katkıları olan pek çok yerel kahramanın olduğu bilgisi geçmektedir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 95).

şekil 94. Fatma Seher (oturanlardan ortada) (Demirtaş, 2019, 2020, s. 95).

“Pasifik’te Savaşın Sona Ermesi ve Japonya’ya Atılan Atom Bombaları” başlığı altında bulunan “Genel Ağ Kaynağı” adlı kutucukta, ağustos ayının sonlarına doğru Truman günlüğünde, atom bombasının askeri olarak kullanılması gerektiği sivillere, kadınlara ve çocuklara karşı atılmaması gerektiğinin yazıldığı belirtilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 183).

“Kıbrıs Sorunu’nun Ortaya Çıkış Nedenleri” başlığı altında, Akritas adındaki plan çerçevesinde amacın, Kıbrıs adasındaki Türkleri ortadan kaldırmak ve oradan kaçmaya zorlamak olduğu belirtilmiştir. Rum çetelerinin, 23 Aralık 1963 tarihinde bu plan çerçevesinde saldırıya geçtiği ve 24-25 Aralık gecesinde de Kıbrıs Türk Alay Komutanlığı doktoru Tabip Binbaşı Nihat İlhan’ın evine baskın yapmalarıyla eşinin ve üç çocuğunun öldüğü bu olaya Kanlı Noel Olayları denildiği bilgisi geçmektedir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 225).

“15 Temmuz Milletin Zaferi” başlığı altında, 15 Temmuz 2016 tarihinde kadın, erkek, genç ve yaşlı herkesin meydanlara çıktığı ifadesine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 251).

“Terörle Mücadele” başlığı altında yer alan “Genel Ağ Kaynağı” adlı kutucukta, PPK’nın otuz beş yıla yakın bir sürede gerçekleştirdiği terör eylemlerinde bebek, çocuk ve kadınlar da dahil binlerce sivil öldürdüğü bilgisine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 254).

2.4.17.2. Hak Temasında Kadın İmajı

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabulü (17 Şubat 1926)” başlığı altında, Türk Medeni Kanunu ile hukukta vatandaşlar arasındaki din ile mezhep farkının ortadan kaldırıldığı bilgisi geçmektedir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 114).

Aynı başlığın devamında bulunan “Genel Ağ Kaynağı” adlı kutucukta, Medeni Kanun için Türkiye’ye gelerek çalışma yapan İsviçreli Profesör Hans Leeman’ın, kanun ile gelen yenilikleri yazdığı makalesinde, kadınlara sağlanan ilerlemenin özetini verdiği belirtilmiştir. İsviçre’den tam tersi olarak Türk yasasında, mülk ayrılığı ilkesinin getirilmesinin, İsviçre’den üstün olmayı ve Avrupa’daki kadın özgürlüğünün idealine ulaşma şeklinde nitelendirdiği bilgisine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 114).

“Kadın Hakları” başlığı altında, Mustafa Kemal tarafından kadın erkek arasında hukuki açıdan tam bir eşitlik sağlanmaya çalışılacağı belirtilmiştir. 4 Haziran 1933 tarihinde, Mustafa Kemal’in, devlet ve fikir insanlarıyla bir konuşmasından şöyle bir alıntıya yer verilmiştir; “*Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir. Biz cumhuriyeti kurduk: O, on yaşını doldururken demokrasinin bütün gereklerini sırası geldikçe uygulamaya koymalıdır. Kadın haklarını tanımak da bunun bir gereği olacaktır. Rahat olunuz.*” (Demirtaş, 2019, 2020, s. 127). Öğrenciden, Cumhuriyetin ve Atatürk inkılaplarının Türk kadınına sağladığı olanaklarla ilgili bir değerlendirme yapması istenmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 128).

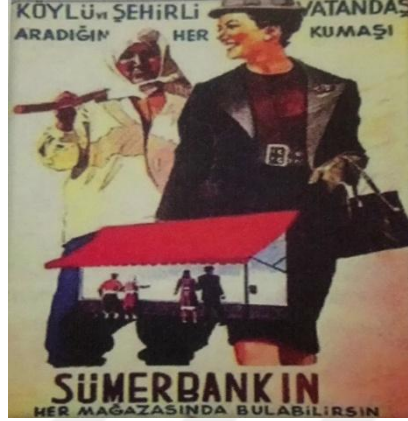
2.4.17.3. Toplumsal Temada Kadın İmaju

“Mustafa Kemal’in Ailesi ve Eğitim Hayatı” başlığı altında, Mustafa Kemal’in annesinin Sofuzade Feyzullah Efendi’nin kızı olduğu ve ailenin soyu, Anadolu’dan Rumeli’ye iskân edilen Konyar Yörüklerinden geldiği bilgisi verilmiştir. “Genel Ağa Kaynağı” adlı kutucukta ise Ali Rıza Efendi’nin, 1871 senesi civarında Zübeyde Hanım ile evlendiği, dünyaya gelen Fatma, Ahmet ve Ömer adlı çocuklarının küçük yaşlarda vefat ettiği ve Mustafa’dan sonra dünyaya gelen Makbule (başta Boysan, sonra Atadan)’nin yaşadığı, Naciye’nin ise on iki yaşında vefat ettiği belirtilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 12).

“Mahalle Mektebi ve Şemsi Efendi Okulu” başlığı altında, Mustafa Kemal’in okul çağına gelmesiyle anne ve babasının arasında fikir ayrılığının meydana geldiği, annesi onun Mahalle Mektebi’ne gitmesini isterken babası ise yeni açılan Şemsi Efendi Okulu’nda eğitim almasını istediği ve ilk olarak 1886 senesinde annesinin talebiyle Hafız Mehmet Efendi’nin Mahalle Mektebi’ne gittiği sonra da babasının talebiyle Şemsi Efendi Okulu’na gittiği bilgisi verilmiştir. Ali Rıza Efendi vefat edince, Zübeyde Hanım’ın çocuklarıyla beraber Langaza’daki kardeşi Hüseyin Ağa’nın yanına gittiği ve Zübeyde Hanım’ın, Mustafa Kemal’in eğitimini düşünmesinden ötürü onu Selanik’teki teyzesinin yanına gönderdiği ifadesine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 13).

“Selânik Mülkiye Rüştîyesi-Selânik Askerî Rüştîyesi” başlığı altında Mustafa Kemal’in, annesini bilgilendirmeden Selânik Askerî Rüştîyesi’nin sınavlarına girerek başarı sağladığı ve annesini ikna etmesinin zor olmadığı bilgisine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 13).

Bir etkinlik kutucuğunda öğrenciden, II. Abdülhamid’in tahtan indirilmesinin ardından meydana gelen gelişmelerle ilgili olarak Ayşe Sultan’ın, “Babam Sultan Abdülhamit” adlı hatıratını okuması istenmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 23).

Şekil 95. Sumerbank afişi (Demirtaş, 2019, s. 105).⁵⁸

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabulü (17 Şubat 1926)” başlığı altında, Türk Medeni Kanunu ile kadınlara boşanmada, şahitlikte eşitlik ve tek kadınla evlilik ile nikâh zorunluluğu getirildiği bilgisi verilmiştir. Ayrıca öğrenciye, Türk Medeni Kanunu’nun aile yapısında ve kadının toplumdaki yerinde ne şekilde değişiklikler meydana getirdiği sorulmuştur (Demirtaş, 2019, 2020, s. 114).

Afet İnan’ın bir anısını içeren “İkinci El Kaynak” adlı kutucukta Afet İnan’ın, 1928 senesinde bir Fransızca coğrafya kitabında rastladığı, Türklerin hakkında sarı ırka mensup ikinci nevi insan olduklarını belirten ifadeyi Atatürk’e göstermesi üzerine, Türk tarihinin araştırılmaya başlanmasıyla ilgili kendi anlatımıyla bir anısına yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 118).

“Soyadı Kanunu (21 Haziran 1934)” başlığı altında Atatürk’ün, çoğu yakınına Türkçe kelimeler kullanarak soyadı verdiği ve bunlardan bazısının İnönü, Arıkan, Aras, Bayar, Okyar, Peker, Tanrıöver, Gökçen olduğu belirtilmiştir. 29 Ekim 1934 tarihinde efendi, bey, paşa, hanım gibi unvan ve lakapların kaldırılması için bir yasa çıkarıldığı bilgisi geçmektedir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 126).

⁵⁸ Bu resme 2020 baskısında yer verilmemiştir.

“Kadın Hakları” başlığı altında Mustafa Kemal’in, Türk kadınlarının toplumsal statüsünde köklü değişikliğe gitmek istediği belirtilmiştir. 7 Şubat 1924 tarihinde, İstanbul’da kurulan Türk Kadınlar Birliği’nin tek partili devrin tek kadın örgütü olduğu ve gayesinin de kadınlığı, fikri ve sosyal alanlarda Atatürkçü bir çizgide yükselterek modern bir düzeye ulaştırmak olduğu bilgisi verilmiştir. Türk kadınının, gerçekleştirilen birçok inkılabın da etkisiyle az bir zamanda, eğitimden sosyal alana kadar toplumda mühim olanaklar elde ettiği bilgisi verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 127). Mustafa Kemal’in, kadın haklarıyla ilgili başlattığı reformun zaman içerisinde kadının, iş ve aile hayatında rolünün değişmesini sağlamakla birlikte, cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında da mühim gelişmelerin meydana geldiği ifade edilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 128).

“Ekonomi Alanında Meydana Gelen Gelişmeler” alt başlığı “Tarım Politikası” başlığı altında bulunan “Genel Ağ Kaynağı” adlı kutucukta, Abidin Paşa’nın eşi Faika Hanım’ın arazisi üzerinde çalışıldığı, Atatürk’ün bu verimsiz toprağa ederinden fazla değer biçtiği ve kendi kaynaklarından ödeme yaparak az zamanda çiftlik arazisini genişlettiği bilgisi verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 130).

“Atatürk’ün Ölümü ve İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanı Seçilmesi” başlığı altında bulunan “Genel Ağ Kaynağı” adlı kutucukta, 5 Eylül 1938 tarihinde Atatürk’ün kendisinin yazdığı vasiyetnamesinde, kız kardeşi ve manevi kızları ile ilgili vasiyetleri belirtilmiştir. Yaşadıkları sürece, Makbule’ye ayda bin, Afet’e sekiz yüz, Sabiha Gökçen’e altı yüz, Ülkü’ye iki yüz ve Rukiye ile Nebile adlı manevi kızlarına da yüzer lira verileceği bilgisine yer verilmiştir. Ayrıca Sabiha Gökçen’e bir ev alınabilecek para verileceği ve Makbule Hanım’ın da yaşadığı sürece Çankaya’da oturduğu evin emrinde olacağı ifadelerine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 160).

“Kültürel Gelişmeler” başlığı altında, “Bunları Biliyor Musunuz?” adlı kutucukta, ilk defa 1969 senesinde Altın Koza Film Festivali’nin gerçekleştirildiği ve Fatma Girik’in, Ezo Gelin filmi ile en iyi kadın oyuncu ödülünü aldığı bilgisi verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 242).

“Kültürel Gelişmeler” başlığı altında, Türkiye’de 1960’lardan sonra Anadolu rock, pop, arabesk gibi müzik türlerinin halk tarafından tanınmaya başladığı bu senelerde Emel Sayın, Gülden Karaböcek, Esmeray ve Sezen Aksu gibi sanatçıların önde gelen isimler olduğu bilgisine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 243).

1970-1980 devri sergi etkinliklerinden söz edilen “İkinci El Kaynak” adlı kutucukta, 1970-1980 seneleri arasındaki sergi etkinliklerine bakıldığında, sanat piyasasını belirleyen

isimlerin arasında kadınlardan, Aliye Berger ve Füreyya Koral adlı sanatçıların olduğu ifadesi geçmektedir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 243).

Şekil 96. Ayten Alpman (Demirtaş, 2019, 2020, s. 243).

“Bilim, Sanat ve Spor Alanlarındaki Başlıca Gelişmeler” başlığı altında, 2000’li senelerde yeni sanatçıların sahne almasıyla artan beste ihtiyacı ile geçmişe ait önde gelen parçaların tekrardan seslendirildiği ve Muazzez Ersoy ile Zerrin Özer gibi sanatçıların nostaljik eserleri seslendirmesiyle bu tarzın başladığı bilgisine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 257).

Aynı başlık altında yer alan “Bunları Biliyor Musunuz?” adlı kutucukta Türkiye’nin, Eurovision şarkı yarışmasına ilk olarak 1975 senesinde katıldığı ve Semiha Yankı’nın temsil etme hakkı kazandığı, 1978 senesinde de Nilüfer’in yarışmaya katıldığı sonrasında da ilk ve tek birinciliğin, 2003 senesinde yarışan Sertap Erener ile kazanıldığı bilgisine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 258).

Şekil 97. Sertap Erener (Demirtaş, 2019, 2020, s. 258).

2.4.17.4. Siyasi Temada Kadın İmaji

“Halkçılık” başlığı altında, kadınlara siyasal hak verilmesinde halkçılık ilkesinin temel alındığı bilgisine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 104).

“Anayasa Değişiklikleri” başlığı altında, 1934 senesinde seçimle ilgili değişikliğe gidilerek, yirmi yaşını bitiren her Türk, kadın ve erkeğin milletvekili seçme hakkına sahip olduğu hükmü değiştirilerek, otuz yaşını bitirme hükmü getirildiği belirtilmiştir (Demirtaş, 2019, s. 112; 2020, s. 113).

Şekil 98. Türk Kadınlar Birliğinin İstanbul'da düzenlediği bir miting (1934) (Demirtaş, 2019, 2020, s. 127).

“Kadın Hakları” başlığı altında, Türk Medeni Kanunu’nda bulunmayan siyasi hakların çok kısa bir zaman sonra kadınlara verildiği belirtilmiştir. 3 Nisan 1930 tarihinde kabul edilen Belediye Kanunu ile Türk kadınına, belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verildiği ifadesine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 127). 26 Ekim 1933 tarihinde çıkan kanun ile kadınlara köy muhtarlığına ve muhtarlık heyetlerine seçilme hakkı verildiği ve 5 Aralık 1934 tarihinde ise Türk kadınına milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildiği bilgisi geçmektedir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 128).

Farklı ülkelerde, kadına seçme ve seçilme hakkının verildiği seneler bir tabloda verilmiştir. Öğrenciden, bu ülkeleri Türkiye ile kıyaslayarak incelemeleri istenmiştir. Ayrıca Atatürk ilkelerinin toplumsal alanda gerçekleştirilen inkılaplarla ilişkilendirildiği bir tablo verilmiş ve öğrenciden bu tabloyu da incelemesi istenmiştir. Bu tabloda, toplumsal alanda yapılan

inkılaplardan bir tanesi Türk kadınına sağlanan haklardır. Bu inkılabın ait olduğu Atatürk ilkesinin Cumhuriyetçilik ve Halkçılık olduğu belirtilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 128).

Serbest Cumhuriyet Fırkası parti programının anlatıldığı “İkinci El Kaynak” adlı kutucukta, parti programında kadınla ilgili olarak, kadına siyasal hakların tanınacağı maddesinin bulunduğu bilgisi verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 146).

Şekil 99. CHP seçim afişi (Demirtaş, 2019, 2020, s. 199).

Şekil 100. 1950 genel seçimleri sırasında vatandaşlar oylarını kullanırken (Demirtaş, 2019, s. 201).⁵⁹

⁵⁹ Bu resme 2020 baskısında yer verilmemiştir.

Şekil 101. 1961 genel seçimlerinde vatandaşlar oy kullanırken (Demirtaş, 2019, 2020, s. 231).

“Türkiye’de Ortaya Çıkan Ekonomik Krizler ve Bu Krizlerin Toplumsal Yansımaları” başlığı altında Tansu Çiller hükümetinin, Türkiye ekonomisinin sürüklendiği bunalımın neticesinde bir önlem paketi kararı aldığı ve “Ekonomik Önlemler Uygulama Planı” şeklinde geçen bu paketin “5 Nisan İstikrar Kararları” olarak anıldığı bilgisine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 246).

Aynı başlığın devamında bulunan “Genel Ağ Kaynağı” adlı kutucukta, zamanın başbakanı olan Tansu Çiller’in en mühim sıkıntının kamu borçları olduğunu bildiği ve bu probleme bir çözüm aradığı belirtilmiştir. Tansu Çiller, kamu borçlarını tamamen bitirmek için özelleştirmelere giriştiği bilgisine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 246).

Şekil 102. SHP genel başkanı Murat Karayalçın ve Başbakan Tansu Çiller (Demirtaş, 2019, 2020, s. 246).

Aynı başlığın devamındaki diğer bir “Genel Ağ Kaynağı” başlığı altında, Tansu Çiller’in başbakanlığı devrinde yaşanan krizin her Türk vatandaşına 1.283 dolara mal olduğu ifadesine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 247).

Kitabın son kısmındaki “Kronoloji” başlığı altında 3 Nisan 1930 tarihinin karşısında “Kadınlara Belediye Seçimlerine Katılma Hakkının Verilmesi” bilgisi verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 277). 5 Aralık 1934 tarihinin karşısında ise “Kadınlara Milletvekili Seçme ve Seçilme Hakkının Verilmesi” bilgisine yer verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 278).

2.4.17.5. Eğitim Temasında Kadın İmajı

“Maarif Kongresi (16-21 Temmuz 1921)” başlığı altında, Maarif Kongresi’nin toplandığı ilk gününde, Atatürk’ün gerçekleştirdiği açılış konuşmasından alıntı şöyle verilmiştir;

“Saygıdeğer Hanımlar, Efendiler,

... Bugün Ankara, millî Türkiye’nin “maarif eğitimini” kuracak olan Türkiye kadın ve erkek Öğretmenler Kongresi’nin burada toplanmasıyla övünmektedir. Gelecek için hazırlanan vatan çocuklarına, hiçbir zorluk karşısında baş eğmeyerek sabırla çalışmalarını ve eğitimdeki çocuklarımızın ana babalarına da yavrularının eğitimlerini tamamlamak için her fedakârlığa katlanmaktan çekilmemelerini öneririm. Büyük tehlikeler karşısında uyanan milletlerin ne kadar kararlı olduğu tarihçe ispat edilmiştir. Silahıyla olduğu gibi beyniyle de mücadele etmek zorunda olan milletimizin birincisinde gösterdiği gücü ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur. Milletimizin temiz karakteri yetenek ile doludur. Ancak bu doğal yeteneği ortaya çıkarabilecek yöntemlerle donatılmış vatandaşlar gereklidir. Bu görev de sizlere düşüyor...” (Demirtaş, 2019, 2020, s. 87).

“Millet Mekteplerinin Açılması (1928)” başlığı altında, 1 Ocak 1929 tarihinde yeni harfleri öğretmek amacıyla açılan Millet Mektepleri’nin, okur yazarlığı olmayan bütün kadın ve erkeklere zaruri hale getirildiği belirtilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 118).

“Kadın Hakları” başlığı altında, “Bunları Biliyor Musunuz?” adlı kutucukta, Cumhuriyet Devri’nde inşa edilen Kız Enstitüleri’nin, kadına bakışın geleneksel yanlarını taşıdığı ve kadına, iyi yaşamaya yönelik bilgiler verdiği belirtilmiştir. Kadına yönelik eğitim olarak meslek edindikleri ve çağdaş, bilgili bir ev hanımı olarak yetiştikleri ifadesine yer verilmiştir. Sonrasında gelişme gösteren Kız Enstitüleri’nde, Batılı yöntemler benimsenerek yurt dışından getirilen bilir kişilerden faydalandığı ve yurt dışına öğretmen ve öğrenci yollandığı bilgisi verilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 127).

2.4.17.6. Ekonomi Temasında Kadın İmaju

Şekil 103. Sümerbank'ın iplik üretim bölümünden bir görünüm (1978) (Demirtaş, 2020, s. 105).⁶⁰

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabulü (17 Şubat 1926)” başlığı altında, Türk Medeni Kanunu ile kadınlara mirastan eşit şekilde pay alma hakkı verildiği ifade edilmiştir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 114).

Şekil 104. İlk kadın il belediye başkanı Müfide İlhan (Demirtaş, 2019, s. 127).⁶¹

“Kadın Hakları” başlığı altında, 1931 senesinde ilk kadın cerrah Dr. Rahime Batu’nun göreve başladığı ve 13 Kasım 1932 tarihinde de Safiye Ali Hanım’ın ilk Türk kadın hükümet doktoru olmasıyla birlikte birçok kadın meslektaşlarına öncü olduğu bilgisi geçmektedir (Demirtaş, 2019, 2020, s. 128).

⁶⁰ Bu resme 2019 baskısında yer verilmemiştir.

⁶¹ Bu resme 2020 baskısında yer verilmemiştir.

2.4.18. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12. Sınıf Ders Kitabı Ders Kitabında Kadın İmajı (Muhammed Edip Erdoğan)

2.4.18.1. Askeri Temada Kadın İmajı

“XX. Yüzyılın Başlarında Osmanlı Devleti” alt başlığı ve “Sosyal Durum” başlığında yer alan bir etkinlik kutucuğunda, “I. Balkan Savaşı’nda göç eden Müslümanlar” adlı resim verilmiş ve öğrenciden, I. Balkan Savaşı sonrasında göç eden Müslüman halkın temsili resmini incelemeleri ve göç eden halkın karşılaştıkları zorluklarla ilgili neler gördükleri açıklamaları istenmiştir (Erdoğan, 2021, s. 31). Bu resimde, kadınlı-erkekli ama kadınlar çoğunlukta olacak şekilde çocuklarıyla beraber, eşyaları ve hayvanlarıyla gittiklerine yer verilmiştir. Bir yandan öğrenciden, kadınların bu zor durumunu görmesi ve belirtmesi istenmiştir.

“Savaş Sırasında Osmanlı Devleti’nde Yaşayan Halkın Durumu” başlığı altında, I. Dünya Savaşı’nın olumsuz tesirini en fazla kadınların, çocukların ve yaşlıların gördüğü ifadesine yer verilmiştir. Kadınların bir taraftan iş hayatında daha aktif olarak üretim açığını kapatmaya çalıştıkları bir taraftan da ailenin mesuliyetini yalnız başına üstlendiği bilgisi verilmiştir. Kadın kadar çocukların da savaşın olumsuz koşullarından etkilendiği ve annesi ile babasını kaybeden pek çok çocuğun yetim kaldığı belirtilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 40).

“İzmir’in İşgali (15 Mayıs 1919)” başlığı altında İzmir’in işgal edilmesiyle karşı mitingler yapıldığı, en büyük mitingin de İstanbul’da yapıldığı ve devrin bilinen isimleri olan Halide Edip Adivar, Mehmet Emin Yurdakul, Nakiye Elgün Hanım, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Selim Sırrı Tarcan ve Münevver Saime Hanım’ın mitinglerde konuşma yaptıkları belirtilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 53).

“Millî Cemiyetler” başlığı altında Anadolu Kadınları Müdâfaa-i Vatan Cemiyeti’nin, Sivas valisi Reşit Paşa’nın kızı olan Melek Hanım’ın önderliğinde kadınlar tarafından kurulduğu belirtilmiştir. Anadolu’nun farklı kentlerinde şubeler açtığını, İstanbul Hükümeti ile İtilaf Devletleri’ne karşı protesto telgrafları yayınladıkları ve yardım kampanyaları organize ederek ordunun ihtiyaçlarını karşıladıkları bilgisi verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 55).

Şekil 105. Anadolu Kadınları Müdâfaa-i Vatan Cemiyeti üyeleri (Erdoğan, 2021, s. 55).

“Maraş Savunması” başlığı altında Fransızların, Maraş’ı işgal ettiği ve Ermenilerin Türk kadınlarına saldırdığı ifade edilmiştir. İşgalci güçlerin, Türk kadınlarının önü keserek *“Burası artık Türklerin değildir. Fransız ülkesinde peçe ile gezilmez.”* demesi üzerine Sütçü İmam’ın, onlara müdahale ettiği ve askerlerden birisini öldürdüğü bilgisi verilmiştir (Erdoğan, 2021, s.75).

“Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)” başlığı altındaki bir etkinlik kutucuğunda Halide Edip Adıvar’ın II. İnönü Muharebesi ile ilgili anısından bir alıntıya yer verilmiştir. Anısı şöyle verilmiştir;

“Bütün silahlar ve cephane Erzurum, Diyarbakır, Sivas’tan develer ve öküz arabalarıyla, yolları olmayan yerlerden geçirilerek, en kötü hava şartları altında getirilmiştir. Silahları tamir edecek yerler yapılmıştır. Erkekler yaya olarak gelmişlerdir. Kadınlar, daha zor bir durumdaydılar. Çünkü öküz arabaları kırılıp çamurlara saplandığı zamanlar, onlar cephaneleri sırtlarında taşırlandı. Aynı zamanda, yine kadınlar ekiyor, biçiyor ve savaşan erkekleri besleyen mahsulü onlar yetiştiriyorlardı.”

Bu bilgiden sonra öğrenciye, yolların durumunun cephanenin nakledilmesinde nasıl etkili olduğu ve kadın ile erkeklerin nasıl bir iş birliği yaptığı soruları yöneltilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 83).

Şekil 106. Cephedeki ordumuz için mermi imal eden kadın ve çocuklar (Erdoğan, 2021, s. 85).

“Tekâlif-i Millîye Emirleri ve Dış Yardımlar” başlığı altında yer alan bir etkinlik kutucuğunda “Tekâlif-i Milliye Emirlerinin uygulanışı” adında, içlerinde birçok kadının da yardımında bulunduğu bir resim verilmiştir ve öğrenciden, Millî Mücadele’nin hangi yönünün vurgulandığını belirtmesi istenmiştir. Bir diğer etkinlik kutucuğunda ise Tekâlif-i Milliye Emirleri doğrultusunda yaşananların anlatıldığı bir alıntıya yer verilmiştir. Bu bilgi şöyledir;

“Anadolu’da bacası tüten, ocağı yanan her ev cephedekiler için bir çift çorap, bir kat iç çamaşırı ve bir çift çarık hazırlayacaktı. Böylece, Türk toplumunun en küçük ünitesi olan aile topluca bir mükellefiyet karşısında kalıyordu. Zaten her aileden en az bir kişi cepheydi. Aile fertleri örecekları bir çift çorabın, hazırlayacakları bir kat çamaşırın ve çarık hâline getirecekleri hayvan derisinin; Anadolu’nun bir başka evinden, bir başka aileden koparak cepheye gelmiş bir askerin sırtını sıcak tutacağını, ayaklarını koruyup ısıtacağını biliyorlardı. Yine biliyorlardı ki cephedeki babaları, oğulları, kocaları, dayıları, amcaları da Anadolu’nun bir başka yerindeki, bir başka evin gelini, kızı, anası tarafından hazırlanan giysilerle üşümeyecekler, korunacaklardı. Elindeki şişe Tekâlif-i Milliye Emri’nin gereğini yerine getirmeye çalışan genç kız, gelin, anne şişin her hareketiyle cephedeki babayı, ağabeyi, kocayı, sevdiğini düşünecek, savaşı her yönüyle duyacak, hissedecekti.”

Bu bilgi üzerine öğrenciye, bu anlatılanların Tekâlif-i Milliye Emirlerinin hangi maddesiyle ilgili olduğu ve Türk milletinin bu emirleri hangi duygu ve düşüncelerle yerine getirdiği sorulmuştur (Erdoğan, 2021, s. 86).

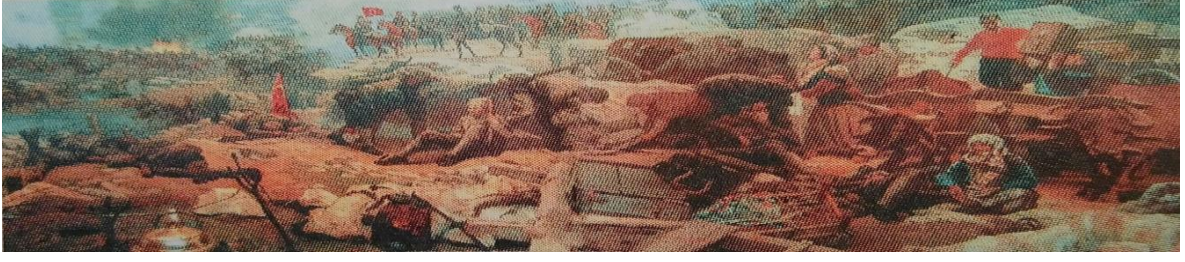

Şekil 107. Tekâlif-i Milliye emirlerinin uygulanışı (Erdoğan, 2021, s. 86).

“Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos-13 Eylül 1921)” başlığı altında, Türk ordusu komutanı Kâzım Özalp Paşa’nın muharebe günlerini anlattığı şu alıntıya yer verilmiştir;

“Düşmanı takip edecek ordunun erzak ve cephane kollarına katılmak için günlerce uzak mesafelerden yola çıkan kağı arabaları, ayakları çıplak, kucaklarında küçük çocukları bulunan Türk kadınları ve genç kızlar tarafından, cephelere getiriliyorlardı. Ankara’da hastanelerde bulunan ve büyük bir dikkat ile tedavi edilen yaralıların çoğu, yaraları kapanmadan bir an evvel cepheye gitmek için direniyorlardı.” (Erdoğan, 2021, s. 87).

Bu alıntı ile kadınların fedakârlıkları ders kitabına yansıtılmıştır.

Şekil 178. Büyük Taarruz panoraması (Erdoğan, 2021, s. 90).

“Millî Mücadele Kahramanları” başlığı altında kadınlar, din görevlileri ve esnaflar gibi halkın farklı kesimlerinden kişilerin, Millî Mücadele’de cephe içinde ve cephe dışında askerlere destekte bulunarak bu mücadelenin kazanılmasına katkı sağladıkları belirtilmiştir. Millî Mücadele’de ordunun ihtiyacı olan mühimmat ve erzâğın onlara götürülmesinde kadın kahramanların yerinin büyük olduğu ve bu kadınlardan birisinin de Şerife Bacı olduğu bilgisi verilmiştir. Şerife Bacı’nın, İnebolu’dan Ankara’ya mermi taşıırken kar yağdığı için bebeğini mermilerin arasına bırakıp örttüğü, hava kötüleşince kafilenden geri kaldığı ve askerlerin bebek sesine geldiklerinde kendisinin donarak öldüğünü gördükleri bilgisi verilmiştir. Bebeğinin yaşadığı ve cephanenin de orduya ulaştırıldığı ifadesine yer verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 95).

Şekil 108. Kara Fatma (Fatma Seher Erden) ve silah arkadaşları (Erdoğan, 2021, s. 95).

Şerife Bacı gibi cephe gerisinde orduya yardım eden kadın kahramanlarla birlikte bir de silahıyla düşmana karşı çarpışan birçok kahramanın da var olduğu ve bu kişilerden birisinin de Kara Fatma lakaplı Fatma Seher Erden Hanım olduğu belirtilmiştir. Kendisinin Birinci Dünya Harbine katıldığı, Mustafa Kemal’den aldığı emirle Kuvâ-yı Millîye kuvvetini meydana getirdiği ve Batı Cephesi’nde Yunanlılarla savaşan önemli bir Millî Mücadele kahramanı olduğu bilgisi verilmiştir. Kara Fatma ile ilgili Feyziye Abdullah Tansel’in

“İstiklâl Harbi’nde Mücahit Kadınlarımız” adlı eserinden bir alıntıya yer verilmiştir. Bu alıntıda Kara Fatma ile ilgili bilgi şöyle geçmektedir;

“Müfrezesine kırk üç kadından başka yedi yüz de erkek katıldığını söyleyen Kara Fatma kadınlardan yirmi sekizinin şehit düştüğünü, geriye kalan on sekiz kadın ve diğer erkeklerle I. İnönü ve II. İnönü Muharebelerine katıldığını belirtmiştir... Muharebe günlerinde Gazeteci Ahmet Emin (Yalaman) ile görüşen Kara Fatma ‘Bir defada yüz seksen gönüllü topladım, İzmit’e getirdim. Bir müddet birlik kumandanlığında bulundum. Sağ kolumdan vuruldum. Hastanede tedavi edildim. İnşallah yine cepheye gideceğim’ demiştir.” (Erdoğan, 2021, s. 95).

Kadının mücadelesini yansıtmaları açısından önemli bir bilgidir.

Millî Mücadele’ye desteği olan bir başka kadın kahramanın da Ayşe Hanım olduğu belirtilmiştir. İzmir’in Yunanlılar tarafından işgaliyle, Kuvâ-yı Millîye’ye gönüllü asker topladığı, düşmana karşı oğullarıyla birlikte mücadele verdiği ve kendisinin gazi, oğullarının da şehit olduğu ifade edilmiştir. Bir diğer kadın kahramanın Kuvâ-yı Millîye birliklerinde, Adana şehrinde Fransızlara karşı çarpışan Tayyar Rahmiye Hanım olduğu ifade edilmiştir. Kendisinin, arkadaşlarını düşman mermisinden korumaya çalışırken şehit olduğu belirtilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 95).

Yine aynı başlık altında Halide Edip’in Millî Mücadele’de önemli vazifelerde bulunduğu, İstanbul’da yapılan mitinglerde halka seslendiği ve İstanbul işgal edildiğinde eşi ile Ankara’ya gittiği bilgisine yer verilmiştir. Mustafa Kemal’in yanında orduda vazifede bulunduğu, I. İnönü Muharebesi’nin ardından cephede bulunduğu ve bu faaliyetlerinden ötürü kendisine onbaşı rütbesi verildiği ifade edilmiştir. “Türk’ün Ateşle İmtihanı” adlı yapıtının cephedeki anılarıyla ilgili olduğu ve “Ateşten Gömlek” adlı romanının konusu Millî Mücadele olduğu belirtilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 96).

“Kadına Verilen Haklar” başlığı altında, Millî Mücadele’de Türk kadınının erkeklerle beraber vatan savunmasında vazife aldığı bilgisi verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 126).

Şekil 109. Türk askerleri çatışma alanından kurtardıkları Koreli bir çocukla (Erdoğan, 2021, s.191).

“Kıbrıs Sorunu” başlığı altında, Kıbrıslı Rumların Enosis planını uygulamak için Akritas Planını hayata geçirdikleri, plan gereği pek çok Türk’ü katlettikleri ve bu katliamların yapıldığı güne Kanlı Noel denildiği bilgisi verilerek bu katliamı anlatan bir alıntıya yer verilmiştir. Bu olay şöyle verilmiştir;

“21 Aralık 1963’te Lefkoşa’da içinde Türklerin bulunduğu iki otobüsü nedensiz olarak durduran Rum polisi zorla üst araması yapmak istedi. Çıkan tartışma sırasında polisler arasındaki bir sivilin ateş açması sonucunda biri kadın üç Türk yaşamını yitirdi. Bu olaydan sonra Türklere yönelik silahlı saldırılar hızla arttı. Kıbrıs’ı Yunanistan’a bağlamak amacıyla kurulan silahlı EOKA örgütü adanın her yanında Türklere karşı saldırılar düzenledi. Bu saldırılar sırasında öldürülen Türklerin sayısı 24 Aralık’ta 12’yi, 25 Aralık’ta 50’ye ulaştığı açıklandı. Türk alayı doktorlarından Nihat İlhan’ın eşi ve çocukları da evlerinin banyosunda EOKA çeteleri tarafından katledildi.” (Erdoğan, 2021, s. 206).

Ders kitabında verilen bu alıntıdan, Kanlı Noel olayında kadınların da öldürüldüğü bilgisine ulaşılmaktadır.

“1990 Sonrasında Türkiye” alt başlığı “Terörle Mücadele” başlığı altında, 1978 senesinde PKK’nın saldırılara başladığı ve kadın, çocuk, sivil, polis, asker on binlerce kişinin ölümüne sebep olduğu bilgisi verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 227).

2.4.18.2. Hak Temasında Kadın İmaji

“1924 Anayasası’nın Kabulü (20 Nisan 1924)” başlığı altında, Medeni Kanun’un ölüm, miras, boşanma ve evlilik gibi farklı konular içerdiğinden hukuk düzeninin temelini meydana getirdiği belirtilmiştir. Mecelle yerine yeni bir medeni kanuna gerek olduğundan kadın erkek eşitliğine dayanan İsviçre Medeni Kanunu’nun esas alınmasına karar verildiği bilgisi verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 115). “Kadına Verilen Haklar” başlığı altında, Medeni Kanun ile Türk kadınının evlenme, boşanma ve miras konularında erkeklerle aynı haklara sahip olduğu bilgisi verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 126).

2.4.18.3. Toplumsal Temada Kadın İmaji

“Mustafa Kemal’in Aile ve Okuduğu Okullar” başlığı altında Mustafa Kemal’in annesi Zübeyde Hanım’ın, Rumeli’nin fethinin ardından Anadolu’dan göç eden Türkmenlerden olduğu bilgisi verilmiştir. Zübeyde Hanım ve Ali Rıza Bey’in altı çocuğu olduğu, Mustafa Kemal ve Makbule Hanım haricinde Fatma, Ahmet, Ömer ile Naciye’nin küçük yaşlarda vefat ettikleri belirtilmiştir (Erdoğan, 2021, s.15). Mustafa Kemal, okul çağına geldiğinde

annesi ile babası arasında bir fikir ayrılığı olduğu ve Atatürk'ün bu durumu anlattığı sözüne şöyle yer verilmiştir;

“Çocukluğuma dair ilk hatırladığım şey, mektebe gitmek meselesine aittir. Bundan dolayı anamla babam arasında şiddetli bir çatışma vardı. Annem, ilahilerle mektebe başlamamı ve mahalle mektebine gitmemi istiyordu. Memur olan babam, o zaman yeni açılan Şemsi Efendi'nin mektebine devam etmeme ve yeni usullere göre okumama taraftardı. Nihayet babam işi ustaca halletti. İlk önce eski tarzda merasimle mahalle mektebine başladım. Bu suretle annemin gönlü oldu. Birkaç gün sonra da mahalle mektebinden çıktım, Şemsi Efendi'nin mektebine yazıldım.” (Erdoğan, 2021, s.17).

Ali Rıza Efendi'nin vefat etmesiyle Zübeyde Hanım'ın, çocuklarını alarak Selanik yakınlarındaki abisi Hüseyin Efendi'nin çalıştığı çiftliğe yerleştikleri belirtilmiştir. Mustafa Kemal'in eğitim hayatının kesintiye uğramasından annesinin rahatsız olduğu ve Zübeyde Hanım'ın, Mustafa Kemal'in eğitimine devam etmesini istediği için onun Selanik'teki halasının yanına gitmesine ve eğitimini sürdürmesine karar verdiği bilgisi verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 17).

Şekil 110. Mustafa Kemal Halide Edip Hanım'la (Erdoğan, 2021, s. 96).

“Türk Medeni Kanunu'nun Kabulü (17 Şubat 1926)” başlığı altında, Medeni Kanun'un yürürlüğe girmesiyle kadın ile erkek arasında hem toplumsal hem de ekonomik anlamda eşitliğin sağlandığı, tek eş ile evlenme esası, resmî nikâh zaruriet, boşanma hakkının kadın ve erkek için eşit hale geldiği ve aile toplumun temeli olduğundan çocukların iyi yetiştirilmesi için anne ve babaya sorumluluklar getirildiği bilgisi verilmiştir. Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle, Türk aile yapısı ile toplumdaki kadının yerinde mühim değişiklikler olduğu belirtilmiştir. Bu yasa ile aile güvence altına alınarak sağlıklı ve huzurlu bir toplum olma yolunda mühim bir adım atıldığı ifadesine yer verilmiştir. Medeni Kanun'un

getirdiği cinsiyet eşitliği ile laiklik ve halkçılık ilkeleri açısından mühim bir adım atıldığı bilgisi geçmektedir (Erdoğan, 2021, s. 115).

“Kılık Kıyafette Yapılan Düzenlemeler ve Şapka Kanunu’nun Kabulü (25 Kasım 1925)” başlığı altında kadının giyimi ile ilgili bir kanuni düzenlemenin yapılmadığı bilgisi verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 123).

“Kadına Verilen Haklar” başlığı altında, tarih boyunca Türk kadınının toplumsal, siyasi ve ekonomik hayatta mühim rolleri olduğu belirtilmiştir. Kadın erkek eşitliğinin sağlanması açısından en mühim adımın Türk Medeni Kanunu ile atıldığı ifadesine yer verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 126).

“1950’lerde Türkiye” alt başlığı “Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler” başlığı altında, 1950’li yıllarda dünyada ortaya çıkan farklı müzik türlerinin Türkiye’yi de etkilediği ve Müzeyyen Senar’ın bu yıllardaki önemli sanatçılardan olduğu belirtilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 195).

“1960-1990 Yılları Arasında Türkiye” alt başlığı “Sosyo-Kültürel Gelişmeler” başlığında, bu dönemde müzikte Batılılaşma ile beraber pop ve caz türlerinin yaygınlaşmasıyla Sezen Aksu ve Ajda Pekkan gibi sanatçıların beğeni ile takip edildiği bilgisine yer verilmiştir. 1960-1980 arasında Yeşilçam’ın altın çağını yaşamasıyla Hülya Koçyiğit, Türkan Şoray, Filiz Akın, Adile Naşit ve Fatma Girik’in bu devrin önemli sinema sanatçıları olduğu belirtilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 218).

Şekil III. Türkan Şoray ve Hülya Koçyiğit (Erdoğan, 2021, s. 218).

“1990 Sonrasında Türkiye” alt başlığı “Sosyal ve Kültürel Gelişmeler” başlığı altında, 1990’larda arabesk müziğin popülerliğini kaybettiği ve pop müziğin popüler olduğu dönemde, Sertap Erener ve Candan Erçetin gibi şarkıcıların ilgi çektiği ifade edilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 230).

2.4.18.4. Siyasi Temada Kadın İmaju

“1924 Anayasası’nın Kabulü (20 Nisan 1924)” başlığı altında, kadınlara 1930 senesinde belediye seçimlerinde oy kullanma, 1933 senesinde muhtar seçilme ve 1934 senesinde ise milletvekili seçme ve seçilme hakkının verildiği ifade edilmiştir (Erdoğan, 2021, s.114).

Şekil 112. Atatürk sağ tarafında Türk Kadın Birliği başkanı Nezihe Muhittin Hanım ve arkadaşlarıyla birlikte (Erdoğan, 2021, s. 115).

“Kadınlara Verilen Haklar” başlığı altında, kadın hakları açısından son adımın siyaset alanında atıldığı belirtilmiştir. Türk kadınına 3 Nisan 1930 tarihinde belediye seçimlerine katılma, 26 Ekim 1933 tarihinde muhtarlık seçimlerinde seçme ve seçilme, 5 Aralık 1934 tarihinde milletvekili seçme ve seçilme hakkının verildiği ve 1935 senesindeki seçimde on sekiz Türk kadınının milletvekili olduğu ifadesine yer verilmiştir. Türk kadınının, bu hakları pek çok Avrupa ülkesinden önce elde ettiği ve bazı ülkelerde; Fransa’da 1944, İtalya’da 1946, Yunanistan’da 1952, İsviçre’de 1971 senesinde kadınların milletvekili olabildiği bilgisi verilmiştir. Dünyada kadınların ilk kez oy kullanma hakkını aldığı yerin, 1893’te Yeni Zelanda olduğu ve kadınların bu hakları elde etmesiyle erkeklerle eşit konuma geldiğinde Cumhuriyetçilik ve Halkçılık ilkeleri doğrultusunda mühim bir aşama kaydedildiği belirtilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 126).

Şekil 113. 1935 milletvekili seçimlerinde oy kullanan kadınlar (Erdoğan, 2021, s. 126).

Aynı başlık altında yer alan bir etkinlik kutucüğünde öğrenciden, ülkemizdeki ilk kadın milletvekili, belediye başkanı ve muhtarlarından birisinin hayatı ile ilgili araştırma yapmaları ve bu bilgileri ders kitabındaki ilgili alan yazarak sınıfta paylaşımları istenmiştir (Erdoğan, 2021, s. 126).

“Serbest Cumhuriyet Fırkası” başlığı altında Mustafa Kemal’in, Fethi Bey’den yeni bir parti kurmasını talep etmesiyle 12 Ağustos 1930 senesinde Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kurulduğu ve parti programındaki mühim maddelerden birinin de kadınların siyasi haklara kavuşmasının sağlanacağı yönünde olduğu belirtilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 144).

“1990 Sonrasında Türkiye” alt başlığı “Siyasi Gelişmeler” başlığı altında, 1997 senesinde Türkiye’nin, 12 Eylül 1980 tarihinden sonra ilk kez demokrasiye karşı bir müdahale ile karşılaştığı belirtilmiştir. Refah Partisi ile Tansu Çiller’in Doğru Yol Partisi’nin oluşturduğu koalisyon hükümeti, MGK toplantısında silahlı kuvvetlerce istifaya zorlandığı bilgisi verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 225).

Şekil 114. Refah Partisi genel başkanı Necmettin Erbakan ve Doğru Yol Partisi genel başkanı Tansu Çiller (Erdoğan, 2021, s. 225).

“Kronoloji” başlığı altında verilen tarihi olayların kronolojisinde, 3 Nisan 1930 tarihinin karşısında “Kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı verildi.” bilgisi bulunurken 5 Aralık 1934 tarihinin karşısında “Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildi.” bilgisine yer verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 252).

2.4.18.5. Eğitim Temasında Kadın İmaju

“Maarif Kongresi (16-21 Temmuz 1921)” başlığı altında, 16 Temmuz 1921 tarihinde I. Maarif Kongresi’nin toplandığı ve Ankara Erkek Öğretmen Okulu’nda gerçekleştirilen kongreye okul ve maarif müdürleri ile kadın ve erkek öğretmenlerin katıldığı ifade edilmiştir. Mustafa Kemal’in kongrede gerçekleştirdiği konuşmasından bir alıntı şöyle verilmiştir;

“Gelecek için hazırlanan vatan çocuklarına, hiçbir zorluk karşısında baş eğmeyerek sabırla çalışmalarını ve eğitimdeki çocuklarımızın ana babalarına da yavrularının eğitimlerini tamamlamak için her fedakârlığa katlanmaktan çekinmemelerini öneririm... Silahıyla olduğu gibi beyniyle de mücadele etmek zorunda olan milletimizin birincisinde gösterdiği gücü ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur.” (Erdoğan, 2021, s.84).

“Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun Kabulü (3 Mart 1924)” başlığı altında, 1924 Anayasası ile ilköğretimin kız ve erkek çocuklar için zaruri hale geldiği ve 1927-1928 eğitim öğretim senesinde kız ile erkek öğrencilerin birlikte eğitim aldığı karma eğitime geçiş yapıldığı belirtilmiştir (Erdoğan, 2021, s.116).

Şekil 115. Cumhuriyetin ilk yıllarında bir ilkokul sınıfı (Erdoğan, 2021, s. 116).

Şekil 116. Ankara Ticaret Lisesinde daktilo dersi (Erdoğan, 2021, s. 116).

Şekil 117. Atatürk, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde bir derste (Erdoğan, 2021, s. 120).

“Kadına Verilen Haklar” başlığı altında, 1924 Anayasası ile kız ve erkek öğrencilere ilköğretimin zorunlu olduğu ve kız öğrencilerin, Harp Okulu haricinde bütün okullarda eğitim alabilmesinin sağlandığı belirtilmiştir. Kız Teknik Öğretim Okulu’ndan 1927 senesinde iki tane varken, 1938-1939 eğitim öğretim döneminde on üç olduğu bilgisi geçmektedir. Okuma yazma oranlarında hızlı bir artış olurken her konuda donanımlı hale gelmeleri için fırsat verildiği bilgisine yer verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 126).

“Sağlık Alanında Meydana Gelen Gelişmeler” başlığı altında BMM’nin ilk hükümetinde hemşire, ebe, doktor, eczacı ve sağlık memuru yetiştirmek için meslek okulları açıldığı ve 1924 senesinde Ebe Okulu ile 1925 senesinde Kızılay Hemşire Okulu’nun açıldığı bilgisi verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 131).

Şekil 118. Kızılay Hemşire Okulu öğrencileri (Erdoğan, 2021, s. 131).

Şekil 119. Hemşirelik öğrencileri hastanede (Erdoğan, 2021, s. 131).

“1990 Sonrasında Türkiye” alt başlığı “Sosyal ve Kültürel Gelişmeler” başlığı altında, Türk bilim insanlarının gerçekleştirdikleri çalışmalarla uluslararası alanda pek çok başarı

kazandıkları ve bu kişilerden bazısının Gözde Durmuş ile Canan Dağdeviren olduğu belirtilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 231).

2.4.18.6. Ekonomi Temasında Kadın İmajı

“Türk Medeni Kanunu’nun Kabulü (17 Şubat 1926)” başlığı altında, Medeni Kanun’un yürürlüğe girmesiyle kadınların her mesleğe girebileceği ve mirasta da erkek ile eşit pay alabileceği esası getirildiği belirtilmiştir. Bu kanundan önce pek çok haktan mahrum olan Türk kadınının, çeşitli mesleklerde çalışmaya başladığı bilgisi verilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 115).

“Kadına Verilen Haklar” başlığı altında, Medeni Kanun ile Türk kadınının, talep ettiği mesleklerde çalışma hakkına sahip olduğu ve eğitim alanında kazandığı haklarla beraber pek çok iş kolunda kendisini göstermeye başladığı belirtilmiştir (Erdoğan, 2021, s. 126).

Şekil 120. İstanbul'da ilk kadın doktorlarımızdan bir grup (Erdoğan, 2021, s. 126).

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

3.1. Sonuç

1981 yılına kadar Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ismiyle okutulan lise ders kitapları, 1981 yılında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi olarak yayınlanmıştır. 1981 yılından sonra ise Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük olarak yayınlanmaya başlamıştır. 1981 yılından 2021 yılına kadar lisede okutulan bu ders kitaplarında kadın imajı; askeri, toplumsal, hak, siyasi, eğitim ve ekonomi temalarında yansıtılmıştır. Ders kitaplarında Eski Türk toplumları, Orta Asya Türk Devletleri, Selçuklu, Osmanlı, Tanzimat, Meşrutiyet, Cumhuriyet Devri ve 1950’den günümüze yakın tarihlere doğru bilgiler verilmiştir.

Askeri temada genel olarak İzmir’in işgali ile düzenlenen mitinglerden, Millî Mücadele’de kadınların fedakârlıklarından, Maraş Savunması, Antep Savunması, Sütçü İmam Olayı, mücadeleye destek vermek ve yardım toplamak için kadınların kurduğu cemiyetler, cephede ve cephe gerisindeki kahraman Türk kadınlarından bahsedilmiştir. Çoğu kitapta bahsedilen olaylar bu şekilde olmakla birlikte farklı yazarlara ait ders kitapları arasında ya da aynı yazarın farklı yıllara ait baskılarında farklılıkların da olduğu görülmüştür. Bu konular dışında, farklı yazarlara ait ders kitaplarında farklı konularda da askeri temada kadın imajına yer verilmiştir. Eklenen her bilgi diğer baskılarda ya da diğer yazarlara ait kitaplarda devam ettirilme kesinliği yoktur, değişkendir. Kitapların baskı yılı arttıkça farklı bilgilerin de eklendiği, yakın tarihe ait ders kitaplarının kapsadığı tarih aralığı genişlediği için Kıbrıs Sorunu gibi yakın tarihten de bilgi eklendiği görülmüştür. Askeri temada kadın ile ilgili ilklerden ise dünyada ilk kadın savaş pilotunun Sabiha Gökçen olduğu bilgisine yer

verilmiştir. Yine her baskıda ya da her yazara ait ders kitabında bu bilgiye yer verildiği söylenemez.

Hak temasında genel olarak Medeni Kanun'dan bahsedilmiştir. Eski Türklerde kadın erkek eşitliğinden Osmanlı'da ise böyle bir durumun olmadığından bahsedilmiştir. Genel olarak Medeni Kanun ile kadınlara çeşitli hakları kazandırmasından, Atatürk'ün bu açıdan etkisine, kadın haklarının laiklik ile olan ilişkisine ve Uluslararası Kadın Kongresi'ne yer verilmiştir. Bu bilgiler dışında başka bilgiler de bulunmaktadır. Genel olarak aynı konulara yer verilse de baskılar ya da yazarlar arasında farklılık görülmektedir. Bazı bilgiler eklenirken bazı bilgiler çıkartılabilmektedir. Farklı bilgiye örnek olarak, yirminci yüzyıl başında kadın yazar ve aydınların kadın hakları konusunda çalışma başlatarak dernek kurdukları ve dergi çıkarttıklarından bahsedilmiştir. Bununla ilgili dergi ya da dernek ismine örnek verilmediği görülmüştür.

Toplumsal temada genel olarak eski Türk toplumlarında kadın ile erkeğin eşitliğinden, Osmanlı'da kadın erkek eşitsizliğinden, Osmanlı'da Müslüman kadının giyimindeki şarttan ama gayrimüslimler için bu şartların olmadığından, Osmanlı'daki bu durumun köylerde böyle olmadığı eski Türk geleneklerinin muhafaza edildiği, Damat Ferit Paşa ile Mediha Sultan'ın evlendiği, Zübeyde Hanım hakkında bilgiler, Medeni Kanun ile kadına verilen toplumsal haklar, hanım ve hanımefendi gibi ayrıcalık belirten unvanların kaldırıldığı bilgilerine ders kitaplarında yer verilmiştir. Bunların dışında farklı konular da yer almıştır. Baskılar ve yazarlar arasında bilgi çıkartılması bazen de tekrar eklenmesi gibi durumlar da mevcuttur. Bazı bilgiler, sonraki baskılarda genişletilmiş yani bazı bilgi eklemeleri de olmuştur. Örneğin, Zübeyde Hanım hakkında ilk başlarda kısıtlı bilgi verilirken sonrasında soyuna, babasının adına, çocuklarının ismine, doğum yılı, evlilik yılı gibi detaylara yer verilmiştir. Bu diğer temalarda da görülen bir durumdur. Kadının toplumsal durumu için gerçekleştirilen yeniliklerin İnkılapçılık, Halkçılık ve Devletçilik ilkeleriyle olan ilişkisine bazı ders kitaplarında yer verilmiştir. Ders kitaplarında kadın ile ilgili konu başlığına ilk kez Mükerrrem Kâmil Su ve Ahmet Mumcu yazarlarına ait 1988 yılı baskısında yer verilmiştir. "Türk Kadınının Tarihteki Yeri" başlığı altında eski Türklerde kadının toplumsal konumundan ve toplumun yarısını oluşturan kadınların, çocuklara verilen aile eğitimindeki etkisinden ve öneminden bahsedilmiştir. Toplum temasındaki ilk kadınlara ise kısıtlı ders kitaplarında yer verilmiş ve ilk kadın mühendis olan Sabiha Rifat'tan, ilk kadın millî yüzücünün Leyla Asım olduğu ve Azize Hanım'ın Akrapol Rallisinde erkekleri yenerek

birinci olduğu bilgisi verilmiştir. Yayın olarak ise kısıtlı ders kitabında yayından bahsedilmiştir. Demet isimli dergide Halide Edip ve Fatma Müzehher gibi kadın yazarların yazısına yer verildiği bilgisi geçmektedir. Çok sınırlı ders kitabında da kadınların toplumsal etkilerini arttırmak için Türk Kadınlar Birliği kurulduğu belirtilmiştir. İleri tarihli ders kitaplarının kapsadığı tarih aralığı günümüze yakın olup, kültürel açıdan kadın imajına değinilmiştir. 1950’den 1990’a kadarki süreçte kadın oyuncularından ve şarkıcılardan örnekler verilmiştir. Bir yazara ait ders kitabında ise diğerlerinden farklı olarak kronoloji kısmında Zübeyde Hanım’ın ölüm tarihine yer verildiği, yine başka bir yazara ait ders kitabında da 1923 yılında Atatürk’ün Latife Hanım ile evlendiği bilgisi verilmiştir. Bu iki farklı yazara ait ders kitabında bulunan bu bilgilerin diğer yazarlara ait ders kitaplarında yer almadığı tespit edilmiştir. Ayrıca bazı ders kitaplarında bilgi farklılığının olduğu durumlar da görülmüştür. Zübeyde Hanım’ın, oğlu Mustafa’yı eğitiminden geri kalmaması için bazı ders kitaplarında Selanik’teki teyzesine, bazı ders kitaplarında ise halasının yanına gönderildiği bilgisi verilmiştir. Bunların dışında toplumsal açıdan kadın imajını yansıtan başka bilgilerin de verildiği görülmüştür.

Siyasi temada, genel olarak eski Türklerde kadınların siyasi açıdan varlığı, Osmanlı’da kadınların siyasi hakkının olmayışı, Medeni Kanun ile kadınlara 1930 yılında belediye seçimlerine katılma, 1933 yılında muhtarlık seçimlerine katılma ve 1934 yılında milletvekili seçme ve seçilme hakkının verildiği, diğer yabancı devletlerde bu siyasi hakların kaç yıllarında verildiği, Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kurucuları arasında Makbule Hanım’ın da bulunduğu ve parti programında kadınlara siyasi hak sağlanacağı bilgisi verilmiştir. Bir de Türk kadınlarına birçok Avrupa Devleti’nden önce bu siyasi hakların verildiği bilgisi verilerek, birkaç ülkeye ait bu hakkın verildiği tarihlerin bazı ders kitaplarında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ders kitaplarının sonlarında yer alan kronoloji kısmında ise genel olarak tüm kitaplarda, 3 Nisan 1930’da kadınların belediye seçimlerine katılma hakkını kazandığı bilgisi ile 5 Aralık 1934’te milletvekili seçme ve seçilme hakkının verildiği bilgilerine yer verilmiştir. Bir ders kitabına ait kronolojide ise belediye seçimlerine katılma hakkının verildiği tarih 3 Haziran 1930 olduğuna dair yanlış bilgi verilmiştir. Bazı ders kitaplarında, 26 Ekim 1933’te kadınlara muhtarlık seçimlerine katılma hakkının verildiği bilgisinin geçtiği tespit edilmiştir. Farklı olarak ise siyasi hakların halkçılık ilkesiyle ilgili olduğu, Satı Kadın ile Atatürk’ün tanışmasına ve Satı Kadın’ın ilk kadın milletvekili olduğu, ilk kadın muhtar Gül Esin’in Aydın’da vazifede bulunduğu bilgilerinin yanı sıra ilk kadın belediye başkanı Müfide İlhan’ın sadece resmine yer verilmiştir. Farklı yazara ait bir ders

kitabındaki kronoloji cetvelinde ise diğer kronolojilerde yer almayan, ilk kadın valinin 1991’de Lale Aytaman olduğu ve yine aynı ders kitabında, 1993’te ilk kadın başbakanın Tansu Çiller olduğu bilgileri tespit edilmiştir. Yakın dönemi kapsayan ders kitaplarında Tansu Çiller hakkında da bazı bilgiler verildiği ve yazarlara göre bazı kitaplarda daha detaylı bilgilerin anlatıldığı görülmüştür. Bunların dışında bazı farklı bilgiler daha bulunmaktadır. Yine baskılara ve yazarlara göre bilgi ekleme ve çıkartmalar yapılmıştır.

Eğitim temasında, ders kitaplarında genel olarak ilköğretimin kız ve erkeklere zorunluluğu, okuma yazma bilmeyenlerin Millet Mektepleri’ne gitmesinin zorunlu olduğu, Cumhuriyet Devri’nde eğitimde cinsiyet eşitliğinin sağlanmaya çalışılması, karma eğitime geçilmesi ve tüm eğitim kademelerinden kızların da yararlanması bilgileri bulunmaktadır. Bu temada ders kitabı yazarlarına göre farklı farklı bilgilere yer verildiği görülmüştür. Osmanlı’da, Meşrutiyet ve Tanzimat Devri’nde, Cumhuriyet Dönemi’ndeki eğitimden bahsedilmiştir. Osmanlı’da eğitime önem verilmediği, okuma yazmanın Mahalle Mektepleri’nde öğrenildiği ve erkekler isterlerse medreselerde eğitim almaya devam ettiği, Avrupa’nın örnek alınmasıyla kızların da eğitim alabileceği kurumların açıldığı belirtilmiştir. II. Abdülhamit Devri’nde Kız Öğretmen Okulları’nın açıldığı ve Meşrutiyet ile Tanzimat Devri’nde açılan okullar sıralanırken “Kız Rüştıyesi (1861)” adına yer verildiği, yirminci yüzyılın başında kızların üniversitede eğitim alıp kamuda işe başladığı ve Cumhuriyet Devri’nde ise Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Mesleki Teknik Öğretim Teşkilatı’nın kurulması, Kız Enstitüleri’nin açılması, Atatürk’ün ilk eğitimde annenin önemine vurgu yaptığı, kızlara mesleki eğitim vermek için Kız Öğretim Müdürlüğü’nün meydana getirildiği, eğitimden eşit şekilde yararlanmanın Halkçılık ilkesi gereği olduğu, kadınların Cumhuriyet başlarında okuma yazma oranı, 1928 Anayasası ile eğitim hakkından kimsenin mahrum kalamayacağı, karma eğitim ile ilkokul ve Kız Enstitüleri’nde kız öğrenci oranına, 1924’te Ebe Okulu, 1925’te Kızılay Hemşire Okulu’nun açıldığı, Kız Enstitüleri’nde nasıl bir eğitim verildiği ve buradan yurt dışına öğrenci gönderildiği, 1924 Anayasası ile ilköğretimin kız ve erkek çocuklarına zorunlu olduğu, kızların Harp Okulu dışında tüm okullarda eğitim almasının sağlandığı, Kız Teknik Okulları’nın zamanla artış gösterdiğinden ve sağlıkçı yetiştirmek için de meslek okullarının açıldığı bilgileri farklı yazarlara ait ders kitaplarında geçmektedir. Ayrıca yakın dönemi kapsayan bir yazara ait ders kitabında da uluslararası başarı kazanan bilim insanlarından Gözde Durmuş ile Canan Dağdeviren’in isimlerine örnek verilmiştir. Genel olarak eğitim temasındaki kadın imajı ders kitaplarında farklı yazarlarca, farklı bilgilerle yansıtılmıştır.

Ekonomi temasında genel olarak eski Türklerde malların ortak olması, Osmanlı'da kadına mirasta yarım hak verildiği ve Osmanlı'da kadının iş kollarına yabancı olduğu, Türk Medeni Kanunu ile kadınlara her mesleğe girme, mirastan eşit olarak pay alabilme ve erkeğin yaptığı tüm meslekleri yapma hakkına eriştiği belirtilmiştir. Ekonomi temasındaki ilk kadınlar ile ilgili ise 1931 yılında Türkiye'nin ilk kadın cerrahının çalışmaya başladığına, Beyhan Hanım'ın ilk kez kadın avukat olarak 1928 yılında İstanbul Barosuna kaydolduğu ve İş Kanunu ile 1936'da iş hayatında yer almasının sağlanması, 1931'de ilk kadın cerrahın Dr. Rahime Batu olduğu, 1932'de Safiye Ali Hanım'ın ilk Türk kadın hükümet doktoru olduğu, 1933'te Sabiha Güreyman'ın ilk inşaat mühendisi olduğuna, 1935'te ilk kadın doğum uzmanının Dr. Pakize İzzet Tarzi olduğu bilgileri verildiği görülmektedir. Bu bilgilere farklı yazarlara ait ders kitaplarında yer verilmiştir. Devletçilik ilkesi doğrultusunda kadınların iş hayatına dahil olmasını kolaylaştıracak düzenlemelerin yapıldığı, meslek olarak en çok artışın öğretmenlikte olduğu ve hiç kadın öğretim üyesi yokken 1938 yılında doksan dokuz tane olduğu bilgileri verilmiştir. Yine bu temada da bazı konuların ders kitaplarında genel olarak yer aldığı ve farklı yazarlara ait ders kitaplarında, farklı konulara da yer verildiği tespit edilmiştir.

Genel olarak tüm temalarda bazı bilgiler çoğu ders kitabında yer alırken ve bu imaj üzerinden gidilirken, bir taraftan da farklı yazarlara ait kitaplardan farklı farklı bilgilere yer verilmiştir. Farklı kadın imajlarının her ders kitabında yer almadığı, bazen o yazarın farklı baskılarında dahi o bilginin çıkartıldığı sonra eklenmediği ya da eklendiği durumların olduğu görülmüştür. Görsel açıdan kadın imajında, baskılar arasında ya da farklı yazarlara ait ders kitaplarında da aynı görsellerin kullanıldığı görülmekle birlikte ders kitabı yazarı değişince bazı farklılıkların olduğu da görülmüştür. Yazarlar değiştikçe bazı resimler çıkmış ya da yeni resimler eklenmiştir. Aynı yazara ait baskılar arasında görsel açıdan farklılık azdır. Genel olarak aynı yazara ait baskılar arasında bazı farklılıklar hariç aynı görseller kullanılmıştır. Bazı ders kitapları dışında çoğunlukla ders kitaplarında tüm temalarda kadın imajına yer verilmiştir. İlk zamana ait kitapların yazarı olan Mükerrrem Kâmil Su ve Ahmet Mumcu'nun ders kitaplarında, 1981'den 1998'e kadarki baskılarda genellikle aynı kadın imajlarına yer verilmiştir. 1988 baskısında ise kadın ile ilgili ilk kez konu başlığına yer verilmiştir. Bu iki yazarın, farklı yazarlar tarafından yeniden baskıya hazırlanan kitaplarında da pek bir değişikliğe gidilmeden aynı şekilde basıldığı görülmüştür. Diğer yazarlara ait ders kitaplarında ise kendi baskıları arasında bazen farklılıkların görüldüğü bazen de baskılar arasında bir değişikliğin olmadığı tespit edilmiştir.

3.2. Öneriler

Askeri temada kadınların İzmir, İstanbul, Maraş, Antep, Urfa, Adana işgallerine karşı çıktığı Anadolu Mitingleri hakkında da bilgi verilmelidir. Tanzimat Devri'ndeki askeri amaçlı olan kadın cemiyetlerine (Yarahlılara Yardım Komitesi, Ermeni Komitesi), Meşrutiyet Devri'ndeki askeri amacı olan kadın cemiyetlerinin özelliklerine ve bu cemiyetlerin isimlerine (Cemiyet-i İmdadiye, İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi, Hıdmet-i Nisvan Cemiyet-i Hayriyesi, Osmanlı Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Heyeti Merkeziyesi, Müdafaa-i Milliye Osmanlı Hanımlar Cemiyeti), Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hanımlar Merkezi Dâr-üs-sanâ'ası, Kadın İşçi Taburu'ndan ve Cumhuriyet Devri'nde kurulan Yardımsevenler Derneği'nden bahsedilmelidir. Diğer kahraman Türk kadınlarından da (Nene Hatun, Asker Saime, Bitlis Defterdarının eşi, Gaziantep'li Yirik Fatma, Tarsuslu Kara Fatma/Adile Onbaşı, Mudurnulu Fatma, Kamalı Fatma, Fatma Karadeniz, Nezahat Hanım/Küçük Nezahat/Türk Jean D'Arc'ı, Süreyya Sülün Hanım, Melek Hanım, Nazife Kadın, Gül Hanım gibi) örnekler verilmelidir.

Hak temasında, Tanzimat Dönemi'nde kadın haklarıyla ilgili görüşlerini bildiren, bu durumu eserlerine yansıtan ve bunun için mücadele eden, özellikle de erkek yazarların da olduğu (Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi, Şemsi Efendi, Abdülhak Hamit Tarhan, Fatma Aliye, Nigâr Bint-i Osman) bilgisi verilmelidir. Bu konuda aydınların düşüncesi ile yaptıkları hakkında bilgi ve örnekler vermek dönemin ruhunu yansıtmaları açısından önemli olacaktır. Bilginin yanı sıra kadın hakları hakkında bu açıdan gerçeklerin sunulmasıyla öğrencinin bilgiyi, dönemin içinde bulunduğu durumla bağlantı kurmasında ve olayları anlamasında önemli olacaktır. Kadın hakları savunucusu Fatma Aliye, ilk kadın yazar ve ilk kadın romancı olması ve eserinde kadın sorunlarını yansıtmaları açısından hakkında bilgi verilmesi önemlidir. Dönemin koşullarında bir kadının bunu yapabilmesi mühimdir. O yüzden kendisi hakkında bilgi verilmelidir. Meşrutiyet Dönemi'nde kadın haklarıyla ilgili yapılan yayınlara (Terakki Gazetesi, Kadınlar Dünyası Gazetesi, Hanımlar Âlemi, Seyyale Dergisi, Kadınlık Dergisi, Kadın Âlemi, İnci) örnekler verilmeli ve kadın haklarıyla ilgili mücadele eden cemiyetler (örneğin Türk Ocakları) hakkında bilgi verilmelidir.

İlk ders kitaplarından itibaren İsmet İnönü Devri, ders kitaplarının kapsadığı bir devir olmuştur. Fakat bu dönemde kadınlarla ilgili hiçbir bilgi yer almamıştır. Bu dönemde kadınlarla ilgili olarak çeşitli haklara sahip olmak için çaba gösterdikleri ve 1938-1945

arasında İnönü'nün kadınlar ile ilgili yaptığı yasal düzenlemelerinin sosyal hayatla ilgili olduğu belirtilmelidir. Ders kitaplarının ileriki yıllara ait baskılarının Demokrat Parti Devrini kapsamına rağmen, bu döneme dair yalnızca CHP'nin seçim afişinde oy kullanan kadınların görseline yer verilmiştir. Demokrat Parti Dönemi'yle ilgili olarak, bu dönemde kadın cemiyetlerinde artış olduğu ve bu cemiyetlerin bir kısmını kadın haklarıyla ilgili cemiyetlerin oluşturduğu ve bunlara örnek verilebilir.

Toplumsal temada, Osmanlı Devleti'nde kadınların giyimi hakkında ders kitaplarında bilgi verilmiştir. Kadınların giyimi konusunda hangi padişah devirlerinde nasıl bir tutum sergilendiği, nasıl bir yaptırımları olduğu hakkında çok kısa bilgi verilebilir. Tanzimat Dönemi'nde kadınların basında yer almaya başladığı, bu durumun II. Meşrutiyet Dönemi'nde arttığı ve bu yayınlara örnekler verilmelidir. II. Meşrutiyet Dönemi'nde toplumun değişmesi ve gelişmesi için kadının toplumsal yaşama dahil olmaları gerektiğini düşünen İslamcı, Batıcı, Türkçü aydınların kadınlarla ilgili düşüncelerine kısaca yer verilerek kadının toplumsal durumu yansıtılmalıdır. Cumhuriyet Dönemi'nde Belçika'da güzellik yarışmasına katılan Keriman Halis'in dünya güzeli seçilmesine yer verilebilir.

İnönü Dönemi'nde kadın ile ilgili bilgi verilmediğinden toplumsal açıdan bu dönem ile ilgili İnönü'nün, Türk kadınının ilerlemesinde etkili olacak olan yenilikleri savunduğu ve kadınlarla alakalı toplumsal etkinliklerde eşinin yardımı olduğuyla ilgili bilgi verilebilir. İnönü'nün sanatla uğraşan kadınlara destek verdiği ve eşi Mevhibe İnönü'nün de Türk kadınlarına verdiği destekten bahsedilebilir. Ders kitaplarında Cemal Reşit Rey'in, müziğe annesinden aldığı piyano dersleriyle başladığı belirtilmiş fakat bu dönemde kendisinin önderliğinde kurulan İstanbul Şehir Orkestrası'nda Türk kadınının da yer aldığı bilgisi verilmemiştir ve bu bilgiye yer verilebilir.

Siyasi temada, ders kitaplarında Osmanlı Dönemi'nde kadınların siyasi hakkının olmadığından bahsedilmiştir. Bu bilgi ile birlikte kadınların siyasi hakkının olmamasına rağmen sultanların idareye etkisinin olduğu ifadesi eklenebilir. Cumhuriyet Dönemi'nde kurulan Kadınlar Halk Fırkası'nın kadınların siyasi hayata dahil olmasının örneği olduğundan ve Türk Kadınlar Birliği'nin, Türk Kadın Yolu Dergisi'yle kadınların bu hakkı elde etmesi için çalışmalarda bulunduğu bilgisi verilmelidir. Afet İnan'ın öğretmenlik yaptığı dönemde, sınıfta öğrencilere belediye seçimi uygulatmasıyla seçilen kız öğrenciyle ilgili bir erkek öğrencinin, kadınların bu hakka sahip olmadığını belirtmesi üzerine siyasi hak için çalışmalara başlandığıyla ilgili bu önemli bilgi verilmelidir. İsmet İnönü Devri'nde

kadın milletvekili sayısına, isimlerine ya da resimlerine yer verilebilir. Demokrat Parti Dönemi'yle ilgili milletvekili olan kadınlardan ve sayılarının azalma sebeplerinden bahsedilebilir. Bir yazara ait ders kitabında bu dönemde ilk kadın il belediye başkanı Müfide İlhan'ın resmine yer verilmiştir ama kendisi hakkında bilgi de verilmelidir.

Eğitim temasında, Osmanlı'da kızların Sıbyan Mektepleri'ne gidebildiği, bu devirde devletin önemli kesiminden kişilerin kızlarının özel ders gördüğü ve bu kişilerin de önemli yerlere geldiği belirtilmelidir. Tanzimat Dönemi'nde ise kızlara, ortaokul imkânının ilk defa bu devirde verildiği belirtilmelidir. Bu dönemde kurulan Kız Rüştîyesi'nin, Kız Teknik Okulları'nın ve Darülmuaallimat'ın kuruluş tarihi ve haklarında kısa bilgi verilebilir. Meşrutiyet Dönemi'nde, Sıbyan Mektepleri'nin yerine İptidai Mektepleri'nin var olduğundan, kızlara lise seviyesinde eğitimin verildiği İdadilerde, kızlar için üniversite seviyesinde eğitimin bu dönemde vermeye başladığı, Darülfünun, İnas Darülfünunu ve güzel sanatlar okulu olarak da İnas Sanayi-i Nefise Mektebi hakkında kuruluş tarihi ve amaçları gibi kısaca bilgiler verilmelidir. Cumhuriyet Devri'nde, kızların ilk defa tıp eğitimi alarak mezun olduğu ve Avrupa'da eğitim gören kadınlardan bahsedilebilir. İsmet İnönü Devri'ndeki Köy Enstitüleri ve Kız Enstitüleri'nde kızlara verilen eğitimden bahsedilebilir. Demokrat Parti Devri'nde kız öğrenci sayısında azalma ve mesleki eğitime yönelik hakkında bilgi verilebilir.

Ekonomi temasında, kadınların savaş döneminde erkeklerin boş bıraktığı hangi iş kollarında çalışmak zorunda kaldıkları, hangi meslekleri yaptıkları, kadınların çalışma hayatında yer almasında etkili olan cemiyetler, kadınların hangi kurumlarda çalıştığı, çalışma alanındaki ilk kadınlardan ve savaş bittikten sonra kadınların işten çıkartıldıklarından bahsedilmelidir. Demokrat Parti Dönemi'nde, çalışma sahalarında kadınların durumundan bahsedilebilir.

Ders kitaplarındaki kronoloji bölümünde kadınlarla ilgili daha fazla tarihi olaya yer verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Acun, F. (2007). Görsel verilerde kadın imajı (1923-1960). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007(16), 91-112.
- Ağlı, E. & Tor, H. (2016). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türk kadınlarının eğitim, sosyal ve siyasal hayattaki durumlarının değerlendirilmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(1), 75-86.
- Akđin, İ., Çakmak, M. & Genç, M. (2005). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Lise 3* (1. Baskı). İstanbul: MEB.
- Akđin, İ., Çakmak, M. & Genç, M. (2006). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Lise 3* (2. Baskı). Ankara: MEB.
- Akđin, İ., Çakmak, M. & Genç, M. (2007). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Lise 3* (3. Baskı). İstanbul: MEB.
- Akđin, İ., Çakmak, M. & Genç, M. (2008). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Lise 3* (4. Baskı). İstanbul: MEB.
- Akđin, İ., Çakmak, M. & Genç, M. (2009). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Lise 3* (5. Baskı). Ankara: MEB.
- Alpargu, M. & Çelik, H. (2016). Türkiye’de güncel tarih ders kitaplarında kadın tarihinin yeri. *International Online Journal of Educational Sciences*, 8(2), 131-144.
- Aslan, B., Okumuş, O. & Koçoğlu Y. (2015). Ortaöğretim tarih ders kitaplarının öğrencilerin gelişim düzeyine uygunluğunun incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37), 689-699.

- Balcılar, E., Kılıç, M. & Kurt, Y. (2016). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*. Ankara: Top.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 368-388.
- Başoğlu, N. (1996). *Lise tarih ders kitaplarında kadının görünmezliği Orta Asya Türk kadın Tarihi*. (Yüksek lisans tezi). 17 Nisan 2023 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Belenli, T. & Kiriş Avaroğulları, A. (2017). 20.yüzyılda Türkiye’de kadın konusunun tarih derslerinde öğretime yönelik bir değerlendirme: Türk Kadınlar Birliği ve faaliyetleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 287-310. <https://dx.doi.org/023469120045477>
- Berktaş, F. (2022). *Tarihin cinsiyeti*. İstanbul: Metis.
- Bozkır, G. (2000). Türk Kadın Birliği. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3(10), 99-115.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Pegem.
- Cinkılıç, E. (2010). *Ortaöğretim 9. sınıf tarih ders kitapları ile ilköğretim 6. sınıf derslerinde yer alan tarih ders kitaplarında materyalin karşılaştırılması lise sınıfının görsel sunum materyallerinin karşılaştırılması: 9 ders kitabı ve ilköğretim sosyal bilgiler ders kitabı tarihsel birimler içinde*. (Yüksek lisans tezi). 17 Nisan 2023 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Çelik, H. (2016). Tarihi süreçte Türk kadını imgesinin Sosyal Bilgiler güncel ders kitaplarına yansımaları. *Turkish History Education Journal*, 5(1), 263-279.
- Çevik, A., Koç, G. & Şerbetçi, K. (2018). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12* (1. Baskıya Ek). Ankara: MEB.
- Çevik, A., Koç, G. & Şerbetçi, K. (2019). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12* (2. Baskı). Ankara: MEB.
- Çevik, A., Koç, G. & Şerbetçi, K. (2020). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12*. Ankara: MEB.

- Çevik, A., Koç, G. & Şerbetçi, K. (2021). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12*. Ankara: MEB.
- Demircioğlu, E. (2017). Tarih öğretmen adayları gözüyle lise tarih derslerinde toplumsal cinsiyet temsili: KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi örneği. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(30), 1513-1527.
- Demircioğlu, İ. H. (2013). Tarih ders kitabı yazımında yeni yaklaşımlar. *Karadeniz Araştırmaları*, 38(38), 119-133. <https://doi.org/10.12787/KARAM706>
- Demircioğlu, İ. H. (2014). Tarih öğretiminin amaçları. M. Safran (Ed.), *Tarih nasıl öğretilir? Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri içinde* (s. 67-71). İstanbul: Yeni İnsan.
- Demirtaş, B. (2019). *Ortaöğretim T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12*. Ankara: Mevsim.
- Demirtaş, B. (2020). *Ortaöğretim T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12*. Ankara: Adım adım.
- Dilek, G. (2012). *Tarih öğretiminde toplumsal cinsiyet: 6. sınıf öğrencilerinin perspektifinden tarihsel süreçte kadın hakları ve kadın imgesi*. (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Doğramacı, E. (1992). Atatürk ve kadın hakları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 8(24), 443-449.
- Doğramacı, E. (1993). *Atatürk'ten günümüze sosyal değişimde Türk kadını*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Erbay, H. (2019). Tarihsel süreçte dünyada ve Türk toplumunda kadın algısı ve haklarının gelişimi üzerine bir değerlendirme. *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-25.
- Erdoğan, M. E. (2021). *Ortaöğretim 12. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*. Ankara: Semih Ofset.
- Feyzioğlu, T. (1986). Atatürk ve kadın hakları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2(6), 585-601.
- Gamsız, S. (2012). *Ortaöğretim T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*. İstanbul: Netbil.
- Göksel, B. (1988). *Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

- Gümüőğlu, F. (1994). *1928'den 1994'e ders kitaplarında cinsiyetçilik*. (Yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Gümüőğlu, F. (1996). *Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze*. İstanbul: Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Gümüőğlu, F. (2008). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi*, 2(4), 39-50.
- Güzel, D. & Şimşek, A. (2012). Milli eğitim şûralarında ders kitapları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 172-216.
- İnan, A. (2020). *Kurtuluş Savaşında Türk kadını*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- İnan, A. A. (1968). *Atatürk ve Türk kadın haklarının kazanılması tarih boyunca Türk kadınının hak ve görevleri*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Kalecikli, K. (1994). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1*. İstanbul: Gendaş.
- Kalecikli, K. (1994). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 2*. İstanbul: Gendaş.
- Kaplan, L. (1998). *Cemiyetlerde ve siyasî teşkilatlarda Türk kadını (1908-1960)*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Kara, K. (1995). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1*. İstanbul: Önde.
- Kara, K. (1996). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1*. İstanbul: Önde.
- Kara, K. (1998). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1*. İstanbul: Önde.
- Kara, K. (2000). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük*. İstanbul: Önde.
- Kara, K. (2000). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1*. İstanbul: Önde.
- Kara, K. (2000). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 2*. İstanbul: Önde.
- Kara, K. (2001). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1*. İstanbul: Önde.
- Kara, K. (2001). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 2*. İstanbul: Önde.
- Kara, K. (t.y.). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1*. İstanbul: Önde.
- Kara, K. (2006). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük*. İstanbul: Önde.
- Kara, K. (2007). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük*. İstanbul: Önde.

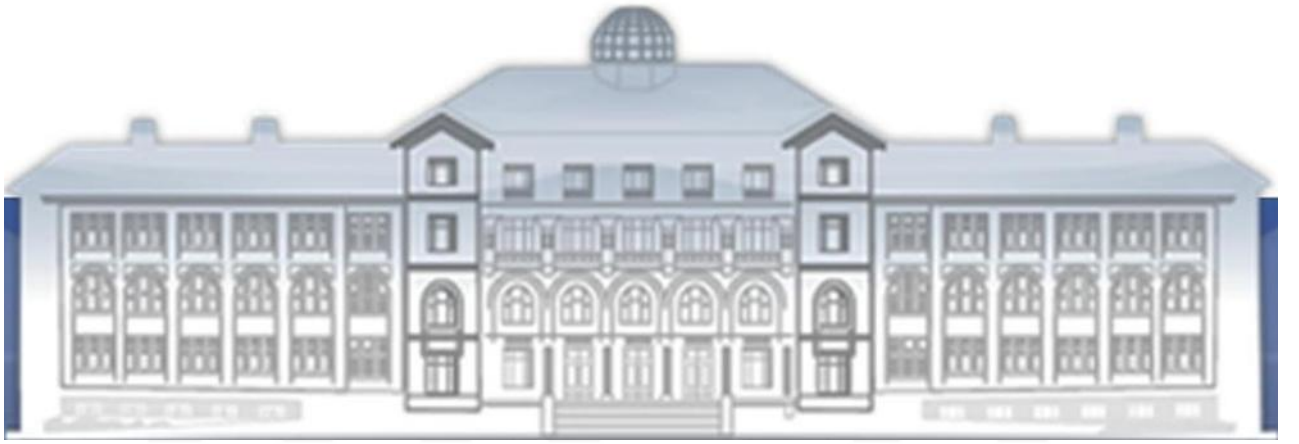
- Kara, K. (2008). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*. İstanbul: Önde.
- Kara, K. (2009). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*. İstanbul: Önde.
- Kara, K. (2010). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*. İstanbul: Önde.
- Kara, N. N. (2019). Türk çağdaşlaşmasının bir ögesi: Atatürk ve kadın. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 227-242.
<http://doi.org/10.18026/cbayarsos.515529>
- Karabulut, S. (2011). 1950’lerde kadının sosyalleşmesinde basının önemi: “Kadın Gazetesi Örneği”. *Belgi Dergisi*, (1), 87-97.
- Karabulut, S. (2018). Çağdaşlaşma sürecinde Türk kadını ve Amerikan basını (1923-1938). *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 287-295.
- Karaçalı Taze, H. & Dilek, G. (2018). “Kendinizi bizim yerimize koyup düşünmenizi istiyorum”: kadın kaklarının öğretimi üzerine bir tarihsel empati çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(5), 1737-1750.
<https://dx.doi.org/10.24106/kefdergi.2548>
- Karakuş, N. & Çoksever, P. (2019). Değerler eğitiminde rol model olarak kadın kahramanlar. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 10(20), 45-62.
- Kaymakçı, S. (2017). Türkiye’de tarih öğretiminin yönelimi üzerine bir değerlendirme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(6), 2153-2172.
- Kaymaz, İ. Ş. (2010). Çağdaş uygarlığın mihenk taşı: Türkiye’de kadının toplumsal konumu. *Atatürk Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (46), 333-366.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kırkpınar, L. (1998). Cumhuriyet ve kadın. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3(8), 93-114.
- Kırkpınar, L. (2001). *Türkiye’de toplumsal değişme ve kadın*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Komisyon. (2011). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* (1. Baskı). Ankara: MEB.

- Komisyon. (2012). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* (1. Baskı). İstanbul: MEB.
- Komisyon. (2013). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* (2. Baskı). Ankara: MEB.
- Komisyon. (2014). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* (3. Baskı). Ankara: MEB.
- Komisyon. (2015). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* (4. Baskı). Ankara: MEB.
- Komisyon. (2016). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük* (5. Baskı). Ankara: MEB.
- Köse, M. (2004). *Tarih öğretiminde kadın ve Türk kadını imajı*. (Yüksek lisans tezi). 22 Aralık 2022 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Köse, M. (2011). *Tarih öğretiminde kadın imajının yeniden inşası*. (Doktora tezi). 21 Aralık 2022 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Köse, M. (2015). *Tarih öğretiminde kadın imajının yeniden inşası*. Ankara: Birleşik.
- Köse, M. (2016). Tarih ders kitaplarında kadın hatıratlarının kullanılması. *Tarih Okulu Dergisi*, 9(26), 595-617. <http://dx.doi.org/10.14225/Joh914>
- Kurnaz, Ş. (1993). *Balkan harbinde kadınlarımızın konuşmaları*. İstanbul: MEB.
- Kurnaz, Ş. (2012). *Balkan Savaşında kadınlarımız*. İstanbul: Ötüken.
- Özel, B. (1995). *T. C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1* (1. Baskı). Ankara: Alfa.
- Özel Özcan, M. S. & Erden Kaya, E. (2017). Türk toplumsal hayatında kadının varlığının tarihsel ekseninde sorgulanması. *Turkish Studies*, 12(12), 175-188. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11913>
- Palazoğlu, A. B. & Bircan O. (1993). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1*. Ankara: Koza.
- Palazoğlu, A. B. & Bircan O. (1994). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1*. Ankara: Koza.
- Palazoğlu, A. B. & Bircan O. (1995). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1*. Ankara: Koza.

- Palazoğlu, A. B. & Bircan O. (1996). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1*. Ankara: Bemkoza.
- Palazoğlu, A. B. & Bircan O. (1997). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 1*. Ankara: Bemkoza.
- Palazoğlu, A. B. & Bircan O. (1993). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 2*. Ankara: Koza.
- Palazoğlu, A. B. & Bircan O. (1997). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 2*. Ankara: Bemkoza.
- Palazoğlu, A. B. & Bircan O. (2001). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük 2*. Ankara: Bemkoza.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256.
- Sezer, S. (2011). Milli Mücadelede Türk kadını ve sonrası. *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 12(1-3), 335-341.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1981). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi* (1. Baskı). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1984). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (3. Baskı). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1985). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (5. Baskı). İstanbul: MEGSB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1986). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (6. Baskı). İstanbul: MEGSB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1987). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (7. Baskı). İstanbul: MEGSB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1988). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (8. Baskı). İstanbul: MEGSB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1989). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (9. Baskı). İstanbul: MEB.

- Su, M. K. & Mumcu, A. (1990). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (10. Baskı). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1991). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (11. Baskı). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1992). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (12. Baskı). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1993). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (13. Baskı). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1994). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (14. Baskı). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1995). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (16. Baskı). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1996). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (17. Baskı). Ankara: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1997). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (17. Baskı). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (1998). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (19. Baskı). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (2000). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (1. Baskı). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (2001). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (2. Baskı). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (2001). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (2. Baskıya Ek). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (2002). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (3. Baskı). İstanbul: MEB.
- Su, M. K. & Mumcu, A. (2003). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (4. Baskı). İstanbul: MEB.

- Su, M. K. & Mumcu, A. (2004). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük* (5. Baskı). İstanbul: MEB.
- Şen Ergün, S. (2021). *Ortaöğretimde okutulan Türkiye Cumhuriyeti Tarihi ders kitaplarında kadın imgesi (1931-1960)*. (Yüksek lisans tezi). 8 Aralık 2022 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Şen Ergün S., & Gelişli, Y. (2021). Atatürk dönemi “Cumhuriyet kadını” imgesinin, ortaöğretim tarih IV ders kitabına yansıması. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(2), 967-986.
- Şıvgın, H. (1998). Atatürk ve Türk kadın hakları. *Erdem*, 11(31), 245-258.
- Tümer Erdem, Y. (2013). *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e kızların eğitimi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ünal, S. (2014). Türk kadınının seçme ve seçilme hakkını kazanması ve basın. *Turkish Studies*, 9(7), 525-559.
- Ürküt, M. (2015). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*. Ankara: Ata.
- Ürküt, M. (2017). *Ortaöğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük*. Ankara: Ata.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...